DÖNEM : 1 CİLT : 33 TOPLANTI : 5

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

45 nci Birleşim

8 . 2 . 1966 Salı

İçindekiler

	Sayfa
1. — **Geçen tutanak özeti**	204
2. — **Gelen kâğıtlar**	204
3. — **Görüşülen işler**	204
1. — 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/5, Cumhuriyet Senatosu 1/639) (S. Sayısı : 716)	204,232,270
O — Sanayi Bakanlığı Bütçesi	*204,232:264*
P — Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesi	*265:270,270:306*
2. — Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/19; Cumhuriyet Senatosu 1/636) (S. Sayısı : 730)	204:231,264:265,307:309

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu birleşimde üç oturum yapan Genel Kurulda :

1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı üzerinde görüşmelere devam olunarak :

Ulaştırma Bakanlığı;

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü;

Dışişleri Bakanlığı bütçeleri kabu ledildi.

Üyelerin isteği üzerine yapılan yoklama neticesinde salt çoğunluğun kalmadığı anlaşıldığından 8 Şubat 1966 Salı günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime, saat 23,15 te son verildi.

Başkan	Kâtip	Kâtip
Başkanvekili	Niğde	Kırklareli
Fikret Turhangil	*Kudret Bayhan*	*Ahmet Naci Arı*

2. — GELEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 6798 sayılı Kanunla muaddel 71 nci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifinin Millet Meclisince kabul olunan metni (Millet Meclisi 2/211; Cumhuriyet Senatosu 2/191) (Anayasa ve Adalet Komisyonuna)

Rapor

2. — 1567 sayılı Kanunun yürürlük süresinin uzatılmasına dair kanun tasarısının Millet Meclisince kabu lolunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Malî ve İktisadi İşler, Bütçe ve Plân komisyonları raporları (Millet Meclisi 1/20; Cumhuriyet Senatosu 1/637) (S. Sayısı : 755)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10,00

BAŞKAN — Başkanvekili Kadri Kaplan

KÂTİPLER : Nizamettin Özgül (Gaziantep), Ömer Ucuzal (Eskişehir)

BAŞKAN — 45 nci Birleşimi açıyorum.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/5, Cumhuriyet Senatosu 1/639) (S. Sayısı : 716) (1)

Ö — SANAYİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

2. — Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/19; Cumhuriyet Senatosu 1/636) (S. Sayısı : 730) (2)

BAŞKAN — Sanayi Bakanlığı Bütçesinin görüşülmesine devam olunacak.

Sayın senatörler, grup adına söz alacak sayın üyelerin adları tamamen gelmemiştir, lûtfen bir pusula ile Başkanlığa bildirsinler.

(1) 716 S. Sayılı basmayazı 1 . 2 . 1966 tarihli 38 nci Birleşim tutanağına bağlıdır.

(2) 730 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

Sayın Gündoğan, grup adına buyurun.

CUMHURİYET HALK PARRTİSİ GRUPU ADINA FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın senatörler, sayın bakanlar ve bakanlıklar mensupları. 1966 yılı bütçe kanun tasarısı Sanayi Bakanlığı ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı Petrol Dairesi kesimi üzerinde C. H. P. Cumhuriyet Senatosu Grupu adına düşünce ve görüşlerimi arz etmek üzere huzurunuzu işgal ediyorum.

Sayın senatörler, geçen yıl da bu görevi ifa ederken takibettiğim metodu uygulamaya çalışacağım ve meseleleri dünya ve Türkiye perspektifi içerisinde, genel ekonomik ve sosyal ilkeler açısından şerh ve izaha gayret edeceğim; şimdiden müsamahanızı rica ederim.

Çağımızın bugün için en önemli ve en dramatik problemi, hiç şüphe yok ki, az gelişmiş ülkeler ve bu ülkeler halklarının kalkınmaları sorunudur. Sayısız bilim adamının ve özellikle ünlü Prof. Bade'nin deyimleriyle dünyamızda sayıları milyarlara varan bir kısım insanlar, diğer bir kısım insanlara nazaran son derece yoksul, perişan ve her yönden sefalet derecesine varan acı bir hayatı sürdürmekte, az gelişmiş olmanın ıstırabını çekmektedirler. Bugün en ilkel ihtiyaçların beslenme, giyinme ve barınma yetersizliklerinin, sağlık ve kültür araçlarından yoksunluğun, açık ve gizli işsizliğin candan bezdirici sürekli baskısı ve bunalımı içerisinde kıvranan insanların bu olumsuz kaderlerini topyekûn az gelişmişlik olarak tanımlamak, insanlık adına hüzün verici fakat doğru bir görüştür. Bugün az gelişmiş ülkeler halkları kırılmaz ve aşılmaz gibi görünen yoksulluk ve sefalet çemberini kırıp parçalamak ve insan olma haysiyetine kavuşma tutkusu içinde tarihlerinin en dramatik savaşını yapmaktadırlar.

Az gelişmişlik, insanlık tarihinin bir safhası olarak, kendi şartları ve icapları içinde, serinkanlılıkla kavranmadan bu soruna çözüm yolu bulmak hemen hemen imkânsızdır. Problemleri gereksiz ayrıntılar ve hissî dar boğazlar içinde boğmak istemiyen görev ve sorumluluk bilincine varabilmiş her insan, sevgili ülkemizin de maalesef bugünkü dünya içinde az gelişmiş memleketler arsında yer aldığını acı acı idrak eder. Az gelişmişlik halinin, tarihî menşei çok yönlü, son derece karışık bir bünye arz eder. Birçok ekonomik, sosyal, siyasal ve tarihsel sebep ve şartların karşılıklı etki ve tepkileri sonucunda oluşan az gelişmişlik durumu, en geniş ve fakat en sağlam mânada bir ülkede tarih içinde endüstri devriminin yapılmamış olmasına sıkı sıkıya bağlı bulunmaktadır. Aksine olarak her alanda gelişmiş bulunan ülkelerin üstünlükleri ve refahları munhasıran ve sadece kendileri için müsait tarihî, ekonomik şartlar içinde sanayi devrimlerini yapmış olmalarından başka hiçbir sebebe dayanmamaktadır. Şimdi gelişmiş olmanın ve geri kalmışlığın en mutlak ve en kesin gerçek nedeninin endüstri devriminin yapılmış veya yapılmamış olması bilimsel ve tarihî bir hakikat olarak kabul edildiği takdirde, Türkiye'nin, tarih içinde, endüstri devrimini gerçekleştirememiş olmasından dolayı az gelişmiş olma niteliğini hâlâ muhafaza ettiği açık bir şekilde ortaya çıkar.

Bu hakikat, ilk defa Cumhuriyet devrinde C.H.P. tarafından bütün hatlariyle idrak olunmuş ve bir endüstri devrimi yapılmadan Türkiye'nin gelişip, ilerliyemiyeceği temel bir görüş olarak kabul olunmuştur. Daha o zaman dünya ve Türkiye şartlarına isabetle koymuş olduğu bir teşhisle, sanayi devriminin ancak Devlet eliyle gerçekleştirilebileceği inancı ve şuuruna varan C.H.P. si sanayileşmede Devletçi bir programı umdeleştirmiştir. Ekonomik ve sosyal imkânların çok zor ve zayıf olduğu bir ortamda Devlet eliyle gerçekleştirmeye çalışılan sanayi inkılâbı hakikaten büyük bir başarı vadeden bir hamle olarak ekonomi tarihimizin en olumlu bir safhasını teşkil etmiştir. Fakat ekonominin bütününe şâmil, tarım ve endüstrinin muhtacolduğu bütün devrimleri birlikte kapsıyan bir sistem haline getirilemediği, iki büyük harb sırasında vukua gelen genel dünya ekonomik krizinin olumsuz tesirleri, İkinci Cihan Harbinin çok tahripkâr tazyiki gibi sebeplerin de inzimamiyle bu hamle iyiden iyiye kösteklenmiştir.

Hele İkinci Cihan Harbi konjonktürü sebebiyle iç istismarlardan, karaborsada istifçilikten, enflâsyonlardan büyük paralar kazanan şehir ve kasabaların finans ve ticaret eşrafı, harbi mütaakıp uzun harb yılları içinde çekilmiş sıkıntılar yüzünden bunalmış halk küt-

lelerinin menfi psokolojilerini, demokratik düzenin getirdiği özgürlük imkânlarından da yararlanmak suretiyle, harikulâde demagojik bir ferasetle istismar etmesini bilmiş ve Devletçilik aleyhinde tamamiyle hissî bir görüş ve değer yargıları sistemi yaratmaya muvaffak olmuş ve hattâ, bu temel üzerine oturan siyasi bir parti kurulmasını dahi sağlamıştır. Devletçiliği reddetmek, mevcut Devlet kuruluşlarını dahi özel sermayeye devretmek, eski sosyal yapıları ihya etmek ve bilhassa ekonomide başıboş bir serbestçilik ve özel teşebbüsçülük aracılığı ile kalkınma sağlıyacağını ve sanayi devrimini bu yolla başaracağını iddia etmek gibi tarihî ve stratejik bir yanılgıyla hareket eden bu politik görüş, özel teşebbüsçülük ve ekonomik liberalizmle bir sanayi devrimi yapmak ve kalkınma sağlamak şöyle dursun, ekonomiyi bir kaos içine atmaktan başka haklı sayılır hiçbir başarı sağlıyamamıştır. 1960 ihtilâli alt plânda bu ekonomik kaosun geniş halk kütlelerinin yaşamalarında meydana getirdiği derin boşluklar, dengesizlikler, farklılaşmalar ve siyasi güce dayanarak malî çıkar sağlamanın yarattığı adaletsizlikler temeline dayalı ve bu düzeni böylece sürdürmek istiyen siyasi anlayışı topluma daha fazla ağırlık vermekten alıkoyma esasına bağlı tarihî bir harekettir.

Hemen belirtmek isteriz ki, daha önceleri ve bilhassa 1950 - 1960 döneminde girişilen özel teşebbüse önverme ve onun aracılığiyle kalkınma tecrübelerinin iflâs ile neticelenen ibret verici sonuçlarına ve tarihin tarafsız şahadetine rağmen bugün Türkiye'de bir başka isim altında taazzuv eden fakat fikriyatı itibariyle bir evvelkiyle aynı paralelde bulunan siyasi bir parti, kalkınma dâvasını, yine serbestçilik ve özel teşebbüscülüğe baş yeri vermekle başarma umuduna hararetle sarılmış gözükmektedir.

Sayın senatörler, burada lüzumlu bir hatırlatmaya müracaat zorunluluğunu duymaktayım. Belki usul icabı, bizden sonra bu kürsüye gelecek iktidar mensupları, partilerinin de ekonomide karma sistemi benimsediğini ifade ederek bizim iddialarımızı çürütmeye kalkacaklardır. Fakat, temelde tamamiyle ferdiyetçi özel teşebbüscülüğe davanan bir görüş ve felsefeye bağlı bulundukları ve açıkça kabul ettikleri az gelişmişliğimizin bu yoldan gideriliceğini, sanayileşmenin bu metotlarla başarılacağını iddia ve ifade etikleri, altında imzaları bulunan resmî vesikalar, sözler, siyasi ve fiilî davranışları ve bizzat Hükümet programlariyle sabittir. O kadar ki, Hükümetin bu kürsüden okuduğu program biraz sonra sizlere okuyacağım pasajlariyle hangi doğrultuda olduklarını açıkça göstermektedir. İktidar partisinin ara sıra karma ekonomiden söz etmesi, tasfiye edecekleri ana kadar çaresiz bağlı kalacakları Devlet kuruluşlarının fiilen mevcudoluşlarının zorlayıcı baskısı yüzündendir. Bu itibarla, yukarda yaptığımız tanımlama ve niteleme katiyetle doğrudur. Delil olarak yukarda bahsettiğim programdan bâzı pasajları okumama müsaadenizi rica edeceğim.

Programın bir pasajında şöyle denilmektedir : «İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında Devlet kontrolu altında bulunmasına lüzum kalmıyanlardan başlıyarak bunların tedricen ve imkân olursa holding halinde halkın kontrol ve mülkiyetine geçmesini sağlıyacağız.»

Yine bir başka pasajda, «Sanayileşme alanında hızla mesafe alan bâzı memleketlerin yaptığı gibi vatandaşların katıldığı ortaklıklar kurarak tamamen özel sektör prensipleriyle çalışan kurumların sermayesini takviye edeceğiz.»

Başka bir pasajda, «Temeli vatandaşın hür karar verme ve kazanmak gayretine dayanan karma ekonomi sistemimizde...» denilmekte, yine bir başka pasajda, «Demokratik memleketlerdeki plânlamayla devletçilik arasında ne mutabakat ve ne de mantıki nazariye yönünden her hangi bir bağ bulunmadığı kanaatindeyiz. Plânı, devletçiliğin tabiî bir sonucu olarak gören düşünce tarzı zararlı bir davranıştır. Plân, biçildiği şekilde giyilmesi gereken bir dar ceket değildir.»

Yine başka bir pasajda, «Demokratik bir düzende ve piyasa mekânizmasına dayanan bir iktisadi bünye içinde plânlama, özel sektör için yol gösterici, aydınlatıcı ve teşvik edici olmalıdır. Emredici plân demokratik ülkelerde bağdaşamaz v. s... » demekle yukarda yaptığımız tanımlama ve niteliği bizzat doğrulamaktadırlar.

İktidar partisi, plânın özel teşebbüsün karar verme ve kazanma gayretine dayanan iktisadi faaliyetlerine malî ve iktisadi kaynak ve imkân yaratan, özel teşebbüse yol gösteren bir vesika ola-

rak kabul etmektedir. İşte bugünkü iktidar bir temel felsefe ve inanışla iş başındadır. Hiç temenni etmemekle beraber bu felsefenin ve bu umudun gerçekleşmesi hemen hemen imkânsız gibidir. Zira bu umudun, bu zannın temelinde Batı - Avrupa ülkelerinin tarih içinde kalkınmasını sağlıyan ekonomik süreçlerin, - eskiler için vetire - ve ekonomik mekânizmaların bugün dahi işliyeceği zehabı gibi çok esaslı bir görüş hatası yapmaktadır. Batı - Avrupanın gelişmesini sağlıyan tarihi, ekonomik ve sosyal şartlarla, bugün bizim içinde bulunduğumuz şartlar ve imkânlar arasında mevcut büyük temel farkların bilincine varamamaktan ileri gelen bu hatalı görüş, bundan evvelki tecrübeler gibi, memlekete çok kıymetli zaman kaybına malolmaktan ileriye hiçbir netice sağlıyamıyacaktır. Batı - Avrupa, sanayi devrimini filhakika özel teşebbüs eliyle ve serbest ekonomi ortamı içinde yaratmıştır. Ama bu devrim, Batı Avrupa'da uzun asırlar boyunca ağır gelişen bir ekonomik tekâmülün zaman içinde olgunlaşan sosyal gelişmelerin tabiî ve tarihî bir neticesidir. Batı - Avrupa, gelişmesini ve sanayi devrimini bir avuç müteşebbis eliyle, adına burjuva denilen bir sınıf ferdiyetçi tüccar aracılığiyle başarmıştır ama bu sınıf, dünyanın hiçbir yerinde bulunmıyan, sadece Batı - Avrupa'ya has bir toplum yapısı şekli olan feodal düzen içinde ve onun döl yatağında filizlenmiş, tarih içinde ekonomik şartların gelişmesinden de faydalanarak feodalizmin dayandığı kapalı ekonomi sistemini yıkmış ve yerine kendi ticari amaçlarına uygun, ferdiyetçi - liberal özel teşebbüsçü bir ekonomi ortamı yaratmıştır. Bu toplum yapısı şekli ve bu tarihî gelişim biçimi, yalnız ve sadece Batı - Avrupa'ya mahsustur ve tamamen istisnaîdir. Başka hiçbir yerde yoktur ve bundan sonra do olamaz.

Batı - Avrupa sanayi devrimini yapan ferdiyetçi burjuvadır, ama bu öyle bir tiptir ki, siyasi kurumları kendi görüşüne getirdikten sonra, keşifler sonunda fethedilen her ülkeyi mutlak bir sömürge haline getirebilmiş ve bu memleketlerin hudutsuz servet kaynaklarını kendi vatanlarına aktarmayı başarabilmiştir. Yine bu sınıf, ilimde, fende ve teknikte husule gelen her yeni icadı ekonomide uzun zamandan beri yapmayı tasarladığı bünye değişikliğini gerçekleştirmek amacına uyguluyabilmiştir.

Batı - Avrupa burjuvazisi, yüzyıllar boyunca sürdürdüğü ülkelerarası eşya ve insan ticaretinden o vakte kadar görülmemiş astronomik kazançlar sağlamış ve bu muazzam sermaye birikimine dayanarak modern endüstrinin temellerini atmıştır.

Batı - Avrupa burjuvazisi, yalnız dış ülkelerin insan ve madde kaynaklarını sömürmekle kalmamış, kurduğu fabrika ve atelyelerde yediden yetmişe bütün çalıştırdığı insanları bir dilim ekmek karşılığı yıllar yılı âmâline hizmet ettirebilmiştir. Ürettikçe kazanmış, kazandıkça üretmiştir. Ve böylece yuvarlanan kar topu biçimi gittikçe büyüyen ve çoğalan üretim ve kazanç mekanizmasını kurmuştur.

Batı - Avrupa ekonomisinde bu oluşum ve dönüşümler 11 nci asırdan başlıyarak 17, 18 ve 19 ncu asırlarda olmuş ve bu önce davranma, Batının dünyaya yayılmasını, oralardaki ekonomik hayatı kendi düzenine bağlı, kendisi için çalışır tabi ekonomiler haline getirme olanağını sağlamıştır.

Şimdi meselenin bir ucunu bağlarsak şuna varırız; bugün, dünya yüzünde aynı şartların mevcudolduğu veya olabileceği ve hele tekrarlanabileceği iddia olunabilir mi? Böyle bir iddiaya sahip çıkanlar, hayalden de öte, ültra ütopik bir fantazya içindedirler.

O halde, ancak, Batılı tipte bir toplum içinde tarihî şartların doğurduğu burjuva müteşebbisler eliyle gerçekleştirilen sanayi devriminin, bizde de tıpkı Batıda olduğu gibi (şartlar ne olursa olsun) bir müteşebbisler sınıfının türiyeceğini ve bu insanların sanayi devrimini hızlı ve köklü olarak gerçekleştireceğini ummak tatlı bir hayaldir.

Batı - Avrupa kalkınma vetirelerini model ittihaz eden iktidar partisi, bugün dünyanın ve bizim içinde bulunduğumuz ekonomik ve sosyal şartları lâyıkı ile değerlendiremediği cihetledir ki, yanlış bir örnek ve metoda itibar etmiştir.

Bugün, şartlar ve veriler o noktadadır ki, az gelişmiş bir ülkede sanayileşme ancak Devlet eliyle ve her sahayı kapsıyan aktif ve emperatif plân aracılığı ile mümkün olur.

Dünya ve Türkiye ekonomik ve sosyal perspektifleri, şartları ve verileri bu görüşü zorunlu kılar. Dünya ve Türkiye şartları ciddî bir tahlile tabi tutulursa, bu görüşün zorunluluğunu tesbit edebiliriz.

Daha başlangıçta büyük bir güçlükle karşı karşıyayız. Gelişmiş ülkeler sanayileşmeye başladıkları zaman, orada yaşıyanlar, bugün bizde fert başına düşen millî gelir payından iki misli fazlasına maliktiler. Bu fakirlik içinde bir sermaye birikimi çok müşküldür.

Gelişmiş ülkeler sanayi devrimine ticari imkânların çok bol ve zengin olduğu hudutsuz serbestik ve boşluk içinde bulunduğu bir ortamda girişmişlerdir. Halbuki bugün dünya ticareti büyük sanayici devletlerin aralarında kurdukları ekonomik ittifaklar ve kapalı para bölgeleri sistemi içinde cereyan etmektedir. Ticaret, iktisaden güçlü ülkelerin mutlak sultası altındadır. Bu durum az gelişmiş bir ülke için aşılması çok güç bir mâniadır ve bu yüzden bu ülkelerde serbest ticaretten özellikle ihracattan edinilecek kazanç çok mahdut kalacak, süratli bir özel sermaye birikimi uzun zamanlara dağılacaktır. Bilindiği gibi ihracatımız çokluk, ham maddelere, madenlere ve tarımsal ürünlere bağlıdır. Ham madde ve zirai ürünler, madenler piyasası genellikle büyük endüstri devletlerinin kontrolü altında bulunmaktadır. Ham madde piyasası bu maddeleri ihraceden ülkelerin, gerek kendi aralarındaki rekabet gerekse genel fiyat düşmeleri sebebiyle bu ülkelerin, döviz stoklarının zayıf ve dış ticaretlerinin daima açıkla mâlûl kalmasını intaceder. Bu hal ise seri kalkınma için gerekli sanayi yatırım mallarını yeteri kadar almaktan o ülkeleri alıkoymaktadır.

Kalkınmayı köstekliyen çok önemli bir başka sebep, hızla artan nüfusa mukabil ekonomik durgunluk ve üretimdeki yetersizliklerden husule gelen ve gittikçe artan yıkıcı bir açıktır.

Bu olay esasen mevcudolan açık ve gizli işsizliği katmerleştirmekte, büyük kütlelerin para tedavülü dışında kalmalarına müncer olmaktadır ki, bu hal, zaten dar olan iç payasanın daha da daralmasına, ücretlerin düşmesine sebebolur.

Büyük kütleler, işsiz olduğu için para kazanamamakta ve satınalamamakta, satınalamadığı için de iş bulamamaktadır. Bu fâsit daire ekonomik durgunluğun en müzmin, en olumsuz faktörüdür. Bu durum, aynı zamanda, gerekli tasarrufun mümkün olamamasını, binnetice iş imkânlarının süratle artan nüfusa yetecek seviyeye ulaşamaması olayını meydana getirir.

Buna mukabil çalışan nüfusa oranla küçük bir azınlık teşkil eden ticari sektör mensupları, millî gelirden en büyük payı (ziraatte yüz olan nisbet ticarette 750 dir) aldığı halde, büyük sanayi devletlerin ticari tesirleri bu sektör mensuplarını yaratıcı işlerden, prodüktif yatırımlar yapmaktan alıkor ve bunları kendi ekonomik çıkarlarını daima emniyet altında tutacak bir nevi aracı eller olarak kullanmak ister .

Esasen, enfilâsyonlardan, karaborsadan, zirai mahsul ve gıda maddeleri spekülâsyonlarından, ithalâttan, Devlet ihalelerinden büyük mikyasta paralar kazanan bu sektör mensupları, halkın gelir seviyesinin ve ücretlerin düşüklüğü sebebiyle darlıktan kurtulamıyan çok durgun, âni enfilâsyonlarla bugün olduğu gibi ikide bir alabora olan iç piyasayı âdeta olduğu gibi muhafaza etmektedirler. Hiçbir zaman gerçek iş adamları gibi hareket edip prodüktif yatırımlara yanaşmamaktadırlar. Bu durumda, piyasa darlığı, malî istikrarsızlıklar ve dış rekabet gibi ağır şartlar içinde büyük sanayi yatırımlarına girişme rizkini göze alacak sermayeler bulmak çok güçtür.

Zira, prodiktif sahalara büyük yatırım yapmak uzun vâdede normal kazanç sağlaması melhuz bir iştir ki, özel teşebbüs bu külfete katlanmaz ve bu tehlikeli kumara kolay kolay yaşamaz. Zaten böyle bir hareket ihtiyar etmek özel teşebbüsçülük prensipleri ile de bağdaşmaz. Hele bunun yanında enfilâsyonlar ve spekülâsyonlar ile beslenen kısa vâdede, emin ticari kazançlar elde etmek imkânı varken, erbabınkisbden uzun vâdede normal gelir getirecek büyük yatırımlar beklemek tatlı bir avuntudur.

Beş Yıllık Plân döneminin ilk üç yılında görüldüğü gibi özel sektör, kendisinden beklenen köklü yatırımları yapmamış ve bu sebeple plân tatbikatı aksamıştır.

İşte yukardan beri sıraladığımız bütün bu gerçekler, iç ve dış şartlar, ekonomik ve sosyal veriler hızlı kalkınmayı sağlıyacak sanayi devriminin özel sermaye ve müteşebbisler aracılığı ile sağlanamıyacağını kabule, bizi zorlar.

O halde son derece âcil bir zaruret haline gelmiş bulunan hızlı kalkınmamızı gerçekleştirmenin en müessir çaresi olan sanayi devrimini hangi yollardan, hangi vasıtalarla imkân dâhiline sokabiliriz?

Bu yol, öyle bir yol olmalıdır ki, hızlı nüfus artışı da nazara alınarak tarımda ve endüstride gerekli bütün yatırımları yapmaya, ekonomik kalkınmayı tüm olarak sağlamaya, hayat seviyesini kısa zaman süresi içinde gelişmiş ülkeler halklarının hayat seviyelerine yükletmeye elverişli olsun...

Bütün ekonomiyi kapsıyan, her türlü faaliyeti içine alan, kalkınmayı tüm olarak başaracak yegâne kuvvet, tarihî bir gerçek olarak devlettir.

Çeşitli dengesizlikleri giderip bir ahenk kurmaya, kalkınma külfetini toplumun her sınıf ve katına âdil bir şekilde taksim etmeye ve bu kalkınmayı topyekûn bir milletin ortak çıkarlarına hâdim kılmaya ancak Devlet gücü kadirdir.

Çünkü bu büyük dâvada bütün yönetme gücünün ve bütün ekonomik vasıtaların kullanılması şarttır.

Muhterem senatörler,

Şimdi, Devlet eliyle gerçekleştirilmesi zaruri olan kalkınmamızın hangi yollardan geçilerek başarılabileceğini, gücümüzün yeteri nisbetinde izaha çalışacağım.

Geri kalmışlığın anasebeplerinden biri tarım sahasında mevcut ekonomik ve sosyal dengesizliklerdir. Türkiye tarımı, âdil olmıyan mülkiyet ve tasarruf durumu, gayet iptidai istihsal tekniği, verimli olmıyan üretim tarzları ve çeşitli yollardan köylünün emeğinin sömürülmesi gibi müzmin hastalıklara musabdır.

Öncelik ve ivedilikle ele alınması gereken en önemli sorunumuz budur. Bu sorunun tek çözüm yolu ise, gayet köklü bir Toprak Reformudur.

Toprak Reformu, her türlü kalkınma teşebbüsünün ilk şartıdır.

Toprak reformu, köylünün hayat seviyesini yükseltmek, ürün üretimini artırmak ve onu para tedavülü içine sokmak, her türlü bağımlılıktan ve baskıdan kurtarmak ve bu suretle bir küçük toprak sahipleri kütlesi yaratmak ve topluma yeni bir yapı biçimi kazandırmaktır.

Toprak reformu, aynı zamanda, bu küçük toprak sahipleri kütlesine, her türlü üretim aracını, gerekli sermayeyi, teknik bilgiyi vermek ve bu suretle tarım alanındaki düşük prodüktiviteyi gidermek, gizli ve açık işsizliği önlemek, büyük halk kütlelerini müstahsıl hale getirmek ve binnetice talebi artırarak ekonomik durgunluğu yok etmek demektir.

Ancak bu yol iledir ki, elde edilecek muazzam değerleri kalkınmanın temel taşı yapmak ve istenilen ekonomik ortamı yaratmak mümkün olur.

Toprak reformu, sanayi devrimine girebilmek için açılması icabeden ilk kapıdır.

Toprak reformu, bâzılarının sandığı gibi, palyatif bir sosyal tedbir, insancıl hislerle yaratılmış bir acındırma edebiyatı, bir sadaka dağıtımı tekniği veya büyük toprak sahiplerine karşı açılmış bir ürkütme savaşı değildir.

Toprak reformu, Türkiye'yi sanayileştirmenin temel dayanağı, vazgeçilmez zorunlu şartıdır.

Toprak reformu yapılmadan sanayi devrimi gerçekleştirilemez. Toprak reformu bir taraftan ekonomik durgunluğu gidermek, canlı bir piyasa yaratmak, iktisadi cevelânı hızlandırmak, kütleleri para tedavülü içine sokmak, bu suretle lüzumlu tasarrufları ve sermaye birikimini mümkün kılmak gibi çok olumlu, çok yönlü sonuçlar doğuracaktır.

Sanayide tarım ürünlerine olan talebi artıracaktır. Freni yatırımlar toplumdaki fazla emeği kendisine çekecektir. İki sektör böylece birbirinin piyasası olarak birbirini tamamlıyacaktır.

Bundan başka, toprak reformu sonucunda artacak prodüktivite ile sanayide ve genişliyen hizmetlerde çalışanları doyurmak ve pahalılıkları ve enfilâsyonları önlemek olanağı kazanılacaktır.

Muhterem senatörler, Türkiye'de sanayi devriminin başarılı olabilmesinin bir başka vasıtası da vergi müessiriyetinin sağlanmasıdır. Bu mevzuda çok uzun söz söylemek mümkündür. Ama Türkiye'nin tarihî gelişimi içerisinde uzun yıllardan beri takibedilen vergi politikası veya en azından vergi usulü politikası, Türkiye'de bütün gelir kaynaklarının doğru ve müessir bir şekilde değerlendirilemediğini ve müessir bir vergi alınamadığını gösterir. Bunda şu veya bu iktidarın tedbirsizliği veya bilgisizliğine gitmekten ziyade Türkiye'nin toplum yapısının henüz ileri memleketlerde olduğu gerçek bir vergi sistemi içerisine girememiş olması müessirdir.

Bu itibarla Türkiye'de yeni vergi ihdası değil, mevcut vergiler hakikaten vergi anlamında, kalkınmanın temel taşı olarak müessir şekilde tarh ve cibayet etmek mümkün olsa Türkiye'nin sanayileşmesinde ve sanayi devriminin gerçekleşmesinde büyük imkânlar kazanılır.

Bunun tezelden ele alınmasında büyük fayda vardır. Bu arada zaten müessir şekilde alınamıyan vergilerin, servet beyannamelerinin kaldırılması ve gelir vergisi verenlerin verdikleri vergiyi ilân etmeleri gibi bugünkü vergi usulü kanunumuzda mevcut hükümlerin ilgasına taraftar olan iktidar partisinin çok muhtacolduğu vergi müessiriyetini kendi eliyle azaltmış olduğunu müşahade ediyoruz. Görülecektir ki, sadece bu beyan, sadece bu tarzı hareket çok muhtacolduğu vergi müessiriyetine tesir edecek ve Türkiye'nin hızlı kalkınması için gerekli yatırım sermayesini bulmakta bu iktidar güçlük çekecektir.

Muhterem senatörler,

Sanayi devrimini başarmanın bu zorunlu şartının hemen sonrasında veya onunla beraber alınması gereken diğer tedbirler de şöyle sıralanabilir.

Yatırımlar öncelikle ağır sanayie, makina ve üretim aracı endüstrisine yapılmalıdır. Bu sanayi mutlaka Devlet eliyle kurulmalıdır. Üretim araçları endüstrisi sanayileşmenin temel taşıdır. Diğer bütün endüstrileri besliyen bir kaynak olan ağır sanayi Türkiye, sanayi devriminin başarılabilmesi için çok lüzumludur. Teknik hızla ilerlemektedir. Ziraat kesiminin veya hafif sanayiin muhtacolduğu makina, alet ve edevat ancak bu yoldan sağlanabilir. Fabrikaların teçhizatını yenilemek ve bu yoldan istihsal maliyetini düşürmek endüstrinin ve ekonominin en hassas ve mübrem ihtiyaçlarındandır. Dışardan komple fabrika ithali, döviz stokları zayıf ve dar olan bizim gibi ülkelere çok pahalıya malolur ve istenilen sürati temin edemez.

Yatırımlar, dış pazarlarda talep bulan ham madde ve madenlerin kısmen veya tamamen işletilmesine müteveccih kuruluşlara yönetilmeli ve bu suretle emek inzimamı ile kıymetlenen hammadde ve madenler ihracından döviz sağlanmalıdır. İşletilmemiş hammadde ile mamul veya yarı mamul eşya arasında büyük değer farkı vardır.

Ekonomimiz bağımsızlığa kavuşturulmalıdır. Yabancı sermayenin geliş ve işleyiş şartları tekrar düzenlenmeli ve yabancı sermayenin üretim aracı imal eden sahalara yatırım yapması icbar olunmalıdır. Yabancı sermaye yatırımları ile kurulmuş ve kurulacak işletmeler, mamullerinin hiç değilse yarısını ihracetme mükellefiyeti ile bağlanmalıdır. Montaj sanayiinin tezelden başka ülkelerde yapılan makina ve sairenin Türkiye'ye bir nevi ithali mekanizması olmaktan kurtarılması şarttır. Aksi halde Türkiye'de bu araçların yapılması sonsuzluğa kadar ertelenmiş olur.

Muhterem arkadaşlarım, çok zamanınızı aldığım kanısındayım. Bu yabancı sermaye hareketleri hakkında uzun uzun söz söylemek ve bâzılarının zannettiği gibi az gelişmiş ülkelerde ve özellikle Türkiye'de yabancı sermaye yolu ile, yabancı sermayeye dayanarak sanayi devrimini başarma iddiasında bulunanların bilhassa bu iddialarının köklü bir nedene ve köklü delillere dayanmadığını söylemek çok mümkün. Ve bu mevzuda uzun uzun konuşmak da mümkün. Ancak, şu kadarını söyliyeyim ki, ne dün ne de bugün, bir memlekette kalkınma yabancı sermaye aracılığı ile olmamıştır, bundan sonra da olacağı çok şüphelidir. Bir yerde okudum, fayda umuyorum bunu söylemekte, tetkik yapmış bütün ekonomi âlimleri ve diğer bu işlerle uğraşan kimseler. Dünyada az gelişmiş ülkelerin kalkınması için her yıl asgari 20 milyar dolâra, âzami 200 milyar dolâra ihtiyacolduğu tesbit edilmiştir. Halbuki bugün yabancı sermaye piyasası - öyle diyelim bize nazaran - birbuçuk milyar ilâ iki milyar dolâr gibi çok mütevazi bir rakam içinde dolaşmaktadır. Hattâ dün gene gördüm, bir bültende okudum, bu yıl bir milyar sekizyüz milyon dolâr civarında olan yabancı sermaye fonunun yüzde 60 ı Amerika'nın kendi kıtasında yaşıyan Portoriko gibi, Venezüellâ gibi, Arjantin gibi memleketlere gitmektedir.

Yine bundan başka bu yabancı sermayenin çok küçük hadler içinde cereyan ettiği halbuki az gelişmiş memleketlerin kalkınması için çok büyük mikyasta yabancı sermayeye ihtiyaç bulunduğundan başka birtakım yakın zamanda geçmiş tecrübelerde bize yabancı sermaye yoliyle kalkınmanın gerçekleştirilemiyeceğini ifade ediyor.

Yine bir yerde okudum, Amerika en kesif surette Portoriko ya yabancı sermaye yatırmıştır. Fakat maalesef bugün Portoriko hâlâ az gelişmiş bir ülke niteliğini muhafaza etmektedir.

Yine bir yerde okudum, Fransa Cezayir'den elini çekmeden - şimdi de çektiği belli değil ama - bir plân dairesinde Cezayir'de hızla artan nüfus, ki o zamanlar senede 60 000 civarında imiş. Bunların ihtiyacını karşılamak ve böylece ekonomik durgunluğu gidermek, hızlı artan nüfusu işgücü imkânına kavuşturmak için plân dairesinde sermaye yatırımı hareketine girişmiş ve bu sermaye yatırım hareketine giriştikten sonra Fransa'nın burada harcadığı para meselâ Amerika'nın Venezüella'ya harcadığı paranın dört misli gibi yüksek bir miktara baliğ olmuştur. Ama senede nüfusu 60 000 artan Cezayir'in bu muazzam yardıma rağmen nüfusunun ancak yirmi binini işe kavuşturma mümkün olmuş, geri kalan açık devam etmiş. Zaten ekonomist olmaya lüzum yok. Şöyle bir düalite içinde yaşıyor dünya, kanaatimce. Gelişmiş ülkeler var; büyük sanayi devrimini başarmışlar, çok büyük bir ekonomi mekanizmasını kurmuşlar. Bütün güçleri sanayi üretimine dayanıyor ve sanayi üretimi demek hiç şüphe yok ki üretmek demektir. Ama aslında tüketmek demektir. Kendi iç pazarlarına, eski tâbiriyle belâgan mabelâğ yeten üretimi tüketecek bir saha, tabiî şekilde zorunludur, bulunmak lâzımgelir. Tayyare fabrikası yapmışsınız, saatte 25 tane imâl ediyor fabrika. Bunu satacaksınız ki devam etsin. Biraz evvel söyledim, ürettikçe kazanacaksınız, kazandıkça üreteceksiniz. Bunun çaresi tüketim pazarı bulmaktır. Bunu yeni bir keşif olarak söylemiyorum. Tarihten gelmiş ve halen içinde yaşadığımız gayet objektif bir olaydır. Böyle gelişmiş ülkelerin tüketim motoruna bağlanmış üretim kudretleri ve ona dayanan üstünlük ve refahlarının devam edilebilmesi için az gelişmiş bir ülkeyi, yani pazarı olan bir ülkeyi tıpkı kendisi gibi çok yüksek mikyaslara varan üretime götürecek, üretime mazhar kılacak büyük sanayileşmiş bir Devlet haline getirmesindeki faydayı, mantığı, aklı anlıyamıyorum. Ben anlamıyorum, kimsede anlamıyor. Zaten böyle bir şey olmadığı içindir ki, az gelişmişlik çok uzun zamandanberi, Nuh'tan beri devam edip geliyor.

Yine bir yerde okudum, affınızı dilerim, ama bağışlayın, dünyada askerî masraflara sarf edilen milyarların yarısı az gelişmiş ülkelerin kalkınması için sarf edilmiş olsa, bu problem çok kısa zamanda kökünden halledilebilir. Ama askerî mekanizmayı yürütmek için, o koca çarkları yürütmek için milyarlar veren çok gelişmiş memleketler bu paraları oradan çekip Albert Schweitzer'in, bir yerde okudum, hoşuma gidiyor, o isim, Evliya Semahati ile, vermiyorlar. Ciddî olarak söylemek isterim ki, yabancı sermayeye dayanan bir kalkınma temelini kurmak ve ona dayanmak hakikaten güzel bir hayal, ama gerçekleşmesi çok zor bir hayal. Bu demek değildir ki, yabancı sermayeden istifade etmiyelim. Hâşâ, insanlık kaidesidir verilen alınır, ama bunun şartlarının produktiv olması, kalkınma hedeflerine uygun yatırımlara hasredilmesi, ucuz olması şarttır.

Yine bir yerde okudum, ihracat kredisi namı altında bizim veya az gelişmiş ülkelerin aldıkları bir sürü paralar, serbest piyasada yüzde 50 daha pahalı olan malları almamızı icbar edecek şekildedir. Yine bir tahkikatla biliyorsun, Senatonun araştırma komisyonunda bulundum, aldığımız konsorsiyum kredilerinden, farzımuhal 200 milyon marklık bir kredinin karşılığında getireceğimiz malların Alman gemileri tarafından Türkiye'ye taşınması zorunluğu bize tahmil edilmiştir. Bağlı kredilerdir bunlar. Neden bağlı? Ne bize düşmanlıklarından ve ne de art düşüncelerindendir. Zira kendi ekonomilerinin süreçlerinin zorunluğundandır bu. Bu ekonomi, üretme temeline dayanır, tüketimin temeline dayanır. Binaenaleyh, kendisinin yaşaması için lâzımdır bu. Bu itibarla ne onların art düşüncesi vardır, ve ne de bizim. Fakat ekonomik kural budur, bu olmaktadır. Tecrübeler de bunu gösteriyor.

Şimdi müsaade ederseniz başka bir hususa geçmek istiyorum.

Türkiye'nin sanayileşmesinde çok müessir vasıta olarak kullanılmaya elverişli Devlet sermayesiyle kurulmuş çok kıymetli kamu teşebbüsleri ve kurumları vardır. Cumhuriyet Halk Partisinin beğenilmiyen ve her fırsatta kötülenen Devletçi görüşü ile kurulan Kamu İktisadi Teşebbüsleri Türkiye için çok nâdir bir talihtir.

Bu kuruluşlar ekonomik kalkınmamızda tıpkı toprak reformunun oynıyacağı rol kadar önemli bir ekonomik ve sosyal görevi başarabilirler. Şayet kendilerine hor bakılmaz ve gerçek

değerleri takdir edilirse, büyük sermaye birikimlerine, önemli üretim kapasitelerine, sektörler arası dengeleri sağlamaya ve nihayet adedleri gide gide çoğalarak bütün sanayi sahasında güvenilir üretim mekanizmaları haline gelirler.

Bu itibarla Kamu İktisadi Teşebbüsleri Reorganizasyon Kanunu hükümlerine ve yeni ekonomik görüşlere, modern işletme tekniklerine uyularak yeniden düzenlenirse çok mükemmel kuruluşlar haline gelirler.

Devlet sanayi kuruluşlarında çalışanlar birçok sebeplerle âdeta müesseseye ve yaptıkları işe yabancılaşmışlardır. Yöneticileri ve işçileri bürokrat memurlar psikolojisi içinde yaşamaktadırlar veya yaşatılmaktadırlar. Yabancılaşmalardan kurtarıcı birtakım teşviklerle personeli, verim düşüklüğü, kalite bozukluğu, emek israfı gibi birtakım olumsuzluklardan kurtarmak gerekir.

Bu kuruluşlarda çalışanlara, fabrikaların, tesislerin millet malı, dolayısiyle kendi malı olduğu ve bütün bir toplumun müşterek çıkarlariyle kendi çıkarlarının, ellerine teslim edilen bu işletmeler ne kadar verimli ve ne derece kârlı olursa bundan bizzat kendilerinin istifade edeceği fikri ve ruhu aşılanmalıdır. Yine bu kuruluşların yönetimine 440 sayılı Kanunun öngördüğü gibi çalışanların ve işçilerin yeterli şekilde katılmaları sağlanmalıdır.

İktisadi Devlet Teşekkülleri, Devlet sermayesiyle kuruldukları ve Devletin kötü tüccar olduğu, bu yüzden bu kuruluşların fayda sağlamadıkları, zarar ettikleri ve saire gibi birtakım safsatalarla durmadan yerilmektedir. Bu hücumlar bu kötülemeler aslında, problemleri bilmiyenler, kolay şöhret peşinde koşanlar veya aynı sahalarda çalışan özel sektör propagandalarına kapılanlar ve nihayet Türkiye ve dünya realitelerini nazara almadan mücerret, hissî, özel teşebbüsçülük hayranlığına kapılmışlar tarafından sürdürülüp durmaktadır.

Devlet para koyar, yatırım yapar, işletme kurarsa, bu kuruluşların mutlâk olarak kötü çalışacakları ve zarar edecekleri yolunda bir ekonomik kural yoktur. Şayet zarar ediliyor veya kötü çalışıyorsa, bu durum Devlet sermayesinden veya Devlet işletmeciliğinden değil, bir ekonomi politikten mahrum siyasi kurumların bilir bilmez müdahalelerinden ve bu müesseselerin özerkliklerine meydan vermemekten, ya da siyasi maksatlarla adam kayırma gayretleri yüzünden bu işlerin başına getirilen kimselerin yetersizliklerinden ileri gelmektedir.

Daha mühimi, Devlet hile yapmasını bilmediği, bütün vergileri kuruşuna kadar ödediği, kanunların öngördüğü bütün sosyal tedbirleri harfiyen yerine getirdiği, bu ve bunlara benzer daha binbir vazifeyi yüklendiği içindir ki, bu işletmeler zarar eder gözükür ve bu gözükme tamamen nispîdir. Bütün bu mükellefiyetlerden kendini türlü yollardan kurtaran özel sektörlerle yapılan mukayeseler sonunda zarar vardır diye iddia yürütülmektedir. Yukarda arz ettiğim teşvikler, yabancılaşmalardan kurtulmalar, reorganizasyon, çalışmaların yeterli şekilde idareye iştirakleri ve nihayet özerk olan bu müesseselerin özerkliklerine hürmet edilmesi, bilir bilmez siyasi müdahaleden kaçınılması, yeterli olmadığı halde sırf adam kayırmak kaygısiyle bunların başına idareci oturtulmaması gibi tedbirler alınsın. O zaman bakalım, bunlar zarar edecekler mi? Yoksa, Devlet sermaye koyar, yatırımı yapar, işletme açar ve mutlâk surette zarar eder, böyle bir ekonomik anlayış yoktur.

Bir sermaye israfını önlemek bakımından şu ciheti de arz etmek isterim ki, küçük sanatlar, cılız dükkân - atelyeler içinden çıkarılıp organize siteler halinde toplanmalı ve bunların, sanayiin muhtacolduğu parça ve teferruat malzemesi yapan tesisler haline gelmelerini sağlamak lâzımdır. Bu halde bırakılmaları, hem ilerde fabrikalar tarafından yutulmalarına ve hem de kredi israfına sebebolur.

Filhakika muhterem arkadaşlarım, tek, tek dükkânlarla çalışan, hiçbir şuur düzenine bağlı olmıyan küçük sanatlar Yüksek Meclislerin çıkardıkları bir kanunla Devletten veya Devlet sermayesi ile teşekkül etmiş bankalardan teker teker, esnaf kredisi nâmı oltında kredi almakta, tıpkı ziraatimizde olduğu gibi bu krediler, prodüktif yatırımlara hasredilmemektedir. Küçük esnafın günlük ihtiyaçlarını defeden o gün şu veya bu işe lâzımgelen parayı temin eden bir vasıta haline gelmiş. Tıpkı ziraatimizde olduğu gibi. Şimdi bu, büyük bir sermaye israfıdır. Bu küçük sanatlar erbabının ikinci derecede mamul imal eden, civata gibi, somun gibi ve saire gibi küçücük parçalar imal eden fabrikalar haline

getirilmeleri mümkündür. Ve bu, Devlet eliyle zaten yapılmak istenen, alınmak istenen bir iktisadi tedbirdir. Zannederim ki, Hükümetin bunun üzerinde durması mümkün olacaktır. Başka memleketlerde teker teker küçük sanat erbabına kredi dağıtımının büyük sermaye kaybına sebebolduğunu ekonomik bültenler ve eserler gösteriyor.

Tâli maddelerin değerlendirilmesi keyfiyeti, Türkiye'nin mühim bir sanayi problemidir. Bu hususta gerekli tedbirlerin alınması şarttır. Standardizasyon ve kalite kontrolu meselesi sanayiimizin mühim dertlerinden birisidir.

Bir hususu daha arz etmek istiyorum. Çok yavaş giden standardizasyon işinin süratlendirilmesi lâzımdır. Resmî Gazetede gördüm, standardizasyon için yalnız bir örnek model alınmış. Bütün dünya örneklerinin nazarı itibara alınmasında büyük fayda vardır. Çünkü, Türkiye'nin, mutlâka muayyen bir sistemi, meselâ metre sistemini kullanan ülkelerle ticaret bağıntısı olduğunu iddia etmek ve bunun mütemadiyen böyle gitmesinin lâzımgeldiğini söylemek mümkün değildir. Bütün dünya birimleri nazarı itibara alınmalıdır bu hususta.

Muhterem senatörler,

Şimdi biraz da plân konusuna değinelim. Az gelişmiş bir ülkede Devlet eliyle yürütülen bütün ekonomik güçleri, sosyal imkânları kapsıyacak ve yürütecek geniş, dengeli, aktif, nâzım bir plân olmadıkça sanayi devrimi, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme sağlamak imkânsızdır. Bugün plân fikri yalnız az gelişmiş ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde de meselâ, Fransa'da uzun zamandan beri uygulanmakta ve ekonominin vazgeçilmez düzeni olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Alınan haberlere bakılırsa, en gelişmiş ülkelerden biri olan İngiltere'de bile plân fikrine ve plân düzenine girilmektedir.

Plân, tarımda, endüstride ve ticarette, maliyede ve çalışma alanında ekonominin her dalında, kamu sektöründe veya özel sektörde tam bir örgütlenme, tutarlı bir denge aracı, bir genel yürütme motoru olarak kabul edilmeden sanayileşme ahenkli ve hızlı bir kalkınma katiyen mümkün değildir.

Plân devletçilikten değil, az gelişmişlikten kurtulmanın bir çaresi olarak ve bu kurtulmanın Devlet eliyle yapılması zorunluğundan doğar. Kalkınmanın neden Devlet eliyle yapılması zorunluğunu da yukarıda uzun uzun izah ettim. Ancak plânladır ki, kalkınmanın hızı ve yönü tâyin edilebilir. Plânsız ekonomiler daha doğrusu serbest ortamda gelişen, liberal tarzda gelişen ferdiyetçi ekonomilerde ekonomik hayat kabili sevk olmıyan balonlar gibi rüzgârın esintisine tabi olur. Halbuki plân bu balonu insan iradesine bağlı tutarak, daha doğrusu ihtiyaçların zorunlu kıldığı istikâmete sevk edilmesini mümkün kılar. Bu olmadan az gelişmiş ülkeler de kalkınma, kabili sevk olmıyan balonun keyfine tabi olmak demektir ki, böyle bir kalkınmanın toplumu müşterek çıkarına hadim olacağını kabul etmek imkânsızdır. Plân daha mühim bir vazife ifa eder. Millî ekonominin birikme ve tüketme arasındaki taksimini sağlar ki, Türkiye'nin bugün en ziyade muhtacolduğu iktisadi tedbir budur.

Muhterem arkadaşlarım; bir de geçenlerde Sayın Başbakanın gazetelerde intişar eden ve plâna değinen bir beyanatını bu kere ekonomi açısından değil, ama Anayasa açısından tahlil etmek isterim.

Sayın Başbakan der ki, «gelişmiş memleketler plânla gelişmemişlerdir.» Tamam.. Biz de az gelişmiş olduğumuz için plânla gelişmeye çalışıyoruz. «Gelişmiş memleketlerde plânın yeri yoktur.» Bu, yanlış bir ifade. Gelişmiş memleketlerde plânın yeri vardır ve gittikçe bütün gelişmiş ülkeler plân düzeni içine girmektedirler. İsveçler, Holândalar bugün bu düzen içindedirler. Fransa bu düzen içindedir, İngiltere yakında girmek üzeredir. Binaenaleyh plân üzerine bağlı olmamak fikrî ekonomik bakımdan yanlış olduğu gibi, bir de Türkiye'deki kodifikasyon bakımından, hukuk bakımından zorunludur. Bilindiği gibi, bizim Anayasamız plânı bir Devlet müessesesi olarak maddeleştirmiştir. Anayasanın 41 nci maddesi: «İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir.

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve

kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir.» demektedir.

Şimdi, eğer bir müessese, bir işlem, bir eylemi, Anayasa gibi ilk ve en büyük kanunla Devlete vazife olarak verilmişse, daha doğrusu Devlet, bunu üzerine vazife olarak almışsa artık icra, Hükümetler, «plân gereksizdir, gelişmiş ülkeler plânla kalkınmamıştır, plân bağlayıcı değildir. Plân, Plânlama Dairesi, her Devlet müessesesi gibi Hükümetin emrindedir. Hükümet ona istediği gibi talimat verir, onu istediği gibi yöneltir» diyemez. Bu mümkün değildir. Ne Hükümet, ne de her hangi bir kimse, Devlet vazifesi olan, Devletin varlığını, temelini, Devletin canını vücudunu teşkil eden bir müesseseyi ihmal edemez, ona dokunamaz. Aksi takdirde Devleti, Anayasanın bütün müesseselerini, Devlet nizamını, icra organını, keyfemayeşa, siyasi kanaatlarına göre, hattâ siyasi çıkarlarına göre yöneltmesi fikri gibi tehlikeli bir fikrin kabulü zaruri olur.

Yine Anayasanın 129 ncu maddesi :

«İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma, plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir.» diyor. Hattâ ;

«Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevleri plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esaslar ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlıyacak tedbirler özel kanunla düzenlenir.» diyor. Ve hakikaten Türkiye'de 91 sayılı bir Kanun vardır; plânın bütünlüğünü muhafaza ve yürütme kanunudur. Bu demektir ki, Devlet vazifesi olan, Devlet müessesesi olan plânlama müessesesi, icranın o müesseseyi istikamete götürmesine imkân vermez. Hükümet, Devlet demek değildir. Devlet bambaşka, başka bir hukukî anlam taşır. O anlamda, o anlam çerçevesi içinde kalındığı takdirde eğer Anayasa bir eylemi, bir işlemi Devlet görevi olarak, Devlet müessesesi, Devletin temel taşı olarak ad ve itibar etmişse artık bunun üzerinde durulmaz. Ama nedendir, bu hususta muhterem Hükümet bir kurtulma çabası içinde ve plânsız bir gidişe doğru, dayanılmaz bir özlem taşımaktadır. Evet, besbelli... Halkın ihtiyaçlarına sırt çeviren bir iktisadi tutum veyahut, «biçildiği gibi giyilmesi icabeden dar bir ceket değildir» diyorlar.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, bu Devlet Plânlama Bütçesi görüşülürken munhasıran plân mevzuu üzerinde konuşuldu. Gerçi plân, Sanayi Bakanlığı Bütçesi ile de ilgilidir, takdir ediyorum, plânsız bir sanayi siyaseti güdüyorsa, muhalefetin görüşünü öyle aksettirmekte, zaman bakımından, fayda var. Lûtfen bu hususu dikkate almanızı rica ederim.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Peki efendim.

Plân, hakikaten dikildiği gibi giyilmesi icabeden bir dar ceket değildir. Fakat, biçimi belli olmıyan ve giyilen sırta göre şekillenen bir softa lâtası da hiç değil.

Bu kürsüden inmeden şu cihetî peşinen belirtmek isteriz. Muhtemeldir ki, usulen bize cevap verecekler, bütün bu söylediklerimizin geniş, umumi ve nazari olduğu, Sanayi Bakanlığının bunlara muhatabolamıyacağı, müzakerelerin bir bütçe kanun tasarısı münasebetiyle cereyan ettiği ve saire gibi birtakım sureti haktan görünen sözlerle baştan savulması ihtiyar edilebilir.

Şuna emin olunmalıdır ki, bütçeler, kuru kuruya para harcama mekanizmaları değildir. Bir ülke halkının dişinden tırnağından artırarak verdiği vergilerden meydana gelen bütçeler, eğer o ülke halkını, içinde bocaladığı yoksulluklardan, yetersizliklerden, bir tek kelimeyle az gelişmişlik ızdıraplarından kurtarmayı sağlıyacak bir ekonomi politiğe dayanmıyorsa, bütçelerin parselleri üzerinde varakı mihri vefa misali sözler söylemek, milleti temsil görevini yerine getirmek şöyle dursun, esasına mutabık olmadığımız bir ekonomi siyasetini tasvibetmek ve onu sürdürmeye yardım etmek olur.

Bir de şöyle denecektir: «Pek yakında bir seçim geçirilmiştir. Halk bizim görüşümüzü tutmuştur.» Böyle bir iddia çok zor bir müdafaaya muhtaçtır. Halk kütlelerinin kalkınmanın özel teşebbüsçülükle veya Devleteilikle yapılmasının ilmî olarak münakaşa etme yeteneğinde olduğunu, bu iki yolu bilimsel olarak ayırdedebildiğini, söylemek mümkündür. Ama pek az inandırıcı olur. Özel teşebbüsü tutanların her gittikleri köyde Devletin ne zaman fabrika kuracağı sualine ve isteğine mâruz kaldığını ve onların da Devlet eliyle fabrikalar vadettiğini bilmiyen kimse yoktur.

Muhterem senatörler, şimdi bir nebze de petrol konusuna dokunmak ve değinmek istiyorum.

Çağımıza damgasını vuran çok önemli bir cevher olarak petrol, ekonomik ve sosyal hayatın her dalında dünyanın ve özellikle Türkiye'nin candamarını teşkil eden çok kıymetli bir stratejik madde niteliğini hâlâ muhafaza etmektedir.

Kuruluşu mütaakıp Türkiye'yi yeniden kurma görevini yüklenen C. H. P., her önemli dâvada olduğu gibi, petrol konusunda da gerçek milliyetçiliğin yurt menfaatlerini titizlikle savunma olduğu inancından hareket ederek en doğru yolu seçmiş, petrol ve yeraltı servetleri sorununu Devlet eliyle çözmeyi öngören bir sistemi kabul etmiştir.

Bu maksadı temin amacı ile 1935 yıllarında kurulan millî müessese, M. T. A. Enstitüsü, o günlerin güç şartları içinde kendisinden beklenenden daha ileri hizmetleri başarı ile gerçekleştirmiş ve ilk defa 1940 da Raman'da petrol bulmuş ve istihracetmiştir.

Sabır ve azimle yürütülen çalışmalar sonunda başka alanlarda da petrol bulunmuş ve Garzan yeni bir kaynak olarak işletmeye açılmış idi.

Bu suretle 1951 yıllarına doğru Türkiye petrol probleminin ilk ve güç aşamalarını arkada bırakmış ve artık ülkede petrol kaynaklarının mevcudolduğu ve Türkiye'de petrol endüstrisinin kurulabileceği gün ışığına çıkmış bulunmakta idi.

İşte tam bu dönemde idi ki, Dünya Bankasının Vaşington'daki merkezinde dünya petrol rezervleri konusunda düzenlenmiş bir gizli raporun görüşülmesi sonunda verilen bir karar ile her şey birdenbire yeni bir kılık ve düzen içine girmek ve Türkiye petrolleri de diğer birçok ülkeler petrolleri gibi milletlerarası dev petrol kartelinin avuçları içine düşmek talihsizliğine uğradı.

İskoçya'nın ünlü Eçneseri isimli perili şatosunda o vakte kadar birbirleriyle kıyasıya döğüşen petrol ilâhlarının av eti yerken yaptıkları dramatik bir barış sonucunda dünyaya gelen uluslararası petrol karteli, Türkiye'ye de gözünü dikti ve Türk petrollerine el atma yollarını aradı ve buldu.

Ünlü Kartel hakkımızda şöyle bir plân uygulamayı karar altına aldı :

Petrol rezervleri dünyanın her yerine dağılmış durumdadır. Bu kaynaklardan bir kısmı Orta - Doğu gibi kararsız ve güvensiz politik yapılarla idare olunan ülkelerdir. Diğer bir kısmı ise Türkiye gibi, yönetimleri daha güvenilir ülkelerde toplanmıştır.

Akıl onu emreder ki, önce idareleri güven vermiyen Orta - Doğu ülkeleri petrollerinden yararlanmalı, sağlam politik yapılı Türkiye kaynakları sonraya bırakılmalıdır. Ama, bir taraftan da artık petrolü olduğu anlaşılan Türkiye kaynakları hiç vakit kaybetmeden kapatılmalıdır.

Böylece, hem Orta - Doğu petrolleri için emin bir ileri karakol ve ihtiyat deposu elde edilmiş olur, hem de Türkiye'nin daha uzun zaman dışardan petrol ithal eden bir pazar olarak el altında tutulması sağlanır.

Kartel Türkiye'ye gönderdiği bir uzmanı vasıtasiyle bu plânı gerçekleştirmeye, umduğundan da fazlasını elde etmeye hayret verici bir kolaylıkla kavuştu.

Hakikaten, Türkiye'de, bu azman Kartel'in uzmanı tarafından hazırlanan bir kanun tasarısı kanunlaştı ve Kartel'in rüyası bu kanunla gerçekleşti.

Tarih 7 Mart 1954.

Kanun, cidden çok cömert davranıyordu. Kartel'in her istediği yerine getirilmişti. Özellikle :

Kanun, 2 nci maddesi hükmüyle petrolün, munhasıran özel teşebbüs eliyle işletilmesi ve çıkarılmasını emrediyor, bu suretle Devleti petrol çıkartmaktan ve işletmekten menediyordu. Petrol ameliyelerini bu güce sahip yegâne teşekküller olan yabancı şirketlere hasrediyor.

Kanun, 13 ncü maddesiyle yabancı şirketlerin üretimi düşürmeleri veya düşük seviyede tutmaları yolundaki kasti birleşme ve anlaşma hareketlerini Devletin menetmesine ve onları fazla üretime zorlamasına mâni oluyor.

Kanun, 53 ncü maddesiyle bir bölgede bir teşekkülün ancak sekiz arama ruhsatı alabileceğini, Devletin başka bir teşekkül kurması yasaklandığı cihetle bir tek yerli ve millî müessese olan T. P. A. O. nın da sadece sekiz ara-

ma ruhsatiyle iktifa etmesini mecburi kılıyor, buna mukabil aralarında yeni paravan şirketler kurarak istedikleri kadar çoğalan kartel üyeleri yabancı şirketlerin her birisinin sekizerden sayısız ruhsat almalarını ve böylece yıllar yılı canlarını dişlerine takarak büyük bir azim ve feragatle çalışan Türk mühendis ve işçisinin keşfettiği ve Devletin bu maksatla 500 milyon lira harcıyarak bulunan zengin petrol rezervlerini kapsıyan 5 nci bölgeyi tam bir mirasyedi sömürgeciliğiyle kapatmalarını sağlıyor.

Kanun, 82 nci maddesiyle Devletin malı olan T. P. A. O. nın boru hattı döşeme veya rafineri kurma yahut her hangi bir petrol ameliyesi için girişeceği teşebbüsleri gerçekleştirmek maksadiyle belge almak isteğine, bu teşebbüslerin yapılmasını önlemek maksadiyle yabancı şirketlere itiraz hakkı tanıyor. Bu suretle bir kimsenin kendi evinde kendi iradesiyle hareket etme hakkı kısıtlanıyor ve bir yabancının iznine bağlı tutuluyor.

Kanun, 121 nci madde hükmüyle Devletin, özel hukuk kurallarına göre kurulmuş bir şirket şeklinden başka her hangi bir kuruluşla petrol işletmesine katılamıyacağını zorunluk olarak Devlete yüklüyor ve bu suretle, tesadüfen hayatta kalmış Devlet şirketi T. P. A. O.'nı yabancı şirketlerin amansız rekabetlerine terk ediyor.

Kanun, 100 ncü ve mütaakıp maddeleriyle, yabancı şirketlere yurt petrollerine tükettikleri halde, tükenme payı adı altında % 27,5 a varan bir vergi indirimi hakkı tanımıştır ki, bu durum hukuka aykırı olduktan başka, en insafsız sömürgecilik âdetlerini de aşan ve yurt çıkarlarını mahveden bir âtıfettir.

Yine kanun, şirketler için çok büyük avantajlar kabul etmiştir. Örneğin, kâr transferlerinden hiçbir vergi alınmamaktadır. Diğer vergilerde de şirketler yerli kurumlardan ve kişilerden ileri derecede imtiyazlı durumdadır.

En fenası, kanun, Devlete verilmesi gereken Devlet hissesini dünyanın hiçbir yerinde mevcudu kalmamış nisbette çok düşük tutmuş ve toplam hükümranlık payı % 35 olarak tesbit olunmuştur. Bugün başka ülkelerde Devlet payının % 75 e kadar yükseldiğini herkes bilmektedir. Bir de bağlandığımız yabancı şirketlerden dünya serbest piyasa fiyatlarına nazaran % 35 fazlasiyle petrol alma zorunluğunu kabul etmişizdir.

İşte bütün bu evliyalara has müsamahalı durumlara rağmen kartel, yukarıda açıkladığımız plânı sebebiyle, (Türkiye'nin sağılmasını sonraya bırakmak ve Türkiye'yi çok cazip bir tüketim pazarı halinde tutmak) Türkiye'de on küsur seneden beri bütün zengin petrol kaynaklarımızı kapatmış olmasına rağmen, petrol üretmemiştir.

Kartel elinde bulundurduğu muazzam sermayeye ve teknik imkânlara en kıymetli petrol bölgemiz olan ve 500 milyon lira sarfiyle Türk alınteriyle keşfedilen 5 nci bölgeyi haraç alır gibi baştan aşağı kapatmış olmasına rağmen, petrol üretmedi. Çünkü Türkiye ileride zor zaman için başka yerlerden kovulduğu takdirde el altında tutulması gereken bir saha kaderine bağlanmıştır.

Yine Türkiye çok tatlı bir tüketim pazarıdır. Türkiye Kartelin dışarıda ürettiği petrolü ithal ederek Kartelin kâr hanesine her sene ot satarak elde ettiği serbest dövizlerinden 50 milyon dolârcık gibi çok mütevazı bir rakamı lûtfen kabul edilmek üzere ilâve etmektedir.

Bunlara bir de dünyada husule gelen umumi petrol tüketimi buhranını eklersek Türkiye'de petrol üretmeyen yabancı şirketlerin neden bu şekilde hareket ettiklerini anlamak mümkün olur.

Çok zaman kaybettikten ve şirketlere milyarlarca lira petrol parası ödedikten sonra 1964 ve 1965 yıllarında bir avuç yurtsever aydının, T. P. A. O.'nın çok kıymetli elemanlarının gerçekçi ve yurt sorunlarını bilen basının ve C. H. P. nin gayretiyle yabancı şirketlerin Türkiye petrolleri üzerinde oynadıkları oyunlar bütün çıplaklığiyle ortaya çıktı ve hattâ önceleri bu kampanyanın karşısında olan A. P. ni ve kamu oyunu hem tedirgin etti ve hayli uyardı.

Fakat çok geçmeden ayakları altındaki toprağın petroliyle birlikte kaymakta olduğunu hisseden dev, gösteriş faaliyetinden öteye gitmeyen bir miktar istihsal ameliyesiyle göz boyama yoluna gitti. Bir yandan da 20 nci asrın ikinci yarısında örneği az görülür bir cesaret-

le karşı saldırıya geçti ve ülkemizde bütün kamu oyuna yayılmış tam bir kültür edinme, haberleşme imkânı olumlu bir kamu oyunun teşekkül edememesinden faydalanarak ve Türkiye kaderinde daha ne kadar hüküm sürdüreceği belli olmıyan, her şeyi Allah'ın belâsı bir renge bulaştırıp göstermek suretiyle ağız kapama, ürkütmecilik ve umacılık taktiğinden hayli yararlandı ve bu karşı saldırı, hatırı sayılır bir başarı kazandı.

Geçen sene sayıları yüzleri bulan milletvekili ve senatörlerin müştereken hazırlayıp Meclise verdikleri Petrol Kanununu tadil eden teklife, başka bir deyimle petrol rejimini büyük bir ameliyata tabi tutarak bir reform sağlamak lüzumuna bugünkü iktidar partisi de önceleri, genel seçimlere giderken, belki akıllıca bir ihtiyatkârlıkla, yanaşır gibi oldu. Fakat bugün görüyoruz ki, iktidar partisi reform ameliyatına tabi tutulmak gereken petrol sorununa sadece cloroform tatbik etmektedir ve ufukta ciddî bir ameliyata geçmeye niyetli olduğunu gösterir emarelere raslanmamaktadır.

Soruna kloroform tatbik ettikten başka, aynı paralelde bir düşünce ile T. P. A. O. nın başında bulunan Genel Müdürü işinden almakla iktidar partisinin petrol rejimi hakkında taşıdığı düşünceler bir kere daha gün ışığına çıkmış bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım ben burada vazifesinden alıkonan eski Genel Müdürün müdafiliğini yapacak değilim. Çünkü Genel Müdür kendisini müdafaa etmeye kaadir bir insandır. Vekâletini de almış değilim. Ancak, bir - iki gün evvel muhterem bakanlardan birisi Millet Meclisi kürsüsünden bu olayla ilgili olarak birtakım beyanlarda bulunmuştur. Bunları bir - iki kelime ile cevaplandırmayı parti menfaati mülâhazasından değil, memleket menfaati açısından zaruri görmekteyim. Bakan diyor ki, «Danıştaya müracaat eden eski Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Umum Müdürünün bu mahkemeden, kendisinin oradan alınmasını ve yerine yenisinin, başkasının tâyinini, - nezaket olarak söylüyorum, katiyen yeni müdürle de ilişkim, görüşmüşlüğüm yoktur, ne karşısındayım, ne lehinde, ne aleyhindeyim - bu eski müdürün alınmasını ve yenisinin tâyinini doğru bulmıyan Danıştay kararına, Meclis kürsüsünden şimdi meseleyi daha ciddî bir plânda ele alırsak şuna varırız ki, bugün Petrol Kanununun hükümlerinden istifade ederek Türkiye çıkarları aleyhine yabancı şirketler tarafından sürdürülen rejim derhal ve yukarıda bir kısmını yazdığımız olumsuz maddeleri ihtiva eden kanunun kaldırılması veya hiç olmazsa esaslı bir değişikliğe tabi tutulması suretiyle dakika kaybetmeden ameliyeye geçilmelidir.

Aksi takdirde, Türkiye petrolleri bütün dünyaya bir ahtapot gibi yayılmış dev petrol kartelinin, şimdiye kadar olduğu gibi, yalnız ve sadece kendi stratejik plânlarına ve hasis çıkarlarına yem olmakta devam edecektir. Bu kanun rejimi devam ederse Türkiye petrol üreten bir ülke değil petrol alan bir ülke kalacaktır.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, bu Danıştay kararı meselesini, bu bütçeden ayıralım lûtfen. Sayın Bilgehan bu kürsüden Hükümetin noktai nazarını çok açık anlattı. Şayet Anayasaya aykırı bir davranış içinde ise Hükümet, bunun muhalefet partisi tarafından Meclis murakabe usulleri kullanılarak bir vuzuha erdirilmesi mümkün. Şahsileştirmeyin konuyu lûtfen. Alınmasını tenkid edebilirsiniz, politikamıza uygun diye, fakat diğer şahsi meseleye lûtfen girmeyin.

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Sayın Başkan, sadece çok sevdiğim zatınızın hatırı için bundan şimdilik vazgeçiyorum, ama getireceğim yine buraya. Bu itibarla muhterem arkadaşlarım, çok geniş ve çok mühim olan bu konuda çok daha fazla söz söylemek ve meselenin bütün ayrıntılarını ortaya koymak mümkün ve Türkiye'nin menfaatlerinin nerede olduğunu birer birer tesbit etmek fevkalâde lüzumlu ve zaruridir. Fakat saatime bakıyorum, 1,5 saattir huzurunuzu işgal ediyorum. Son kelime ile şunu söyliyeceğim: Dünya petrol karteli, bütün dünya petrollerini uzun senelerden beri yalnız kendi çıkarına, çok ağır şartlar içinde sömürmektedir. Bu kartelin bu politikası içine Türkiye de girmiştir. Biraz evvel söylediğim kanunun teker teker okuduğum maddelerinde kartel bunları sağlamıştır. Bugün yine söylediğim plân yüzünden Türkiye'nin ileride kullanılacak bir ihtiyat deposu ola-

rak kullandığı ve halen tüketim pazarı olarak tutmakta büyük menfaati olduğu için, bütün bu lehe olan şartlara rağmen, Türkiye'de petrol üretmiyor ama üretime başladığı gün bugünün daha çok kötü bir duruma gitmemiz melhuz değil, muhakkaktır. Bu itibarla bütün Türk aydınlarına iktidarda olsun, muhalefette olsun bütün milletvekillerine ve bu işle meşgul olan insanlara hitabediyorum, diyorum ki, hiçbir art düşünce eseri ve mahsulü olmaksızın, bugün dünyanın içinde bulunduğu şartlar Türkiye petrollerini, eski devir sömürücü emperyalist kartelinin pençesinden kurtarmak lâzımdır. Çünkü dünya şartları birçok memleketlerde yepyeni tekniklerle çok verimli, çok olumlu niteliklerde petroller çıkarmaktadırlar, satmaktadırlar. Artık petrolün pençesinde yaşamak zorunlu değildir. Eğer bunu yaparsak bir siyasi görüş veya düşünüşü mutlaka hâkim kılacağız gibi bir sevince değil, ama Türkiye'yi ve Türkiye'nin muhtacolduğu gerçek milliyetçiliğin çok mühim bir kanadını kuvveden fiile çıkarmış olacağız. Hepinizden özür dilerim, müsamahanıza çok çok teşekkür ederim ve bu bütçelerin de milletimize hayırlı olmasını dilerim, saygılarımla. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Gürsoytrak.

M. B. GRUPU ADINA SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, sayın senatörler, huzurunuza, M. B. Grupunun Sanayi, Enerji ve Tabiî Kaynaklar bakanlıklarının geçen yıl yaptıkları, bu yıl yapmayı düşündükleri faaliyetleri hakkındaki görüş ve temennilerimizi ifade etmek için gelmiş bulunuyorum.

Her şeyden evvel Türkiye'nin dünya milletleri arasında siyasi ve ekonomik meseleleri bakımından ne durumda bulunduğunu tesbit etmekte fayda ve zaruret vardır.

Bugün dünya milletlerinin siyaset ve iktisat bakımından genel olarak üç bloka ayrılmış olduğunu görüyoruz. Doğu bloku, dünya nüfusunun % 31 - 33 ünü, Batı bloku % 18 - 20 sini, Üçüncü Dünya bloku ise % 45 - 47 sinden ibaret olup, dünya milletlerinin çoğunun toplandığı bir gruptur.

Gerek Doğu ve gerekse Batı bloku, sosyal ve ekonomik ve hattâ siyasi rejim bakımından çoğunlukla, meselelerini halletmiş, istikrara kavuşmuş milletler topluluklarını teşkil eden sanayileşmiş ülkelerdir. Bunlar genellikle mamul ürünler, makina, sermaye ve teknik bilgi ihracederler. Üçüncü dünya bloku ülkeleri ise; toprak reformu yapamamış, sanayileşmemiş, millî geliri düşük olan, halen yeraltı, yerüstü kaynaklarını harekete geçirememiş veya sahibolamamış, büyük sosyal, ekonomik ve siyasi bunalımlar içinde bulunması gibi, ortak nitelikleri itibariyle az gelişmiş ülkelerdir. Bunlar genellikle ham madde, yarı mamul ürünler ihracederler.

İkinci Dünya Harbi neticesinde, dünyaya şekil ve nizam veren büyük sömürgeci devletler çökmüş, küçülmüş, yeni yeni birçok küçük devletler doğmuş, siyasi rejimleri, sosyal ve ekonomik durumları itibariyle yukarıdaki şekilde gruplaşmaları meydana gelmiştir. Eski sömürge ülkelerinin kaybedilmesiyle boşlukta kalan sermaye ve emme kolları için yeni pazarlar ve yeni ülkelerin bulunma çabası başlamıştır.

Ancak bir üçüncü dünya harbinin tarafları yok etme tehlikesinin anlaşılması, bir bakımdan siyasi rejimleri ne olursa olsun bir barış içinde birlikte yaşama felsefesini zorunlu kılarken diğer taraftan sanayileşmiş ülkeler için ekonomik gelişmelerinin artan bir hızla devam edebilmesi için bloklararası ve içi teknik bir sömürme felsefesini de beraberinde getirmiş bulunmaktadır.

Az gelişmiş ülkeler, bloklararası bu mücadelede kendi menfaatlerini, geçmişin bütün tecrübelerinden faydalanarak gözetmeye çalışmak mecburiyetindedirler.

Plânlı dönemde son üç senedir sanayiinin millî gelir içindeki payı % 15 nisbetinde sabit kalmıştır. Bu sektörde % 12,2 oranında bir artış hızı hesaplanmışsa da üç yıllık tatbikatta ancak % 9 nisbetinde bir gelişme sağlanabilmiştir. 1966 yılı programında sanayi sektöründe 4 milyar 525 milyon liralık yatırım hedefi öngörülmüştür. Bu seviye mecmu yatırımın % 31,2 sine tekabül eder. 1965 yılında bu nisbet ise % 33 civarında idi. Bir taraftan Hükümet programında süratle sanayileşmemiz iktisat politikamızın temellerinden biri olacaktır, denirken, diğer taraftan 1966 yılı programında 1965 yılına nazaran yatırımların daha az

bir kısmı, sanayi sektörüne tahsis edilmiş bulunmaktadır. Halbuki sanayi sektörüne geçmiş yıllardaki gecikmeleri de telâfi edecek tarzda daha fazla yatırım yapılması programa alınmış olmalı idi.

Hükümet programında, «Üretim ve el emeğinin değerlendirilmesinde son derece önemli rol oynıyan el sanatları ve küçük esnafın dertleri ve meselcleri» ile «Küçük sanatkârın makina ve alet ihtiyaçlarını ve donatımını kolaylaştıracak tedbirler» alınacağı ve «Esnaf ve sanatkârların birer meskene ve dükkâna kavuşmalarından ve sanayi çarşıları tesisinde gereken bütün yardımları yapmayı vadettiği halde 1964 bütçesinde 10 milyon, 1965 te 15 milyon liralık bir ödenek ayrılmış iken bu yıl bütçesinde hiçbir ödeneğin ayrılmamış olduğunu görüyoruz. Bu tutumu isabetli bulmak mümkün değildir.

Geçen sene de belirttiğimiz gibi, belirli bir sanayi politikasının mevcudolmadığı görülmektedir. Hızla sanayileşmeyi temin etmek için iktidar, acaba ne gibi bir sanayi politikası uygulamayı düşünmektedir, kesin olarak tesbit etmek mümkün olamamaktadır. Bugüne kadarki icraatiyle yeni bütçesi ve Hükümet programındaki ifadeleri arasında yukarıda da işaret ettiğimiz gibi birçok noktalarda tezatlar bulunmaktadır. Bunun misallerini artırmak mümkündür. Meselâ bunun bir tanesini otomobil politikasında görmekteyiz. 13 Ağustos 1965 tarihinde o zamanın Sanayi Bakanı Sayın Erdem, M. K. E. Kurumu ile 17 özel sektör firmasının ve bir yabancı firmanın birleşmesiyle birlikte Türk otomobil sanayiini kuracaklarını Türk kamu oyuna açıklamış bulunmaktaydı ve bu konu istikametinde teferruatlı bilgiler veriliyordu. Aradan bu kadar zaman geçti. Birdenbire Oto San Firması adı altında yeni bir firmanın taazzuv ettiğini ve piyasaya da ilk otomobil nümunesini çıkardığını görüyoruz. 1961 yıllarında Eskişehir eer atölyelerinde doğrudan doğruya sadece Devlet tarafından otomobillerin yapılmasının mümkün olabileceğini üç aded otomobili % 80 ine yakın Türk malzemesi kullanılmak ve Türk işçisi ve Türk mühendisinin eseri olmak suretiyle fiilen ortada bir misal olarak da bulunmaktadır. Bu konunun Devlet Plânlama Teşkilâtına da intikal ettirilmediği görülmektedir. Burada şöyle bir mesele ortaya çıkmaktadır: Türkiye bir otomobil sanayii kurma durumuna gelmiş midir? Geldiyse bu, kalkınma plânı içerisinde hangi yıl realize edilmelidir? Ağırlık hangi sektörde olmalıdır? Kullanılacak yerli mal miktarı yüzde kaç nisbetinde olmalıdır? Bu gibi konuların belirli olarak ortaya konmuş olması lâzımgelir. Yalnız gazete havadislerine bakmak suretiyle dahi belirli bir sanayi politikasının izlenmemekte olduğu sabit olmaktadır.

Hükümet plânda, sanayi sektörü için öngörülen hedeflerden, daha ileri ve bunlara ulaşmak için daha büyük bir kalkınma hızı mı düşünmektedir? Bu hız, hangi metotla nasıl sağlanacaktır? Bunları bilmemizde zaruret vardır, yoksa dün olduğu gibi bugün de iktisadi hayatımızda temel bir yer işgal eden İktisadi Devlet Teşekküllerini; aksayan tarafları varsa düzeltici tedbirler alınacağı yerde, bir taraftan sistemli olarak yermek ve diğer taraftan özel şahıslara satma çalışmaları içinde olmayı mı sanayi politikası olarak anlamaktayız? Bu müphem gölgeli tutumun biran evvel gün ışığına kavuşturulmasını faydalı addediyoruz. Memleketimizi durgun bir ekonomiden canlı, faal, bir ekonomiye geçebilmek için üretim ve hizmet kuvvetlerini geliştirecek tedbirler almak ve sermaye birikimini sağlamak zaruretidir ki, bugün 55 milyarlık varlığa sahip bulunan Devlet bankacılığı ile Devlet işletmeciliği gelişmiş bulunmaktadır. Bu müesseseler halen sınai üretimimizin yarısı kadarını üretmekteler. Bâzı sektörlerdeki bu üretim payları % 60 ilâ % 100 arasında değişmektedir. Enflâsyonist ve vuzuhsuz bir ekonomik politika izliyen siyasi iktidar baskısı altında bu teşekküller fazla istihdam, maliyet altı satış, kuruluş maksatları dışındaki faaliyetlere yöneltilmek, kanunlara rağmen yöneticilerinin idari ve teknik faaliyetlerinde serbest bırakılmamaları sebebiyle, sermayelerinin üstü borçları ile malî ve idari yönden içinden çıkılamaz durumlara sürüklenmişlerdir. 1960 yılından beri bu kuruluşları ıslah için yapılan çalışmalar neticesindedir ki, bugün oldukça rasyonel bir çalışma düzenine girdiklerini görmekteyiz. Nitekim 1963 yılına kadar zarar etmekte olan bu müesseseler 1966 Bütçesi raporunda da görüleceği

gibi kâra geçmişler ve yatırımlar için kaynak yaratmaya başlamışlardır. Meselâ bu yıl 1 834 milyar kaynak yaratacakları hesaplanmıştır ki, bu miktar toplam yatırım finansman ihtiyaçlarının % 61 ine tekabül eder. Tam bir gelişme temposuna girildiği bir sırada bu kuruluşlardan bâzılarının özel sektöre, özel kişilere satılması için çalışmalar yapıldığını yetkili şahısların beyanlarından işitmekteyiz. Büyük bir ihtimalle munzam tedbirler alınmadıkça, zarar edenler satılamıyacağına göre, kâr eden müesseselerin satılması kastedildiği anlaşılmaktadır.

Kâr getiren müesseselerin satılması, Devleti büyük bir finansman kaynağından mahrum eder. Zarar edenlerin finansman ihtiyaçları sadece vergi varidatına inhisar edecek, bütçeden karşılanmak zaruretinde kalınacaktır. Oysaki, bugünkü şartlar içerisinde dahi kamu iktisadi teşebbüslerinin ihtiyaçları olan büyük kredi taleplerinin bütçeden ancak 710 milyon kadarının karşılanabildiğini görmekteyiz.

Ayrıca her yıl DD, THY, TMO ve benzerleri gibi daha ziyade kamu hizmeti yapan, yıllık 500 milyon lira kadar zarar eden müesseselerin talepleri nasıl karşılanacaktır?

Esasen vergi gelirleri, hali hazırdaki Devlet giderlerini karşılamaktan halen 2.3 milyar noksan bulunmaktadır. Nerede kaldı ki bir de zarar etmek durumunda olan bu müesseselerin ihtiyaçları karşılanabilsin. Sonra bu müesseselerde çalışan onbinlerce memur ve işçilerinin durumu ne olacaktır? Her halde hiçbir zaman özel sektöre devredildiğinde bu miktarda işçi ve memur çalıştırılmıyacaktır. Bir kısmı işten çıkarılacaktır. Oysa ki, halen 1 ilâ 3 milyon işsiz vatandaşa iş bulabilmiş değiliz.

Sonra, akla şöyle bir soru geliyor: Madem özel sektörde, bu müesseseleri satınalabilecek kadar para ve sermaye vardır. O halde millete ait bu fabrikaları onlara satacağımıza acaba onlar niçin yepyeni fabrika kurmazlar? Sanayi Bakanlığı niçin bu istikamette çalışmaz da illâ millet malı üzerinde bâzı zümrelere çıkarlar sağlamaya çalışır? Bunu anlamak cidden müşküldür. Sanayi Bakanlığının hâlâ belirli bir politikası olmadığı ve teşkilâtlanamadığı için kendisine bağlı müesseseleri, istihsal ve fiyat bakımından plâna uygun, olumlu ahenkli bir çalışmaya sokamamaktadır. Nitekim Türkiye Şeker Sanayiinde müzmin bir hastalık haline gelen husus, hâlâ pancar ekimi ile şeker istihsali arasında bir dengenin kurulamamış olduğunu misal olarak zikredebiliriz.

1966 Bütçe raporuna dayanarak, iç satışların 400 000 ton, ihracatın 100 000 ton olduğunu belirterek, 525 000 ton üretim ile mukayesesinden bu sanayi dalında zımnen bir dengenin mevcudolduğundan bahsetmeye imkân yoktur. Şöyle ki: 1958 yılından 1965 yılının Şubat ayı sonuna kadar mecmu 3 024 000 ton şeker üretilmiş, bunun ancak 2 478 000 tonu yurt içinde tüketilmiş ve 793 000 tonu da ihracolunmuştur. 252 000 tonluk bir ölü stokun mevcut bulunduğu bu rakamlardan kolayca anlaşılmaktadır. 160 Krş. luk şeker maliyetine göre bu 400 milyon liralık bir kaynak kaybı demektir. Bunu, diğer İktisadi Devlet Teşekkülleri üzerinde de çeşitli misaller vermek suretiyle belirtmek mümkündür. Şeker kamışından şeker istihsali çok daha ucuza mal olduğundan ve dünya piyasasına hâkim bulunduğundan, pancardan şeker istihsal eden memleketlerin şeker ihracatcısı olmalarına hemen imkân yoktur. İhracat ümidi ile şeker üretiminin artırılması sadece stokların yükselmesi gibi ters bir netice ile nihayet bulur. Nitekim şeker sanayiimiz elindeki stoku eritmek için zararına ihracat yapmakta, buna rağmen 250 000 ton ölü stoku eritmesi mümkün olmamaktadır. Ortalama 160 kuruşa mal olan şekerin, 60 kuruş civarında ihracolunmasının bir mânası da olmamak lâzımgelir.

Buna benzer diğer bir aksaklığın çimento sanayiinde olduğunu görmekteyiz. Bilhassa yaz aylarında çekilen çimento sıkıntısının belli başlı sebebini biz, üretimin noksanlığından ziyade yurdun çeşitli bölgelerinde iletim, yani ulaştırmanın noksanlığından ve ihtiyaca göre önceden lüzumlu stokun sağlanamamış olmasından doğduğunu kabul etmekteyiz. Nitekim bu üretim ve talep noksanlığından dolayı hariçten, bilhassa Rusya'dan bir kısım çimento ithaline teşebbüs edilmişse de ithal edilen bu çimento, geçmiş her iki yılda bir türlü tüketicinin eline zamanında geçirilememiştir. Bundan da anlaşılıyor ki, esas sıkıntı iletim ve bayilik sisteminin çalışmasında görülen noksan-

lıktan ve kasten bu istikamette yaratılmak istenen karaborsa spekülâsyon arzusundan ileri gelmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Bu konulara bir nebze dokunduktan sonra şimdi diğer bir konuya geçiyorum.

Sanayiin gelişmesi, bilindiği üzere imal edilen malların, yurt içinde ve yurt dışında müşteri bulması, sürümün kâfi seviyeye yükselmesi sayesinde hızlanabilir. Bu ise sınai mamullerin bilhassa dış pazarlarda istenen standartta olmasına tâbi bir keyfiyettir. Fakat, bu istikamette yapılan çalışmalar maalesef piyasanın talebini karşılıyacak ve Sanayi Bakanlığının da bu istikamette, bu konuda yapacağı kontrolları yeter seviyede olmadığını göstermektedir.

Diğer bir konu olarak da 3003 sayılı Kanunun, sanayi mamulleri için maliyet ve satış fiyatı, tesbit ve kontrolü sorumluluğunu Sanayi Bakanlığına vermiş olmasıdır. Bu istikametteki çalışmanın da yeterli olmadığını, çeşitli misallerle, piyasadaki olaylara şahidolmak suretiyle tanıklık ediyoruz. Bu konunun üzerine Sanayi Bakanlığının önemle eğilmesini rica ederiz.

Belirli bir sanayi politikamızın olmayışını ortaya koyan diğer âmillerden bir tanesi de bu istikamette kullanılan kredi politikasıdır.

Hızlı sanayileşmenin gerekli kıldığı finansman ve kredi kaynaklarının muvazeneli bir şekilde kullanılması lâzımgelir. Bu muvazene hiç şüphesiz ticaret ile sanayi arasında kamu sektörü ile özel sektör arasında temin edilmeye mâtuf bir denge olmalıdır. Banka kredilerinin 1962 yılında % 51,5 ticaret sektörüne tahsis edilirken bu nisbet 1963 te % 49, 1964 yılında % 47 ye inmişken 1965 yılında tekrar % 53 e yükseldiğini görüyoruz. Sınai krediler ise toplam kredinin % 3,3 ünden başlıyarak 1965 te ancak % 3,7 ye yükselebilmiştir. Tüccarlara sanayicilerden daha çok kredi imkânı tanıdıkça hızlı bir sanayileşme nasıl mümkün olabilir? Sanayinin 15 misli kredi ile tüccar donatılırsa, bu sanayinin baltalanması mânasına gelmez de başka hangi mânaya gelir? Ayrıca özel sektör ile kamu sektörü arasında da büyük bir nisbetsizlik mevcuttur. Kamu sektörüne meselâ 1964 yılında 1 milyar 961 milyon lira kredi sağlanmışken özel sektöre 11 milyar 493 milyon lira kredi verilmiştir. 1965 yılının son aylarında da 2 milyar 170 milyon lira kamu sektörüne, 12 milyar 914 milyon lira da özel sektöre kredi verilmiştir. Bu şartlar altında sanayiden beklediğimiz süratli gelişmeyi temin etmek nasıl mümkün olabilir? Deminden beri ortaya koyduğumuz çeşitli sebeplerle belirli ve sabit, anlaşılabilir bir sanayi politikasının mevcudolduğu iddia olunabilir mi?.. Ayrıca bir taraftan hızlı sanayileşme ihtiyacından bahsetmek, diğer taraftan ağır sanayi ile iştigal eden kamu sektörünü, verilen misallerde de görüldüğü gibi, kredisiz bırakmak izahı mümkün olmıyan bir durum yaratmaktadır.

Kredi şartları, sistem olarak da sanayiin gelişmesine mâni bulunmaktadır. Tüccarın kredi ye karşı göstereceği gayrimenkule para yatırmayı ticaretin ana karakteri icabı bir haldir. Sanayici ise parasını gayrimenkul yerine, tesislerine, hammaddeye yahut nakliye giderlerine yatırır. Kredi temin edecek gayrimenkule para yatırmak sanayileşmeyle bağdaşamamaktadır. Oysa ki, bizdeki kredi müesseseleri, gayrimenkul karşılığı kredi verirler. Böyle sanayileşme himayesi olabilir mi ve böyle bir himaye ile de süratli bir sanayileşme mümkün olabilir mi, takdirlerinize bırakıyoruz.

Netice olarak diyebiliriz ki, Sanayi Bakanlığı aradan bu kadar zaman geçmiş olmasına rağmen, hâlâ Teşkilât Kanunu sevk edememiştir. Teşkilât Kanunu çıkaramadığı için gerek kendisine bağlı müesseseler arasında ve gerekse Devlet Plânlama Teşkilâtiyle koordineli bir fonksiyon içerisinde bulunmamaktadır. Belirli bir politikası sabit olarak görülmemektedir. Sanayiin süratle gelişmesini mümkün kılacak, yurdumuzun gerçeklerine uygun bir kredi sistemi geliştirilmemiştir. Binaenaleyh her şeyden önce Sanayi Bakanlığının bu konular üzerine ciddiyetle eğilmesi, en kısa zamanda bunları realize edecek yola girmesi gereklidir.

Madencilik :

İhracatımızın değer olarak % 5 - 18 i arasında değişen maden ihracatımız ise tamamen ham cevher olarak ve pek düşük değerlerle satılmaktadır. Genel ihracatımızın ağırlık bakımından % 30 - % 70 ini maden cevherleri teşkil etmektedir. Bu nisbetler cevherlerimizin ne dereceye kadar işlenmeden satıldığını kesin bir şekilde göstermektedir.

Bir taraftan sanayiinin temelini teşkil eden cevherlerimiz bu şekilde ihracedilirken diğer taraftanda yeterli sanayi tesisleri kuramamaktan işçi ihracına mecbur kalınmaktadır. Üretimde en önemli iki faktör olan bu varlıklarımızı ucuz bir şekilde elden çıkarmaya ve mamulleri pahalı bir şekilde ithale devam ettiğimiz müddetçe iktisaden gelişme ümidi beslemek, ancak tatlı bir hayaldir. Tarım alanında bunca çabalara rağmen yağışlara bağlıyız ve hâlâ yabancıların üretim ve tüketim artıklarından yaptıkları kredili yardımlara muhtacız. Bunun nedenini sanayisiz tarımın gelişmediğidir. Bugün benim de noktai nazarıma ve köylüden aldığımız haberlere göre mutlak ve mutlak gübre fiyatları fazladır. Bunun fiyatının indirilmesinin mümkün olup olmadığı ve önümüzdeki yıl, köylünün ihtiyacı bulunan gübrenin temin edilmesi için tedbirlerin alınıp alınmadığını bilmek isteriz.

Üçüncü mevzu; bu Bakanlığın bünyesinde bulunan küçük sanatlar dairesi ve bir de Halk Bankası vardır. Halk Bankasının, Sanayi Bakanlığına bağlı olmasında ben bir zaruret görmekteyim. Gördüğü işler bakımından küçük sanat erbabı, ki bunların Türkiye'de ailesi ile birlikte yekûnu iki milyon kişiden fazladır. Bu sebeple küçük el sanatlarını geliştirmek ve bu esnafa lâzım olan krediyi zamanında ve yerine vermesi için acaba Bakanlıkça böyle bir çalışma var mıdır? Sanayiin temelini ise madenciliğimiz ve doğal kaynaklarımız teşkil etmektedir. Bu istikametteki çalışmalar ise şöyle görünmektedir :

Kaynaklarımızın geliştirilmesinden sorumlu olan Bakanlığın ne ilgili maden dairesini ve ne de bizzat kendi teşkilâtını yıllardan beri kuramaması büyük bir sanssızlık sebebi ve kaynağıdır. Bünyesinde birçok kıymetli elemanları topladığı halde tamamen bir hercümerç içinde, her yeni gelen Bakanın kabına göre sık sık değişen usuller içinde iş yapamıyan fakat maden, enerji, su, petrol ve kömür gibi memleketin kalkınmasında en önemli konuları elinde tutan bu Bakanlığın Teşkilât Kanununun yurdumuz gerçeklerine uygun bir şekilde süratle çıkarılması lâzımgelmektedir.

Memleketimiz madenlerinin aranması bir yandan teşkilâtlanmamış olarak özel teşebbüs tarafından yapılırken - ki bunların bu yönde yaptıkları yatırımları bilmeye hattâ kaba olarak tahmin etmeye dahi imkân yoktur, diğer yandan her yıl bütçeden finanse edilen Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü tarafından yapılmaktadır.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, bu memleketin büyük fedakârlıklarla kurduğu, bünyesinde pek değerli bilim adamı, mühendis ve teknisiyeni ve bir hayli kıymetli teçhizatı bulunan bir kuruluştur. Memleketimizde yeraltı kaynaklarının çeşitliliği ve zenginliği ile dünyaca şöhreti haizdir. Dolayısiyle bu enstitüden büyük ümitlerle ekonomimize daha çok şeyler getirmesini bekliyoruz.

Dört yıl önce Güney - Doğu Anadolu'da fosfat yataklarının mevcudiyeti bildirildi. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü bu sahaları aramalara kapattı. Bu sahalarda yaptığı üç yıllık aramalardan sonra 100 milyon ton düşük tönörlü fosfat taşı bulunduğu gerek Devlet Plânlama Teşkilâtında gerekse Meclislerde beyan edildi. 1965 yılında bu sahaların bir kısmında Etibankın yatırım yapması plâna alındı. 100 milyon ton rezervi bulunan sahanın işletmeye en elverişli kısmı addedilen 30 milyon tonluk kısmı, Etibanka devredileceği sırada yalnız 60 ton tecrübe nümunesi dahi elde edilememiştir.

Halbuki, Etibank bu rezervlere dayanarak süperfosfat suni gübresiyle, sülfat asidi imali için 1965 yılında 27,5 milyon lira sarf etmeyi plâna almışken tabiî hiçbiri yapılmadı.

Bu müessesenin yatırımlarının yarıdan fazlasının idame yatırımlarına ayrılmış olması da bir kusur olarak görülmektedir. Bu da yeni üretimlere ne kadar az önem verildiğini göstermektedir. Kaldı ki, idame yatırımları da gerek finansman, gerekse döviz temini gibi hususlar sebebiyle zamanında yapılamamaktadır. Nitekim krom cevherinde olduğu gibi, piyasada halen şiddetli bir talep mevcudolduğu halde, istihsal evvelki yıllar seviyesine ulaşamamaktadır.

Özel teşebbüsün başlattığı bir iki küçük demir madeninden başka plânda öne sürüldüğü gibi, ne krom değerlendirme tesisleri ve ne de alüminyum tesisleri ele alınmış değildir.

Biz bu tereddütlü halin sebebini üzerinde spekülasyon yapılan sahalar ve rezervler hakkındaki bilgilerin, aradan bu kadar zaman geçtiği halde, hâlâ kifayetsiz olduklarında buluyoruz.

Taş ocakları tüzüğü de olduğu gibi durmaktadır,

Maden dairesi henüz teşkilâtlanamamıştır. Bir teşkilât şeması dahi hazırlanamamıştır.

Madencilere yardım konusunda memleketimizde henüz yeterli tedbirler alınmamıştır. Maden Yardım Komisyonunun adını taşıyan kuruluş yalnız 10 milyon liralık bir fonla bütün yurttaki faaliyet halinde bulunan özel teşebbüs madencilerine yardıma çalışmaktadır. 10 milyon lira ile bir tek maden dahi açılamıyacağı düşünülürse, bu kuruluşun sembolik olarak kurulduğu ortaya çıkar. Bugün memleketimizde madencilere yardım yapan, kredi veren hiçbir finansman müessesesi yoktur. Yalnız madencilik değil, hiçbir sanayi kolu kendi öz kaynaklariyle gelişemez.

Vietnam harbi, başta harb sanayii için lüzumlu olan ham madde olmak üzere, bütün emtianın fiyatlarını yükseltmiş bulunmaktadır.

Bu yıl Ocak ayında Zambiya, Şili ve Kongo bakırlarında pound başına 4 sentlik bir artış olmuştur. Bu yükseliş Londra maden borsasında ise 71,5 sente kadar çıkmış bulunmaktadır.

Zambiya ile Rodezya arasındaki siyasi münasebetlerin gerginliği, Kongo'daki iç buhranlar, bu ülkelerin bu yılki üretimleri üzerinde muhtemelen olumsuz etkiler yapacaktır. Esasen Dünya bakır üretimi, tüketimi karşılamaktan uzak bulunmaktadır. Bu sebeplerle de bakır fiyatlarının biraz daha yükselmesi muhtemel bulunmaktadır.

Mevcut bu şartlar, maden ihracaatımızı artırmak için Dünya da müsait ve elverişli pazar şartlarının mevcudolduğunu göstermektedir. Bu durumu kıymetlendirmek için, gerek kamu gerekse özel sektör madencilerimizi uzun vâdeli ve düşük faizli özel bir maden kredisi ile desteklemek gerekmekteyken maalesef bütçede bu hususla ilgili hiçbir kayda raslamadığımızı belirtmek isteriz. Geç de olsa bu konunun âcilen ele alınmasını son derece faydalı addederiz.

Bu arada ucuz nakliye imkânlarının yaratılması ve madenlerini işletmiyenlerin imtiyazlarının feshedilerek sahaların tekrar süratle arama ve işletmeye açılması gibi tedbirlerin alınması zaruretine de işaret etmek isteriz.

Memleketimizde rezervlerinin mevcudiyeti bilinen kömür, bakır, krom, borasit ve muhtelif göl tuzları gibi madenlere derhal yatırım yapılarak istihsal yapmak ve mevcut istihsali artırmak, böylece gerek memleket ihtiyacına gerekse Devlet elinde bulunan madenlerimiz lüzumlu finansmanı bulunmamakta, daima dış kredi kaynaklarına gönderilmektedir. Aşağıda vereceğimiz misallerden de görülecektir ki, yabancı sermaye diye hususi kanunla teşvik ettiğimiz firmalar da mevcut sermayemizi ticari krediler şeklinde kullanarak yatırım yapmaktadırlar.

Dış kredi kaynakları, finansman öncesi soruları ile istihsal ve maliyetlerimizle ilgili bütün bilgileri elde etmekte, bu bilgiler dış tüketici firmaların eline geçmekte ve mamul fiyatları yükselir dururken ihracettiğimiz hammadde fiyatları düşürülmektedir. Şimdi buraya kadar söylediklerimizi misallerle belirtelim.

Memleketimiz, krom cevheri ihraceden memleketlerin başında gelirken 1958 den itibaren birdenbire Filipinler, Rodezya, Güney Afrika ve Rusya'dan sonra beşinci duruma düşmüştür. Bu şekilde üretim yarıya fiyatlarda yarıdan aşağı düşmekle, döviz gelirimiz öncesine nisbetle dörtte bire inmiştir. İşte genel ihracatımızdan madencilik kolunun hissesinin % 18 den % 5 e düşmesinin sebeplerinden biri de budur. Fiyatlar neden düştü, tüketim niye azaldı? Bu düşüncelerin sorumlusu kimdir? Maden Dairesi, madenleri kontrol edebilecek kadar bile teşkilât ve personeli yok. Nerede kaldı ki, maden politikasını takibedip yürütecek. Etibank da sorumlusu olamaz, çünkü üretimin ancak % 35 % 40 ını elinde tutmaktadır. Özel teşebbüs bu konuda esasen teşkilâtlanmış değil. Günlük ve her ferdî kendi özel dertleri içinde yaşıyor. Ticaret Bakanlığı da sorumlu olmayıp bu Bakanlığın teşkilâtı da kendi işlerini özel dernek ve birliklere yaptırmaktadır. Maden ihracatı, İstanbul'da Türkiye Madenciler Derneği, krom ihracatı ise Türkiye krom müstahsilları komitesi tarafından tesbil edilmektedir. Ne kadar stokumuz var, ne kadar üretim yapıyoruz, bunlar hep tahminlere dayanmaktadır. Kaç ton sevk ediliyor tenörü

nedir? Hep tahminlere istinadediyor. Çünkü çıkışta tartı yok, tahlil yok, işte en önemli maden cevherimizin durumu bu.

Fiyatların düşüşü ise şöyle olmaktadır : 1966 yılında üretimde Dünya memleketleri arasında en başta gelmekteydik. Bizim istihsal ettiğimiz birinci sınıf metalürjik vasıflı % 48 krom - oksit ihtiva eden cevherlerin dünya rayiç fiyatı o zaman 48 - 50 dolârdı. Yabancılar yardım terenleri ile üretim maliyetlerimizi derinliğine tetkik ediyorlar. 20 dolâr civarında olan maliyetler karşısında ihraç fiyatlarını düşürmek için tertipler aranıyor. Nihayet ihracatı teşvik mahiyetinde düşük tenörlü krom cevherlerinin ihracı serbest bırakılıyor. Bu ihracattan tahassul eden dolârlar serbest olarak ithalâtta kullandırılıyor. Bu dolârlar serbest olarak memleketimizde 30 - 35 liraya kadar satılabildiği içindir ki, krom cevherlerimiz 8 - 10 dolâra kadar satılmaya başlıyor. Bu pahalı dolârlarla ithal edilen diğer müstehlek malzemenin bedelini vatandaş fazlasiyle ödemiş oluyor. Bu alış - verişte krom cevherini satan, alan, dövizi kullananların hepsi memnun fakat, bütün bir memleket halkı dolârın 2,80 Tl. olduğu bir zamanda bunu en az 30 liradan ödemiştir. Netice yalnız bununla kalmamış krom fiyatları da bu faaliyetin devamı müddetince yavaş yavaş düşmüştür. Ve nihayet bugünkü 20 - 24 dolâr ton başına fiyatı teessüs etmiştir. Biz dolâr kur farklarını serbest krom dolârı ihdas etmek suretiyle, halkımıza ödetirken, rakip memleketler, yapmış olduğumuz bu kötü rakabete karşı koyabilmek için ciddî tedbirlere başvurmuşlar, krom madencilerine her türlü malzeme, ikredi, ucuz nakliye, devamlı demiryolu ve liman hizmetleri temin ederek madenlerinin kapanmasını önlemişler ve maliyetlerini FOB liman teslimi 12 dolâr ton fiyata göre ayarlıyabilmişlerdir.

Bizde bu tedbirlerin hiçbiri alınmadığı için serbest düşük tenörlü krom satışı kararnameleri yürürlükten kalkınca suni olarak vatandaş sırtından yaptırılan sübvansiyon kalmadığından mevcut ocakların çoğu kapanmış ve aradan uzun zaman geçtiği için çoğu özel teşebbüs elinde bulunan bu kapalı madenler çökmüş, elde damarların durumuna ait bilgi de mevcudolmadığından tekrar açılmaları imkânı kalmamıştır. İşte memleket servetinin mahvedilmesi böyle oluyor. Bu madenler işletilmeye devam edilselerdi bugün daha da gelişmiş ocaklar memleket hizmetinde olabilirlerdi.

Diğer bir sebeple, fiyat bakımından olan bu tutuma ek olarak satışlarımızın % 70 ini Amerika Birleşik Devletlerine inhisar ettirip Avrupa memleketlerini ihmal etmiş olmamızdır. Bu ihmallerin tesirleri 1958 de Amerika'da husule gelen Demir Çelik krizi sebebiyle ferrokrom istihsali 9,38 e kadar düşmüş, dolayısiyle bu memlekete sevkiyatımız ve tüm krom ihracatımız devamlı olarak azalmıştır. Halbuki Avrupaya krom cevheri satan diğer memleketler istihsal ve ihracatlarına devam edegelmişlerdir. İşte iktisaden tek memlekete bağlı kalmanın mahzurlarından biri de budur. Ve bu da belirli bir maden politikamız olmayışının tipik bir misali değil midir?

BORASİT : Bugün memleketimizin Avrupa pazarlarını istilâ etmiş olması ve hattâ Amerikanın doğu sahillerine ihracata başlaması yabancı firmaları telâşa düşürmüş, bu güne kadar memleketimizde kurmak istemedikleri imâlat sanayii veya rafinerleri yerli müteşebbislerimizin elinden alarak kendi çıkarları yönünde 6224 sayılı Yabancı sermayeyi teşvik Kanunundan istifade çarelerini aramaya başlamışlardır. Bu hareketlerinde de samimî olmadıkları 1963 yılında 15 000 tonluk bir asit - borik fabrikası için aldıkları müsadeyi el'an kullanmadıklarından belli olmakta ve bunu Etibank'ın Bandırmada kurmakta olduğu 20 000 tonluk bir boraks ve asit - borik tesisinin yapılmasını önlemek için yaptıkları anlaşılmaktadır. Esasen böyle bir tesisin yapılmasında memleketimiz için bir fayda olmadığını, dışarıda şiddetli bir rekabete mâruz kalacağına dair raporlarda tanzim etmişlerdir. Monopol olmaları dolayısiyle bize karşı rekabeti yapacak olanlar da yine kendileridir.

Bu cevherlerin uzun müddet demirperde gerisine satılmasını COCOM mukarreratı yoliyle İngiliz, Fransız ve Amerikalılar önlemişlerdir. Bandırma'da yapılacak tesisler için monopol dolayısiyle Batı blokundan teklif alınamamış küçük ve daha az modern olmasına rağmen Polonya'dan teçhizat alınarak kurulmak istenilince de siyasi müdahalelerle iki yıla yakın bir müddet geciktirmişlerdir.

Geçen sene bu konuda yaptığımız konuşmayı bitirirken mezkûr firmalar boraks imâline geçmek için müracaatta bulunduğunu fakat yabancı sermayeyi teşvik komitesince reddedildiğini ve bundan memnuniyet duyduğumuzu ifade etmiştik.

Fakat bu kararın kesinleşebilmesi için Maliye, Sanayi ve Ticaret Bakanlarından müteşekkil itiraz merciî tarafından da yabancı firmanın yaptığı müracaatın reddedilmesi gerekmektedir. Firmanın tutumu belli olduğundan teklifin reddedileceğinden neden şüphesiz olmadığını ve ilgili Bakanın bunu burada açıklamasından menuniyet duyacağımızı ifade etmemiz üzerine o zamanın Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Sayın Mehmet Turgut Broks mevzuundaki bu şirketin, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan istifade ederek yatırım teklifinde bulunmuş ve teklif itifakla Hükümetimiz zamanında reddedilmiştir. «Arkadaşımızın konuşmasında neden sayfalarca yer aldığına bendeniz bir mâna veremedim» demişlerdi.

İşte üzerinden hattâ bir yıl geçmiş olmasına rağmen kendisinin dâhil olduğu bu merciin teklifi hâlâ, reddetmemiş olmasına da biz bir mâna veremiyoruz ve bunun içindir ki, meseleyi tekrar ederek soruyoruz; teklifi reddedecekler mi?

BAKIR : Memleketimizde uzun yıllardanberi bakır üretilir. Kendi mütehassıslarımız bu işi bütün inceliklerivle bilirler. Yılda 20 000 tonluk bir istihsal için % 40 ı döviz olmak üzere 170 ilâ 200 milyon liralık bir yatırıma ihtiyaç vardır. Dört yılda ikmal edilebilecek böyle bir tesis için yılda 2 milyon dolâr ve 30 milyon lira kadar masraf yapılacak; fakat buna karşılık daha ilk üretim yılında, bugünkü fiyatlarla en az 25 milyon dolâr döviz ve 100 milyon lira kâr sağlamış olacaktır. Böyle bir projeden daha verilmesini gösterebilmek pek güçtür. Fakat bu kadar cazip projeler dış kredi kaynaklarına bırakılınca yabancı firmalarca tasvibi şartları, yabancı firmalarla ortaklık yapmak tavsiyeleri ve bir kısım sistematik geciktirmelerle bir türlü realize edilemezler.

İşte maden bakır işletmesinin flotasyon tesislerinin tevsiî Karadeniz sahiline yakın Çakmakkaya, Espiye ve Küre Bakırlı Pirit yataklarının geliştirilmeleri projeleri için gerekli 150 000 dolârlık tahsisler iki yıl müddetle yapılmamış, bu müddet içinde (AID) Amerikan yardım heyetinin lûtufları beklenmiştir. Halbuki bu projenin günlük döviz geliri en az 70 - 80 bin dolâr olacaktır. Nihayet iki yıl geçtikten sonra Devlet Plânlama Teşkilâtının müdahalesiyle kendi kaynaklarımızdan yapılmasına karar verilmesi üzerinde yataklardan birisi için kredi temin edilebilmiştir.

Önceleri maden bakır işletmesini sonraları Karadeniz bakırlarını ortaklaşa işletmek istiyen bâzı firmalar daima siyasi baskı yollarını tercih etmişlerdir. Bu arada başvurulan dış kredi kaynaklarının memleketimizdeki gözü ve kulağı mahiyetinde bulunan AID idaresine yapılan talepler lüzumsuz fizibilite etütlerine talik edilerek geçiktirilmiş yabancılarla ortaklığa doğru itilmiştir. Bu tekliflerden birini burada zikredelim.

Çakmakkaya mevkiinde binde 15 bakır ihtiva eden ve yılda 20 000 ton bakır istihsaline müsait rezervler vardır.

Espiye (Tirebolu) da yılda 3 - 4 bin ton bakır istihsaline müsait binde 25 tenörlü piritler vardır.

Küre (Kastamonu) da yılda 10 000 ton bakır istihsaline müsait binde 35 bakır tenörlü zengin pirit madenleri vardır.

Bu üç madeni yabancı firmalar elde etmek istemektedirler. Sahalar Etibankın elindedir. Yabancılar 12,5 milyon dolârlık şirket kurmayı ve yukarıdaki üç sahanın şirkete devrine karşılık Etibankı % 25 ortak yapmayı vadetmektedirler. Yani sahaların 3 125 000 dolâr karşılığında şirkete devrini istemektedirler. Halbuki Etibank yalnız Küre piritlerinden yılda 100 000 ton ihracederek 8 ilâ 14 milyon lira kâr sağlamaktadır.

Yabancılar yalnız bir madenin iki yıllık kârına tekabül eden bir bedelle madenleri ellerine geçirmek ve Etibanka temettü olarak üç yıl etüt, üç yıl tesis ve mütaakip dört yıl da yatırım borçlarının itfasından sonra yani devirden sonra 10 ncu yıldan itibaren yılda 600 000 dolâr teklif etmektedirler. Ve bu temettü madenlerin bugünküne nazaran 6 misli daha fazla sömürülmesine karşılık olacaktı. Esasen firmalar bakır istihsal etmek niyetinde de olmayıp cevheri zenginleştirip öylece ihracetmeyi plânlamaktadırlar.

İşte bu firmalar bu sonucu alabilmek için Etibankı AID İdaresi iki yıl oyalamıştır. Biz yıllar boyu binde 15, binde 25, binde 35 tenörlü cevherlerimizden bakır istihsal edilebilir mi? Sorulariyle oyalanırken komşu Bulgarlar binde 4 tenörlü cevherlerinden istihsallerini 65 bin tona çıkaracak tesisler kurmaktadırlar. Amerika'da zenginleştirilmekte olan cevherlerin ortalama tenörleri ise binde 7,5 civarındadır. Yabancı firmalar defaatle ret cevabı almalarına rağmen taleplerinde ısrar etmektedirler. Bu projeler Devlet Plânlama Teşkilâtınca da iddia edildiği gibi, öz kaynaklarımızla finanse edilmedikleri müddetçe günlük döviz kaybımız 100 000 dolâr civarında olmakta devam edecektir. İlgili Bakanlık bu hususta ne düşünmektedir?

Maden Kanunu: Yukarıdan beri anlatıldığı üzere yabancılar memleketimizin en verimli olabilecek kaynaklarına göz dikmişler fakat ele geçiremeyince işlerini kolaylaştırabilmek için Maden Kanunumuzun değiştirilmesine çaba sarf etmişlerdir.

Bu yöndeki çalışmaları sırasında:

Madenciliğimizin gelişmesi için Maden Kanununun değişmesinin lüzumu,

— Bâzı kredilerin verilmesini Maden Kanununun değişmesine bağlı gördüklerini,

— Kanunun değiştirilmesi uzun sürecek olursa hiç olmazsa böyle bir kanun çıkarılacağına dair bir kararname çıkarılmasının lüzumu üzerinde durmuşlardır. Meşhur Mr Ely'e hazırlattıkları maden kanunu tasarısı ile yabancıların maden haklarını gayrimenkul mülk olarak tescil etmek, ruhsat ve imtiyaz sayılarını tahdidetmek suretiyle Devlet Teşekküllerinin madencilik yapmalarını kısıtlamak, Devlet tarafından istimlâki imkânsız kılmak, yabancı unsurlara yerlilerden fazla imtiyazlar bahşetmek, bugünkü petrol konusunda kendilerince mahzurları görülen hususları, madencilik yapacak yabancı unsurları 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunun kontrolundan kurtarmak çabalarını gütmektedir.

Diğer taraftan madenlerin miras veya diğer yollarla ferağ ve intikali gibi mühim hususlar tasarıda yer almamıştır.

Böyle bir tasarının kanunlaşması madenciliğimizde tamiri kabil olmıyan bir karışıklık ve yeraltı servetlerimizin yabancılardan kurtarılmasını imkânsız kılacak durumlar yaratacaktır. Bu konuda Hükümetin görüşü nedir, öğrenmek isteriz?

Sömürücü gayelere yönelmiş bu birtakım firmaların oynadıkları oyunlardan diğer tipik bir misali de Ferro - Krom üzerinde görmekteyiz. 1957 yılında Fransız Grupu ile Etibank arasında 40/60 nisbetlerinde ferrokrom tesisleri için bir ortaklık kurulmuştur. Tesislerin teçhizatı 3 650 000 dolâr dış kredi ile temin edilecek. Kredi % 5,5 faizli ve 6 yıl vâdelidir. Tekmil tesis 64 milyon liraya çıkmıştır. Şirketin sermayesi 30 milyon liradır. Bunun 12 milyon lirası Fransız grupunun, 18 milyon lirası da Etibankındır.

Tesisler 1957 den itibaren 18 ayda tamamlanacaktı. 5 yılda tamamlanabildi. Bu arada dış kredinin % 80 i ödendi. Üç yıldır çalışan fabrika Fransızların teknik, satış ve idari tedbirleri altında yılda 10 milyon liranın üstünde zarar etmiş, bugünkü zarar yekûnu 36 milyon lirayı aşmıştır.

Ticaret Kanunumuza göre Şirketin tasfiye edilmesi gereklidir. Veyahut derhal sermaye artırılmasına gidilmesi icabediyor.

Fransız ortaklar her iki şekle de razı değildir. Siyasi tesirlere başvuruyorlar. İstekleri bugünkü durumun devamıdır. Çünkü zarar etmesine rağmen onlar her yıl 600 - 800 bin lira kadar satış komüsyonnu (satış bedeli üzerinde 3,75 %) almaktadır. Zararlar fabrika kapanmasın diye Etibank tarafından verilen kredilerle karşılanmaktadır. Şirketin Etibanka olan çeşitli borçları tutarı 70 milyon lira civarındadır. Yabancı ortaklar tasfiye istemiyor. Sermaye artışını da istemiyor. Halbuki birtakım siyasi baskılar olduğu iddia edilmektedir. Bugünkü duruma razı, çünkü zararı Etibank kredi ile karşılıyor.

Diğer taraftan Etibankın, memleketimizin menfaatlerine yüzdeyüz uygun olan birtakım yatırım projelerine kredi temin etmek için yabancı kaynaklara gönderiyoruz. Etibankın bizatihi kredilerini bu şekilde israf ederken bu müesseseyi, yatırım yapması için muhtaç olduğu kredileri almaya yabancı birtakım kredi müesseselerine göndermeyi uygun gören bir politikayı tasvibedecek bir mantığın mevcudolabileceğini insan hayret ve taaccüple karşılıyor

Petrollerimiz : Geçen sene bütçe müzakeresinde bu konuda sorduğumuz soruların cevaplarını bugüne kadar maalesef almış değiliz. Petrol Kanununun yurt yararlarına göre değiştirileceğini her ne kadar yetkililerin açıklamalarından duymakta isek de bugüne kadar ilgili Bakanlıkta bu konuyla ilgili süratli bir çalışmanın başlamış olduğuna şahit olmuş değiliz. Bu meyanda mevcut kanunun uygulanmasında da sorumlular tarafından memleketimiz yararına üzerinde durulması ve tatbik edilmesini tavsiye ettiğimiz hususlarda da bir uygulamanın yapıldığına raslamıyoruz. Meselâ Petrol Kanununun 78 nci maddesinin 3 ncü fıkrasına göre Devlet, Petrol Şirketlerinden alacağı Devlet hissesini para olarak değil aynı yani petrol olarak alma yetkisine de sahiptir. Bu husus hesap uzmanları raporunda da tavsiye edilmiş olmasına rağmen ve Devlete milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlıyacak olduğu halde hâlâ uygulanmamaktadır.

İktidar bugüne kadarki çalışmalarında Petrol fiyatlarında ancak % 8,5 nisbetinde ek bir indirim yapmış bulunmaktadır. Bununla beraber toplam indirim % 18,5 a yükselmiş bulunmaktadır. Bu bir başarı olarak ileri sürülürken Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ordu ihtiyaçları için sadece 500 000 tonluk bir ithalât için % 27,5 nisbetinde bir tenzilât sağlıyarak mukavele imzalamış bulunmaktadır. İthal edilecek ham petrolün miktarı daha fazla olduğu takdirde Batılı bu firma daha fazla indirim yapabileceklerini de bildirmiş bulunmaktadır. Buna rağmen ilgili Bakanlığın bu hususta ve bu istikamette ciddî bir çalışma yaptığına şahit olmuyoruz. Cidden bu davranışları değerlendirmek bizce çok müşküldür. Benden evvel konuşan sayın arkadaşım Fikret Gündoğan'ın da ifade ettiği gibi Hükümetin bu konuda bir kloroform politikası izlediği, benim de verdiğim bu misallerde daha bâriz ortaya çıkmaktadır.

Bütçe raportörlerinin raporunda bizce kabulüne asla imkân olmıyan gerçeklere aykırı hükümler olmasaydı, petrollerimiz hakkındaki görüşlerimize kısa bir temasla iktifa edecektik. Zira bütün yurtta o kadar geniş ölçüde konuşuldu ve tartışıldı ki, art maksatlar hariç olduğunu ve duyduğunu anlıyabilen en sade vatandaşlarımız bile meseleyi kavramış bulunmaktadır. Fakat raporda iddia edilen bâzı yanlış hükümleri, kamu oyuna karşı duyduğumuz saygıdan dolayı cevaplandırmamız gerekmektedir.

Raporda, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı daha ziyade Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün petrol bulduğu bölgelerde istihsali artırmak istikametinde çalışmalar yapmış ve bunları geliştirmeye gayret göstermiştir.

Kendisi bölgesi olan 5 nci bölge dışında önemli bir rezerv bulamadığı gibi yıllık yatırımları da zamanında yapamamıştır.

Kendi sahalarında bilâhara yabancı şirketler tarafından tesbit edilen strüktürleri de zamanında görüp alamamıştır.

Şirket organizasyonu günden güne olumsuz bir şekilde geliştirilmekte ve kadrolar kabartılmaktadır.

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının, Devleti temsilen şirketi kontrol ve murakabe ile vazifeli Petrol Dairesi ile mücadeleye girişmesi ve bu durumun petrol dâvamıza da zarar verdiği anlaşılmaktadır.

Şimdi ileri sürülen bu hususların ne derece gerçeklere uyduğuna kabaca temas ederek hakikatleri ifade etmeye çalışacağım.

Plânlı devreye geçiş yılı olan 1962 yılından itibaren yapılan yatırımlar sonucu 1960 yılında 362 485 ton olan ham petrol istihsali 1964 yılında 631 586 tona, 1965 yılında ise 700 000 tona yaklaşmıştır. 1960 yılında sadece MTA tarafından devralınmış olan Raman ve Garzan sahaları mevcut iken yapılan aramalarla 1961 yılında Batı - Raman, Mağrip, Kurtalan, 1963 yılında Çelikli, 1965 yılında Doldan (Gaz) sahaları bulunmuştur. Bunlara 1962 yılında petrol rastlanan Bada ve 1965 yılında bulunan Başur kuyularını da ilâve etmek gerekir. Bütçe raportörlerinin raporunda ifade edilen «Kendi sahasından başka yerde Türkiye Petrolleri başka petrol bulamamıştır.» ifade şekli tamamen yersiz, yanlış ve haksızdır. Mevcut kanuna göre bir şirket ancak kendi sahasında çalışabilir ve petrol bulur. Kaldı ki, MTA tarafından bir petrol havzası olarak meydana çıkarılan V nci bölge pervasızca yabancı şirketlere verilmiş ve o şirketler de malûm keşiflerini burada yapmışlardır.

Türkiye Petrollerinin bütün bölgeyi maddeten kapatmasına imkân yoktur. Çünkü Petrol Kanununun 53 ncü maddesine göre de ancak bir bölge içerisinde sekiz yerde arama yapabilme yetkisi vardır. Esasen Petrol Kanununa iti-

raz ettiğimiz ve millî menfaatlerimizle bağdaşmadığını iddia ettiğimiz hususlardan biri de bu değil miydi?..

Yine, sıvılaştırılmış petrol fazlası ve reformer, yani yüksek oktanlı benzin üreten ünitelerin yapımı istikametinde büyük gayretler sarf edilmiş, eğer yapılan andlaşmalar bir aksaklığa uğramıyacak olursa her iki tesis 1966 yılının ilk altı ayı içerisinde işletmeye geçebilecek durumdadır.

21 Ekim 1963 günü Devlet Plânlama Teşkilâtında yapılan toplantıda Sanayi Bakanlığı ve Petrol Dairesi projenin aleyhinde bulunmuşlarsa da ancak Shell Şirketinin günde 5 000 varil naklettireceği Petrol Dairesince ifade edildikten sonra ve Türkiye Petrolleri idarecilerinin ısrarı üzerine boru tesisinin inşası 1964 programına konulmuştur.

Boru hattı inşası fikrinin ortaya atılması ile beraber bunun iktisadi olmadığı ve esasen V nci bölgede petrol olmadığı görüşü fısıltı halinde şirketler tarafından yayılmaya başlanmıştır. 1964 yılı başında proje ihalesi yapılmış, 12 Haziran i1964 te belge alınmak üzere Petrol Dairesine başvurulmuştur.

Ancak ortaklığın bu talebi Mobil ve Shell şirketlerinin itirazları ile karşılaşmıştır. Mobil, yapılan müracaatin reddini, belge verilmesinin hafif petrol bulununcaya kadar tehirini istemiş, Shell ise boru hattına ortak olması gerektiğini, aksi takdirde petrolünü TPAO petrolü ile karıştırmıyacağını ifade etmiştir. Her iki itirazın hedefi petrol nakliyatında söz sahibi olmak arzusudur. Zira hafif petrol olmadığı şeklinde itirazda bulunan Mobil, belgenin verildiği (Eylül 1964) günlerinde bir kuyudan 15 - 16 000 varil ince petrol elde ettiği haberlerini yaymıştır. Bütün bu önleyici çabalara rağmen 1964 yılında proje tamamlanmış, belge alınmış ve fiilen arazi istimlâkine başlanmıştır. 1965 yılı içinde de Pipe - Line'in bütün ihaleleri yapılmış, borular gelmeye ve araziye taşınmaya başlamıştır.

Takriben 159 milyon lirası 1965 te olmak üzere boru hattı projesi için yaklaşık olarak 164 milyon lira sarf edilmiştir. İhale tutarı 303 milyon liradır.

Yapılan ihalelere ve mukavelelere göre ödemelerde bir aksaklık olmadığı takdirde işletmeye 1966 yılının Ekim ayında başlanacaktır. 1964 yılında petrol olmadığı gerekçesi ile yapılmasına itiraz edilen boru hattından sadece ilk işletme senesinde 3 milyon ton ham petrol nakledileceği hesaplanmaktadır.

3 milyon ton ham petrolün CIF Türkiye ithal değeri takriben 35 - 50 milyon dolârı bulmaktadır. Bu hat için döviz sarfiyatı ise 17 - 20 milyon lira olacaktır. Boru hattı Türk iktisadi hayatına gerek katma değer gerekse döviz tasarrufu olarak milyonlar katacaktır.

Boru hattı projesi yatırımı 1964 yılında yukarıda izah edilen sebepler dolayısiyle istenilen seviyede olmamış, fakat 1965 yılında programa konan tahsisatın üstünde sarfiyat yapılmıştır. % 122 gibi. Projenin gerçekleşmesinde gecikme yoktur, bilâkis imkân nisbetinde öne alınmıştır. Evvelce beş senelik plân çerçevesinde mütalâa edilen bu proje ihalesinin, hattın 1966 senesi sonunda bitirilecek şekilde yapılması suretiyle öne alınmıştır.

Petrokimya tesisleri: Önproje Haziren 1963 te, zamanından altı ay evvel ilgililere sunulmuştur. Ancak Ortaklık projesinin gerkeçleşebilmesi için lüzumlu temas ve çalışmalarına 1964 yılı Nisan ayından sonra başlanabilmiştir. Bu gecikmenin sebebi, bir yabancı firmanın yüz milyon dolârlık yatırım propagandasiyle ortaya çıkması olmuştur. Hemen hemen bir sene süren bir mücadele sonunda Türkiye Petrolleri projesinin memleket yararına olduğu yabancı firmanın teklifinin getirilen zahiri sermayenin bir sene içinde geri götürülebilmesine mâtuf olduğu anlaşılmıştır. Bu mücadelenin bir neticesi olarak 1964 yılında lisans ve know - how anlaşmaları için müzakereler yapılmış, fakat yatırım imkânı maalesef bulunamamıştır.

1964 yılında sırf bilgisinden istifade etmek üzere ecnebi ortak alınması düşünülmüşse de ecnebi firmaların ekseriyet hisseleri istemeleri, satış monopolü kurmak arzuları yüzünden bir anlaşmaya varılamamıştır. % 30 - 33 nisbetinde bir iştirak (Sermayesi dolâr veya makina olarak) kabul etmemişlerdir.

Buraya kadar olan izahatımızdan da belli olacağı gibi bu müessesenin gayretleri daima yabancı firmalarla kendi firmamız arasında gizli ve nevema bir soğuk harb şeklinde cereyan etmiştir ki, bu durumun takdirini Yüksek Heyetinize bırakıyorum.

1965 yılında yapılan çalışmalar ise:

Arazi alınmış, polietilen fabrikası için (Imperial Chemical Industries) I. C. I. ve Simon Carves firmaları ile anlaşma yapılmış projenin dış finansmanı için gerekli 2 000 000 Sterlin İngiltere'den temin edilmiştir.

Polivinilklorür fabrikası için çalışmalar tamamlanmış ICI, Sovic ve Solvey firmaları ile lisans, know - how anlaşmaları ve Himpreys and Glasgow ve C. T. I. P. firmaları ile de malzeme, inşaat ve montaj anlaşmaları parafe edilmiştir.

Steam - heating tesisi için teklif istenmiş, en elverişli teklifi veren firma ile müzakereler yapılmış olup nihai safhaya getirilmiştir.

Dodesil - Benzol fabrikası için de müzakereler yapılmaktadır. Önümüzdeki aylarda anlaşma yapılacaktır.

Genel mütaahhitlik işleri için de en tecrübeli firmalar tesbit edilmiş olup teklif istenmiştir.

Projenin ikinci safhasını teşikl eden Polistiren, Poliakrilonitril ve karbon siyahı fabrikaları için firmalarla temasa geçilmiş olup anlaşmalar 1966 içinde yapılacaktır. 1965 yılı içinde petro kimya tesisleri için 47 milyon lira kadar yatırım yapılmıştır. 1965 senesinin yatırım programı hazırlanırken bu miktar 115 milyon lira olarak düşünülmekte ise de yukarıda zikredilen sebepler yüzünden tahakkuk edemiyeceği görüldüğünden daha sonra yatırım 58 milyon olarak tesbit edilmiştir. Fabrikaların bir kısmı 1967, bir kısmı ise 1968 yılında faaliyete başlıyacaktır. Projenin birinci kısmının tamamlanması ile yurdumuzda 35 000 000 dolârlık petro kimyasal madde üretilecek ve bu kadar döviz tasarrufu sağlanacaktır.

Malûmlarıdır ki petrokimya ensdüstrisi teknolojide son gelişmelerde millî ekonomide iki büyük endüstriden biri haline gelmiştir. Bu endüstrinin, demir - çelik endüstrisinin hemen arkasında kazandığı büyük önem nedeniyle artık petrokimya olmıyan bir millî endüstri politikası tasarlanamaz hale gelmiştir. Bu endüstrinin kuruluşuyla ticaret dengesine 35 milyon olarak gider kaydedilen bir ithalâttan Türkiye kurtulmuş olacaktır.

Diğer taraftan petrol kimyası ensdüstrisi yurdumuzda kurulmasiyle, kolaylıkla hammadde sağlama olanağını kazanacak olan diğer sanayilerde olağanüstü bir gelişme temposu içine gireceklerdir. Çünkü birçok sanayi dallarının ilk ve ikinci hammaddeleri petro - kimya endüstrisi tarafından sağlanır. Meselâ sentetik elyaf ürünleri, bu elyaf ile dokunacak mamullerin üretimini kolaylaştıracaktır.

Bir diğer konu olarak akar yakıt dağıtım müesseselerine dokunmak istiyorum. Dağıtım yatırımları elde edilen ürünlerin satışı sağlanamadığı müddetçe ham petrol istihsalinin bir değeri, yoktur. Zira petrolün tanklarda depolanması zaruri olduğundan satış yapılamayınca depolar dolar, rafineri çalışmaz, ham petrol tanklarında yer kalmaz ve sahalardaki istihsal de durur.

Batman Rafinerisinin ve İpraş'ın % 51 ine sahibolan T. P. nin petrol ürünlerini sadece Petrol Ofisi satmaktaydı.

Petrol Ofisinin karşısında dört büyük dağıtım organı bulunduğundan ve Türkiye'de geniş mikyasta yatırım yaptıklarından Petrol Ofisinin piyasadaki yeri % 40 dan % 27 ye kadar düşmüştür. Bu durumu telâfi etmek, her iki müesseseyi yani petrol üreten ile tevzi eden, satan müesseseleri birleştirmek için Petrol Ofisi ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığını birleştirmeyi tavsiye eden plân, geçmiş iktidarlar tarafından ilgili kanun tasarısı hazırlanıp Meclise sevk edilmiş olmasına rağmen bilinmiyen sebeplerden dolayı maalesef iki yıldır bu kanun bir türlü realize edilememiştir. Tıpkı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu gibi...

BAŞKAN — Sayın Gürsoytrak, kaç dakika sürer acaba, ayarlıyacağım zamanı?

SUPHİ GÜRSOYTRAK ((Devamla) — On dakika sonra bitiyor Sayın Başkan.

Bu sebeple üretimin devamını sağlamak maksadiyle Türkiye Petrolleri, kendisine bağlı bir satış teşkilâtı kurmak zorunda kalmıştır. 1962 yılında çalışmaya başlamış, 1965 yılı sonunda 98 istasyonu faaliyete geçirmiştir. Burada bir noktayı daha ıttılaınıza sunmak isterim. 1963 yılında Yüce Senatoda petrol mevzuunda açılan genel görüşmede, ki esbabı mucibe Batman rafinerisinde ve depolarda birikmiş olan petrolümüzün piyasamızdaki kırıcı rekabetten dolayı bir türlü satılamamasından ötürü ona kolaylaştırıcı bir himaye ve desteğin sağlanması gayesine mâtuf idi. Nitekim yapılan uzun müzakerelerden sonra Petrol Kanununun ikinci maddesine göre yerli petrolün himaye

edilmesi kararı uygun mütalâa edilmiş ve karar Danıştayca da kabul edilmişti. İşte Petrol Dairesi ile TPAO arasında raportör arkadaşımın raporunda bahsettiği mücadelenin esbabı mucibesi bu noktaya dayanır.

Yatırımlar arasında H - Oil projesi 1963 yılından beri devam etmektedir. Lisans ve garanti anlaşmaları 1965 te imzalanmıştır. Şartnameler üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Eğer bu müessese faaliyete geçecek olursa yapılan tecrübeler ve ekonomik hesaplar o kadar verimlidir ki tesis kendisini bir ilâ bir buçuk senede ödemektedir.

Bu yatırımlara millî kaynaklarımıza istinadederek yönelmenin geyesini şöyle ifade edebiliriz.

Her şeyde olduğu gibi bilhassa petrolde de daha fazlasiyle nakliyeye hâkim olan istihsali de kontrol eder. Petrol mücadelesinde bunun misâlleri vardır.

Diğer taraftan şirketlerin Türkiye'de masraflarını artırmak kâr transferlerini azaltır. Memleketin lehinedir.

İstihbaratımıza göre Pipe-Line için bir şirket kurulmak istenmekte ve hisseleri halka ve T. Petrolleri memurlarına dağıtılmak istenmektedir. İlk nazarda mâsum iyi bir teşebbüs gibi görünen bu faaliyet hisselerin toplanması neticesi şirketlerin eline geçebilir.

Netice itibariyle, kârlı olan bu yatırımlar T. P. ni gelişmesi için lüzumlu gelirlerden mahrum bırakır. Esasen memleket yatırımlarının verimli sahalara tevcihi zaruridir. Memleketin imkânları bu istikâmete yöneltilmelidir.

Parasızlık ve malî bünyenin za'fı ileri sürülerek Petro - Kimya Şirketinin hisse senetlerinin halka ve memurlara satılması düşünüldüğü istihbar edilmiştir. Burada durum biraz daha farklıdır. Petro - Kimya A. Ş. hisselerinin % 55 T. Petrollerine, % 25 i Emekli Sandığı ve % 20 si Ordu Yardımlaşmaya aittir. Satılacak hisseler tabiî olarak T. Petrolleri A. O. hığı hisseleri olacak ve Şirket T. Petrollerinin kontrolundan çıkacaktır. T. Petrollerine malî kaynak bulmak bakımından yukarıda boru hattı için söylenen sebepler burası için de doğrudur.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarla bütçe raportörlerinin raporlardaki iddiaların gerçeklere uymadığını gözlerimiz önüne sermiş bulunuyoruz. Esasen çok önemli ve millî menfaatlerimizle çok yakından ilgili bulunan petrol konusunun bütçe konuşmasına sığmıyacak kadar büyük ve şümullü olduğunu takdirlerinize bırakıyorum.

Şimdi bir nebzede yabancı sermayeye değinmek isterim.

Yabancı sermayeyi teşvik Kanununun memleketimiz yararına olan kısmı ancak üç satırla belirtilmiştir.

— Yapılacak teşebbüsün memleketin iktisadi inkaşafına yararlı olması,

— Türk hususi teşebbüslerine açık bulunan bir faaliyet sahasında çalışması,

— İnhisar veya hususi bir imtiyaz ifade etmemesi.

Kanunun diğer maddeleri hep yabancı teşebbüsün hak ve teminatlarına ve kanunun tatbik prosüdürüne aittir.

Bugüne kadarki tatbikat gösteriyorki yabancı sermaye aşağıdaki karakterleri taşımaktadır.

— Memleketin iç istihlâk piyasasını tutmak,

— Memleketimizde inkişafi ile dış pazarları için rekibolabilecek konulara hâkim olmak, dolayısiyle inkişaf ettirmemek;

— Modası geçmiş mühendislik, bilgi, lisans ve patent gibi gayrimaddi hak ve hizmetlerini kıymetlendirmek,

— Kendi memleketinde ürettiği metadan kazanabileceğinden çok daha fazlasını tesis etmiş olduğumuz gümrük himayelerinden faydalanarak kazanmak,

— Gayet küçük sermayelerle gelip, yerli, ticari kredilerle tesis kurup bu kredilerin yüksek faizlerini de maliyete yüklemek suretiyle elde ettikleri fahiş kârları yabancı sermaye payı imiş gibi transfer etmek veya kullanmak, ihracat konusu olan emtiada, ki bu ancak daha imtiyazlı durumda olduklarından, transfer ettikleri kârlardan bir kısmını müşteriye tescil fiyatları üzerinden iskonta veya tenzilât şeklinde iade edebilecekleri inden bir nevi ihracat inhisarı tesis edebilmekte, bu da o madde üzerindeki gelişmeyi sınırlandırmakta ve fiyatların düşmesine sebebolmaktadır. Nitekim bu yüzden bir kısım maddelerimizin fiyatları bundan beş yıl öncesine göre yarıya düşmüştür. Krom, borasit ve manyezitte olduğu gibi.

Yabancı sermaye yatırımları, ithalât ikramiyesi sağlama yönünden yeterli olmamaktadır. Özellikle bu durum ilâç sanayiinde % 16 nisbetinde, taşıt montaj sanayiinde bu nisbetten de küçük bulunmaktadır.

Geçen sene 38 firma üzerinde yapılan çalışmalarda 217 milyon kadar yabancı sermaye ile 163 milyon kadar yerli sermayenin teşkil ettiği 379 milyon kadar ortaklıklara açılan kredilerin toplamı bütün bu sermaye toplamından bir hayli fazladır. 441 milyon kadar. Bir nisbet yapacak olursak bu nisbetin % 116 olduğu görülür. Buradan da yabancı sermayenin daha ziyade getirdiğinin birkaç misli fazlasiyle iç kredi imkânlarımızı kullanma gayesine çok defa yöneldiğini tipik misallerle görmüş bulunuyoruz.

Ayrıca yabancı sermaye gider vergisine konu olan alanlardan da kaçınmaktadır.

İmalât sanayiinde çalışan yabancı sermaye hemen hemen hiç ihracat yapmamıştır. Dış kredi kullanma yolunda da son zamanlarda birtakım faaliyetlere geçmiş bulunmaktadırlar.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi sömürücü nitelikteki yabancı sermaye, piyasadaki rekabet şartlarına ve normâl mevzuatımıza göre gelmediklerini görmekteyiz. Bu gelişte çok defa siyasi nüfuza vasıta ve destek yaptıkları ve yapmıya çalıştıkları kesinlikle anlaşılmaktadır. Ekseriya yabancı sermayeyi teşvik kanununun hudutları dışına çıkmaya çalışılmakta ve ayrıca daha müsait ve kontrol dışı imkânlar aranmaktadır. İhracattan ziyade iç pazarımızı kaplamak ve faaliyet göstermeyi tercih etmeleri gibi nitelikleri ile tebarüz etmektedir.

Bütün bu hususiyetleri ile bu tarz bir yabancı sermayenin millî menfaatlerimizle bağdaşmıyacağı aşikâr bulunmaktadır.

Şimdi soruyoruz; Hükümet, bu tarz gelmeyi ve çalışmayı benimsemiş olan yabancı sermayeyi yurt yararına faydalı mı bulmaktadır?

Aksi kanaatte ise, Hükümetin bu kanaatini istinadettirdiği noktalar nerelerdir? Şayet Hükümet bizim görüşlerimizi paylaşıyorsa, yabancı sermayenin millî menfaatlerimize aykırı düşen bu çeşit faaliyetlerini azaltmak ve milli menfaatlerimize uygun bir şekle çevirmek için ne gibi tedbirler almayı düşünmektedir?

Konuyu bitirmeden evvel bir prensip meselesi olması dolayısiyle son Danıştay kararının uygulanması mevzuuna da birkaç kelimeyle dokunmak istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Gürsoytrak, bundan evvelki sözcü vesilesiyle noktai nazar belirdi. Danıştay kararı meselesine temas etmeyiniz, lûtfen...

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Devamla) — Sayın senatörler, Türkiye, biraz gelişmiş ülke olarak meselelerini; üçüncü dünya milletleri ortak davranışları yönünde çözüm tarzı aramakla tarihî ve ekenomik gereklere en uygun yolu seçmiş olacağı kanısındayız.

Meselelerimizi, önyargılardan uzak, objektif ve rasyonel bir şekilde ele alarak memleket menfaatlerimize en uygun çözüm tarzını bulmaya mecburuz. Bu yolun dışında denenmiş ve iflâs etmiş usulleri, tekrar tecrübe etmekte, memleket yararına asla bir fayda görmüyoruz.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı, memleketimizin doğal kaynaklarını ve temel üretim vasıtalarını her türlü yönetiminden ve geliştirilmesinden sorumlu iki Bakanlıktır. Süratle sanayileşmek mecburiyetinde olan ülkemizde bu iki Bakanlığın faaliyetleri üzerinde son derece titiz ve dikkatli oluşumuzun sebebi kolayca anlaşılır inancındayız.

Saatin geç olduğu şu son dakikalarda beni büyük bir sabırla dinleme nezaketinde bulunan sayın arkadaşlara grupumuz adına saygılarımızı sunarız. (Alkışlar)

BAŞKAN — Saat 14,40 da toplanılmak üzere oturumu kapatıyorum.

(Kapanma saati : 13,07)

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14,45

BAŞKAN — Başkanvekili Kadri Kaplan

KÂTİPLER : Nizamettin Özgül (Gaziantep), Ömer Ucuzal (Eskişehir)

BAŞKAN — İkinci oturumu açıyorum.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/5, Cumhuriyet Senatosu 1/639) (S. Sayısı : 716)

O. — SANAYİ BAKANLIĞI BÜTÇESİ

BAŞKAN — Sanayi Bakanlığı bütçesi ile Petrol Dairesi Başkanlığı bütçesinin görüşülmesine devam ediyoruz.

Sayın senatörler, bugün Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Gelirler bütçeleri vardır. Dünden intikal eden Sanayi Bakanlığı bütçesinin hususiyeti itibariyle geniş görüşmelere imkân veren bir bütçe olduğu için sabahleyin ancak iki sayın üye konuşabildi. Konuşmaları İçtüzüğün icabettiği şekilde tahdit imkânına sahibiz. Ama bunun dışında da konuşmacıların kendilerine düşüyor. Bizim Başkanlık Divanı olarak kanaatimiz o merkezdedir ki, Maliye Bakanlığı Gelirler bütçesinin bugün konuşulmasına imkân yoktur. Onun için sayın zevat bu bilgi ile teçhiz edilirse kendilerini ona göre ayarlarlar.

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1966 yılı Bütçesi için yapılan açık oylamaya oyunu kullanmıyan sayın üye var mı... Yok. Oylama işlemi bitmiştir. Kutuları lûtfen kaldırınız.

Sayın Tekin, Grup adına buyurunuz.

AKİF TEKİN (Antalya) — Grup adına Mehmet Ünaldı arkadaşımız konuşacak.

BAŞKAN — Değiştiniz mi? Buyurun Sayın Ünaldı.

A. P. GRUPU ADINA MEHMET ÜNALDI (Adana) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Sanayi Vekâleti 1966 yılı Bütçesi üzerinde Adalet Partisi Senato Grupu adına görüşlerimizi arz ve izaha geçmeden önce Yüksek Heyetinizi şahsım ve grupum adına en derin saygılarla selâmlarım.

Henüz teşkilât kanununun çıkmamış olması dolayısiyle Enerji ve Tabiî Kaynaklar Vekâleti bütçesinin de Sanayi Vekâleti bütçesi içerisinde mütalâa edilmesi, memleket iktisadi hayatında ve memleket kalkınmasında temel vazifeleri yapmakla mükellef bulunan iki büyük Vekâletin bütün meseleleri üzerinde, derinliğine bir tenkid ve tahlil yapmanın kısa zaman içinde imkânsızlığı dolayısiyle sadece anamevzulara temas etmek sıkıntısı ile karşı karşıya bulunduğumuzu tesbit etmek isterim.

1965 yılı Bütçesinden 1966 yılı Bütçesinin farksız olmasını mahzur gösterecek sebebolarak 1965 yılı Bütçe müzakerelerinden hemen sonra devrenin sona ermiş olmasını, iktidarımızın da Anayasanın âmir hükmüne uymak mecburiyeti karşısında, büyük emekler istiyen temel meselelerde kısa zaman içinde yeni görüş getirmesinin imkânsızlığını görmek icabetmektedir. Bu itibarla bütün meselelerin geçen sene söylenmiş olanlarla bu sene tekrar edilenlerin ışığı altında gelecek sene bütçesinde yer alacağını tahmin ve ümidederiz. Halen bütçenin (A/2) yatırımlar kısmında Sanayi Vekâletinin en mühim vazifelerine ait ödenek bulunmamasını, iktidar partisinin grupu olarak hoş karşılamıyor, bu hizmetlerden sarfınazar edilmesinin mümkün olmadığına işaret ederek yıl içinde, ek ödenek talebedilmek suretiyle bilhassa kasaba ve köylerde küçük sanat kurslarının açılmasını ve malzemelerinin teminini temenniye şayan buluyoruz. (A/2) cetvelindeki 1 liralık ödenekleri

de bu bölüm ve maddelerin sene içinde işletileceğine işaret sayıyoruz ve bundan teselli buluyoruz.

Memlekette iktisadi ve sosyal bünyesinin kuvvetlenmesine, sanayiin ehemmiyeti izahtan vâreste olduğu cihetle sanayiin gelişmesi sadedinde Sanayi Vekâletinin de, kendisine günün şartları muvacehesinde mevdu vazifeleri hakkı ile ve tamamiyle yaptığı iddia edilemez. Günün ihtiyaçlarına katiyen cevap veremez hale gelen teşkilât kanunu dolayısiyle bu vekâlette, mensuplarının fedakâr çalışmalarına rağmen en mühim işlerin sahipsiz hale geldiğini ve isabetsiz kararların kurbanı olduğunu ifade etmek haksızlık olmıyacaktır.

Binaenaleyh hazırlığına başlandığını duymakla sevindiğimiz günün icap ve ihtiyaçlarına cevap verecek yeni teşkilât kanununun biran önce Meclise sevk edilmesini yürekten temenni etmekteyiz.

Zira orta ve büyük sanayiin temelini teşkil eden küçük sanatların himayesini yeterli bulmamaktayız. Bunları bâzı bölgelerde teşvik ve teksif etmek suretiyle fakir halkın iktisaden kalkınmasını temin edecek seviyeye getirilmesini en halis temennimiz olarak kaydediyorum. Rejimin temelinde orta sınıf halkın refahını görüyor ve bu refahı hazırlamanın gayretini bekliyoruz.

Memleket iktisadi hayatının ve müesseselerinin özel iktisadi sahaya verilen ehemmiyet derecesinde kuvvetli bir bünyeye sahibolacağı fikrini taşıyan bir parti olmamız hasebiyle her yönden ve en azından hususi teşebbüsü teşvik ve himaye etmenin hele hususi sektör aleyhine olan mevzuat ve tatbikatının yeniden gözden geçirilmesinin lüzumuna kaani bulunuyoruz. Yerli sanayinin geliştirilmesinde âzami gayretinin sarf edileceğinden artık Türkiye'nin mamul pazarı olmaktan çıkarılarak mamul ihraceden bir hüviyet ve şahsiyet kazanmasına imkân hazırlanacağından emin bulunmaktayız. Bu münasebetle özel sektör için de bir yatırım bankası kurulması çalışmalarının ilerlediğini öğrenmiş olmamız, bizlere inşirah vermektedir. Zira Türkiye'mizin sermaye gücü zayıftır ve memleketimizde sermaye piyasası henüz teşekkül etmemiş olduğu cihetle hamle yapmak istiyen müteşebbislerin ekser ahvalde faiz ve borç yükü altında mahvü perişan oldukları görülmektedir.

Büyük sanayie geçişin bir merhalesi sayılan montaj sanayiine ehemmiyet atfetmek lüzumuna inanmaktayız. Bugün memleketimizde montaj sanayii halis niyetlerle teşvik ve himaye gördüğü halde istihalevi bir mahiyet arz etmekte, plân ve programlarını tahakkuk ettirmek yolundaki çalışmaları takip ve murakabeye şiddetle ihtiyaç göstermektedir.

Türkiye'de yerli otomobil imâl edilmesi yolundaki çalışmaların ilerlemiş olduğunu öğrenmiş bulunmamız bizleri sevindirmiştir. Yalnız diğerleri için beyan ettiğimiz endişeler bu mevzua da racidir. Bu teşebbüsün de başlangıçta takip ve kontrola tabi tutulmalı, memleket şartlarına uygunluğu, kalitesi, zerafeti ve ucuzluğu temin edilmelidir ki, herkes buna rağbet göstersin. Bunlara riayet edilmeden sırf yerli sanayi ilerlesin diye himaye, hem sanayi kolunun doğmadan ölmesine, hem de vatandaş sırtından haksız kazançlar temin edilmesine sebebolur.

Bugün memleketimizde sanayi mamullerinin kalite ve standartları üzerinde ciddî bir kontrolun mevcudolduğu söylenemez. Sözlerimize başlarken Sanayi Vekâletinin teşkilât kanununun bugünkü ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olmadığından yakındık, kadrolarını artıramadığımız, kaliteli eleman temin edebilecek imkânlara sahip bulunmadığımız müddetçe mamullerimiz iç piyasada bile lâyık olduğu itibarı bulma güçlüğü ile karşı karşıyadır. Bugün her hangi bir mala (Avrupa malıdır) dediğiniz takdirde itibar görmektedir. Bunun mânası mallarımız fena kalitelidir. Veya hilelidir. İşte zihinlerden bu kanaati silecek bir çalışmanın içine girmek zorundayız. Haddizatında birçok sanayi mamullerimiz Avrupa malı emsalinden hem üstün vasıflıdır hem de ucuzdur.

Muhterem arkadaşlar,

Sanayi Bakanlığının kuruluş ve görevleri ile ilgili tenkidlerimizden sonra Bakanlığın umumi politikası ile muvazi çalışmalar yapması icabeden ilgili İktisadi Devlet Teşekküleri hakkında kısa mâruzatımıza geçiyoruz. Bu teşekküllerin umumi faaliyet raporlariyle bilânço, kâr ve zarar hesapları ayrıca Yüksek Heyetinizce tetkike tabi bulunduğundan sadece Bakanlığın yardım ve alâkasına muhtaç taraflarını mevzu olarak almak icabetmektedir.

Sümerbank Sanayii Vekâletine bağlı en büyük iktisadi kuruluş olan Sümerbank memleket iktisadiyatına tarihî vazifesini yapmış ve birçok faaliyet kollarında memlekette arzu edilen seviyeyi kazandırmış millî bir müessesedir. Günün iktisadi ortamı içerisinde artık özel teşebbüsün geliştiği sahaları terk etmesi mevzuu dikkat ve ciddiyetle ele alınmalıdır.

Çimento Sanayii : Plâna göre yatırımlarını geçen yılda % 90 tahakkuk ettirmiş olmasına rağmen çimento, memleketimizde zannedildiği gibi ölçülere sığacak bir istihlâki takibetmemekte. Bu sebepten de plânda gösterilen şekil ve şartlara uyacağa benzememektedir. Hazırlıkların, istihsalin on yılda bir misli artırılmasına matuf olmasını realist bir teklif olarak kabul etmenizi istirham ederim.

Bugün için tevsi programları ihtiyaca cevap verebilecek gibi görünmekte ise de bu görüşün bizi yanlış neticelere götüreceğinden şüphemiz olmasın. Bir fikir vermek bakımından, dünya çimento istihlâkinde nüfus başına isabet eden miktarları muhtelif memleketler bünyesinde bir mukayeseye tabi tutarsak en sondan gelmemize rağmen bizden evvel gelen memleketin 1954 te nüfus başına isabet eden 85 kilosu ile bizim aynı tarihteki 57 kilomuz bugün onların 300 kilosuna karşılık 100 kilo civarında bulunduğunu esefle müşahede ederiz. Bu rakamlardan ne kadar ağır bir kalkınma temposu içerisinde yuvarlanmış olduğunuzun tesbiti elbette güç olmıyacaktır.

Azot Sanayii : Türkiye'mizde en hızlı gelişen ihtiyaçlardan biri de azotlu gübre ihtiyacıdır. Bundan birkaç sene önce yalnız Karadeniz bölgesinde tütün müstahsilinin kullandığı bu gübre, kısa zamanda umumi ziraatta mühim bir yer tutmuş olmasına rağmen dünya memleketlerinde hektar başına kullanılan miktarlarla mukayese edilemiyecek seviyede bulunmaktadır. Hele birçok bölgelerimizde sulama tesisleri ikmal edildiği nisbette çığ gibi artacak ihtiyaçlara cevap verebilmenin güçlüğünü bugünden görerek nazari plânlamayı realistlere uyduracak bir hüviyet içine sokmalıdır. Bir fikir vermesi bakımından hektar başına bir komşu memleketin kullandığı 30 kilo gübreye karşılık bizde henüz 1,5 kilo kullanıldığını söylemek maksada kifayet eder kanaatindeyiz ve bu itibarla da azotlu gübrelerin istihlâk seviyesinin yükselmesinin millî hasılayı o nisbette yükselteceğinin nazara alınacağını kuvvetle ümidetmekteyiz.

Makina Kimya Endüstrisi : Bu teşekkülün elinde bulunan fabrika ve tesislerle memleket ihtiyaçlarına tam kapasite ve tam randımanla cevap verdiği iddia ve kabul edilemez. Teçhizat bakımından bol ve geniş imkânları ve kudreti dahilinde zirai ve sınai sahada yeni imalât sahalarına yönelmesini bir zaruretin ifadesi olarak zikre şayan buluruz.

Türkiye Şeker Fabrikaları : Şeker istihlâkinde de dünya memleketleri arasında bir mukayese yapmak icabederse gene fert başına 13 - 14 kilo ile en geriden geldiğimizi esefle görürüz. İstihsal ve istihlâk dengesi itibariyle şeker şirketinin durumu memnuniyet bahşolmamakla beraber fabrikaların bugünkü rantabiliteleri bakımından ıslaha ihtiyaç gösterdikleri bir vakıadır. Tevsi faaliyetinden ziyade ıslah faaliyetine girişmenin daha faydalı olacağı kanaatimizi muhafaza etmekteyiz. Vekâletin bilhassa şeker pancarı fiyatlarının ilânı mevsimini tâyin mevzuunda etüt yapmasını ve fiyat teşebbüsünde bir karara varmasını şayanı tavsiye görmekteyiz. Diğer taraftan daha ucuz istihsal ve fabrika kapasitesinin ve rantabilitesinin artırılması yönünden şeker kamışından şeker istihsalini ele almakta da fayda mütalâa etmekteyiz. İktisadi alanda çeşitli yönleriyle fayda sağlıyan bu sanayiin pancar müstahsılı ile münasebetlerinin de ıslahı tedbirlerini ele almış bulunan Hükümete bu gayretlerinde başarı dilemekteyiz.

Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri :

Bütçe raportörlerinin ifadelerine göre istihsalini programına göre tam tahakkuk ettirmiş ve Devlet Demiryollarının nakliye ücretlerine yaptığı zam münasebetiyle 85 milyon lira tahmin edilen kârı 32 milyona düşmüştür. Ayrıca 219,78 lira maliyetli koku 98,75 liraya satması 33 milyon zararı tevlidetmiştir. Her ne kadar bu hususu 440 sayılı Kanunla teminat altına alınmış ise de bütçe imkânsızlıkları dolayısiyle yapılması lâzımgelen sübvansiyon da bu durumu ıslah edebileceğe benzememektedir. Diğer taraftan gene 440 sayılı Kanunun kârlılık ve verimlilik prensibi, aralarında mal ve hizmet mü-

nasebetleri olan teşekküller arasında birinin lehine diğerinin aleyhine neticeler yaratmakta ve hakiki iktisadilik vasıfları gizlenebilmektedir.

Misal olarak mecburi bir müşteri olan Demir ve Çelik'in demir cevheri ve kömür naklinde Devlet Demiryollarının koyduğu fiyatlara inkiyat etmek, durumu, demiryollarının iktisadilik vasfını artırmış olmaktadır. Bu itibarla İktisadi Devlet Teşekküllerinde temel mal ve hizmetlerin Hükümet kararlariyle tesbitinde bu münasebetlerin göz önünde bulundurulmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı :

Muhterem arkadaşlar :

Sanayiin muharrik kuvvetini ve hammaddesini temin eden ve memleket kalkınmasında büyük hizmetler almış bulunan bu Vekâletin yapı itibariyle değişik vekâletlerden devraldığı teşkilâtla çalışmasının ne demek olduğunu ve ne kadar zor durumda bulunduğunu takdir etmek güç olmasa gerektir.

Ancak teşkilât kanununun hazırlanıp Bakanlar Kuruluna sevk edilmiş olması, artık bu vekâletin müstakil bir hüviyetle büyük hizmetleri başarabileceğinin bir belirtisi sayılmalıdır.

Hazırlanan yeni kanun tasarısına göre Bakanlık teşkilâtı;

A) Merkez kuruluşu,

B) Bağlı kurumlar,

C) İlgili kurumlar olarak 3 katagoride mütalâa edilmektedir.

Merkez kuruluşunda en mühim daireler :

a) Enerji ve Tabiî Kaynaklar,

b) Maden,

c) Yatırımlar ve krediler daireleridir.

Biz burada vaktinizi fazla israf etmeme yönünden yalnız memleket kalkınmasında en mühim unsurlar olarak kabul ve mütalâa ettiğimiz madenler; petrol, elektrik enerjisi ve elektrifikasyon üzerinde durmayı kâfi görmekteyiz.

Maden politikasının ifası, maden konjöktörünün takibi. teknik yardım gibi mühim hizmetleri bünyesinde toplıyan maden dairesinin kadro kifayetsizliği ve kâfi miktarda kalifiye eleman bulunmamasından dolayı beklenen randımanı verebildiği söylenemez. Türkiye jeolojik yapısı itibariyle maden bakımından hayli zengin bulunmasına rağmen bu yeraltı servetlerinden bugün için yeteri kadar istifade edilememektedir. Bugün madenciliğimiz maden dairesinin kâfi teşkilâta sahibolmaması yüzünden hareket arz etmemektedir. İstikbale muzaf saha kapatmaları karşısında her hangi bir müessir takip ve kontrola tesadüf edilememektedir.

Türkiye'de halli lâzımgelen meselelerin başında mütalâa edilecek bu meseleyi Bakanlığın Teşkilât Kanununun çıkmasiyle hal yoluna koyacağına inanmaktayız. Bu itibarla bu meselenin hallinde önemle üzerinde durulması icabeden bâzı noktaları da işaret etmeden geçemiyeceğiz.

1. Kapatılan sahaların muayyen bir müddet içinde işletmeye geçmesi temin edilmelidir.

2. İsmi ne olursa olsun Türkiye'de maden işleriyle uğraşan özel sektöre kredi verecek ve özel sektörden maden mubayaa edip onu dış pazarlarda değerlendirecek müesseseler kurulmalıdır.

Bu konuda Maden Yatırım Bankası kurulmasına dair çalışmalar olduğunu da memnuniyetle öğrenmiş bulunuyor, bu gayretin kısa zamanda neticeye ulaşmasını yürekten temenni ediyoruz.

Maden Tetkik Arama Enstitüsü : Devdet eliyle kurulan en eski müessese Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüdür. Bu müessesenin 30 senelik mâzisi içinde yaptığı hizmetleri ve memleket ekonomisine kattığı değerleri inkâr mümkün değildir. Bu kuruluşun daha da takviyesini faydalı mütalâa etmekteyiz.

Petrol : İktisadi hayatın vazgeçilmez unsuru olan petrol üzerinde bu memlekette söylenebilecek her şey söylenmiş, ilmî, ekonomik yönleri bir tarafa bırakılmak suretiyle bir iç politika mevzuu olarak sokağa kadar intikal ettirilmiştir. Bunun esas kaynağını kısa zamanda teşhis ederek bu mevzuda kesin karar veren Sayın Enerji ve Tabiî Kaynaklar Vekilini burada bilhassa tebrik etmek isterim. Ancak mevzuun sokağa intikal ettirilmesi sadedinde ne miktar Devlet parasının israf edilmiş olduğunun da tesbiti gerekmektedir. Ciddî bir tahkikat neticesinde bu mevzuda ne miktar usulsüz sarfiyat yapılmış olduğunun tesbiti ile neticenin efkârı umumiyeye açıklanmasında fayda ve zaruret görmekteyiz. Artık bu memlekette vatan, millet, fazilet lâflarının paravanası arkasında bir-

takım şahsî ve siyasi menfaatlerin kuzu gibi nasıl yattığını bu millet öğrenmelidir.

Sözü buraya getirmişken muhterem arkadaşlarım, yazılı konuşmamda petrol mevzuuna gayet kısa dokunmuş olmama rağmen muhterem arkadaşım Fikret Bey'in buradan petrol mevzuundaki geniş konuşmalarına bir nebze olsun arzı cevabetmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, 1957 yılından bu yana yabancılara ne miktar ruhsat verildiği ve bu ruhsatların hangi devrelerde verildiği defalarca açıklanmış olmasına rağmen muhterem arkadaşım burada yabancı şirketlerin Türk petrol kaynaklarını nasıl istismar ettiklerini ve bu istismara nasıl göz yumulduğunu acı acı belirtmek istediler. Ama petrol mevzuunun millî bir mevzu ve bu kaynakların milletin hayatiyetiyle ilgili bir mevzu olması dolayısiyle burada petrol mevzuunu biraz açmak elbette faydalı olacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, petrol mevzuu Türkiye'de yenidir. 1954 yılında Petrol Kanunu çıkarılmış, iki senelik bir hazırlık devresinden sonra 1956 yılında hafif çalışmalara başlanmış, ve ondan sonra da petrol arama ruhsatları verilmeye başlanmıştır. Şimdi muhterem arkadaşlarım, petrol mevzuu öyle kolayca halledilecek bir mevzuu değildir. Bir sondaj, milyonların üstünde bir maliyete sebebolmaktadır. Ve bir petrol kuyusu bulmak için mutlâka birçok sondajlar yapmak lâzımdır. Malî imkânlarımızın darlığı bu mevzuuda yetişmiş elemanlarımızın azlığı ve teknik imkânların bulunmaması Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerini bu mevzuda ileri gitmiş memleketlerin yardımından faydalanma yoluna götürmüştür. Çünkü memleketimizde petrol mevzuu günden güne ehemmiyet kazanmakta ve istihlak süratle artmaktadır. Şimdi böylece temas ettikten sonra ne kadar ve ne zamanlarda ne miktar ruhsat verilmiş bu mevzuu açıklamak istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bu iki sene hazırlık devresinden sonra 1956 yılında o zamanın Hükümeti 17 arama ruhsatı vermiş. Bu 17 nin yedi tanesi TPAO'na verilmiş, 10 tanesi ecnebi şirketlere verilmiş. 1957 de hiç ruhsat verilmemiş. 1958 yılında verilen dört ruhsatın dördü de yabancı şirketlere verilmiş. Keza 1959 da da bir ruhsat verilmiş ve ondan sonra 1961 devresi başlamış. 1961 devresinde hepinizin malûmu olduğu üzere C.H.P. iktidardadır ve iktidar devresi üçbuçuk yıl sürmüştür. Şimdi muhterem arkadaşlarım, bu devre içerisinde, üçbuçuk yıllık devre içerisinde 73 arama ruhsatı verilmiş. Ve bu 73 arama ruhsatından sadece 27 tanesi TPAO'na verilmiş. Diğerleri de ecnebi şirketlere verilmiş.

Daha uzun izahat vermiyerek, mâruzatımı kısa kesmek için mevzuu burada bırakayım. Görüyorsunuz ki, 73 taneden büyük bir kısmı C.H.P. tarafından ecnebi şirketlere müsaade edilmiştir. Acaba C.H.P. bu devrede bu Türkiye petrollerinin ecnebi şirketler tarafından istismar edildiğinin farkında değil miydi? Bu ruhsatları seve seve verdiler ve ondan sonra iktidardan ayrıldıktan sonra bunu bir iç politika mevzuu olarak getirdiler. Görüyorsunuz ki, C.H.P. li vatan, millet nidaları arasında bu mevzuudaki ihalede yine C.H.P. mensuplarında kalmıştır arkadaşlarım. (Beş aylık devreyi de oku, sesleri...)

O, az bir miktar, o da var burada, o devrede verilmemiş. İsterseniz detayına ineyim. Hangi seneler ne kadar verdiğimizin detayına inebilirim.

EKREM ÖZDEN — İnebildiğiniz kadar inin.

MEHMET ÜNALDI (Devamla) — Yalnız bu seviyeden aşağı inmem onu da bilesiniz. Bu kürsünün seviyesinden aşağı inmem.

Muhterem arkadaşlarım, petrol mevzuunu bu kadar izah ettikten sonra muhterem arkadaşım Fikret Gündoğan, memleketin iktisadi kalkınmasında ferdî teşebbüsün eliyle bir kalkınmanın mümkün olamıyacağını tarihî delilleriyle izah etmeye çalıştılar. Ve Garp memleketlerinde sanayiin hangi şartlar altında nasıl geliştiğini de uzun uzun izah ettiler ve dediler ki, feodalite devrinden merkeziyetçi sisteme geçilmiş, ufuklar genişlemiş, imkânlar artmış ve bu imkânlar içersinde burjuvazi büyük sanayie doğru gitmiştir. Bunun dışında ferdî teşebbüs ile bir memleketin kalkındığı vâkı değildir, dediler. Ben kendileri gibi uzun izahlara geçmiyeceğim yalnız Japonya'yı misal vermek suretiyle bu mevzuu üzerinde etüdetmelerini rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, kürsüye gelmişken bir hususu da tesbit etmek lâzım, kısaca. Her vesileyle hususi sektörün müdafii olarak bizi suçlamaya çalışıyorlar. Bu mevzular çok kere bu kürsüde münakaşa edilmiştir. Biz sadece ve sa-

dece hususî teşebbüsü omuzlamış bir parti değiliz. Karma ekonomi sistemi içerisinde plânlı kalkınmayı kabul ve muhtelif ağızlardan, salâhiyetli ağızlardan Adalet Partisi grupu adına bu mevzuları burada tesbit etmişizdir. Devletçiliği külliyen reddeden bir parti değiliz. Memlekette hususi teşebbüsün yapamıyacağı işleri Devlet eliyle yapmanın en doğru yol olduğunu kabul ediyoruz. Ancak Devlet eliyle yapılmamış işler, hususi sektör sahasında geliştiği zaman Devletin o sahalardan elini çekmesini istiyoruz.

Kısa izahatımız budur. Bunu tekrar tesbitte fayda görüyoruz.

Şimdi kömüre intikal ediyoruz.

Kömürün iktisadi hayattaki önemli yerini izahtan vâreste buluyoruz. Bu taraftan istihsal artışı, diğer taraftan istihlâkte tasarruf sağlıyacak tedbirlerin alınması gayretlerini Türkiye Kömür İşletmelrinde görüyoruz ve memnuniyet duyuyoruz. Ancak bu millî servetimizin muhataralardan korunması için Hükümetçe halli icabeden bir hususa işaret etmeden geçemiyeceğiz. Kömür ocaklarında faaliyet tatil edildiği zaman kendiliğinden yanmalar olmaktadır. Bir grev vukuunda bu muhatara her zaman için mevzuubahistir. Bugün grev yapılmıyor işçilerimizin vatanperverliği, idarecilerimizin dikkat ve basiretleri sayesindedir.

Binaenaleyh temel mal ve hizmetlerin tesbitinde Hükümetin bu hususları nazara almasına işaret etmek isteriz.

Enerji : Enerji üretiminde memleket ihtiyaçlarına ulaşmaktan uzak bulunmamıza, tevsi ve inşa projelerinin rotar yapmasına rağmen kısa zamanda büyük işlerin başarılacağına inanmaktayız. Ancak bu arada köy elektrifikasyonuna ehemmiyet verilmesini ve ihtisas mevzuunun tecezzive uğratılmaması yönünden bugün Köv İsleri Bakanlığına bağlanmış olan bu işin bir bütün olarak Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığında toplanmasını daha muvafık mütalâa etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlar;

Mâruzatıma burada son verirken beni sabırla dinlediğinizden dolayı hepinize teşekkürlerimi arz eder, Sanayi ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlıkları Bütçesinin millete ve memlekete hayırlı uğurlu olmasını diler, şahsım ve grupum adına Yüksek Heyetinizi tekrar selâmlarım. (Alkışlar)

Grupları adına konuşmalar bitmiştir. Şahısları adına söz istiyen sayın üyeler lehte, aleyhte ve üzerinde dizilmiştir. Tüzüğün istediği usule uygun olarak sayın üyelere söz vereceğim.

Sayın İnceoğlu, buyurun.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, sayın senatörler, muhterem Bakanlar ve Bakanlık erkânı; hepinizi hürmetle selâmlarım. Vaktinizi fazla almamak için tenkid ve temennilerimi biraz tafsilâtlı sualler halinde ikame edeceğim.

Yabancı sermaye hususunda, borçlanmada ve petrol mevzuunda gayet temkinli ve hassas ve uyanık olmak lâzımgeldiği izahtan vârestedir. Bu itibarla;

1. Petrol mevzuunda yabancı şirketler tarafından araştırma yapılan yerlerde zengin petrol membaına rastlandığı zaman o kuyu kapatılarak başka bir tarafa geçildiği kasıtlı veya maksatsız olarak yaygın bir halde söylenmektedir. Bu husus doğru mudur?

Doğru olmasa bile böyle bir hal olmaması için bir tedbir alınmış mıdır? Kapatılan kuyuları kontrol edebiliyor muyuz?

2. Müşterek Pazara fiilen dâhil olabilmemiz için muhakkak ki evvelemirde Müşterek Pazarın ekonomik durumuna yaklaşmak ve hattâ o seviyeye gelmek mecburiyetindeyiz.

Bu hazırlık devresi kaç sene sürecektir. Bunun için ne gibi tedbirler alınmıştır veya alınacaktır?

3. Köylerimizi yakacak sıkıntısından korumak için zengin linyit maden kömürlerini işleterek ucuz fiyatla yakacak temini hususunda ne düsünülmektedir?

Etibankın bu sahada bir çalışması var mıdır?

4. Maden işletmeleri hususunda Etibankın bellibaşlı projeleri nedir, çalışmaları ne safhadadır?

Muhterem arkadaşlarım;

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığının yaptığı deneme sondajları sayesinde birçok susuz köylerimizin suya kavuşmuş olmasından dolayı Yüksek Huzurunuzda en derin teşekkürlerimi arz etmeyi bir vecibe saymaktayım.

Buna rağmen seçim bölgem olan Afyon ve kazalarının köylerinden pekçokları gerek içme

suyu ve gerekse sulama suyundan mahrum olduklarından gerek bu dertlerinin halledilmesi için ve gerekse hidro - elektrikten istifade etmek için büyük bir sabırsızlıkla, ısrarlı talep ve tenkidlerine mâruz kaldığımızdan bu dileklerini dile getirmeyi bir vazife telâkki etmekteyim. Bu hususdaki tasavvurların da bildirilmesini rica ederim.

Muhterem arkadaşlarım, Anadolumuzun madenler bakımından bâkir bir ülke zengin bir hazine olduğumuzu çocukluğumuzdan beri duyarız. Her halde böyledir. Fakat bu zengin madenlerden istifademiz neden çok yavaş bir tempo ile gitmektedir. Bu hususta ne gibi tedbirler düşünülmektedir?

6. Dış memleketler gönderdiğimiz işçiler dönüp geldiklerinde onlara iş bulmak ciddî bir mesele olduğundan bu hususta ne gibi tedbirler alınmaktadır?

İşçilerimizin tasarrufları ile kendilerinin ortak olacğı fabrikalar kurulması mümkün görülüyor mu?

7. Yeni kurulacak olan fabrikalrın daima büyük şehirlerde toplanmıyarak, mümkün olduğu kadar, daha az gelişmiş şehir ve kazalarda kurlduğu ve hiç değilse istihsal mahallinde yarı mamul bir hale getirildiği takdirde o beldelerimizin de biran önce iktisaden kalkınmasına âmil olacaktır. Mahallinde daha ucuz işçi bulunacağı gibi işciler de daha fazla para artırmak imkânı bulacaklardır. Bu hususta ne düşünülmektedir?

8. Köy İşleri Bakanlığı köyü kalkındırma kooperatifi kurduğu gibi şehirlerde, kazalarda da sistemli kalkındırma kooperatifleri kurdurulmalı ve kazalarda da bir işletme veya fabrika kurulabilmesi için dış ülkelere gidip ayda 3-5 yüz lira göndermeyi taahhüdeden kimselerin kredi tasarrufları ve projelri Bakanlıkca, Hükümetce mâkul ve muteber görüldüğü takdirde kazalarına yapılacak olan bu tesisin hissedarı olmak üzere dış ülkelere isci olarak gönderilmesinden bir kontenjan dâhilinde öncelik tanındığı takdirde her halde cok iyi netice vereceğini, zan ve tahmin etmektevim.

Bu hususta Sayın Bakanlık görüşünü anlarsak memnun olur ve biz de halkımızı ona göre tenvir ederiz.

Küçük sanat sitelerinin kurulması çok faydalı olacağından ve şiddetle arzu edildiğinden bu işe önem verilmesini istirham etmekteyim.

9. Esnaf kefalet kooperatiflerinin kredileri çok kifayetsiz olduğundan bu sene artırılması mümkün olacak mıdır?

10. Memleketimizden bol miktarda ihracı mümkün olan, konserve sanayiinin inkişafı için ne gibi tedbirler düşünülmektedir?

11. Soya yağı hammaddesi yetiştirmek mümkün olduğunu geçen seneki bütçe müzakersinde Sayın Tarım Bakanı ifade etmişlerdi. Sayın Sanayi Bakanlığınca soya yağı sanayii kurulması düşünülmekte midir?

12. Çiftçilerimizde suni gübreye karşı alâka çok artmış olduğundan gübre sanayiinin tevsii düşünülmekte midir?

Bu hususlarda sözlü veya yazılı olarak cevap vermek suretiyle tenvir edilirsek memnun kalacağım.

Sözlerime burada son verir bütçenin hayırlı ve uğurlu olması dileği ile hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Savın Karavelioğlu.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, ben sadece bir konu üzerinde durarak, Ruslarla önanlaşması yapılması kararlaştırılan sanayi projelerinin ele alınış tarzını tahlile çalışacağım. Beyanım çok kısa olacak, konuyu sadece misal olarak alıyorum. Konu şudur : Bu 7 projeden birisi bildiğiniz gibi, alüminyum sanayiinin kurulması. Alüminyum cevheri tabiatta boksit halinde bulunuyor. Ve en büyük rezerv Seydişehir bölgesinde varmış, sanayiinin kurulması oraya düşünülüyor. Ancak bu sanayiin en büyük ihtiyacı elektrik enerjisidir. Elektrik enerjisinin bugün, hattâ yarın muayyen zamanlar içerisinde önümüzdeki kısa beş altı senelik, Keban devreye girinceye kadar sanayie yetişmiyeceğini hepiniz bilirsiniz. Halbuki Ruslarla önanlaşması yapılan projeler şöyle plânlanmıştır. 18 aylık bir proje yapılması için bir süre tanınmıştır. 18 aydan 42 aya kadar olan zaman içerisinde de sanayi, ağır sanayi olarak kurulacaktır. O halde enerjiyi biz sağlıyacağımıza göre, enerji projelerinin Ruslar tarafından finanse edilmesi gibi bir ihtimal şimdilik mevzuubahsolmadığına göre bu alüminyum, onlar tarafından yapılacak projeye paralel olarak, elektrik enerjisi üretme projelerinin yapıl-

ması ve santrallerin kurulması ve finansmanı biz düşünüyoruz.

Şimdi bakın zaıf nerdedir, tahlil etmeye çalışacağım. Enerji yok, araştırılıyor. Müsait imkân Manavgat ırmağı üzerinde, Homa mevkiinde Homa santrali olarak görülüyor. Fakat burada teknik bir zaıf var. Bu teknik zaıftan dolayı asıl görevlisi olan Elektrik İşleri Etüt İdaresi bâzı araştırmalara mecbur. Henüz karar verecek safhaya gelmemiş, inşallah bu teknik zaıflar giderilir, yukarda veya aşağıda bir baraj yapma imkânı doğar. Bu teknik zaıfın giderildiği andan itibaren proje ve finansman meselesi ortaya çıkacak ki, bu finansman büyük bir mesele ama teknik zaıftan daha büyük değil. Çünkü bu baraj yeri iptal edilirse enerji sağlamak son derece zor bir hale geliyor. Öyle ki, ne bileyim Kütahya'da bitmek üzere olan bir santralden enerji naklet mek hattâ Keban Barajının devreye girişinden sonra Kuzey - Batı sisteminden enerji nakletmek ve o güne kadar eksik enerji ile çalışmak gibi bir ihtimal beliriyor. Şimdi rezerv Seydişehir merkez olmak üzere Suğla gölü civarında sanayiin büyük suya ihtiyacı var. Suğla gölünde su var veya Beyşehir gölünde. Ama Beyşehir gölünün bildiğiniz gibi fazla suyu Konya ovasını sulamaya tahsis edilmiştir. Ve Devlet Su İşlerinde Beyşehir gölünün bir kısmının tasarrufu ile kurutularak ve kaçağı önlenerek, hattâ Suğla gölünün bir kısmının tasarrufu ile, Konya ovasının tamamının, Karapınar çölü dâhil, sulaması 25 senelik bir proje halinde ele alınmıştır. Şimdi bu kadar ilgisi olan Devlet Su İşlerinin bu alüminyum Sanayiinin projesinden haberi yok. Bir koordinasyon toplantısına davet edilmemiş, kendileri tesadüfen bu projelerin arasında bulunan Arpaçay projesi dolayısiyle öğrenmişler. Fakat haklı olarak vazife telâkki etmemişler. Hattâ bu santralin yapılması öngörülen Homa veya Manavgat ırmağının su rejimi senede hemen hemen hiçbir değişiklik göstermiyen bir statü, bir rejim içinde. Bunun bir sebebi var : Uzmanlar diyorlar ki, bu su Beyşehir veya Suğla gölünün su kaçağıdır. Konya Su İşleri Etüt İdaresinde dinlemiştim. Bunu tesbit etmek için göle boya atmışlar. Yoksa Türkiye'de bildiğiniz gibi bütün sular yazın son derece kuru hale gelir.

Şimdi su işleriyle ilgisini dikkatinize sunduğumu sanarak Karayollariyle ilgisini arz etmeye çalışacağım. Sanayi bölgesi Seydişehir civarı Seydişehir'e, Beyşehir üzerinden ve Bozkır üzerinden, Konya'dan, ikisi de takriben 150 kilometre olan bir yol var. Halbuki Seydişehir'in Doğusu Ahırlı veya Suğla gölünden Konya üzerine bir tarihî geçit vardır. Bu geçiti Konyalılar ve Antalyalılar bilirler. Eski Konya Antalya mihverinden geçmekteydi. Bu geçit son derece kısa ve elverişli bir geçittir. Her nasılsa karayolu olarak işlenmemiş.

Şimdi düşünün ki, Seydişehir'de 1 - 1,5 milyar lira tutan bu ağır sanayii kuracaksınız. Bu 150 kilometre, bugün var olan karayolları bu sanayiin kurulmasına müsait değil. Kapasiteleri alamaz. Bunun tecrübesi Ereğli Demir - Çelik Sanayiinin kuruluşunda tecrübe edildi, zaıfları ortaya çıktı. Bugün hâlâ radyodan Karadeniz Ereğlisi'nin Anadolu irtibatını sağlıyacak yolun bitmesini bekleriz. Bu türlü zaıfları bilhassa mütehassıslar bilirler. Şunu dikkatinize arz etmek isterim ki, bu sanayiin kuruluşuna başlanmadan mutlaka bu Konya - Seydişehir yolu şayet tahakkuk edecekse, ki inşallah tahakkuk eder, 25 senedir bu bölge halkı bu madenden bir şans ve imkân bekler. Mutlaka bu 75 kilometrelik yol, yani yarı mesafede ve yüksek kapasiteye son derece müsait, şimdi il yolu olarak zaten var, bu yolun yapılması lâzım. O halde karayolları yol irtibatı kendiliğinden çıkıyor. Kaldı ki, şayet Homa'da santral yapılırsa, Homa'dan Seydişehir'e gelecek enerji nakli yine bu mihver üzerinden gelecek. Kaldı ki Homa'da bir milyarlık, 500 milyon liralık bir santral yapılırsa santralin Anadolu'dan gidecek bütün ikmal malzemesi bu yol mihveri üzerinden gidecektir. Bugünkü yolun kapasitesi bu ikmal malzemesi, bu hacmı taşımaya elverişli değildir. Mutlaka zamanında öntedbirlerin alınması lâzımdır.

Yine meselâ bu enerji naklini İller Bankası yapacaktır, finansmanını Maliye sağlıyacaktır. Şunu dikkatinize arz etmek isterim. Böyle büyük çaplı sanayi projeleri ele alındığı zaman ilgili bütün dairelerin bir karargâh altında, meselâ Sanayi Vekâletinin koordinasyonunda veya Başvekâletin koordinasyonunda bir arada toplanması ve herkesin kendisiyle ilgili görevleri idrak etmesi, istihracetmesi ve plânlaması lüzumunda 1966 plânına tedbirler

olarak para konması veya proje çalışmalarına başlanmasını ben gayet tabiî telâkki ediyorum.

Sözlerimin sonuna geldim. Şimdi iki noktaya dikkatini çekmek istiyorum, sayın iki Bakanın.

Sanayi Bakanına ifade etmek isterim ki, sanayi projeleri böyle ele alınmışsa kanaatimce çok noksanı vardır. Benim çalışmam tam bir karargâh etüdü mânasında değildir. Bunun için ne bilgim var, ne de yetkim var. Ama görünüşe göre koordinasyon noksanı vardır. Diğer projelerin bu zaıflarla mâlûl olmamasını temenni ederim.

Tabiî Kaynaklar Bakanına hitabetmek isterim. Enerji mevzuu büyük bir mevzudur. Endişe ederim ki, büyük bir memnuniyetle önanlaşmalar imzalanır, hattâ proje sanayi kuruluşu tahakkuk eder ve enerjisiz kalırız. Bunun büyük misali vardır. Konya Çimento Fabrikası 1954 te kurulmaya başlanmıştır. 1963 e kadar, 1960 tan sonra büyük bir hızla kurulabildiği halde, enerji beklemiş, tam kapasite ile çalışamamış, ta ki Kuzey - Batı sisteminden Konya'ya hususi bir proje ile enerji götürülebilmiş ve ondan sonra sanayi rantabl bir hale gelmiştir. Bu zaıflarla mâlûl olmaması için her iki Bakanlığın dikkatini çekerim. Bilhassa Tabiî Kaynaklar Bakanından, koordinasyon noksanı üzerinde - Sayın Başkanın ihtarını almadan bitirmek istiyorum - enerji ikmalinin nasıl ve nerelerden sağlamayı plânlıyorsunuz?

Saygılarımı sunarım, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — İsmail Yeşilyurt.

İSMAİL YEŞİLYURT (Yozgat) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, değerli Bakanımız ve Bakanlık erkânı; 1966 Sanayi Bakanlığı Bütçesi üzerinde şahsi görüşümü arz etmek üzere huzurunuza gelmiş bulunmaktayım.

Muhterem arkadaşlarım, ben burada üç mevzua temas edeceğim. Bunlardan birisi Şeker Fabrikaları Umum Müdürlüğünün mevzuu bulunan şeker pancarı müstahsılının içinde bulunduğu durumdur.

Muhterem arkadaşlarım, Şeker Şirketi Türkiye'nin, köylüsünün derdini tamamen anlıyarak onların ilmî, fennî ve teknik bilgilerden yoksul ve yoksun olduğunu anlıyarak, diğer dallarda bulunmıyan şekilde ilk defa pancar müstahsılının gübresini verir, tohumunu verir, ufak aletlerini verir ve bizzat teknik eleman vererek tarlaya kadar teknik elemanlar gider ve tohumlarını atar, gübresini saçar, zamanı geldiği zaman bizzat sulatır ve yine köylünün ihtiyacı olması sebebiyle ona lâzım olan krediyi ve avansı verir. Buraya kadar Şeker Şirketinin bu faaliyetlerini tebrik, takdir ve tebşir etmek lâzımdır. Fakat arkadaşlar, bundan sonra ise, yani şeker pancarı müstahsılı şeker pancarını tarlasından alıp da idareye teslim ettiği andan itibaren, idareden alacağını alması mümkün değildir. Şeker pancarı müstahsılı benim bulunduğum bölgelerde 1965 yılının Eylülünde şeker pancarını idareye teslim etmiştir. Aradan Eylül, Ekim, Kasım, Aralık, Ocak ve Şubat ayları geçtiği halde hâlâ paralarını alamamışlardır. İşte şeker pancarı müstahsılı hakikaten bu memlekette hayli yekûn tutmakla beraber, şunu ifade etmek isterim ki, boş kalan iş gücünü, ihtiyar kadınıyla ve ihtiyar annesinin ve yavrusunun bile emeğini değerlendirecek şekilde, ömründe 200 lirayı görmiyen bir aileye bu emeklerinin değerlendirilmesi neticesinde 8 dekarlık tarlasından 5 bin lira gibi bir para almak imkânı sağlamaktadır. Fakat bu para, Devlet olarak vaktinde verilmediği için, şeker pancarı müstahsılı muztariptir, bu sebeple acılıdır. Onun da Devlete borcu vardır, vaktinde ödeyememektedir. Ona faiz vermektedir. Fakat Devletten olan alacağını almanın başka şekli ve yolu yoktur. Ancak ve ancak talihine küserek yine Şeker Şirketi Umum Müdürlüğü tarafından verilecek parayı bugün beklemektedir.

İşte muhterem arkadaşlarım, ben burada Yüce Heyet huzurunda bilhassa Bakanlık nezdinde bu derdi ifade ederek Bakanlıkça bunun çaresinin bulunması hususunu rica edeceğim. Acaba muhterem arkadaşlarım, bundan evvel Karma Komisyonda muhterem Bakanımız bizi müjdeledi. Şu kürsüden de Türk köylüsüne ve şeker pancarı müstahsılına müjdelemesini rica ediyorum. Nasıl ki, buğday müstahsılı buğdayını Toprak Mahsulleri Ofisine sattığı andan itibaren parasını alıyor ve Devletle olan alâkası kesiliyor ise, şeker pancarı müstahsılı da bunu beklemektedir, buna bel bağlamaktadır. Kendisi, pancarını satıp Şeker Şirke-

tine verdiği andan itibaren parasını alsın ve Devletle olan ilişiği kesilsin.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, bir taraftan köylüye Ziraat Bankası marifetiyle kredi veririz, köylü Devlete borçludur. bir taraftan da şeker pancarından dolayı Devletten köylü alacaklıdır. Aradaki farkın şeker pancarı müstahsılı lehine halledilmesini muhterem Bakandan arz ve talebederim.

Muhterem arkadaşlar, diğer bir mevzu ise gübre mevzuudur. Türk köylüsü bugün bunun ehemmiyetine inanmaktadır. İki tarlası vardır, yanyanadır, birisine gübre atmıştır, diğerine atmamıştır. Gübre atılan tarla daha verimli, daha randımanlıdır. Bu sebeple buğday fiyatlarının köylüye mal oluşu itibariyle bugün benim de noktai nazarıma ve köylüden aldığımız haberlere göre mutlak ve mutlak gübre fiyatları fazladır. Bunun fiyatının indirilmesinin mümkün olup olmadığı ve önümüzdeki yıl, köylünün ihtiyacı bulunan gübrenin temin edilmesi için tedbirlerin alınıp alınmadığını bilmek isteriz.

Üçüncü mevzu; bu Bakanlığın bünyesinde bulunan Küçük Sanatlar Dairesi ve bir de Halk Bankası vardır. Halk Bankasının, Sanayi Bakanlığına bağlı olmasında ben bir zaruret görmekteyim, gördüğü işler bakımından küçük sanat erbabı, ki bunların Türkiye'de ailesi ile birlikte yekûnu iki milyon kişiden fazladır, bu sebeple küçük el sanatlarını geliştirmek ve bu esnafa lâzım olan krediyi zamanında ve yerine vermesi için acaba Bakanlıkça böyle bir çalışma var mıdır, yok mudur?

Şimdi muhterem arkadaşlarım, esas değinmek istediğim bir mevzua geliyorum. Muhterem arkadaşlarım, bütçesini görüşmekte bulunduğumuz bu Bakanlık Türkiye'de tek yatırım bakanlığıdır. Bunun yanında Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı vardır. Ben yine şu karşımda gördüğüm muhterem arkadaşlarım tarafından da malûm olduğu veçhile, Yozgat'ta bir bira fabrikasının yaptırılmasını Devlet düşünmüştü. Bir hâdiseyi anlatacağım muhterem arkadaşlarım, bundan bir hayli önce şahit olduğum, tanığı olduğum bir hâdise sebebiyle bir yıl üzüntümü, teessürümü ve teellümümü içimde sakladım. Şu anda her şeyden âzade olarak, yalnız ve yalnız vicdanımla, insafımla ve Allah'ımla başbaşa kalarak, ferdî vicdanımın mâkesi olacak sesleri ve duyguları ifade etmekte mecburiyet hissediyorum. Ve bundan yankılıyım arkadaşlarım. O yerde bulunan bir daire başkanının bu yapılması istenen yalnız talihsiz Yozgat için değil, ümit bağlıyan insanlar için değil, Türkiye için lâzım olan bir yatırımın yapılmaması için gayretlerine şahidolan bir arkadaşınızım. Bu beni günlerce üzmüştür. Gönlümün istediği tek bir şey var muhterem arkadaşlarım. Şu karşımda gördüğüm muhterem arkadaşlarım hepsi başlarında bulunan saçları ya millet hizmetinde dökmüşlerdir veyahut ağartmışlardır. Gelin muhterem arkadaşlarım, hep birlikte bir muhabbet âlemi içerisinde Türkiye'nin kaderini, rejimin kaderini birlikte çözelim. Bir daire başkanı bir fabrikanın yapılmaması için, Vekille arasında bulunan bâzı sebepler dolayısiyle, buna mümanaat eder. Diğer Bakanlığa türlü türlü yazılar yazar, bir yıl bu fabrikanın yapılmasını geciktirirse bundan zarar gören yalnız ve yalnız vatandır ve bu vatanda yaşıyan millettir. O halde muhterem arkadaşlar, geçenlerde İçişleri Bakanlığı bütçesinin görüşülmesi sırasında Haydar Tuçkanat arkadaşımız şurada gayet güzel bir şey söyledi. Gözlerim yaşardı ve göz yaşlarımı içime akıttım. «Ben kaderimi rejimin kaderine bağladım.» dedi. Muhterem arkadaşlar, hepimizin kaderi rejimin kaderine bağlıdır, hepimizin kaderi milletin kaderidir. Netice itibariyle hepimizin çizeceği, yarının müreffeh, mesut Türkiye'sinin temel harçlarını birlikte atmak mecburiyetindeyiz. Ben bu kürsüden burada bulunan Bakanlık erkânına, umum müdürlere ve halen iş başında bulunan umum müdürlere rica ediyorum. Ben fakültede iken rahmetli hocam bize şöyle bir nasihatta bulunmuştu. Rahmet olsun Sabri Şakir Ansoy bize demişti ki, arkadaşlarım, «Evlâtlarım, yarın memleket sathında vazife alacaksınız. Kiminiz hâkim, kiminiz avukat, kiminiz savcı olacaksınız. Belki yarın milletvekili olacaksınız, vâzıı kanun olacaksınız. - Şu anda kulaklarım sanki o sözleri işitir gibi oluyor. - O zaman sizden beklediğim tek bir şey vardır. O da, tasarruflarınızda ve makamınızda cüdacı değil, çareci olun, demişti.

Ben şimdi rica ediyorum. Vatan sathında vazife gören, tasarruf eden bütün memurlara ve bütün Büyük Millet Meclisinde bulunan arkadaşlara hitabediyorum. Bu memleket bizim memleketimizdir, geleceğini bugünden itibaren iyi duygu-

larla, muhabbet haleleri içerisinde birlikte ve beraberlikte atmamız lâzımdır. İktidarı, muhalefeti, memuru yoktur. Hepimiz beraber bu vatan çocuklarıyız. Bu hasletle dolu olduğumuza inanıyorum. Allah bizlerin yardımcısı olsun. Bu Bakanlık bütçesi ise memleketimize hayırlı olsun. Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Önal.

SAKIP ÖNAL (Adana) — Sayın Başkan, sayın senatörler, sayın vekâlet erkânı, Türkiye'nin sanayi kalkınması karma ekonomi düzeni içerisinde yürümektedir. Bu kalkınmanın esasını, bu memlekette en kısa zamanda, en az parayla en büyük randımanı nereden alacaksak Devlet ve millet gücünün oraya teksifi esasına dayanacağından şüphemiz yoktur. Bu itibarla Devletin büyük sanayi kalkınmalarına girerken hususi teşebbüsü üvey evlât muamelesine tabi tutmadan yürütmesinde fayda vardır. Zira hususi teşebbüsün teşebbüs potansiyeli ve sermayesinin memleketin sanayi kalkınmasına yatırılmasını teşvik, bir memleketin sınai kalkınmasında Devletin yapamıyacağı, en kısa zamanda hedefe ulaşmayı millete sağlıyacak bir esastır. Devlet yapar ama milletin potansiyelini bir huzur devleti olarak biz teşvik edip, sermayeyi sanayileşmeye doğru yönelttiğimiz gün bu hedefe en kısa zamanda ulaşmış oluruz. Devlet zengindir, ama ufak ufak zenginlikler birleşir ve bunların memleketin sanayi yatırımlarına girmesini sağladığımız gün bu memleketin sınai kalkınması en kısa zamanda tahakkuk etmiş olur.

Bizde ham madde var, elektrik enerjimiz dev adımlarla ilerlemekte. Kömürümüz var. Bunun dışında kol gücümüz var. Fikir gücümüz, teknik eleman olarak devamlı yetişmekte. Bunun yanında sermaye kıtlığımız var. Eğer bu rejim, huzur ve sükûn içerisinde devam etme gayretinde, bütün partili, partisiz arkadaşlarımızın gayreti bu işe girer ise bu Anayasa nizamı içerisinde sermayenin de dışarıdan gelmesine lüzum kalmadan belki birçok sınai kalkınma tesislerinin bu memlekette kurulması mümkün olabilir. Bugün Türkiye'de küçük sanayi ve bilhassa şehirlerde, meselâ Adana'yı ele alacağım, Adana'da bugün ağır sanayi tarafından çeşitli ebatlarda torna, freze, plânya, tesviye ve diğer makkaplar yapılmaktadır. Meselâ bir Ahmet Egemen vardır, bütün bu torna, tesviye, plânya gibi makinaların bizatihi kendisi dökümünü yaptırmış, hiç bir yabancı maddeyi dışardan almadan kendi emeğini, kendi sanatını, kendi memleket sevgisini katmış ve bir tezgâhlar silsilesi meydana getirmiştir. Bunu bilhassa Sanayi Bakanlığının ilgili kısmının gelip görmesini istirham edeceğim. Bunların sermayesi sağdan soldan bulunabilir. Fakat çekiniyorlar. Kendisi bizatihi Sanayi Bakanlığından kredi almak istiyor, fakat vâdenin çok kısa olmasından korkuyorlar. Bundan başka bir de yapılan bu sanayi mamulün dışardan kontrolsüz şekilde girişi halinde bu yerli sanayiin iflâsı mümkün olabiliyor. Bu yönlerden Devletin, bu küçük sanayi dediğimiz ama büyük sanayiin adımı sayılan bu memleket evlâtlarına yardımcı olmalarını rica edeceğim. Orada Almanya'dan, Fransadan, Amerika'dan getirilmiş tezgâhlar vardır, arkadaşlar. Eğer tefrik edebilirseniz, ki edemezsiniz ve yerli yapılmış olanı ve en hassas aletler şeklinde bulunan torna, tesviye, plânya tezgâhlarını Amerika'nın Almanya'nın sanayi mamullerinden daha düzgün olduğunu göreceksiniz. Çünkü itina ile, elle işlenmiştir. Bu itibarla bu sanayiin kalkındırılmasında Sanayi Bakanının çok büyük gayret sarf etmesini bilhassa istirham edeceğim. Ve ayrıca Adana'yı gezmelerini de istirham edeceğim. Biliyorsunuz, ziraatte kullanılan birçok motorlar vardır. Bu motorlar bitmiş halde iken bunlara hayat veren bu tezgâhlardır. Her şeyini kaybetmiş bir motorun bu tezgâhlarda daha on sene, onbeş sene bu memleketin ziraatinde ve hattâ başka işlerinde, nakliyesinde v. s. kullanılması mümkün olmaktadır, yerli sanayiin himmetiyle.

Bunun dışında Enerji Bakanlığına birkaç kelimeyle değineceğim.

Demin dedim ki, en büyük randımanı nereden alacaksak Devlet ve millet gücünün oraya teksifi lâzımdır. Memnuniyetle haber aldım, Kozan'ın Demirçay Barajı ve Ceyhan sularının bu seneki büyük felâketini bu memlekette bilmiyen kalmamıştır. Araştırmalara, etütlere devam edildiği söyleniyor. Ama bunu hızlandırmak lâzımdır. Bir an evvel bu alanın da bir nizam içine sokulmasında fayda vardır. Çünkü selin tahribettiği iktisadi durumla bu baraj yapıldıktan sonra buradan alacağımız neticelerin memleket iktisadiyatına büyük şeyler katacağı kanısındayım. Bu itibarla, memleketin bu bölgesinin ihya edilmesi babında araştırmaların bir an evvel sonuçlandırılarak en kısa zamanda

Ceyhan'a bir baraj yapılarak buraya da gem vurup, sel felâketi halinde gelen suların memleket menfaatine kullanılmasını sağlamalarını rica edeceğim.

Bu memleketin en büyük ihtiyaçlarından birisi de gübre ve zirai ilâçlardır. Buna milyonlar veriyoruz. Bu itibarla suni gübre fabrikalarının bir an evvel kurulmasında fayda vardır. Zirai ilâç fabrikalarının kurulmasında fayda vardır ve bunlar gayet kolaylıkla kurulur. Nasıl insan ilâçları bir zamanlar bulunmuyordu da bugün harice ihracedecek duruma gelmişsek, bugün de zirai ilâçların memlekette yapılmasına çalışılmalıdır. Üstelik ziraat memleketi olmak iddiasındayız. Fakat ben bu iddianın yanında bu sanayiin öne geçmesini bilhassa arzu etmekteyim. Zirai ilâç fabrikalarının kurulmasını bilhassa istirham edeceğim. Kurulacak sanayide bu sanayi ürünlerimiz üzerinde öncelik tanınmasında fayda vardır. Meselâ biz hâlâ pamuğu ihracederiz. Buna benzer sınai ürünlerimizi ihracederiz. Buna hakkımız yok arkadaşlar. Mademki bir hammaddenin fabrikada işlenip mamul hale geldikten sonra, beşeriyetin hizmetine verilmesi mümkündür, o halde ben bunun fabrikasını kurup kendi işçimi, kendi ustamı, kendi Devletimi, veya kendi özel teşebbüsümü kazandırmaya gayret sarf etmem lâzımdır. Pamuğun kilosunu 5 - 6 liradan dışarıya satıp, tekrar oradan bunu 25 - 30 liraya geri almak gayriiktisadidir. Bu bakımdan yerli sanayi ürünlerimizi işlemek üzere bir an önce bu sanayiin kurulmasına öncelik tanınmasında büyük zaruretler vardır.

BAŞKAN — Toplayınız Sayın Önal, vaktiniz tamam.

SAKIP ÖNAL (Devamla) — Topluyorum, efendim.

Bugün hâlâ zannediyorum, günde bir milyon liraya yakın kâğıt parasını yabancı devletlere vermekteyiz. Adana'ya giderken çok gelip geçtiğimiz Tarsus'un yol dönemecinde yapılması düşünülen bir kâğıt fabrikası meselesi vardı. Ne oldu bilmiyoruz. Çukurova'daki bu kâğıt fabrikasında koza sapları, ekin sapları, okaliptüs ağaçları, geniş fundalıklar ve birçok sanayi mamullerinin posalarından faydalanılabilirdi. Bugün harice günde bir milyon lira kâğıt parası verilirken bunun bir senelik parasiyle bu fabrikanın hem istimlâki ve hem de kurulmasının mümkün olacağı kanısındayım. Bunun neden geri bırakıldığını da öğrenemedim.

Bunun yanında Adana'da bir şeker fabrikası kurulacak idi.

Bugün Adana dev adımlarla sulama yoluna girmiştir. Çeşitli zirai ürünlerimizin yanında şeker kamışı ekimi yapılması da mümkün hale gelmiştir. Pamuğun yanında, narenciye yanında bu zirai istihsalin de yapılarak bu şeker fabrikasının rantabl olacağını o zaman duymuştuk. Bugün unutulmuş olan ve hâlâ şirketin elinde bulunan yerlerin ihyasında zaruret vardır. Yine bu hususun da aydınlatılması veya açıklanması iktiza eder. Bu işler üzerinde tekrar çalışıp, biran evvel öncelik tanınmasını bilhassa istirham ederim.

Sanayi ve Enerji Bakanlığı Bütçesinin Türk Milletine ve memleketimize hayırlı ve uğurlu olmasını temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Demir.

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, Muhterem Bakanlık erkânı; ben daha ziyade bugün büyük bir kütleyi ilgilendiren Küçük Sanatlar Dairesinin faaliyetleri üzerinde durmak isterim. Bir memleketin kalkınmasının temel unsurunun bu olduğuna inandığım için konuya da buradan girmek isterim. Buna inanan Demirel Hükümetinin, Hükümet programında da bu hususa geniş yer verilerek küçük sanayiin gelişmesine çalışılacağını, inkişafı için hiçbir şeyin esirgenmiyeceğini, bu programı tetkik eden arkadaşlarım da görmüşlerdir. Hattâ o kadar ki, Hükümet programına alınan bu husus, bu sene 1966 yılı bütçesine konulan tahsisatla da teyidedilmiştir. Fakat, dikkati çeken bir husus var; biliyorsunuz, bâzı «R» formülleri vardır. Bu «R» formülleri ile o daireye bâzı imkânlar tanınıyor. Zannederim sehven olacak, geçen sene, 1965 bütçesinde yeteri kadar tahsisat konulmadığından bu Küçük Sanatlar Dairesinin «R» formülü, o zaman konulan tahsisat ve yapılması gereken işler düşünülerek ona göre tanzim edildiği halde, bu sene muhterem arkadaşlarım, dikkat ederseniz iyi bir tahsisat konulmakla beraber, mevcut «R» formülü bu daire başkanını bu işleri yapamıyacak ve para sarf edemiyecek bir duruma sok-

muştur. Ben şahsan, bütçede yer alan bu «R» formülünü değiştirerek yeniden tanzim ettiğim şekli Başkanlığa takdim edeceğim. Buna iltifat gösterdiğiniz takdirde hakikaten memleketin kalkınmasında büyük payı olacağına inandığım Küçük Sanatlar Dairesinin de kendisinden istediğimizi yapacağına kaaniim. Aksi halde hiçbir şey yapılamaz.

Buraya değinmişken, şu hususa da temas etmek isterim muhterem arkadaşlarım. Otomobil sanayiinden bahsedilir, şu sanayiden bahsedilir, bu sanayiden bahsedilir. Çok güzel şeyler bunlar arkadaşlarım. Geçen sene de burada bir nebze temas etmiştim. Ne olur, bu işe büyükten başlıyacağınıza önce küçük problemleri, bu memleketin gerçeklerine göre halledelim, bitirelim, sağlama bağlıyalım, ondan sonra yukarı doğru gidelim. Temel çürük olduktan sonra yapılan iş sağlam olmaz. Meselâ geçen sene de burada söyledim ve sağ olsunlar o zamanki Sanayi Bakanı bu iş üzerine eğildiğini beyan ile, «Demir'in derdi bizim derdimizdir.» demişlerdi. Şu ve bu yolla bu memlekete giren ve küçük sanayii baltalıyan hususların önüne set çekmedikten sonra bu memlekette küçük sanayi gelişemez. Sayın ve Muhterem Bakandan, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanından, vatansever arkadaşımdan, köylü çocuğundan ve sevgili arkadaşımdan bunun üzerine eğilmesini, meseleye buradan başlamasını rica edeceğim. Şu Sanayi Çarşısını gidip gezip, görün, - ki bir arkadaşım burada söyledi - gönül arzu ediyor ki, «Bu Türk malıdır» denilsin. Efendim, Avrupa malı diyor, üzerinde bir marka, Polonya'dan gelmiş, Çekoslovakya'dan gelmiş... Sanat mekteplerinde değil, en basit sanatkârın yanından yetişen bir insanın yapabileceği şeyler Avrupa malı diye karşıma çıkarılırsa ve hakikaten bunları Avrupa'dan ithal edersek bu memlekette sanayi gelişemez. Benim inandığım budur.

Bir diğer hususa daha dikkatinizi çekmek isterim. Bütün bakanlıkların en yetkili insanlarından kurulan bir komisyon tarafından dört sene üzerinde çalışılan ve hakikaten çok esaslı hale getirilen bir Çıraklık kanunu tasarısı vardır. Çıraklar için hazırlanan bu kanun tasarısına bütün bakanlıklar müspet mütalâa verdikleri halde Çıraklık kanunu tasarısı geçen sene eski Millî Eğitim bakanlarından İncesulu tarafından sevk edildiği halde, her nedense, politikacıların şu veya bunun menfaatini ilgilendiren kanunlara ivedilik ve öncelik tanınır, çıkarılır; memleketin menfaatini ilgilendiren ve memleketin menfaatiyle yakından ilgisi bulunan kanunlar kadük duruma düşürülür. Nedir bu işler?..

İşte muhterem arkadaşlarım, gönül arzu eder ki, bir Seçim kanunundan, bir Af kanunundan evvel memleketin temel unsuru olan bunların getirilip çıkarılması daha yerinde ve isabetli olur kanaatindeyim. Bu kanun taasarısının da ne durumda olduğunun, bu kanun tasarısının karşısında mı, yanında mı bulunduğunun veya bunun müdafii durumunda mısınız, bunun açıklanmasını da Sayın Bakandan istirham ederim.

Efendim, yabancı sermayeye dokunmak isterim. C. H. P. Sözcüsü, burada olsaydı, ona söyliyeceklerim vardı. Şimdi arkadaşlarım, ben şuna inanıyorum; az gelişmiş memleketlerle gelişmiş memleketler arasında mevcudolan büyük fark her ne şekilde olursa olsun kapatılmak isteniyorsa; medeni memleketlerle aradaki bu farkı kapatmak için kendi maddi durumu da müsait değilse; henüz personel maaşında kat sayı 5 mi olsun, yoksa 4 mü olsun mücadelesi yapılırken ve neredeyse cari masrafını karşılıyacak, maaş verecek bir bütçeye henüz sahip değilken arkadaşlarım, bir de yabancı sermayeye yer verilmezse, o zaman bu gelişmiş memleketlerle aradaki seviye hiç doldurulamaz. Bu böyle olmakla beraber, yine şuna da değinmek isterim. Yabancı sermaye bu memlekete sokulduğu zaman benim kalkınmamı zedeliyecek ve kendi vatanımın öz çocuğunun gelişmesine imkân verecek sanayi dalına mâni olacak değil, onun yapamıyacağı ve milletin, Devletin bâzı bölgelerinde kurmak imkânına sahibolamadığı yatırımı o tarafa götürüp, diğer taraftanda yabancı sermayeye bu imkânın tanınmasında ben şahsan fayda mülâhaza etmekteyim. Fakat, bu yapılırken şu veya bu şekilde iyice etüdedilmeli. Bugün Petrol Kanunda muhakkak bâzı aksaklıklar mevcuttur. Ve gözden kaçmıştır. İşte bundan da ders alarak, verilecek müsaadelerde mümkün olduğu nisbette bu önlenmelidir.

BAŞKAN — Toparlayınız Sayın Demir, vaktiniz tamam.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Peki efendim.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, ben petrol mevzuunda bir kaç kelime söylemek istedim. Yanlız Sayın Başkanın ikazlarına uyarak cümlemi toparlamak istiyorum.

Birincisi, bilhassa gerek Sayın Sanayi Bakanı olsun, gerek Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı olsun, onların da bu memleketin çocuğu olduğuna, onlarımda en az bu memlekette vatanperver olduklarını her zaman iddia edenler kadar vatanperver olduklarına ve bu memlekette asla bir kimsenin diğerine nazaran üstünlük iddiasının yerinde olmadığına inananlardan birisi olarak, bu memleketin dertlerini bilen, dâvalarını gören, işiten bakanlardan istirhamım şudur ki, attıkları adımlar iyi bir adımdır; gittikleri yol iyi bir yoldur. Bu yol ve bu adımlarla ilerlemelerini ve kanunun da daima kendilerine yardımcı olmasını temenni ederim.

Muhterem arkadaşlarım, burada bir cihete de tek bir cümle ile değineceğim. Doğu'nun en mühim problemlerinden biri olan elektrik meselesi. Yıllar yılı iç yağına batırılmış bir ipliği yakarak aydınlanan bu vatandaşların da bu vatanın topraklarında yaşıyan insanlar olduğunu düşünerek oraya da bu nuru götürmelerini, bilhassa Pervari ve Munzur gibi kazaların ve civardaki köylerin de elektriğe kavuşturulması üzerinde yapılan etütler dolayısiyle, az gelişmiş bir bölgenin temsilcisi olarak kendilerine teşekkürlerimi arz ederken, yalnız Doğu'da bir - iki kazanın değil, bu gibi daha birçok kazanın bulunduğunu bilmeli ve bunların da üzerine eğilmeli.

Efendim, zaman dar... Zamanın dar olması sebebiyle kısaca bir hususa daha temas edeceğim. Doğu'da da özel teşebbüsün gelişebilmesi için bunlara bâzı imkânların tanınması, bunların bâzı vergilerden muaf tutulması gerekir. Bu yapıldığı takdirde özel teşebbüs Doğu'ya da gidecek ve Doğu bölgesi de kalkınacaktır. Aksi takdirde Vehbi Koç, yüz sene kalsa, milyonlarına milyon eklese gidip de Hakkâri'de bir işe teşebbüs etmez. Bunlara da imkân verilmesi şarttır.

Bir de Türkiye'nin her tarafında ayrı bir elektrik fiyatı vardır. Acaba bunun birleştirilmesi yerinde olur mu olmaz mı, bunun üzerinde bir etüt yapılmasını faydalı mütalâa ediyorum. Sizlere muvaffakiyetler temenni ederim. Sağolun, var olun, teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Akyürek.

ŞEVKET AKYÜREK (İstanbul) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, huzurunuza, Sanayi Vekili ve yeni tâyin olunan Sümerbank Umum Müdürünün dikkat nazarlarına arz edeceğim bir hususu zabıtlara tescil için söz almış bulunuyorum.

Asrımızda ağır sanayi dendiği zaman, evvelâ akla reflekter malzeme gelir. Demir, çelik, çimento sanayii, bakır işletmeleri ve nihayet bütün yüksek harareteli çalışan izabe fırınlarında ve işletmelerinde reflekter malzeme ve onun da çeşitleri kullanılmaktadır. Memleketimizde muayyen bir dereceye kadar reflekter malzeme imal edilmekte ve bilhassa 1 500 derece üzerinde çalışan endüstrimizde mağnezit tuğlası kullanılması cihetiyle bu malzeme bâzı otoriter firmalardan memleketimize ithal edilmektedir. Memleketimizdeki mağnezit rezervleri Sümerbank tarafından tesbit edildikten sonra bir mağnezit tuğlası fabrikasının kurulmasına Sümerbank karar vermiş ve Konya'da yapılması için de bir Japon firmasına ihalesi yapılmıştır. Mukavele esaslarına göre firma, bu tuğlaların imalinde 46, eska yani 2 050 derece hararete dayanıklı olması yerine 38 eska, yani 1 860 dereceyi kabul etmiş ve bunun yanında yine kısa zamanda aşınmaması ve uzun zaman dayanması için de diğer faktörleri, tazyike mukavemet gibi, hararetteki sürtünmeye karşı dayanıklılık gibi faktörleri de otorite firmalara yakın olarak kabul etmemiştir. Hal böyle olunca kurulacak mağnezit tuğlası fabrikasının yapacağı tuğlaların ancak muayyen yerlerde kullanılmasına imkân görülecek ve bu suretle yeniden çelik sanayiimiz ve hattâ bugün tamamen şekil değiştirmekte olan çimento fabrikalarındaki kuru sistem ve evvelce çalışılan üç metre altmış santim kutrundaki döner fırınların altı, yedi metreye kadar kutrunda büyütülmesi muvacehesinde ki bunu da iftiharla söylemek bir vazifedir, Çimento Sanayii Umum Müdürü Trabzon için ihale ettiği fabrikayı ilk defa memleketimizde 6 metre kutrunda yapmak suretiyle

memlekete büyük bir yenilik getirmiş bulunmaktadır. Bu fabrikalarda, işte bu bahsettiğim tuğlaları kullanmak mümkün olamıyacaktır. Bunun sebeplerini ve detaylarını izaha kalktığım zaman, uzun zamanınızı almak mecburiyetinde kalacağım. Ben yalnız bu fabrikanın en iyi şekilde iş yapması ve en iyi şekilde memleketin ihtiyacı olan mağnezit tuğlasını imal edebilecek şekilde bir program tatbik etmesini teklif ediyorum. 1962 senesinden bu yana o zamanın Sanayi Vekili Sayın Fethi Çelikbaş, bilâhara Muammer Erten ve nihayet Ali Naili Erdem vekil arkadaşlarımıza bu kürsüden bu mağnezit tuğlası fabrikasının tutumunun başında şu ana gelene kadar yanlış olduğunu tebarüz ettirdim. Şimdi aynı hususu tekrar ediyorum. Bugün Sanayi Vekâletinin başında bir mühendis, keza Sümerbankın başında umum müdür bir mühendis, mühendis olarak bu husus tetkik edildiği ve derinliklerine girildiği zaman hakikaten bu fabrikanın birçok yanlışlıklarla ihale edildiği ve bunun düzeltilmesi için çarelerin halen mevcudolduğunu göreceklerdir.

Bunu arz etmekteki maksadım, henüz vakit geçmiş değildir. Eğer bir gün müdahale ederlerse bu fabrikanın, yine otoriter firmalarla işbirliği yapmak suretiyle, bugün memleketin ihtiyacı olan ve ilerde ihtiyacı gösterilecek tuğlayı yapabilecek şekilde yapılması mümkün olacaktır. Meselâ, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları bugün artık Siemens - Martin sistemi ile çelik istihsal etmiyor. Siemens - Martin fırınlarında 1 760 - 1 780 dereceye kadar çeliği ısıtmak suretiyle çelikleştiriyor. Fakat bugün on seneden beri Kaldo sistemi ile dünya çalışmaktadır. Bunun bir nümunesi de Ereğli Demir ve Çelik Fabrikalarında mevcuttur. Kaldo sistemi ile konventerlerin içerisine oksijen vermek suretiyle 5 saatte elde edilmesi lâzımgelen erimiş demir 20 dakika içerisinde elde edilebilinmektedir. Bunun için de gayet süratli bir hararete çıkarmak için o konventerlerin içerisine oksijen vermek suretiyle bu hararet 2 000 dereceye kadar çıkmaktadır.

Şimdi bu durum muvacehesinde biz ya bir fabrika kurarak bugünkü gayet geri sistemle yapılmış fabrikaların tuğla ihtiyacını karşılıyacağız veya istikbalde yeniliklere doğru gidebilecek ve hakikaten dünya endüstrisine ayak uydurmaya çalışacaksak kuracağımız mağnezit tuğlası fabrikasını da dünya otoritelerinin imal etmekte olduğu tuğlalar gibi yapabilecek duruma gelmek mecburiyetindeyiz.

BAŞKAN — Bağlayın Sayın Akyürek; vaktiniz dolmuştur.

ŞEVKET AKYÜREK (Devamla) — Bunların kullanılma tarzlarının bize ilerde çok pahalıya malolacağını şurada kısaca izah etmiş bulunuyorum. Ümidederim ki, bu mâruzatımı Sayın Sanayi Vekili ve Sayın Sümerbank Umum Müdürü beyefendiler dikkate almış olsunlar ve neticede de aynı, yine böyle hesapsız yapılan Kütahya Kiremit ve Tuğla Fabrikası gibi Çanakkale ve Salihli Valeks fabrikaları gibi Sümerbankın başına dert olmasın.

Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Yeterlik önergesini okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

Kâfi miktarda konuşulmuş ve mevzu aydınlanmıştır. Mesai programının durumu da nazara alınarak kifayetin oylanmasını arz ve teklif ederim.

Kastamonu
Ahmet Nusret Tuna

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Aleyhte söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Efendim o grup sözcüsüdür konuşamaz.

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım, müzakeresini yaptığımız Bakanlıklar Türkiye'nin iktisadi hayatında en hayatî önemi haiz kuruluşları kapsayan ve Türkiye'nin istikbaline birinci derecede tesiri olan işlemlerle görevli bakanlıklardır. Türkiye'de, bundan evvelki konuşmalarımda söylediğim gibi, sanayi devrimi yapılmadan kalkınmanın olamıyacağını ve bu sanayi devriminin hangi ekonomik ve sosyal yoldan gerçekleştirebileceğini arz ve izah etmiştim.

Şimdi, benim konuşmamdan sonra bu kürsüye gelen Adalet Partisi Sözcüsü arkadaşım, benim konuşmamı dayadığım ekonomik ve sosyal görüşün yanlış olduğunu ve meselâ Japonya gibi bir ülkenin..

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, esasa girmeyiniz. Sadece yeterlik için konuşunuz. Çünkü bu o kadar birbiriyle ilgili bir mevzu ki..

FİKRET GÜNDOĞAN (Devamla) — Türkiye'nin ferdiyetçi, özel teşebbüsçü yolla kalkındığını, binaenaleyh benim dayandığım sistemin yanlış olduğunu ifade ettiler. Haddizatında Japonya bugün bile halisinden biraz gelişmiş ülkedir. Bizden yüz dolâr fazla bir millî gelir payına maliktir. Bir de, benim dayandığım sistem feodal yapı içinde filizlenen kapitalist sistemdir. Tenkidim oradadır, Japonya aynı yapıya maliktir. Bunu ispatlıyacak elimde dünya literatüründe isim yapmış büyük ekonomistlerin ciltler dolusu sözleri vardır. Eğer kifayet önergesi aleyhinde oy vermezseniz Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün veya bundan sonra Bakanın konuşmalarına hakikaten doğruluk ve eğrilik bakımından, benim savunduğum sistemin ilmiliği bakımından bana ve bize fırsat vermiş olursunuz. Bu fırsat bana değil memlekete verilmiş olur. Lûtfen bu kadar mühim iki Bakanlığın bütçesinin müzakeresi yapılırken kifayet gibi işi daraltıcı, bağlayıcı ve geçiştirici bir yola gitmiyelim, istirham ediyorum.

BAŞKAN — Efendim önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın Sanayi Bakanı, buyurun efendim.

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Bursa) — Muhterem senatörler. Sözlerime başlarken tenkid ve temennilerde bulunan bütün arkadaslarıma teşekkürler ederim. Sözlerime C. H. P. Sözcüsü arkadaşımın tenkidlerine ve fikirlerine cevap vermekle başlıyacağım.

Sözlerime başlarken bir husus arz etmek isterim. Muhterem sözcü arkadaşımın konuşmasına üzüldüm. Konuşma tekniğine veya ileri sürdüğü iddialara üzülmedim. C. H. P. gibi büyük bir partinin, münevverinin çok olduğu iddia edilen, iktisatcılarının bol olduğu iddia edilen bir partinin, Sanayi Bakanlığı gibi Enerji Bakanlığı gibi iki mühim Bakanlığın bütçesi görüşülürken bu bakanlıklara ait bir fikir serd etmemesine üzüldüm. Şimdi ileriye sürdüğü fikirlere sırasiyle cevap vereceğim.

Evvelâ muhterem arkadaşım plân fikrinin İkinci Cihan Harbinden sonra ortaya çıktığını iddia ettiler. Plân fikri İkinci Cihan Harbinden sonra ortaya çıkmamıştır. Plân fikri, Hegelin devletciliği, Sent Simon'un istihsali plânlaştırma fikri, Karl Marx'ın sermaye düşmanlığı Rodbertus'un nosyonal sosyalizminden bu yana devam edip gelmiştir. İkinci Cihan Harbinden sonra ortaya çıkan plân fikri değil, plân fikrinin iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınmasında metodolarak kullanılmasının yayılmasıdır. İktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınmasında plân fikrinin kullanılması da İkinci Cihan Harbinden çok daha önceleri başlamıştır. Bu hususu belirttikten sonra, arkadaşım iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınması mevzuunda İkinci Cihan Harbinden sonra büyük gelişmeler olduğunu, birçok eserler yazıldığını, birçok fikirler ortaya atıldığını ve bunların neticesinde de sadece plânla ve devletcilikle iktisaden az gelişmiş memleketlerin kalkınacağı neticesine vardıklarını iddia ettiler. Bu iddia da yanlıştır muhterem arkadaşlarım.

İkinci Cihan Harbinden sonra hakikaten bütün Batı ülkelerinde ve Doğu ülkelerinde ilmin her çeşidi, iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınması üzerine projektörlerini çevirmiş ve bu hususta yeni bir literatür meydana gelecek kadar eserler yazılmıştır. Fakat henüz bir neticeye varılmamıştır. Bu mevzu henüz münakaşa halindedir. Arkadaşımın iddia ettikleri fikirleri benimsiyenler vardır, arkadaşımın iddia ettikleri fikirlerin karşısında olanlar vardır. Şimdi bu fkirleri benimseyenleri ve bu fikirlerin karşısında olanları isim isim Yüce Heyete arz edeceğim.

Yine İkinci Cihan Harbinden sonra yapılan araştırmalar, iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınmasının sadece plânla tahakkuk edeceği neticesine de varmamışlardır. Bu çalışmaların neticeleri birçok şekilde muayyen ve herkesin ittifak ettiği hususları ortaya koymuştur. Bunların başında milletlerin demokratik rejim ile idare edilmesi, milletlerde kalkınmaya karşı arzu ve iştiyakın uyandırılması, kalkınmayı temin edecek kaynakların tesbiti ve seferber edilmesi, istikrarlı ve kuvvetli hükümetlere sahibolunması gibi hususlar gelmektedir. Plân da bu faktörlerden biridir. Fakat hiçbir zaman birçok kimselerin iddia ettiği gibi plân bir gaye değil, plân kalkınmaya giden, kalkınmaya götüren vasıtalardan biridir.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi Batı iktisatçılarının İkinci Cihan Harbinden sonra ikti-

saden geri kalmış memleketlerin kalkınması hususundaki fikirlerine bir göz atalım.

Batı'da iki fikir ortaya çıkmaktadır. Birinci fikre göre kalkınma probleminin halli her problem ve memleket için ayrı ve hususi durumlara göre değişik olacaktır. Bu fikrin sahibi olan iktisatçılara göre iktisaden geri kalmış memleketlerin kalkınması her memleketin hususi durumlarının nazarı itibara alınması ve mevcut hususiyetlere hal çareleri bulunması şartiyle mümkün olacaktır. Meselâ; Batı Afrikada takibedilen kooperatifcilik politikası, Doğu Afrika'da, İsrail'de iyi netice veren Kibutz sistemi Türkiye'de tatbik edilemez. Avrupa'nın tanınmış iktisatçılarından olan ve bu fikrin başlıca taraftarlarından bulunan Gunnar Myrdal bu hususta şunları söylemektedir :

«Her memleketin iktisadi meselelerinin ayrı veçheleri vardır. Bilhassa kalkınmamış memleketlerin problemlerini klasik iktisat nazariyeleriyle halletmeye imkân yoktur. Bu memleketler her şeyden evvel kendi meselelerini halledecek insanlar yetiştirmeli ve yeni metotlar bulmalıdır.»

Yine bu fikrin taraftarlarından Holândalı iktisatçı Boke bu mevzuda daha ileri gidiyor. Uzun yıllar Doğu ekonomileri profesörlüğünü yapmış olan Boke «Sosyolojik Dializm» teorisini ortaya atmıştır. Bu teoriye göre az gelişmiş memleketlerin iktisadi davranışları Batı'dan tamamiyle farklıdır. Bu sebepten Batı'nın iktisadi düşüncesini az gelişmiş memleketlerde tatbik etmek hayaldir.

Arkadaşım, fikirlerin sadece bu yanını almıştır. Halbuki madalyonun bir de ters tarafı vardır. Bu fikre karşı olanlar çok daha kalabalıktır ve içlerinde çok daha meşhur iktisatçılar mevcuttur. Bunlara göre bu güne kadar iktisadi ve sosyal politikanın önemli problemleri realitelere uygun muayyen metotlar tatbik edilerek halledilmiştir. Bu günün problemleri de aynı yoldan gidilerek halledilecektir demektedirler. Bu fikrin taraftarları, Alfred Marshall yer ve zaman itibariyle değişiklik hakkında şunları söylemektedir.

BAŞKAN — Sayın Bakan, bir dakikanızı istirham ederim.

Hükümetin en geniş mânada konuşması Senatoda bir gelenektir. Yalnız C.H.P. sözcüsü bu mevzua nazari olarak girdiği vakit Başkanlık şöyle bir müdahelede bulundu :

«Devlet Plânlama Dairesinin konuşulmasında plânın nazari kısımları uzun uzun görüşüldü. Sanayileşme meselesi üzerinde durunuz.» gibi bir müdahele ile sözler daraltıldı. Siz de ümidediyorum Sayın Bakan, bu sözleri nazara alacaksınız.

MEHMET TURGUT (Devamla) — Muhterem Başkan, isterseniz C.H.P. li sözcünün cevaplarını geçer, Sayın Suphi Gürsoytrak'ın sözlerine cevap veririm. Çünkü Sanayi Bakanlığı Bütçesine ait sayın sözcü birşey söylemedi.

BAŞKAN — Sayın Bakan Hükümet en geniş mânada konuşabilir senatoda. Bu bir gelenektir ve Hükümetin hakkıdır ben Başkanlığın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsüne yaptığı müdahaleyi hatırlatıyorum sadece. Başka birşey söylemiyorum.

MEHMET TURGUT (Devamla) — İkazımızı, konuşmamı asgari hadde indirmekle yerine getirmeye çalışacağım muhterem Başkan. Muhterem arkadaşlarım, muhterem Başkanın da tavsiyesine uyarak sadece muhtelif fikirlerin sahiplerini sayarak bu mevzuu kısaca bitireceğim.

Arkadaşımın fikirlerine karşı olan Alfred Marşhal'dan başka Boer ve Yamey gibi meşhur iktisatçılar da Batı memleketlerinde kullanılan metotların, Batı memleketlerinin kalkınmasında tatbik edilen usullerin iktisaden geri kalmış memleketlerde de tatbik edileceğini ifade etmektedirler. Yine Amerika'nın meşhur iktisatçılarından Rostov, kalkınan her memleketin muayyen safhalardan geçmek mecburiyetinde olduğunu, iktisaden geri kalmış memleketlerin de bu safhalardan geçeceğini ifade etmektedir. Bütün bunların hepsini toplıyan ve bizim Beş Yıllık Plânın da kısmen bu ölçüde yapıldığı, Robert Garnier iktisaden geri kalmış memleketlerin ne sadece kendilerine mahsus usullerle, ne de sadece Batı memleketlerinde tatbik edilen usullerle kalkınamayacağını ifade etmektedir. Robert Garnier'e göre iktisaden az gelişmiş memleketlerin kalkınması, iktisaden kalkınmış olan memleketlerin fikirleriyle, sermayeleriyle, metotlariyle iş birliği yaparak mümkün olacaktır. Ve bunun dışında mümkün değildir. Robert Garnier bu fikri ileri sürmektedir. Zannediyorum biz Beş Yıllık Plânımızda bu meseleyi halletmiş, yabancı sermayenin, yerli serma-

yenin, Devletin ve dış yardımın memleketin kalkınmasında hepsinin yardımından istifade etmeyi prensibolarak kabul etmektedir. Biz bütün bu münakaşaları üç sene evvel Beş Yıllık Plân'ın müzakereleri sırasında yaptık. Büyük Meclis bir karara vardı. Karma ekonomi kabul edildi. Karma ekonomiyi kabul ettiğimize göre, yeniden dönüp bu gibi münakaşalara girişmenin hiçbir faydası olduğuna kaani değiliz.

Muhterem arkadaşlarım, sayın sözcü, sayın genel başkanın bir sözünü nazarı itibara alarak bizi plânının karşısındaymışız gibi gösterdi. Biz plânın karşısında olmadığımızı, Anayasa hükmiyle plânın bu memlekette mevcudolduğunu, hiç kimsenin plâna karşı olamıyacağını, ancak plân anlayışında kendileriyle beraber olmadığımızı ifade etmek istiyoruz. Bu arada kendilerinin de bu kadar plâncı oldukları halde geçmişte bu plânları nasıl tatbik ettiklerini Yüce Senatonun üyelerine kısacık arz etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye'de plân fikri yeni değildir. İlk plân fikri 1930 larda başlamıştır. 1932 senesinde ilk plân Hans taratfından yapılmıştır. Fakat bu plân bitirilmeden plânı yapan şahıs ölmüş, bunun yerine Kemerer geçmiş ve 1933 te ilk Beş Yıllık Plân yapılmıştır. Bu plân Türkiye'de bugüne kadar, 1961 plânına gelinceye kadar kısmen olsun tatbik edilen tek plândır. Ama, 1961 yılına kadar Türkiye'de yapılmış olan pek çok plân vardır İkinci Beş Yıllık Plân 1936 yılında o zaman toplanan sanayi kongresi tarafından yapılmıştır. Bu plân kâfi görülmemiş, 1938 de 4 yıllık plân ismi ile değiştirilmiş, hemen arkasından bir kararname ile tatbikten kaldırılmıştır. 2 nci Cihan Harbi esnasında her hangi bir plân yapılmamış, fakat hemen harb sonrasında 1946 da Umumi Kalkınma Plânı ismi ile bir plân yapılmış, fakat bu plân da her nedense tatbik edilememiştir. Bundan sonra 1948 yılında Marshall plâniyle elde edilecek yardımların kesin miktarlara bağlanması için yine bir plân yapılmış, fakat bu plânın da tatbik edilemyeceği anlaşılmış. daha 1949 yılında yeni bir plân yapılması için Dünya Bankasına müracaat edilmiştir. 1950 senesinin Haziran ayında Dünya Bankası mütehassıslarından Barker Heyeti Türkiye'ye gelmiş ve tekrar bir kalkınma plânı yapmıştır. Bu heyetin başkanına izafeten Barker plânı denilen bu plân da tatbik edilmemiştir.

Görülüyor ki, bizi her zaman plân karşısında gösteren ve kendilerini hakikaten bir plân mucidi ve plânın yaratıcısı olarak gösteren arkadaşlarımızın kendi devirlerinde yapılan plânlardan bir tanesi ki o da rahmetli Atatürk'ün enerjisi ile, rahmetli Atatürk'ün bilfiil meşgul olmasiyle kısmen olsun tatbik edilmiştir. Bunun haricinde yapılan bütün plânlar Devlet arşiçlerinde uyumaya terk edilmiştir.

Arkadaşımın Türkiye'nin kalkınması mevzuundaki fikirleri de eski fikirlerdir. 1930 larda bunun uzun uzun münakaşaları yapılmıştır. Bu münakaşalara girmek istemem. Yalnız, C. H. Partisinin o zamanki mesul şahısları devletçiliği nasıl anlamışlar, devletçilikten ne kasdetmişler ve o zamanki devletçilik nasıl kurulmuş, buna ait bir iki tane misal vermek isterim.

O zaman da bugün gibi memleketin kalkınması mevzuunda münakaşalar yapılmakta idi. Bunlar aşırı devletçiler ve mutediller olmak üzere iki kısma ayrılmış idi. Aşırı devletçileri kadrocular, mütedilleri de o zaman C. H. P sinin mebusları, bâzı İstanbul basını ve bâzı üniversite profesörleri temsil ediyorlardı. Bu mebuslardan Siirt Mebusu Mahmut Soydan, Millet Gazetesinin 5 Kasım 1933 tarihli sayısında «Fırkamızın devletçilik vasfı» başlıklı makalesinde şunları söylemektedir: «Orjinal ve millî olduğu iddiasiyle ortaya sürülen bâzı tezlerin belki de farkına varılmaktan komünist fırkasının kongre mükerreratı ve tatbik esasları meyanında yer bulması hususi bir dikkati icabettirir» diyordu.

Yine o zaman C. H. P. sinin meşhur üyelerinden Profesör İbrahim Fazıl Penin gençlere verdiği bir konferansta şunları söylüyordu. «Gençler, size sokulan devletçilik fikirlerini dikkatle tetkik ediniz, üzerindeki alâmeti farikaya bakınız, keskin gözleriniz bunları kolayca seçecektir.» Ve kendi devletçiliklerini de şu şekilde izah ediyordu. «Fırkanın benimsediği mânada devletçilik, ferdî mesai ve faaliyeti esas tutan, bundan dolayı milletin umumi ve yüksek menfaatlerinin icabettirdiği işlerden başkasına karışmayı reddeden bir devletçiliktir.»

İşte biz de bu nevi devletçiliğin karşısında değiliz. Yalnız arkadaşımın bugün ortaya attığı devletçilik bu nevi bir devletçilik değildir.

Muhterem arkadaşlarım, meseleyi Sayın Başkanımın ikazına da uyarak uzatmamak için hülâsa etmek isterim. Cumhuriyet Halk Partisi ile Adalet Partisinin iktisadi görüşü artık anlaşılmıştır. Her ikisi de karma ekonomiyi kabul etmiş, birisi esas olarak devletçiliği almış, birisi esas olarak hususi teşebbüsü almıştır. Devletçiliğin dışında hususi teşebbüsle hiçbir memleketin kalkınmadığını iddia ettiler. Ben arkadaşım gibi Japonya'ya kadar gitmek istemem. Kendilerine Yunanastan'ı bir gezmesini tavsiye ederim. Hususi teşebbüsle de kalkınan memleketler var, devletçilikle de kalkınan memleketler vardır ve bu fikirler bugün artık katı şekle gelmiş denemez arkadaşlar.

«Plân, biçildiği gibi giyilen bir caket değildir.» demiş, Sayın Başbakan; arkadaşımız aksi kanaatte, kanaatlerine hürmet ederiz. Yalnız, kendilerine bir misal vermek isterim; eğer plân biçildiği gibi giyilen bir caket olsaydı plânın çimento sektörü kendi iktidarları zamanında değiştirilmez ve plânda olmadığı halde Trabzon'a yeni bir çimento fabrikası ve plânda evvelâ Tatvan'a düşünülüp sonradan Van'a nakledilen yeni bir çimento fabrikası kurulmuş olmazdı. Kendi iktidarlarının tatbikatı meydandadır. Hakikatte budur, plân fikri de budur, Batıda da plân fikri budur. Plân hiçbir zaman değişmez bir şey değildir. İhtiyaçlar karşısında plân değişecektir. Yalnız plânın değişme prosedürü kanunlarda gösterilmiştir. Yine çimento sanayiinden bir misal vermek isterim. Ankara'da dört yüz bin tonluk bir çimento fabrikasının kurulması için plânlama kuruluna çimento sanayii müracaat etmiştir. Plânlama Kurulu bunu tasvibedecek ve plân bu noktada değişecektir. Aksi takdirde hiçbir meseleyi halletmeye imkân yoktur, kanaatindeyiz. Her yıl değişen şartlara göre plân kendi prosedüründe değişebilir.

Batı Avrupa hakkında söyledikleri doğrudur. Yalnız Batı Avrupa'nın dışında birçok memleketler de bu şekilde kalkınmıştır. Japonya bugün her ne kadar kendinin iddia ettiği gibi iktisaden geri kalmış memleketler arasında sayılmakta ise de İtalya'da bugün bâzı iktisatçılar tarafından iktisaden geri kalmış memleketler arasında sayılmaktadır. Zaten bu mesele öyle girift bir meseledir ki, henüz iktisaden geri kalmış memleketin tarifi yapılmamıştır. O bakımdan Japonya iktisaden geri kalmış memlekettir, değildir diye Yüce Senatoda bir münakaşaya girmek bence yersizdir. Bunlar ilim adamlarının, iktisatçıların yapacağı, bileceği münakaşa edeceği bir mevzudur.

Toprak reformundan Sanayi Bakanlığı Bütçesi konuşulurken neden bahsedildiğini anlıyamadım. Bu mevzudaki fikirlerini Tarım Bakanlığı Bütçesi konuşulurken veya umumi bütçe görüşülürken konuşmalarını kendilerine tavsiye etmek isterim.

Yabancı sermaye mevzuundaki fikirleri de yanlıştır arkadaşlar. Bu memlekette ne bir fert, ne de bir teşekkül, yabancı sermaye elini kolunu sallıyarak bu memlekete gelsin, yabancı sermaye bu memleketin kaynaklarını sömürsün, yabancı sermaye bu memleketin yapacağı işleri yapsın ve memleketi asırlarca fakirliğe mahkûm etsin, diye bir iddiada bulunamaz. Yabancı sermaye muayyen tekliflerle gelir ve gayesi kâr etmektir. Biz de onun karşısına muayyen tekliflerle çıkarız. bu memleketin kalkınmasını temin etmektir. Yabancı sermayeden daha bilgili, yabancı sermayeden mevzua daha hâkim olarak karşılarına çıktığımızda yapacakları kârı normal ölçülerde tutar ve yabancı sermayenin fikrinden de, sermayesinden de metodundan da istifade ederiz. Biz kendimizin yabancı sermaye geldiği zaman muayyen komplekslere sahibolup kendimizi sömürteceğimize inanmıyoruz. Aklımız, izanımız vardır, mütahassıslarımız var, yetişmiş insanlarımız var. Bunlar yabancı sermayenin karşısına çıkarlar ve Türkiye'yi sömürtmeyecek şekilde onun Türkiye'ye gelmesini temin ederler. (A. P. sıralarından alkışlar)

Sonra, bir memleketin sadece yabancı sermaye ile kalkınacağı iddiası da ne bizim tarafımızdan parti olarak, ne de şahıslar olarak serd edilmemiştir. Bir memleketin kalkınmasında birçok faktörler vardır. Bir memleketin kalkınması evvelâ kendi imkânları ile yapılır. Yabancı sermaye de bu faktörlerden birisidir. Eğer o memleketin menfaatlerine uygun şekilde girmesi temin edilirse yabancı sermayeden de istifade eder, yerli sermayeden de istifade eder, yabancı yardımdan da istifade eder. Hiçbir teşekkül ve hiçbir arkadaş bir memleketin kalkınmasını sadece yabancı sermayeye bağlıyamaz. Zannediyorum ki sayın sözcü de bu kanaatte benimle beraberdir. Çünkü kendi partilerinin hazırlamış olduğu plân bunu âmirdir.

Cezayir misalini Türkiye için, af buyursunlar, bendeniz yadırgadım. Cezayir'e yabancı sermaye Türkiye'ye veya diğer iktisaden geri kalmış hür memleketlere girmediği gibi girmemiştir. Cezayir'e bir müstemleke olarak girmiştir.

Cezayir'e yabancı sermaye girerken karşılıklı iki devlet, karşılıklı iki millet bahis mevzuu değildir. Fransızlar oraya sermayeyi istedikleri gibi götürmüşler, yatırımları istedikleri gibi yapmışlardır. Halbuki hür olan iktisaden geri kalmış memleketlere bu sermaye gelirken muayyen şartlarla gelmekte, iki tarafın mütehassısları oturmakta, birisi mümkün olduğu kadar fazla kâr elde etmek için çalışmakta, diğeri mümkün olduğu kadar kârı azaltmak ve memlektlerinin kalkınmasında sermayeye yardım ettirmek için çalışmaktadırlar. Bu bakımdan Cezayir misali son derece yanlıştır ve hiçbir zaman Türkiye için misal olarak gösterilemez. Eğer Türkiye, için yabancı sermayenin kalkınmasına yardım ettiği bir memleketi misal olarak göstermek icabederse Cezayir'e kadar gitmeye lüzum yok, Yunanistan bunun en tipik örneğidir. 1954 ile 1961 yılları arasında her sene Yunanistan'a ortalama 95 milyon dolâr civarında yabancı sermaye girmiştir ve 1948 de nüfus başına düşen millî gelir 165 dolârdan 1960 da, yani 12 sene gibi bir zamanda 354 dolâra çıkmıştır. Misali çok daha yakından ve daha benzer olan bir memleketten vermek tahmin ediyorum en azından hakşinaslık olur.

Arkadaşım diyor ki, yabancı sermaye ile, bir memleketin kalkınması gayet zordur. Gayet tabiî zordur. Arkadaşlar, kalkınmanın kendisi zordur. Eğer kalkınma kolay olsa idi, ne hakkında böyle ciltlerle kitap yazılırdı, ne hakkında bu kadar araştırma yapılırdı, ne de onun hakkında bu kadar milyarlar yatırılırdı. Bu yabancı sermayeden değil, kalkınmanın bizatihi kendisini zor olduğundan zordur. Yaksa, kalkınma kendi paramızla da kalkınma olsa zordur, yabancı sermayeden istifade etsek de zordur, etmesek de zordur. Çünkü kalkınma son derece kompleks ve son derece fazla faktörlere bağlı bir hâdisedir. İki maddelik bir kanunla, üç maddelik bir nizamname ile kalkınma olsa idi, şimdiye kadar kalkınmamış hiçbir memleket kalmazdı şüphesiz.

Arkadaşım, standartlar mevzuunda konuştular. Muhterem arkadaşlarım, standartlar hazırlanırken bütün Dünya devletlerinin resmî standart ve normları mukayeseli şekilde etüdedilmektedir ve bu memleketin şartları tesbit edildikten sonra kendi memleketimizin şartlarına uydurulmaktadır. Ölçü standartlarına gelince, bütün dünya metrik sisteme gitmektedir. İngiltere gibi muhafazakâr bir Devlet bile metrik sisteme giderken, Amerika; birçok noktalarda metrik sistem kabul ederken, arkadaşımın inch. sistemini alalım demesini bendeniz yadırgadım, tahmin ediyorum ki Cumhuriyet Halk Partili mühendis ve teknisiyen arkadaşlar ve iktisatçılar bu fikri benimsemiyecektir, çünkü İnç sistemi Dünyadan kalkmaktadır.

Halen 85 resmî standart kabul edilmiştir. Enstitü 200 yeni standart üzerinde çalışmaktadır. Bunların ağır yürümekte olduğunda arkadaşımla aynı kanaatteyim. Bunların hızlandırılması, tatbikatının yapılması, çıkarılan standartlara uyulup uyulmadığının kontrol edilmesi için Bakanlık gerekli tedbirler almaktadır.

Sevgili arkadaşlarım, bütün iddialarımızda her şeyden evvel insaf ölçülerini elden bırakmamamız, iktidarda ve muhalefette olduğumuza göre değişik konuşma yapmamız gerekir. Bizim muhalefetteki konuşmamız, plân üzerindeki konuşmamız meydandadır. Bunlarda en ufak bir inhiraf olmamıştır. Arkadaşım, Hükümet programında birtakım kısımları okuyarak bunlarla zıt tatbikat yapılıyormuş gibi göstermeleri doğru değildir. Ben o kanaatteyim ki, C.H.P. li arkadaşlarım çok daha başka türlü düşünmektedir. Meselâ bu tâyinler mevzuunda çok büyük gürültüler koparılmıştır, çok büyük iddialar ortaya atılmıştır. Ben isimlerden bahsetmiyeceğim. Yalnız ismi etrafında büyük gürültüler koparılan bir arkadaşın o zaman değiştirilmesi kararnamesine imza atan vekil arkadaşların isimlerini huzurunuzda okumak isterim. Devlet Bakanı Vefik Pirinççioğlu, Devlet Bakanı Raif Aybar, Devlet Bakanı Necmi Öktem, Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük, Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar, İçişleri Bakanı İlyas Seçkin, Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Maliye Bakanı Ferid Melen, Millî Eğitim Bakanı İbrahim Öktem, Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat, Ticaret Bakanı imzalamamıştır ve Ticaret Bakanı imzalamadığı için de kararname çıkmamıştır. Ticaret Bakanı Ahmet Oğuz'dur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı yerine Fahrettin Kerim Gökay, Gümrük ve Tekel

Bakanı Orhan Öztrak, Tarım Bakanı Mehmet İzmen, Ulaştırma Bakanı İhsan Şeref Dura, Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş, Turizm ve Tanıtma Bakanı Nurettin Ardıçoğlu, İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay.

Buradaki isimlerinden muhterem arkadaşlarım, yalnız iki tanesi, Sayın Raif Aybar ile Sayın Mehmet İzmen, bugün C. H. P. de değildirler. Diğer bütün arkadaşlar C. H. P. dedir. Bunu sadece iddialarımızda, ortaya attığımız fikirlerimizde ölçülü olmamız, herkesin de bizim kadar vatanperver olduğunu, herkesin de bizim kadar bu memleketi düşündüğünü, herkesin de bizim kadar bu memleketin müesseselerinin daha iyi çalışma yoluna girmesini hedef aldığını kabul etmemiz ve bu arzularda hiç kimsenin kimseye şu veya bu gözle bakmamasını temin etmek için okudum. (A. P. sıralarından alkışlar)

Şimdi muhterem Suphi Gürsoytrak arkadaşımın tenkidlerine cevap vereceğim. Evvelâ sözlerime başlarken hakikaten tasvibedilir veya edilmez, bir çalışmanın mahsulü, Sanayi Bakanlığını alâkadar eden problemlerini ele alan bir konuşma ile Yüksek Meclisin huzuruna geldikleri için kendisine teşekkür ederim ve kendisini tebrik ederim.

Şimdi arkadaşımın suallerine ve bana göre yanlış olduğunu kabul ettiğim fikirlerine cevap vermek isterim.

Arkadaşım Sanayi Bakanlığının bir sanayi politikası bulunmadığını ifade ettiler.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bakanlıkların politikaları Birinci Beş Yıllık Plânda tesbit edilmiştir ve yıllık programlarla da bu prensiplere göre tesbit edilmektedir. Bunun dışında Bakanlığımızın ayrı bir sanayi politikası olmasına imkân yoktur. İkinci Beş Yıllık Plân hazırlanırken, sanayi politikasının ne şekilde tesbit edileceği hususunda bugünden çalışmalara başlanmıştır. Bunun; inşallah, İkinci Beş Yıllık Plân görüşülürken, arkadaşlarımızla münakaşa ve müzakeresini yaparız.

Küçük sanatlar mevzuundaki fikirleri ile yüzde yüz iştirak halindeyiz. Maalesef küçük sanatlara 1964 te, 10 milyon, 1965 te 15 milyon, 1966 da ise hiç ayrılmamıştır, dediler. Ayrılmıştır arkadaşlarım ama çok gülünçtür, bir lira ayrılmıştır. Yalnız 1964 ile 1965 te ayrılan paralar kullanılmadığı için plânlama bu sene bu mevzu için para ayırmamıştır. İnşallah karşınıza, bir ek bütçe ile, bu mevzu için daha fazla para ayıran bir ek bütçe ile geleceğiz.

Otomobil sanayii ve montaj sanayii hususundaki fikirlerine aynen iştirak ederim. Bu sanayi kolunda hakikaten, esas sanayie geçmek için bir merhale olamamıştır. Fakat esas sanayie geçebilmek için montaj sanayiinin bir merhale olması yolunda bütün tedbirler alınmak üzeredir ve bu tedbirler bugünkü durumundan kurtarılarak esas sanayie geçebilmek için bir merhale olması temin edilecektir.

Otomobil sanayii mevzundaki sordukları hususlar şunlardır : Bu mevzuda iki müracaat vardır. Bunlardan birisi Otosan tarafından yapılmıştır. Sekiz ay sonra istihsale başlıyacaktır. İlk otomobilin yerli malzeme nisbeti % 45 olacaktır. Otomobil 26 800 Tl. ya malolacaktır. 1968 senesi sonunda yerli nisbeti % 65 e çıkacaktır. Yapılan anlaşmaya göre, ondan sonra Bakanlık yerli malzeme yüzde nisbetini kademeli olarak her yıl artırarak tesbit edecektir.

İkinci müracaat henüz tam şekilde yapılmamıştır. Öngörüşme yapılmıştır. Arkadaşımın dediği gibi, Makina Kimya ile ortak olarak yapılmış bir müracaattır. Bunlar bize evvelâ motordan başlıyacaklarını ve yüzde 75 yerli olacağını söylemişlerdir. Sonra başka bir teklifle gelmişlerdir. Biz, tekliflerini muayyen detaylarla detaylandırmalarını, bâzı bilinmiyen hususları tekliflerinde bildirmelerini kendilerine söyledik. Yeniden tekliflerini gözden geçirmek için gittiler, henüz gelmediler. Bu tahakkuk ederse Makina Kimya Kurumu % 35 le iştirak edecektir ve imalâta motordan başlanacaktır. İlk otomobil de % 70 - 75 civarında yerli olacaktır. İlk otomobil iki, ikibuçuk sene sonra ortaya çıkacaktır.

Arkadaşım kalkınma hızını sordular. Hakikaten bu son derecede mühimdir ve iktidarların, hükümetlerin bu hızları her sene artacak şekilde ve plâna uygun şekilde tahakkuk ettirmek için gerekli tedbirleri alması lâzımdır. Bizim elimizdeki bilgilere göre plânda 12,9 olarak yıllık ortalama sanayi sektörü kalkınma hızı tesbit edilmiştir. Fakat bugünkü tatbikat şudur :

1962 de % 6,9; 1963 te % 8; 1964 te % 8,6; 1965 te % 9,1 tahakkuk ettirilmiştir.

Tahakkuk etme nisbetii se : 1962 de % 54; 1963 te % 62; 1964 te % 67; 1965 te % 71 dir.

Bu, hiç şüphesiz plânın en büyük kalkınma hızına en çok tesir eden ve sanayi kalkınmasında en büyük rol oynıyan bir sektörde bu gecikme müdafaa edilemez. Fakat bu yıldan yıla artırılıp tahmin ediyorum, önümüzdeki yılda plânın öngördüğü, onun tahmin ettiği 12,9 nisbetine varacaktır. Buna varılması için gerekli tedbirler alınmaktadır, gerekli araştırmalar yapılmaktadır.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin hususi teşebbüse satılması meselesinden bahsettiler ve zarar eden müesseseleri kimse almıyacağına göre her halde kâr eden müesseseleri satacaktır, dediler.

Muhterem arkadaşlarım, böyle bir şey yoktur. İktisadi Devlet Teşekküllerinin hususi teşebbüse satılması muayyen bir hazırlık devresinden ve muayyen kıstasları tesbit edildikten sonra müşteri çıktığı takdirde satılacaktır. Yoksa kâr edenleri satıp, Devlet bütçesinin zarar hanesini artırmasının hiçbir şekilde ne tasvipçisi ne de tatbikçisi olacağız. Bu hususta arkadaşım emin olsunlar. Bu arada milletin müesseselerinin, satılması gibi bir tâbir kullanıldı, Milletin müesseselerinin şu veya buna satılması hiçbir şekilde ve hiçbir kimsenin yapacağı bir iş değildir. Bu satılırsa, muayyen kıstaslara, muayyen ölçülere ve muayyen prensiplere göre satılacaktır ve bu gizil kapaklı odalarda değil, milletin önünde yapılacaktır ve bu satılmada da milletin büyük kütlelerinin bunlara sahibolması esas alınacaktır; arkadaşım müsterih olsunlar.

Şeker pancarı politikasından bahsettiler. Yalnız burada bir stok rakamı söylediler, 250 bin tondu galiba. Ben bu rakamı bulamadım, durum şudur : 1965 yılının başında 1964 ten kalan 515 bin ton stok vardır. 1965 üretimi 520 bin tondur. Toplam 1 035 ton. 1965 tüketimi 460 bin ton. Geriye 575 bin ton kalıyor. 1965 ihracı 102 bin tondur. 1966 yılı başı stoku 472 bin tondur. Bunun 335 bin tonu iç istihlâkte sarf edilecektir, 1966 yılında. İhraç programı da 80 bin tondur. 1966 yılı kampanyası başında elimizdeki stok 57 000 ton olacaktır.

Yalnız şu hususta kendileri ile iştirak halindeyim. Şeker politikası tam ve kâmil mânada etüdedilip tam olarak tesbit edilmiş değildir. Biz bu etütlere başladık, tahmin ediyorum 6 ay içerisinde şeker politikasını uzun vâdeli olarak tesbit edip ilân edeceğiz ve bundan sonra bu politikaya göre hareket edilecektir.

Çimento darlığı mevzuunda kendileri ile aynı kanaatte değiliz. Biz Beş Yıllık Plânın, daha önce de arz ettiğim gibi, çimento mevzuunda görüşlerinin yanlış olduğuna kaaniiz ve bugünkü darlığın istihsal kifayetsizliğinden ileri geldiğine inanmaktayız. Bu sene çimentonun normal fiyatlarının üzerine çıkmaması için bütün tedbirler alınmıştır. 120 bin ton çimento dışarıdan getirilecektir ve bunlar sonbahara kalmadan Hazirana kadar getirilmesi için çalışılmaktadır. Tamin ediyorum ki, Hazirana kadar bütün çimentolar Türkiye'ye getirilecektir.

Kredi meselesi, Sanayi Bakanlığından çok Maliye Bakanlığını alâkadar eder. Bu bakımdan kendilerine bu hussuta bir cevap veremiyeceğim için üzgünüm.

Yabancı sermaye ve Yabancı sermaye Kanunu hakkındaki görüşlerimi daha evvel Sayın C. H. P. li Sözcünün suallerini cevaplandırırken cevaplandırdım.

Mehmet Ünaldı arkadaşımın, montaj sanayii ve otomobil sanayii mevzuundaki endişelerine iştirak ederim. Bu endişelerle biz bu mevzuu esaslı şekilde ele aldık. Sayın Gürsoytrak arkadaşıma verdiğim cevaplarım içerisinde bunun cevabını daha geniş olarak verdiğimi zannediyorum.

Diğer hususlardaki tenkid ve temennilerine uymak başlıca gayemizdir. Kendisine teşekkür ederim.

Mustafa Yılmaz İnceoğlu arkadaşımın suallerine yazılı olarak cevap verilecektir.

Sayın Karavelioğlu arkadaşımın temennilerine aynen iştirak ederim. Temennileri çalışmalarımızda bize yardımcı olacaktır.

İsmail Yeşilyurt arkadaşım, şeker pancarı meselesi üzerinde durdu. Arkadaşım haklıdır. Yalnız şu hususu da arz etmeden geçemiyeceğim. Bir taraftan vatandaş bizi, pancar ekmekten menediyorsunuz, biz pancar ekelim parasını iki sene sonra verirsiniz der. Bir taraftan da pancarın parasını vaktinde vermiyorsunuz, diye tenkid eder. Bu esaslı bir etüt işidir. Bu etütten ve pancar politikasını tesbit

ettikten sonra pancar alınır alınmaz paraların ödenmesi gayemizdir ve bu gayeye erişmek için gerekli tedbirleri almaya çalışacağız. Yalnız bugüne kadar her sene pancar bedelleri vaktinde ödenmemiştir. Şu andaki durum: pancar bedellerinin yüzde 60 ı ödenmiştir, geri kalanı da Nisan sonuna kadar ödenecektir.

Gübre ve gübre fiyatları mevzuundaki temennilerine iştirak ederim. Hakikaten Türkiye'nin gübre ihtiyacı süratle artmaktadır. Bunu karşılayabilmek için Kütahya azot tesislerinin, tevsii ihale edilmiştir. Mersin'de yapılacak ikinci kısım gübre fabrikalarının projeleri, hazırlanmış ve bugünlerde Plânlamaya sunulmak üzeredir.

Sanayi Bankası ile Halk Bankası münasebetlerinde biz de kendisiyle aynı kanaatteyiz Sanayi Bankası Teşkilât Kanunu hazırlanırken bu bankanın Sanayi Bakanlığına bağlanması için bir teklifte bulunacağız.

Yozgat Bira Fabrikası hakikaten uzun bir hikâyedir, gecikmiştir. Ama bu gecikmenin bir memur arkadaşın sırf geciktirmek için kasıtlı hareketinden olduğuna, bendenizi af buyurun, inanmıyorum. Bu ihalede, yerli yapılan kısım ayrılmamıştır. Gecikme fabrikanın yerli yapılan kısmının ayrılması için olmuştur tahmin ediyorum. Şu anda bira fabrikası ihale edilmiştir ve mesele kısa zamanda halledilecektir. Bu memur arkadaş hakkında söylediği hususlar da bizim Bakanlığımız zamanında olmamıştır. Bunu da arz ederim.

Doktor Sakıp Önal arkadaşımın temennilerine iştirak ederim, suallerini yazılı olarak cevaplandıracağız, arz ederim.

Mehmet Ali Demir arkadaşımın üzerinde durduğu mesele ehemmiyetle ele alınmıştır. Arkadaşım şikâyetlerinde haklıdır. Bu meselenin halledilmesi hepimizin gayesidir.

Çıraklık Kanununun lehinde olduğumuzu da arz ederim.

Muhterem arkadaşlarım, arkadaşlarımın suallerini teker teker cevaplandırdığımı zannediyorum. Huzurunuzdan ayrılırken tekrar bizi tenkid eden, temennilerde bulunan bütün arkadaşlarıma teşekkürlerimi arz eder, huzurunuzdan hürmetle ayrılırım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bakan, sorular vardır hepsini beraber mi arzu edersiniz, yoksa teker teker mi arzu edersiniz?

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devala) — Teker teker efendim.

BAŞKAN — Peki o halde teker teker sorsunlar.

Buyurun Sayın Ucuzal.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Muhterem Başkanım, bütçenin 774 ncü sayfasında Şeker Şirketine ait bir not var. Orada deniyor ki, «1965 yılında 500 bin ton şeker istihsal edilmiştir. 1966 yılında da 600 bin ton şeker istihsal edileceği tesbit edilmiştir» Şimdi fiilî durumla, raporun birbirini tutmadığını tesbit ederek Sayın Bakandan bir soru soracağım. 1965 de ekilen pancar miktarı, 1966 da tarlaların küçültülmesi suretiyle tahdidedilen bir fiilî durum var. Geçen sene 10 dönüm eken köylü bu sene, 8 dönüm ekiyor, 8 dönüme indiriliyor. Bu durumda istihsal edilecek şeker miktarı 500 bin tondan aşağı düşmesi lâzım iken bu miktar yukarı olarak tesbit edilmiştir. Bu hussuun aydınlatılması, bir.

İkincisi de; 440 sayılı Kanunun 32 nci maddesi, İktisadi Devlet Teşebbüslerinde çalışan müdür ve memurların başka bir hizmette ücretsiz dahi olsa çalışmasını menetmiştir. Halbuki şeker fabrikalarının bulunduğu mıntakalarda pancar ekicileri kooperatifi idare heyetine fabrikada çalışan müdürler - fabrika müdürleri değil de, şube müdürleri veya memurların bu idare heyetleri âzâlıklarını ellerine geçirmek için birtakım kombinezonlara girdikleri ve halen burada, idare heyetlerinde vazife gördükleri sabittir, tesbit edilmiştir. Sayın Bakanın bu durumdan malûmatı var mıdır?

Bu iki hususu öğrenmek istiyorum.

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, birinci husus vârit değildir. Şeker pancarı ekilen saha 1966 da daraltılmamıştır. 1965 in aynı olarak kabul edilmiştir. Bu tahminler tabiî muayyen usullere göre yapılmaktadır. Sahanın azaltılıp çoğaltılması ile istihsalin hep aynı olacağı kaidesi vârit değildir. Tahmin öyle yapılmıştır. Muayyen senelere göre bu tahminler yapılmaktadır. Yalnız şu husus mühimdir. 1966 yılında pancar ekilen saha daraltılmamıştır.

İkinci suale şu anda cevap veremiyeceğim, tetkik edeceğim, neticeyi kendilerine yazılı olarak bildireceğim.

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Öztürkçine.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (İstanbul) — C. H. P. si ve A. P. koalisyonu zamanında ve C. H. P. sinin diğer partilerle koalisyonu zamanında ve Sayın Ürgüplü'nün koalisyonu zamanında ecnebi petrol şirketlerine kaçar defa petrol arama için, «arama ruhsatı» verilmiştir? (C. H. P. sıralarından kanun var sesleri)

BAŞKAN — Müsaade buyurun, sual soruyor, Bakan da cevaplandıracak efendim.

RİFAT ÖZTÜRKÇİNE (Devamla) — Amerika dahi, petrol politikasını bir kota sistemine tabi tutmaktadır. Bizde de bu usul olduğuna göre, acaba petrol politikasının da kota sistemi gibi bir usul tatbik edilmesinde Hükümetimizin bir düşüncesi var mıdır? Beş Yıllık Plânda enerji durumu esas olduğuna göre C. H. P. zamanında Fuel - Oil'e mütaaddit zamanlarda zamlar yapılmış ve bu suretle ucuz enerji hizmetlerinden uzaklaştırılmıştır. Bu gaye bilindiğine göre; acaba bu Fuel - Oil'in ucuzlatılması hususunda Hükümetimizin bir öngörüşü var mıdır? Bunları Sayın Bakandan öğrenmek istiyorum.

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devamla) — Efendim, bendeniz Sanayi Bakanı olduğum için bu suallerin Sayın Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanına sorulmasını muhterem arkadaşımdan istirham edeceğim.

BAŞKAN — Sayın Eyidoğan, buyurunuz sorunuzu.

ÂKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — Efendim, bir sene evvel Çayeuma'da temeli atılmış olan graft selülozu ve graft kâğıdı sanayii ile Aksu ve Muğla selüloz ve kâğıt sanayii hakkında bütçe gerekçesinin hazırlandığı tarihten bu yana yeni bir malûmat var mıdır?

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devamla) — Efendim, 23 Şubatta tahmin ediyorum 4 ncü Koalisyon Hükümetinin iktidara geldiğinin ertesi günü veya ikinci günü Çayeuma'da bu fabrikanın temeli atılmıştır. Fakat sonradan kredinin temin edilmediği görülmüş ve o günden bu yana kredinin temini için çalışılmaktadır. Son bir hafta içerisinde ihale için teklifte bulunan şirketle SEKA mümessilleri muayyen anlaşmalara varmışlardır. Avrupa Kalkınma Bankasından kısa zamanda bu krediyi çıkartmak için bir heyetimiz bugünlerde hareket edecektir. Aksu projesinde seçilen yer sel baskınına uğramıştır. Sel baskınına uğradıktan sonra bu yerde tekrar etüt icabetmiştir. Bu yer tekrar etüdedilmiştir. Ve etüt neticesinde fabrikanın yerinin değiştirilmemesinin icabettiği anlaşılmıştır. Teklifler alınmaktadır. 15 Şubatta teklif zarfları açılacak ve gelen teklifler arasında en düşük veya en münasip teklifi veren firmaya ihale edilecektir. Affedersiniz, bu Muğla içindir. Aksu için firmalar, Nisana kadar teklif müddetini uzatmak için müracaatta bulunmuşlardır ve bu müracaatları kabul edilmiştir.

BAŞKAN — Sayın Türkmen.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Sayın Başkanım, Muhterem Bakanımıza iki sualim var. Bunlardan birisi, malûmu âliniz, Plânlama ile yatırımlarda gaye daha ziyade memleketin muhtelif yerlerine muvazi olarak dağıtılmasıdır. Sivas'ın Şarkında hiç çimento fabrikası bulunmadığı için plân Erzurum ve Kars arasında bir çimento fabrikası kurulmasını öngörmüştür. Sonradan da Ankara'da bir çimento fabrikası kurulması isteniyor. Eskişehir - Ankara ve Sivas'ta var. Bir de ikinci defa yine bir çimento fabrikası Ankara'da yapılacak. Bu, memlekete yatırımları muvazi bir şekilde dağıtmak demek midir? Bu hem Şarka yapılması lâzımgelen yatırımlara aykırı bir hal oluyor ve hem de Şarkta bu çimento fabrikasından vazgeçilmesinin sebebi nedir?

2. Demin Muhterem Vekil Beyefendi bir kararname okudular. Bu kararnamenin âkıbeti ne oldu?

Bir de «Plânlama bir vasıtadır, gaye değildir. Gaye olduğunu iddia etmek yanlıştır.» dediler. Plânın vasıta olmayıp gaye olduğunu iddia eden var mı, varsa kimdir?

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ çimento mevzuunda Ankara Çimento Fabrikası yalnız Ankara'nın ihtiyacını karşılamak için kurulmaktadır. Sivas'tan ötede Kars, Aşkale bölgesinde bir çimento fabrikasının kurulmasından vazgeçilmemiştir. Bu çimento fabrikasının etütleri 1966 yılı programına alınmıştır ve bu çimento fabrikası kurulacaktır. Çimento çok ağır bir maddedir. Muayyen mesafelerden sonra çimentonun taşınması son derece gayriiktisadidir. Bu Bu bakımdan çimento fabrikaları mümkün mertebe istihlâk bölgelerinde kurulmaktadır. Bunu

nazarı itibara alarak Ankara'nın çimento meselesini halletmek için bir çimento fabrikası daha Ankara'da kurulacaktır.

Kararname, bir kişi imzalamadığından ve Hükümet de o anda değiştiğinden çıkmamıştır.

Plânın gaye olduğu fikri birçok kimseler tarafından yayılmaktadır, iddia edilmektedir. Biz bunu söylerken cümle, bir konuşma içinde geçmiştir. Her hangi bir arkadaşımın veya teşekkülün bunu gaye olarak kabul ettiği iddiasında bulunmadım.

BAŞKAN — Sayın Ünaldı?. Yoklar.

Tamam Sayın Bakan, sorulacak başka bir şey yoktur efendim.

SANAYİ BAKANI MEHMET TURGUT (Devamla) — Hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Enerji Bakanı.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER — Sayın Başkan, sayın senatörler; 6,5 saate yakın bir zamandan beri burada Sanayi ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığının bütçesi üzerinde konuşmaktasınız. Oldukça yorgun olduğunuzu tahmin ettiğim için mümkün olduğu kadar suallere kısa kısa arzı cevabetmeye uğraşacağım. Eğer verdiğim cevaplar arkadaşlarımı tatmin etmezse, sayın senatörlere bilâhara yazılı olarak da bunları takdim edebilirim.

Evvelâ sözlerime gerek Sayın C. H. P. Sözcüsü ve gerekse Sayın Gürsoytrak'ın yapmış oldukları kısmen acı ve fakat o nisbette faydalı tenkidlerine teşekkür ederim. Bu tenkidler, bundan sonra Bakanlığımda tatbik edeceğim işlerin vüsati hakkında bir fikir vermiş bulunmaktadır. Yalnız sözlerime başlamadan evvel bir noktaya işaret etmek istiyorum. Bilhassa Sayın Gündoğan'ın petrol mevzuundaki konuşma temposu beni hakikaten üzmüş bulunuyor. Sayın Gürsoytrak'ın petrol konusiyle birlikte bilhassa memleketin kalkınması ve tediye muvazenesinin düzeltilmesinde en mühim âmil olduğuna eskiden beri inandığım bâzı madenlerimiz üzerindeki hakikaten vukuflu mütalâalarını can kulağı ile dinledim ve bunlara elimden geldiği kadar cevap vereceğim ve bu tenkidlerden de faydalanacağım.

Petrol konusu bugün hakikaten Türkiye'nin üzerinde durduğu en mühim anadâvalardan birisidir. Bu meselenin soğuk kanlılıkla mütalâası ve mevcut güçlüklerin ortadan kaldırılması ve petrol istihsalimizi süratle artırmak mecburiyetinde olduğumuz vakıasının göz önünde tutulması icabeder.

Petrol kaynaklarımızın yabancı sermayeden de faydalanmak suretiyle süratle bulunması ve işletilmesi esas gayemizdir. Bu hedefi tahakkuk ettirirken millî menfaatlerimizin en ön safta tutulacağından emin olmanızı bilhassa tebarüz ettirmek isterim.

Hükümetin, kuruluşundan sonra Petrol Kanunu gayelerine uygun olmıyarak çalışan bir Amerikan şirketinin elindeki iki ruhsatın alındığı ve yine boşalan bir yere talibolan TPAO ile diğer bir yabancı şirketin, millî menfaatler mülâhazasiyle Türkiye Petrolleri lehine karara bağlandığını burada sizlere açıklamak isterim. Ve şuna emin olmanızı isterim ki, bundan sonra Hükümetin ve benim, bilhassa takibedeceğimiz gaye millî menfaatlere uygun bir yol olacaktır. Bunu elimden geldiği kadar tatbik edeceğim. Benim, parti gözetmeksizin herkezden ricam bu gayede hepimizin birleşmesi ve biribirimizi desteklememizdir.

Yalnız Sayın Halk Partisi Sözcüsünün 1951 yılında kurulmuş olan petrol karteli hakkındaki bâzı mütalâalarına iştirak etmediğimi burada tekrar arz etmek isterim. Türkiye, her şeyden evvel millî menfaatini koruyacak basireti göstermeli ve menfaatlerini korumasını bilmeli ve onu elde etmenin çabası içinde bulunmalıdır. Bu, bizim takibedeceğimiz politikanın en mühim hedefidir. Demin sayın Sanayi Bakanı arkadaşımın da söylediği gibi, yabancı sermaye muayyen gayeleri elde etmek için memleketimize gelir. Bizim de anavazifemiz, mümkün olduğu kadar bu gayelere set çekmek ve millî menfaatlerimize uygun neticeleri istihsal etmektir.

Petrol Kanunu 11 senelik bir tatbikat geçirmiştir. Bu tatbikatta bir sürü noksanlıklar meydana çıkmıştır. Biz Hükümet programında da gayet vecîz olarak arz ettiğimiz gibi bu tatbikatı göz önünde tutarak ve bundan evvelki Meclisin son zamanlarında verilmiş olan Petrol tadil kanunu teklifini de nazarı itibara almak ve bu hususta mütehassıs olan arkadaşlarımızın da fikirlerini dinlemek suretiyle millî menfaatlere en uygun bir Petrol kanunu tadil

tasarısını en kısa zamanda Meclise getireceğimize inanıyorum ve bunun üzerinde de çalışıyoruz. Ehemmiyetle durmaktayım.

Burada petrol istihsalimizi neden artırmak mecburiyetinde olduğumuz üzerinde sizlere bir iki rakam vermek istiyorum. Memleketimizin 1965 yılı petrol istihsali 1965 sonu itibariyle 1 milyon 535 bin tona yükselmiş bulunuyor. Bu istihsalimizin 1969 - 1970 seneleri civarında 9 milyon tona yükselmesi lâzımgelmektedir. Halen inşa halinde bulunan ve önümüzdeki sene sonunda servise girmesini arzuladığımız Batman - İskenderun boru hattı bittikten sonra takriben istihsalimizi 4 ilâ 4,5 milyon tona yükselteceğimizi ümidediyoruz. O halde 1970 senesindeki istihlâkimizi karşılamak için yine 4 - 4,5 milyon tonluk bir ham petrol ithalini düşünmemiz lâzımgeliyor. Bu sebeple önümüzdeki yıllar bilhassa arama ve istihsal sahasının dikkatle tetkik ve takibedilmesi ve istihsali artırıcı tedbirlerin alınması ve bu arada keşfedilmiş olan sahalarda en iyi bir şekilde istihsal yollarının aranması ve yabancı şirketlerin bilhassa bugüne kadar gayet az yapılan kontrolunun daha sıkı bir hale getirilmesi icabetmektedir. Bu maksatla Petrol Dairesinin bu seneki bütçesi gerektiği gibi takviye edilmiştir. Ve bu takviye neticesi biz bu sene ve önümüzdeki sene bilhassa yabancı petrol şirketlerinin istihsalini daha yakından takibedeceğiz. Ve bu istihsali 4,5 milyon tonun üzerine çıkarmaya uğraşacağız.

Sayın C. H. P. sözcüsünün üzerinde durduğu bâzı müşahhas problemler üzerinde kısaca malûmat arzedeceğim. Sayın Gürsoytrak'ın sualleriyle karşılaşılan hususları da bu şekilde cevaplamış olacağım. Ayrıca Sayın Gürsoytrak'a cevap arzederken bu konulara temas etmeyeceğim.

Evvelâ boru hattı meselesi. Bundan evvelki münakaşalar ne olursa olsun millî menfaatlere en uygun şekilde halledilmiş bulunmaktadır. İhalesi yapılmıştır, finansmanı temin edilmiştir ve boru hattı en geç 1966 senesi sonunda hizmete girecektir. Bu sebepten demin de arz ettiğim gibi üç ilâ üçbuçuk milyon ton; ve kara vasıtaları, demiryolları ile de bir milyon tona yakın ham petrol nakledeceğimizi tahmin ediyoruz, istihsalimizin de dört, dörtbuçuk tona çıkacağını ümüdediyoruz. Boru hattının üzerindeki pompaları biraz daha kuvvetlendirmek suretiyle beş milyon tona yakın bir petrol nakledeceğimizi de bu arada ümidediyoruz. Bütün mesele mevcut sahaların rasyonel bir şekilde istismarı ve bunun kolaylıkla İskenderun'a aktarılmasıdır. Boru hattından nakledilecek petrolün, hangi kuyulardan nasıl alınacağı ve nasıl nakledileceği, nakil ücretleri üzerinde halen çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar boru hattından servise girmesinden önce tamamlanacaktır.

Üzerinde durulan en mühim bir konu da muhtelif dokuz bölgedeki ruhsat adedi meselesidir. Buna da kısaca burada temas etmek istiyorum. Esasen bu husus geçen sene Karma Komosyonda yapılan görüşmeler sırasında Adalet Partisi mebuslarının da desteklemesiyle ruh sat meselesinin yeni bir istikâmete doğru halledilmiş olduğu hatırlardadır.

Bu hususu, yeni hazırlamakta olduğumuz kanuna en iyi şekilde dercedeceğiz.

Rafineri meselesi: üzerinde de duruldu. bervechipeşin şunu arz etmek isterim: Halen 5 milyon ton civarında olan rafineri kapasitemiz ham petrol boru hattının servise girmesinden sonra kifayet etmeyecektir. Birinci 5 Yıllk Plânda dördüncü bir rafineri derpiş edilmemiştir. Bu noksanlığı görmüş ve dördüncü rafineri için de teşebbüse geçmiş bulunuyoruz. Bu dördüncü rafineri Türkiyenin en uygun bir yerinde tesis edilecektir. Biliyorsunuz Ruslarla müzakere konusu olan yedi projeden bir tanesidir. Bu rafineride dışarıdan bulabildiğimiz en ucuz petrolü ve kendi petrolümüzü işleyeceğiz. Rafinerinin projesini bu esaslara göre hazırlamaktayız.

Yine üzerinde durulan en mühim konulardan biri ve sayın sözcünün de biraz başka türlü ifade ettiği bir konu üzerinde durmak istiyorum. O da, ham petrol fiyatlarıdır. Benim bildiğim eğer yanlış değilse, ham petrol fiyatları ilk defa Petrol Dairesince öne sürülmüş ve Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Maliye Bakanlığının da muvafakatleri ile ve yapılan mütaaddit toplantılar neticesinde Haziran 1964 te varil başına 20 sentlik bir indirim sağlanmıştır. Bu mevzuda ikinci görüşme geçen Ağustos ayında başlamış ve 1,5 ay süren görüşmeler neticesinde varil başına yine 15 sentlik bir indirim daha sağlanmıştır. Dışardaki ham-

petrol fiyatları takibedilecek ve indirimler alış fiyatlarına aksettirilecektir.

Türkiye Petrollerinin yapmış olduğu % 27 indirimli ham petrol bağlantısı hakkında bugün beni mâzur görmenizi rica edeceğim. Bu hususta bir şey söylemek istemiyorum.

Türk petrollerinde yapılan son değişiklikle ilgili mütaaddit sorular olmuştur. Bunlara da cevap vermek istemiyorum. Yalnız burada bir noktayı bilhassa hatırlatmak isterim. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı bir camiadır ve elde edilen neticelerde bu camianın başından sonuna kadar hepsinin hissesi vardır. Bu husus da maalesef mütaaddit toplantılarda ve yazışmalarda gözden kaçmaktadır. Bu hususu burada tekrar etmek orada çalışan arkadaşlarım için hakikaten çok iyidir.

Petrokimya meselesi üzerinde de durmak istiyorum. Bu mevzuun geçmişe ait kısmına dokunmıyacağım. Burada benim güttüğüm gaye petrokimya tesislerini ki, arkadaşlarım ehemmiyeti üzerinde durdular, hakikaten memleketin ekonomisinde ve ham madde temininde mühim bir mevzudur. Bu tesisi en kısa bir zamanda hizmete sokmak gayemizdir. Buna elimizden geldiği kadar yardım etmeye çalışacağız.

Buraya kadar söylediklerimle Sayın Gündoğan'ın sorularına cevap vermiş olduğumu tahmin ediyorum. Ondan sonra Sayın Gürsoytrak'ın müşahhas ve konuşma dışında kalan suallerine arzı cevabetmek istiyorum. Sözüme başlarken maden servetlerimizin memleketimizin tediye muvazenesi üzerindeki mühim rolünü işaret etmiştim. Bu mevzu 1956 senesinde Etibankla birlikte E. İ. E. İdaresi Umum Müdürü olduğum sırada yaptığımız bir etüt neticesinde gayet açıklıkla görülmüştü. Bilhassa Keban Barajının elektriğinden faydalanmak suretiyle çok zengin olan Doğu - Anadolu madenlerini mütevazı kapasitelerle işlemek şartiyle yaptığımız etütler neticesinde bulduğumuz neticelerin hakikaten bu mevzu üzerinde durulmaya değer olduğunu göstermiştir. O zaman vardığımız neticeler, yılda kabataslak ikiyüz milyon dolârlık tediye muvazenesine müspet tesir edecek bir yardımın yapılabileceğini görmüş bulunuyorduk. Esasen burada arkadaşlarımın da üzerinde durduğu gibi, madenleri ham olarak ihracetmek yerine, Hükümet programında da arz edildiği gibi, madenleri mamul veya yarı mamul hale getirip o şekilde ihracetmek memleketin şartlarına ve ekonomisine çok daha uygun gelmektedir.

Üzerinde durduğumuz mühim mevzulardan bir tanesi de, Hükümet programında zikredildiği gibi, Maden Kanununun bugünkü ihtiyaçlara ve maden rezervlerimizi süratle meydana çıkarmaya ve ihrac metaı haline getirmeye mâtuf bir şekilde tadildir. Bu mevzuun üzerinde ehemmiyetle çalışılmaktadır. Yalnız bu mevzu üzerinde bilhassa son zamanlarda Ely Kanunundan da bahsedilmekte ve madenlerimizin satılmak istendiği yolunda yayınlar olmaktadır. Şurasını ehemmiyetle arz etmek istiyorum ki, Maden Kanununun yerine yeni bir Maden kanunu ikame etmeyi hiçbir şekilde düşünmüyoruz. Prensip itibariyle mevcut kanunun 1956 ve 1963 senelerinde tadilinden sonra gördüğümüz noksanlıklarını en iyi şekilde ikmal etmek, arama ve işletme safhalarını vatandaşlar için daha cazip hale getirmek ve bunları destekliyecek bir maden bankası kurmaktır. Bu çalışmalar bir hayli ilerlemiş bulunuyor. Yüce Meclise kısa zamanda bu kanun tadillerini getireceğimizi ümidediyorum.

Müşahhas olarak Sayın Gürsoytrak'ın üzerinde durduğu madenlerden bir tanesi Aliminyumdur. Bu maden hakikaten memleketimizin bilhassa enerji dâvasında çok mühim bir mevki işgal etmektedir. Halen İzmit'te kurulmuş olan Çelik - Aliminyum nakil tesisi dışardan getirdiğimiz aliminyum ile çalışmaktadır. ihtiyacımız olan aliminyumu en kısa zamanda memleketimizde yapmak imkânına kavuşacağımızı zannediyorum. Aliminyum sanayii açılmış iken bu mevzu hakkında Sayın Karavelioğlu'nun sormuş olduğu bir suali burada hemen cevaplandırmak isterim. Kuzey - Batı sisteminden aliminyum istihsali için cereyan verilmesi hiçbir zaman mevzuubahis olmamıştır. Çünkü 30 bin tonluk ilk kapasiteli bir aliminyum fabrikasının 500 - 600 milyon kilovatsaatlik enerjiye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı Kuzey - Batı sisteminden verilse Keban'da yapılsa, yine programımızı bir sene öne almamız lâzımgeliyor. Hele 60 bin tona çıktığımız zaman bir milyar kilovatsaat elektrik enerjisine ihtiyacımız olacaktır. O zaman da daha çok güçlük artacaktır. Bu sebepten Seydişehir'deki boksitlerin bulunmasından evvel dahi Akşehir'deki boksitleri işlemeyi düşün-

düğümüz zamanlar bile elektriği aliminyum sanayii ile birlikte komple halinde düşündük ve bu maksatla beş sene kadar evvel suyu hakikaten mustakar bir durum arz eden Manavgat çayı üzerinde çalışmalara başladık. En son bilgilere göre Manavgat çayı üzerinde 500 - 600 milyon Kw. lık bir enerji istihsali için bir santral kurulması mümkündür. Ancak ileriki senelere mâtuf olan genişletmeleri ve en rasyonal bir şekilde sudan faydalanmak imkânlarını araştırarak bir milyon Kwh. in üzerinde bir enerji sağlanması konusu mütehassıs arkadaşlar tarafından öne sürülmüştür. Bunun neticesi etütlerin derinleştirilmesi ve ortaya çıkan bâzı jeolojik problemlerin halledilmesi zarureti hâsıl olmuştur. Hattâ bend aksının biraz mensaba çekilmesi üzerinde halen çalışılmaktadır. Menba ile ilgili hidrolojik çalışmalar iyi sonuç verdiği anlaşılmıştır. Binaenaleyh, Ruslarla yapılan müzakerelerde Aliminyum sanayii enerjisi ile birlikte mütalâa edilmektedir. Bu şekilde isteğimiz anlatılmıştır. Rusların bu tesisi de finansman etmeleri prensip itibariyle kabul edilmiştir. Bu Şubat ayının sonlarına doğru bizim problemlerimizi yerinde görmek ve proje çalışmalarında, müşterek çalışmalarımızda bize yardımcı olmak üzere Rusya'dan üç kişilik bir mütahassıs grupu gelecektir ve yerinde gerekli incelemeleri yapacak ve lüzumlu görülecek etütler tarafımızdan bitirilecektir. Bu kompleks tahakkuk ettikten sonra Sayın Karavelioğlu'nun üzerinde durduğu yol problemi düşünülecektir. Elektrik problemi bilhassa bizim kovada'da yapmakta olduğumuz 45 bin kilovatlık Kovada santralini süratle Antalya'ya bağlamak ve oradaki Ferro Krom sanayiini beslemek ve ayrıca artacak olan enerjiyi Kuzey - Batı sistemine taşımak suretiyle Kuzey - Batıya irtibatlandırmak, oradaki Seydişehir'e Eğridir üzerinden bir bağlantı yapmak suretiyle Kovada ve Homa'daki santralleri bağlamak suretiyle Aliminyum sanayiini desteklemek ve icabında yardımcı olmak plânlanmıştır.

Bakır üzerinde söylenecek çok şeyler vardır. Sayın Gürsoytrak'ın üzerinde durduğu gibi bakır son zamanlarda fiyat itibariyle yükselmiş ve yükselme istidadı vardır. Bu konuda kendi kaynaklarımızla harekete geçmek kararındayız. Bu itibarla Etibank Küre prit işletmesi için tedbir almaktayız. Karadeniz pritlerini kısa zamanda bir merkezde toplıyacak şekilde bir konsantrasyon tesisi üzerinde çalışmaktayız.

Krom, üzerinde durulan bir mevzudur. Yıllık krom istihsalimiz 500 bin ton civarındadır. Dünya istihsali 5 milyon ton civarındadır. Krom nazik bir metadır. Ve nisbetlerinden de anlaşılacağı üzere krom piyasasının tahavvülâtından müteessir olmamamız mümkün değildir. Binaenaleyh, piyasada vâkı değişiklikler süratle bizim krom istihsalimize ve kromlarımıza inikas etmekte ve düşmekte olan krom fiyatlarından hakikaten müteessir olmaktayız. Fakat buna rağmen 1965 yılı istihsalimizin 4 yüz bin tonu biraz açtığını burada arz etmek istiyorum.

Kroma değinmiş iken ferro - krom üzerinde de bir nebze durmak icebeder. Sayın Gürsoytrak'ın bu mevzuda beni affedeceğini ümidederim çünkü bu mevzuu bağlamak üzereyiz, bugünlerde şirketin sermayesi 70 milyon liraya çıkarılmak suretiyle yabancı ortağın hissesi % 40 tan % 12 ye düşürülecek ve bizden almakta olduğu satış bedeli komisyonunu da muayyen bir sistem dâhilinde kaldırmak üzere anlaşmış bulunuyoruz.

Krom üzerinde bugün iyimserim. Ve kromlarımızı bilhassa Ferro - krom olarak işleme ve ihraç için bir çalışmanın içindeyiz. Bunun neticelerini de önümüzdeki ay içinde idrâk edeceğimizi tahmin ediyorum.

Borasit üzerinde kısaca arzı malûmat etmek isterim. Esasen burada söylenmiş olan ve söylenecek olan bütün bilgiler malûmunuzdur. Ve biz bu konuyu millî menfaatlerimizin icabettirdiği istikamette tutmak suretiyle Bandırma'da 20 bin ton kapasiteli bir borasit fabrikasını 1967 senesinde hizmete sokacağız.

Sayın Gürsoytrak, Fikret Beyden ayrı olarak petrol mevzuunda bilhassa Devlet hissesi üzerinde durdular. Devlet hissesinin aynı veya para olarak alınması mevzuu uzun tartışmalara vesile olmuş bir mevzuudur. Bu mevzuu haddizatında benim Vekâletimi ilgilendirmemektedir. Çünkü benim Vekâletimin yaptığı şey, Devlet hissesini tahakuk ettirip Maliye Vekâletine arz etmekten ibarettir. Mal Maliye Vekâletinin olmuştur. Maliye Vekâleti bunu ister aynî ister para, nasıl isterse satabilir. Aynen alabilir, ihaleye çıkarır satar. Bunun üzerinde Vekâletimin hisseyi tahakkuk ettirmekten başka bir ilgisi yoktur. Bu yanlış olarak Petrol Dairesine izafe edilmiş bir mevzudur. Aynı mev-

zuu Kuyu Başı fiyatları üzerindede vardır. Sayın Gürsoytrak bu mevzu üzerinde durmadılar. Ama ben Kuyu Başı fiyatlarının da önümüzdeki ay içinde, en geç, memleketin menfaatine uygun şekilde halledilmesi için tertibat almış bulunuyorum.

Tükenme payı üzerinde durdular. Hakikaten demin de sözüme başlarken arz ettiğim gibi gayet ciddî ve üzerinde durulması lâzımgelen mevzuular üzerinde durdular. Tükenme payı da, yeni hazırlamakta olduğumuz tadil teklifinde millî menfaatlara en uygun şekilde halledilecektir. Kendileri okudular, ben not ettim, kaçırdığım bâzı husular varsa bana lûtfen işaret etsinler, yazılı olarak kendilerine takdim ederim.

Sayın Afyon senatörü İnceoğlu'na yazılı olarak cevap vermek mecburiyetindeyim, sordukları rakamlar hafızamda yok.

Sayın Karavelioğlu'na zannediyorum kâfi derecede izahat verdim.

Sayın Önal Kozan barajı, Deli çay, Savrun mevzularında ve bilhassa Ceyhan projesi üzerinde malûmat istediler. Ceyhan projesini ve Ceyhan'ın Ceyhan ovasına yaptığı tehdidi eskiden beri biliyoruz. Ancak Ceyhan Nehrinin regülasyonu için seçmiş olduğumuz baraj yeri 7 seneden beri devam eden çalışmalar neticesinde maalesef jeolojik olark iyi çıkmamıştır. Binaenaleyh, mütaaddit aks yerleri araştırılmıştır. Bugün üç kilometre aşağıda bir aks yeri üzerinde çalışmaktayız. Bu akste de bir ârıza ile karşılaştığımız takdirde Maraş'ın hemen aşağısında anakol üzerinde Kızıltaş mevkiinde hazırlıklarını yapmakta olduğumuz bir projeyi tatbik sahasına koyacağız. Bu proje demin arz etiğim proje gibi Ceyhan'ı tam mânasiyle regüle etmemektedir. Fakat gerek Kartalkaya ve gerekse halen inşa edilmekte olan bir baraj ve Kozan suyu üzerinde yapacağımız barajlarla suyu bundan böyle yatağına sokacağımızı ümidediyoruz. O takdirde Ceyhan'ın fezeyanları da Seyhan'da olduğu gibi tarihe karışacaktır.

Sayın Mehmet Ali Demir'in hassas bulunduğu iki konu üzerinde kısaca arzı cevap etmek istiyorum. Doğu kalkınması bizim için birinci derecede göz önünde tutulan bir mevzudur ve Doğu kalkınmasının mihveri kanaatime göre elektrikle halledilecektir. Bunu sağlamak üzere bu sene iki tane santrali ihale edeceğiz. Bunlardan bir tanesi Siirt'in hemen Cenubunda Botan suyu üzerinde Pervari santrali, diğeri Tunceli vilâyetinin hemen yakınında Munzur suyu üzerinde Munzur Hidro - Elektrik Santrali. Bu iki santrali servise soktuğumuz takdirde Batman'dan, Tatvan'a kadar bütün kazaların, T.P.A.O. ile müştereken kurulacak 20 bin Kw. lık bir santralle, elektriğini sağlıyacağız. Munzur'daki tesisle 5 aded muhtelif kazamıza cereyan verileck ve bu kazalarımızda el sanatlarının inkişafına büyük mikyasta müessir olacağımızı ümidediyoruz.

Beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuz için teşekkür ederim ve sayın tenkidçilere burada tekrar teşekkür eder, sualleriniz varsa cevap arz etmeye âmade olduğumu bildiririm.

BAŞKAN — Sayın Ucuzal.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkanım, köylerin elektriklendirilmesi konusu Köy İşleri Bakanlığı tarafından plânlanıyor, Etibank tarafından da tatbikata konuluyor. 1964 senesindeki plân Etibank tarafından tamamen tahakkuk ettirilmiştir. Fakat 1965 senesi plânlaması tahakkuk ettirilmedi.

Eskişehir'de üç köye elektrik verilecekti. 1965 plânı böylece yerine getirilemedi. Köyler de elektriğe kavuşturulamadı. Neden tatbikat aksadı. Eğer şimdi cevap veremiyeceklerse yazılı olarakta istirham edebilirim.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Efendim bu elektrifikasyon meselesi bütün sayın senatörleri ilgilendirdiği için üzerinde durmayı faydalı bulurum. Köy elektrifikasyonu meselesi Köy Bakanlığının kurulmasından evvel Elektrik İşleri Etüt İdaresinde hemen hemen 8 kişilik bir grup tarafından idare edilmekte idi. O zaman etüt ve plânlama ve inşa aynı vekâlet camiası içinde idi. O zamanki Devlet tarafından verilen tahsisat mahdut idi. Ve biz senede yüz ilâ yüz elli köy üzerinde çalışıyorduk. Fakat gerek bütçeden verilen paranın azlığı gerekse köylerimizin fazla ilgisi bizi mavzua daha ciddi eğilmeye zorlamaktadır. Önümüzdeki aylarda bu mevzuu sağlam esaslara bağlıyacağımızı tahmin ediyorum. 1965 programının tahakkuku çareleri üzerinde durmaktayız. Aksamalar iki noktadan ileri geliyor; bir tanesi, ahşap direk tedariki meselesi, bir tanesi de transformatörler zamanında yetişmiyor. Transformotörler için Etitaşla temas halindeyiz. Etitaş

kapasitesini artırmıştır. Önümüzdeki yıllarda bu sıkıntı ortadan kalkacaktır. Rusya ile temas halindeyiz, 25 - 30 bin direk ithal edebilirsek, ormanlarımızın kapasitesine uygun olarak, her sene, meselâ bu sene, alınacak direkler ilâçlanmak suretiyle gelecek sene kullanacağız. Bu suretle direklerin dönmeleri, eğilmeleri önlenmiş olacaktır. Kesilip de ilâçlandığı zaman direkler hem dönmekte hem de eğilmektedir. Bu sebeple güçlükler arz etmektedir. Aksamalar bundan ileri gelmektedir, arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Karavelioğlu.

KÂMİL KARAVELİOĞLU (Tabiî Üye) — Sayın Bakanın dikkatini bir noktaya çekmek isterim, petrol kanunu teklif edilirken tasarıda iki safha müşahede edilmiştir. Bunlardan birisi petrol dairesinin takviye edilmemiş, olması idi. Böyle bir şeyi Hükümet dışında olan insanlar olarak bizim yapmamız mümkün değildir. Petrol Kanununun tatbik edilmemiş malî hükümlerini ve zaıflarını zaman zaman ortaya çıkartmaktadır. Bunu biz de biliyoruz. Bâzı idealist maliyeci arkadaşlar, buna vakıf oldular, üzerinde durdular, çalıştılar. Bir komisyonun çalıştığını biliyoruz. Maliyeciler var mıdır? Bunu, ben Sayın İhsan Gürsan'dan da rica etmiştim. Çok mühim bir husustur. Yoksa komisyonu eksik telâkki ediyoruz. Maliyecilerle takviye edilmelidir.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Petrol Kanununun malî hükümlerinin vazıh olmadığı muhakkaktır. Bu maddeleri sureti katiyede vuzuha kavuşturmak mecburiyetindeyiz. Dikkat buyurdunuzsa arz ederken komisyonda evvelce öne sürülen mütalâaların ışığı altında diye bir tâbir kullanmıştım. Gayesi bu idi. Yani, kısmen malî hükümlerin üzerinde duracağız; söylemediysem durulacaktır. Bu iki mevzuu hakikaten işlemekteyiz. Petrol Dairesi için bu sene biraz fazla tahsisat alma imkânı hâsıl olmuştur. Petrol Dairesini, Petrol Kanununun icaplarını yerine getirecek şekilde takviye etmek mecburiyetindeyiz. Maden Dairesini de aynı şekilde takviye etmek mecburiyetindeyiz. Bunları yapmadan Maden Kanunundan şikâyet etmeye hakkımız yoktur. Bu iki daireyi hiçbir zaman lâyık olduğu şekilde takviye etmemişiz, gerekli elemanları vermemişiz. Hâlâ 600 liraya, 700 liraya mühendis bulmak için uğraşıyoruz, buna imkân yoktur. Diğer taraftan yevmiye sistemine göre mektepten ilk çıktığı andan itibaren mühendis 60 lira almaktadırlar, barem içerisinde. 600 - 700 lira maaşlı bir mühendis bulma imkânına sahibolmadığımız için Maden Kanunu, aksıyor gene aynı sebepten Petrol Dairesi, yalnız Petrol Kanunu biraz daha fazla imkân veriyor, fakat buna rağmen gene bugün petrol piyasasında mevcudolan talebi karşılamak imkânına mâlik olmadığımız için maalesef oradaki arkadaşları hiçbir şekilde tatmin etmek imkânına mâlik değiliz. Bu benim daha müşteşarlık zamanından beri üzerinde durduğum ve hissettiğim yani düzeltilmesi lâzımgelen bir mevzudur. Yeni Personel Kanununun bu mevzuda bize ne getireceği hakkında bir şey bilmemekteyiz. Bu iki dairenin takviyesine, bu iki kanunun, bilhassa boru hattının yapılmasından sonra petrol kaynaklarının en verimli şekilde işletilmesi için zaruret vardır.

BAŞKAN — Sayın Alpiskender.

FERİT ALPİSKENDER (Manisa) — Sayın Bakan, tıpkı Çukurova Elektrik Şirketi gibi, Ege vilâyetlerinde de Ege Elektrik Şirketi diye bir şirket kurulacaktı. 2 - 3 seneden beri bu dâva gerçekleştirilemedi. Acaba Sayın Bakan bu işi ele alacak, Ege Elektrik Şirketini organize edebilecek midir? Yoksa, önümüzdeki seneler dâhil. Sual bir; bu şebeke, Kuzey - Batı enter kollekte şebekesine dâhil edebilecek midir? Yalnız Batı şebekesi olarak mı bu şebekenin mevcudiyeti idame ettirilecektir?

BAŞKAN — Buyurunuz.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Efendim, su işlerinde ve elektrik işlerinde prensip itibariyle işbirliği yapabileceğimiz mevzularda vatandaşların küçük küçük tasarruflarını kıymetlendirmeyi prensip itibariyle bugün dahi desteklemekteyiz. Esas itibariyle bugün dahi desteklenmesi bunun en iyi misali Çukurova'dır. Çukurova'da 30 milyon sermaye ile teşekkül etti, 35 milyona çıktı, bugün 100 milyon sermayelidir ve büyük bir inkişaf göstermiştir. Her sene ortaklarına % 10 - 12 civarında temettü dağıtacak derecede inkişaf etmiştir. Buna mukabil Ege Elektrik Anonim Ortaklığı maalesef beklediğimiz inkişafı da bidayetten

itibaren gösterememiştir. Bu senede bütçede formülü vardır bu şirketi tasfiye etmek kararındayız ve edeceğiz.

BAŞKAN — Sayın Arı.

AHMET NACİ ARI (Kırklareli) — 6309 sayılı Maden Kanununun bir kısım maddeleri iki yıl evvel bir kanun ile değiştirildi. Bu kanunun bir maddesine göre, fennî nezaretçiler hakkında bir yönetmelik tesbit edilecektir. Fenni nezaretçiler hakkında bir yönetmelik bugüne kadar neden çıkmamıştır?

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Eğer müsaade ederseniz, bunu size yazılı olarak cevaplandırayım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Rendeci.

REFET RENDECİ (Samsun) — Kızılırmak üzerinde Hirfanlı Barajından sonra sahile doğru ayrıca yeni bir baraj etüdü yapılmakta mıdır?

İkincisi; Yeşilırmak üzerinde Ayvacık mıntıkasında yapılacak olan baraj hangi sene programına alınacaktır?

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Yeşilırmak üzerindeki Ayvacık Barajı üzerinde senelerden beri çalışmaktayız. Bu baraj, İkinci Beş Yıllık Plâna dâhil barajlardan bir tanesidir ve büyük takatta elektrik üretecektir. 350 000 kilovat olarak düşünülüyor. İkinci Beş Yıllık Plâna girecek olan en büyük hidro - elektrik barajlarından biridir, etütleri bitmiştir, projeler üzerinde çalışmaktayız.

REFET RENDECİ (Samsun) — Bir de Kızılırmak üzerindekini sormuştum.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Kızılırmak üzerinde de mütaaddit basamaklar vardır. Bunların hemen hemen hepsinin önümüzdeki senede etütleri bitirilecektir. Bâzılarının projeleri üzerinde çalışılmaktadır. Kızılırmak Orta - Anadolu'yu baştan başa kateden ve enerji bakımından hakikaten mühim bir nehrimizdir. Hatırımda kaldığına göre 4 - 5 milyar kilovat - saat enerji istihsali yapmak mümkün olacaktır. Bugün biri bitmiş iki kademe de inşaat devam etmektedir. Memba üzerinde de çalışmalar vardır. Bugün memleketin elektrik ihtiyacına muvazi olarak gerektiği zaman, etüdü hemen hemen tamamlanmış olduğu için projeleri ve fizibiliteleri tamamlanıp plâna katılacaktır.

BAŞKAN — Sayın Bingöl.

İSA BİNGÖL (Muş) — Doğu'nun yakıt probleminde çok mühim yeri olduğu tezahür eden kömür mevzuunda Şırmak kömür madenlerinin bugünkü durumu hakkında malûmat rica ederim.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Efendim kömür, hattâ kömür demiyeyim de yakıt mevzuu üzerinde hassasiyetle durmaktayız. Burada ben uzun uzun anlatmak istemedim. Yakıt mevzuunu önümüzdeki 1966 - 1967 senesinde halledeceğiz demiyeyim ama her halde bugünkünden çok daha iyi bir mertebeye ulaşacaktır. Bu Şırnak'daki maden kömürü Kömür İşletmeleri Kurumu tarafından işletilmektedir. Ve Diyarbakır, hattâ Urfa'ya kadar sevk etmektedir. Cizre'deki köprü tamamlandığı takdirde bu yakıtların daha fazla istihsal edileceği ve o bölgeyi besliyeceği ümidindeyiz. Ve bunun üzerinde duruyoruz. Ayrıca Doğu - Anadolu bölgesinin yakıt problemini burada mevcut bütün linyit yataklarını, demin arz ettim ve bir arkadaşımızın da burada söylediği gibi, Maden Yatırım Komisyonunu takviye etmek, maden bankası yetişemiyeceği düşüncesiyle ve T. K. İ. Kurumu Kanununa halen Meclisde bulunan bir maddelik bir kanunun yardımiyle, hususi teşebbüsün elinde bulunan ve yakıt imkânlarını işliyerek dâvamızı en kısa bir zamanda halledecek olan yataklar tesbit edilmekte, bunlara personel, malzeme, para ve bilhassa ocağı ana yola bağlıyan tali varyantlar üzerinde çalışmaktayız.

BAŞKAN — Sayın Gürsoytrak.

SUPHİ GÜRSOYTRAK (Tabiî Üye) — Sayın Bakanın Türk petrol camiasının şimdiye kadar yaptığı müspet çalışmaları takdir eden konuşmalarıyla bizimle aynı görüşte olduğu için bundan memnuniyet duyarız. Fakat memlekete büyük faydalar temin ettiği yaptığı eserlerle sabit olan kişileri bu camianın maalesef başında bulunan şahıs birtakım tedbir ve tazyiklerle uzun zamandan beri uzaklaştırılmak çabası içindedir. Çalışmalarını çok daha evvelden, bütçe raportör-

lüğüm zamanında takdir ettiğim Sayın Enerji Bakanının imzası ile bu tedbirlerin devam ettiğini tesbit ettim. Burada Danıştayın aldığı karar dolayısiyle Sayın Bakana bu talihsizliği düzeltecek bir fırsat verilmiştir. Bu hususdaki görüşlerini duymak isterim.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Efendim, müsaade ederseniz bu mevzuu bugün için konuşmıyalım. İleride enine boyuna konuşacağımızı ümidediyorum ve konuşacağız. Şimdilik bu kadar söyliyeyim.

BAŞKAN — Sayın Ağırnaslı.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Bir iktidarın şüphesiz ki, birtakım icraatta bulunmak için, Hükümet olarak tasarruflarda bulunması, değişiklikler yapması hakkıdır. Ama, geçen gün de arz ettiğim gibi anaölçüde muayyen bir haddi aşarsa idari tasarrufların iptali yolunda da kararlar almış oluruz ve bir hukukî durum ortaya çıkabilir. Sayın Bakandan soruyorum: Devlet Şûrasının iptaline karar verdiği iki kişi hakkında mudil bir durumla karşı karşıya kalındığına göre, yalnız idari tasarruflar bulunduğu sabit olduğu takdirde bir bakanın şahsan ödeme yoluna gitmiyeceği, bu hususta Hükümette geçmiş bir karar ve düşüncenin olup olmadığı, Böyle bir düşünce varsa Hazine mükerrer bir ödeme yapacaktır.

ENERJİ VE TABİÎ KAYNAKLAR BAKANI İBRAHİM DERİNER (Devamla) — Adaletin kestiği parmak acımaz.

BAŞKAN — Tamam Sayın Bakan, soru yoktur.

Sorular cevaplandırıldı.

Sayın Melen, Sayın Sanayi Bakanı geçmiş bir kararnameyi okudu. Bu kararnamenin sizinle ilgili maddesi. Bakanlığınız zamaniyle ilgilidir. Bir sataşma zaten mevzuubahis değildir burada. Sonra sizin burada ileri sürdüğünüz görüşlere karşı fikir serd etmek gibi bir durumda yoktur. İçtüzüğün 65 nci maddesine göre istediğiniz söz, bu kararnameyi siz de imza etmiş görünüyorsunuz, etmediniz veya böyle bir kararname yoktur veya Bakanın söylediği gibi bu kararname, Hükümet düştü, ondan dolayı tatbik edilmemiştir, yanlıştır, şeklinde düzeltmek mi istiyorsunuz? Bu üç hususdan hangisini zikrediyorsunuz?

FERİD MELEN (Van) — Sayın Bakanın izahı bizim hakkımızda şüpheler uyandırmak mahiyetinde olmuştur. Onun için söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Melen, bir kararnamedir, okunmuştur. Ya vardır, ya yoktur. Onun için direniyorsanız oya koyayım. 65 nci maddeye girmez.

FERİD MELEN (Van) — 65 nci maddeye girmektedir.

BAŞKAN — Sayın Melen direnmektedir. Konuşmasını kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

FERİD MELEN (Van) — (A. P. lilere hitaben).. Niye kaçıyorsunuz? Bakan hilâfı hakikat beyanda bulunmuştur. (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Melen müsaade buyurun. Sayın arkadaşlar, istirham edeceğim karşılıklı konuşmayın. Efendim Riyasetin kanaatini söyledim efendim.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunacağım. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari harcamalar

Bölüm		Lira
11.000	Ödenekler	24 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
12.000	Personel giderleri	10 819 840
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	2 096 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	100 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	189 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/2) Yatırım harcamaları

21.000	Etüt ve proje giderleri	130 900 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
22.000	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	2
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve büyük onarımları	5 150 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

II - Transferler

Bölüm		Lira
34.000	Malî transferler	236 120
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	207 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	12 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

Sanayi Bakanlığı Bütçesi bitmiştir. Hayırlı olsun.

2. — Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/19; Cumhuriyet Senatosu 1/636) (S. Sayısı: 730) (1)

BAŞKAN — Petrol Dairesi Başkanlığı bütçesinin maddelerine geçilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe Kanunu

MADDE 1. — Petrol Dairesi Başkanlığının cari harcamaları için (A/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 2 452 054 lira, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 42 352 lira ki, toplam olarak 2 494 406 lira ödenek verilmiştir.

BAŞKAN — Cetvelleri okuyoruz.

(A/1) Cari harcamalar

12.000	Personel giderleri	1 880 112
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	492 440
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	70 502
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	9 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(1) 730 S. Sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

II - Transferler

Bölüm		Lira
34.000	Malî transferler	5 101
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	35 250
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	2 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

BAŞKAN — Birinci maddeyi tekrar okuyoruz.

(1 nci madde tekrar okundu.)

BAŞKAN — Birinci maddeyi (A/1) ve (A/3) cetvelleriyle birlikte oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul olundu.

MADDE 2. — Petrol Dairesi Başkanlığının gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 2 494 406 lira olarak tahmin edilmiştir.

BAŞKAN — (B) cetvelini okuyoruz.

B — CETVELİ

B/2 Vergi dışı gelirler

Bölüm		Lira
63.000	Çeşitli gelirler	1 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
72.000	Özel gelirler	2 493 405
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

İkinci maddeyi tekrar okuyoruz.

(2 nci madde tekrar okundu.)

BAŞKAN — Maddeyi cetveli ile birlikte oyunuza sunacağım. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Petrol Dairesi Başkanlığınca 1966 bütçe yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler, bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelde yazılı gelirin tarh ve tahsiline 1966 bütçe yılında da devam olunur.

BAŞKAN — Maddeyi cetveli ile birlikte oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Petrol Dairesi Başkanlığının 30 . 6 . 1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanunun 19 ncu maddesine giren hizmetlilerine ait kadrolar, bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

3656 sayılı Kanunun 9 ncu maddesi gereğince geçici mahiyetteki hizmetler için Bakanlar Kurulu kararı ile kadro alınabilecek tertipler bağlı (E) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu kadrolar ertesi yıl bütçe kanunu tasarısı ile Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Bunların eldeki kadrolara ek olmaması şarttır.

BAŞKAN — Maddeyi cetvelleriyle birlikte oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul olundu.

MADDE 5. — Petrol Dairesi Başkanlığının kuruluşu hakkındaki 16 . 3 . 1954 tarihli ve 6326 sayılı Kanunla Petrol Kanununun bâzı maddelerini değiştiren ve bu kanuna bâzı fıkralar ekliyen 21 . 5 . 1955 gün ve 6558 sayılı Kanunla eklerine bağlı cetvellerde yazılı kadrolardan, bağlı (L) işaretli cetvelde gösterilenler 1966 yılında kullanılamaz.

BAŞKAN — Maddeyi cetveliyle birlikte oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul olundu.

MADDE 6. — Kamulaştırma bedeli ile ika edilecek zararlar karşılığı olarak petrol hakkı sahiplerinden alınacak paralardan idarece gelir kaydı lâzımgelenler bir taraftan, bağlı (B) işaretli cetvele gelir, diğer taraftan (A/3) işaretli (Sermaye teşkili ve transfer harcamaları) cetvelinin ilgili tertiplerine Maliye Bakanlığınca ödenek kaydolunur.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Geçen bütçe yıllarına aidolup da Muhasebei Umumiye Kanununun 93 ncü maddesine göre zamanaşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar, 1966 yılı bütçesinin ilgili hizmet tertiplerinden veya (Aylık ve ücretler kesimleri hariç) (A/1) ve (A/3) işaretli cetvellere dâhil ödeneklerden (Geçen yıllar borçları) maddesine, Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir .

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8 .— Bu kanun 1 Mart 1966 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 9. — Bu kanunu Maliye ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanları yürütür.

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum... Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Bu suretle Petrol Dairesi Bütçesi kabul edildi, açık oylarınıza sunulacaktır. Mutlu olsun.

P — TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

Sayın Aksoley, sizin konuşmanız ne kadar sürebilir, yarım saati geçer mi?

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Yarım saati geçmez.

BAŞKAN — Peki efendim.

Sayın arkadaşlar, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesine geçiyoruz. C. H. P. Grupu adına buyurun Sayın Aksoley.

C.H.P. GRUPU ADINA MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Sayın Başkan sayın senatörler, Sayın Bakan ve Bakanlık temsilcileri, 1966 malî yılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesi görüşülürken C.H.P. Senato grupu adına Yüksek Heyetinizi saygiyle selâmlıyarak grupumun; görüş, tenkid ve temennilerini arz etmeye çalışacağım.

Sözlerime başlarken, Adalet Partisi iktidarının beyanlarına dayanarak, muhalefetin samimî tenkidlerini iyi niyetle karşılıyacaklarına inanıyoruz.

Sayın senatörler; Bu güne kadar turizm hakkında pekçok eser ve rapor yazılmış, açık oturumlar yapılmış olduğu için turizmin edebiyatına girmeden esasa geçeceğim.

Turist deyince önce akla milyonerler gelir. Halbuki bugün turizm bütün halk sınıflarına mal olmuş bir konudur.

Turist bütün sene biriktirdiği parayı, en ucuz ve istifadeli yerlere sarf etmek istiyen insandır. Gittiği yerde keyfini kaçıracak bir olayla karşılaşmak istemez.

Yugoslavya ve Bulgaristan totaliter idarelerin merkezleri olduğu halde, bu memleketlerde son zamanlarda, turistlere çok itina gösterilmektedir.

Bizde de üzerinde önemle durulması lâzımgelen ilk husus gümrük kapılarımızdan girecek

olan turistlere güler yüz, iyi muamele ve kolaylık göstermek olmalıdır. Gümrük kapılarımızda dil bilir, bu iş için yetiştirilmiş personel kullanılmalıdır.

Mevzuatımızdaki turizmi engelleyici hükümler varsa süratle kaldırılmalıdır.

Turist kontrollu ve sağlam müesseseleri karşısında bulmak ister. Turist, temiz ve ucuz yatak, banyo, yemek, eğlence, can ve mal emniyeti, ve her sahada güven ister. Bunun için turistik tesislerin murakabesi lüzumludur. Murakabe işi, en liberal memleketten en sosyal memlekete kadar işler. Murakabe iyi yapılmazsa turist memnun edilmez. Bunlar memleketlerine döndükleri zaman (Türkiye'ye gitmeyin, ihtiyacımızı karşılayacak tesisleri yoktur.) diye aleyhimizde propağanda ederler. Bunun için hazırlığımızı ikmal etmeden, turisti memleketimize davet etmek lehimizde olmaz. Memleketimiz halen bir turist izdahamını, büyük bir talep artışını karşılamaya hazır değildir.

Turizmin en mühim unsurlarından biri tanıtma ve propağandadır. Tanıtmasız turizm olmaz. Turist, memlekete gelmez, getirilir. Bu tanıtma Genel Müdürlüğünün omuzlarında kalmamalıdır. Belediyeler, Ticaret Odaları, dernekler, oteller, seyahat acentaları ve diğer alâkalı teşekküller yardımcı olmalıdır.

Gerek bakanlık, gerek özel sektör yabancı memleketlerin muhtelif şehirlerinde tanıtma büroları açmalıdır. Bu büroları 12 medeniyetin gelip geçtiği topraklarımız üzerindeki tarihî ve kültürel zenginlikleri ve tabiî güzellikleri tanıtmalı, memleketimize, turist getirme çabası içinde olmalıdır. Bu büroların başarısı, lisan bilen ve gerekli kültüre sahibolan elemanlarla mümkün olacağı unutulmamalıdır.

Turizm teknik bir iştir. Turizm bir ihtısas işidir. Turizmde eğitimin rolü büyüktür. Turizmle ilgili personeli, içerde veya yabancı memleketlerde eğitime tabi tutarak, uzman personel yetiştirilmelidir. Hattâ garsondan tutunuz, tarihî eserler bekçiliğine kadar her personelin eğitimi lâzımdır.

Sayın senatörler; Beş Yıllık Plânda, turizm politikası tespit edilmiştir. Bu politikaya göre bir karma sistem kabul edilmiştir. Devlet düzenleyici ve yardımcıdır. Devlet alt yapı yatırımlarında birinci derecede rol sahibidir. Yani yol, liman, iskele, hava meydanı gibi ulaşım, elektrik, su, kanalizasyon gibi işler, halk sağlığı, halk eğitimi gibi hizmetler Devletin görevidir.

Turizm işletmeciliği, turizm ticareti özel sektöründür. Kamu sektörü; otel, motel, kamp, lokanta, bar işletemez.

Devlet özel teşebbüsü teşvik için uzun vâdeli ve düşük faizli kredi vermeli, ucuz ve bedelsiz arsa temin etmeli ve turistik bölgelerin mahallî idarelerinin malî durumlarını güçlendirici tedbirleri almalıdır.

Turizm her şeyden evvel bir koordinasyon işidir. Turizmle ilgili bütün kuruluşlar arasında ahenkli bir iş birliği şarttır. Bu prensip üçüncü İnönü Hükümeti zamanında kabul edilmiş Bakanlıklar arası Turizm Koordinasyon komitesi kurularak fiilen benimsenmiş ve tatbikine geçilmiştir.

Turizm, memleketimiz için mühim bir gelir kaynağıdır. Ve memleketimizin başta gelen yabancı döviz kaynaklarından tediye blânçosunda muvazene sağlıyacak başlıca unsurlardan biridir. Bakanlıklarla idari makamların, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının çabalarını paylaşmaları ve bu alandaki kendi yetki ve sorumluluklarını tam mânasiyle müdrik olmaları gerekir.

Türkiye, Turizm potansiyeline sahip bir ülkedir. Fakat bu potansiyelden tam mânasiyle istifade edilmediği de bir gerçektir.

Sayın senatörler; siyasi istikrarsızlıklar iç ve dış olaylar, turizmin gelişmesini önleyici başlıca faktörlerdir.

Hükümet programında, turizmin gelişmesine önem vereceğini belirten Adalet Partisi iktidarı, bu düşüncesinde samimî olabilir, ama samimiyet hareketlerde görüldüğü takdirde bir değer taşır.

Dördüncü koalisyon Hükümetinde başlıca sorumluluğu üzerinde taşıyan Adalet Partisi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı gibi diğer Bakanlıklarla çok yakın iş birliği içinde bulunması gereken bir Bakanlığı kendi uhdesine alması icabederdi. Bu Bakanlığın Millet Partisine bırakılmasını bir tenkid konusu yapmıyoruz. Fakat kabul etmek gerekir ki, mahallî idarelerin ve merkezi teşkilâtın büyük bir kısmının bağlı bulunduğu önemli Bakanlıkları elinde bulunduran Adalet Partisi, Turizm ve Tanıtma Bakanlığını da üzerine almalıydı. Bu sebeple 3 ncü İnönü Hükümeti zamanında hazırlanan

400 tedbirin bir çoğu 1965 yılında uygulanamadığı gibi, 1966 yılında alınması lâzımgelen tedbirlerin de hazırlığı aksamıştır.

Sayın arkadaşlarım, Sayın Bakanın sözleriyle icraatı arasında tezat olduğunu, basın haberlerinden öğrenmiş bulunuyoruz. Müslüman memleketlerle ilişkilerimizi artıracağını ifade ederken Cidde'de turizm bürosunun kapatılması ne ile izah olunabilir? Bu büronun noksanları var idiyse tamamlanır fakat kapatılma cihetine gidilmezdi.

Sayın Bakanın Bütçe Encümeninde bir suale verdiği cevapta, Hükümetin genel politikasiyle ilgisi olmadığını sandığımız kişisel bir görüşü ileri sürdüğünü üzüntü ile müşahede ettik.

Turizmin fonksiyonel şeması gözden geçirildiği zaman başlıca yeri kültür işgal eder. Kültürsüz turizm düşünülemez.

Amerika, İngiliz, Fransız ve bütün dünya gazete, dergi ve televizyonlarında, Türkiye'nin geniş çapta propagandasının yapılmasına âmil olan milletçe öğündüğümüz büyük kabiliyet küçük Bedri Baykam'ın sergilerinin yurt dışında tertiplenmesinde, bundan sonra Turizm Bakanlığının artık yardımcı bir faaliyetin içinde olmıyacağını söylemesi ve bu kabil kültürel faaliyetlerin, bundan böyle Turizm Bakanlığınca yapılmıyacağını Sayın Bakanın, kesin bir dille ifade etmesi cidden hayret verici bir davranıştır.

Sayın senatörler; Bedri Baykam'ın son defa, Sayın Dışişleri Bakanımızın Türkiye radyolarında naklen yayınlanan bir konuşmasiyle New - York'ta açılan sergisi; 4 Amerika radyosuna röportaj konusu olmuş, üç büyük televizyonda sergi naklen yayınlanmış ve bütün Amerika gazete ve dergilerinde memleketimiz lehinde geniş yazılara sebebolmuştur. Bu arada Amerika ve dünyanın en büyük televizyonu olan (N.B.C. Televizyonu) on dakikalık haftanın en aktüel programını Bedri Baykam'a tahsis etmiş ve bu proğram, Amerika'nın 75 televizyon istasyonu tarafından ve ayrıca Avrupa, Kanada ve Avusturalya'ya naklen verilmiştir.

Bedri Baykam'ın diğer şehirlerde de açtığı sergilerin memleketimiz adına nasıl büyük bir propağandaya sebebolduğu, Turizm Bakanlığının ve Dışişleri Bakanlığının arşivlerinde bulunmaktadır.

Sayın arkadaşlarım Bedri Baykam'a ait dokümandan bir kısmını arzu ederseniz tetkik edebilirler. Size iki vesika göstereceğim. Bedri Baykam'ın turizm yönünden sağladığı faydayı biz söylemiyelim Londra Turizm Bürosu Müdürlüğünün 1552 sayı ve 9 Aralık 1964 te Bakanlığa gönderdiği elimdeki bu raporda Bedri Baykam'ın sergisi hakkında 9 gazetenin geniş neşriyatından, (B.B.C.) Radyosunun iki proğramından ve dünyanın 6 televizyonu tarafından röportaj yapıldığından bahsetmektedir. Rapordan sadece şu cümleyi okuyacağım. «Resim sergisi sadece Bedri'nin ve memleketimizin adını geniş ölçüde İngiliz ve dünya sanat âlemine duyurmakla kalmamış, aynı zamanda büromuzun tanıtılmasında da faydalı olmuştur».

İkinci vesika: Londrayı ziyaret eden meşhurlar resmî bülteninde, meselâ Belçika Dışişleri Bakanı Henri Spaak gibi isimler arasında Bedri Baykam'ın ismi de yer almıştır.

Sayın senatörler, memleketimizin isminin ve Türk sanatının dünyaya tanıtılmasında bu derece hizmet eden ve dünya kamu oyunu bu derece meşgul eden ve milletçe bağrımıza bastığımız bir Türk çocuğu ile artık ilgilenmiyeceğiz diyebilen bir Bakan, beni mâzur görsünler, Turizmin tanıtmanın, kültürün ne olduğunu bilmemektedir.

Sayın arkadaşlarım, biz Bedri Baykam'ı sadece tipik bir örnek olarak ele aldık. Hiç şüphe yok ki, başka kabiliyetlerimiz ve değerlerimiz de memleketimizin tanıtılması için hizmet etmektedirler ve edeceklerdir.

Sayın Bakandan soruyoruz, bir anda televizyonlar önünde basında ve radyolarda milyonlarca insana Türkiye'yi tanıtmak, turizm dâvamız için önemsiz bir konu olarak kabul edilebilir mi?

Biz her fırsattan faydalanarak Türkiye'nin isminden bahsettirmeye ve sevgili yurdumuzu tanıtmaya mecburuz. Bu nevi faaliyetleri konusu dışında bırakmak istiyen bir iktidar anlayışı ile, aslâ ve aslâ beraber olmıyacağımızı ifade etmek isteriz.

Sayın Bakandan soruyoruz: Türkiye'nin tanıtılması için yabancı gazete dergi ve televizyonlarda verilen ilânların santimetrekaresi kaç dolâr, kaç frank, kaç marktır?

Resmî ilânlarla yakından ilgisi bulunan bir gazetenin sahibi olan, yani ilân işlerini çok iyi bilen Sayın Kürşad'ın Bedri Baykam'a yabancı gazete ve dergilerde Türkiye hakkında yayınlanmasına âmil olduğu yazı ve resimlerin santimetrekaresini ilân bedeli olarak ödemeye kalksalardı acaba kaç milyon dolâr vereceklerdi bunu hesapladılar mı? Hemen ilâve edeyim ki, yukarda bahsettiğim sadece 10 dakikalık N.B.C. televizyonu programının ilân karşılığı 200 bin dolârdır. Bu rakamı ben söylemiyorum. Bu rakam Turizm Bakanlığının mukavele ile Amerika'da anlaşma halinde bulunduğu reklâm şirketi tarafından New - York Turizm Büromuza bildirilmiştir.

Sayın arkadaşlarım, sırf bir muhalif partinin ileri geleninin oğlu olduğu için Bedri Baykam'la artık ilgilenmiyeceğiz, kültür tanıtmayı yapmıyacağız. Sadece turistik çalışma yapacağız zihniyetinin biran evvel Türk turizminin başından uzaklaştırılmasını A.P. Grupu her halde dikkate alacaktır sanırız. Sayın Bakandan turistik tanıtmadan ne anladıklarını sormak istiyoruz? Yani, gelin, bizim güneşimiz var, denizimiz var, kumumuz var mı diyeceğiz? Bunu dahi söyliyebilmek için evvelâ Türkiye ismini tanıtmak gerekmez mi? Sayın Bakanın, Dışişleri, Millî Eğitim, ve Turizm bakanlıkları temsilcilerinden kurulu müşterek kültürel tanıtma komitesinden ve bu komitenin faaliyetlerinden Türkiye'nin tanıtma felsefesinden acaba haberleri yok mudur?

Sayın Demirel'in sayın Dışişleri ve Millî Eğitim bakanlarının, plânlamanın tavsiyelerini ve turizm anlayışını yanlış yorumlıyan kendi mesai arkadaşlarına lûtfen görevini hatırlatmalarını bekliyoruz.

Yine Sayın Bakanın teşkilâtta bâzı değişiklik yapacağını ve yapmakta olduğunu basın haberlerinden öğreniyoruz. Şahıslarla oynıyan ve kendisine bağlı elemanlarla dâvaların halledileceğine inanan Hükümetin konpleksleri, aynen Turizm Bakanlığında da müşahede edilmektedir.

İstanbul gibi Türk turizminin mihrakı olan bir bölgenin, ehliyetli, dirayetli, bilhassa tecrübeli müdürünün değiştirilmesi keyfiliğin en bâriz misalidir. İkinci ve üçüncü misalide en çetin günlerde radyoya yıllarca emek vermiş, radyoyla çok yakın ilişkisi bulunan tarafsız, Atatürkçü şair Behçet Kemal Çağlar'ın ve Turizm Bakanlığı müsteşar muavini çok değerli Ziya Eralp'ın TRT'deki görevlerine son verilmesidir. Bu yersiz tasarrufları büyük bir üzüntü ile karşıladığımızı ve aslâ tasvibetmediğimizi ifade etmek isteriz.

Sayın arkadaşlar, bir kuruluşun daha verimli çalışmasını sağlamak görevini iddialı olarak üzerine alan bir şahsın, başına geçtiği kuruluşun çalışma tarzını ve personelinin durumunu bir müddet tetkik etmesi ve varacağı neticeye göre icraata geçmesi gerekir. Halbuki bugünkü iktidar bu anaprensibi tatbik etmeden sorumluluğunu üzerine aldığı kuruluşun başına geçer geçmez, önceden ve sırf parti mülhazasiyle verilmiş kararları uygulamakta ve sadece teferruatla meşgul olmaktadır.

Bu icraatın hatalı olduğu, Danıştayın verdiği tehiri icra kararlariyle sabit olmuştur.

Memnuniyetle ifade etmek isteriz ki, Türk Milleti, bugün memlekette hakiki mânasiyle adaletin bağımsızlığı ve güvenle başvurabileceği bir Danıştayın varlığı inancı içindedir.

Bir kuruluşun başı ne kadar teferruatla meşgul olursa anaişlere ayıracağı zaman o derece az olur. Yukarıda açıkladığımız, bu anaprensiplere uymıyan ve kendinden evvel yapılanları esaslı bir incelemeden geçirmeden bozmayı mârifet sayan zihniyet, ilerlemeyi aslâ geliştiremez.

Sayın senatörler, personel değiştirme olayı yüzünden memurlarımız hergün diken üstünde oturmaktadırlar. Huzur içinde olmıyan bu teşkilâtın turizm gibi güçlü bir dâvanın üzerine büyük bir gayretle eğilmesi mümkün müdür? Ve bunun mesulü kimdir?

Turizmin başlıca şartlarından birinin istikrar olduğunu söylemiştik.

Kendi bünyesinde istikrarı bozan bir Bakanın, bu unsuru Hükümet içinde savunması her halde pek güçtür. Turizm bir plânlama işidir. Sayın Bakan günlük politik davranışlar içinde görmekten üzüntülüyüz.

3 ncü İnönü Hükümeti zamanında Türk turizminin sağlam olarak atılan temellerini yeni Bakanın tahribetmemesini, turizm endüstrisinin gelişmesi için Adalet Partisi iktidarının, müspet ve enerjik bir politikanın içine girmesini ve

sevgili yurdumuzun tükenmez hazinelerinden aziz Türk Milletinin faydalandırılmasını dileriz.

Sayın senatörler, biraz da TRT konusuna değinelim.

Demokratik Hukuk Devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak gayesiyle hareket eden kurucu Meclis, 1961 Anayasasında radyo ve televizyon idaresine önemiyle mütenasip bir hüviyet verilmesini öngörerek Anayasanın 121 nci maddesini tedvin etmiştir.

Bu maddenin gerekçesinde «Radyoların Partizan tutumu ve partizan yayın vasıtası haline getirilmesi memleketimizde uzun seneler ciddî bir huzursuzluk konusu olmuştur. Bu sebeple radyo muhtariyeti ve tarafsızlığı Anayasa teminatı altına alınmak istenmiştir.» denilmektedir.

Anayasanın 121 nci maddesi iki fıkrayı kapsar: 1 nci fıkra «Radyo ve televizyon istasyonlarının idaresi; özerk kamu tüzel kişiliği halinde kanunla düzenlenir.» İkinci fıkra ise; «Her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esasına göre yapılır,» hükümlerini ihtiva eder.

Sayın Başbakan ve Adalet Partisinin ileri gelenleri, millet radyodan memnun değildir, diyorlar. Halbuki bugün vatandaş radyosunun düğmesini çevirince huzursuzluk hissini duymuyor. Radyo her partiye ve herkese hitabediyor. Vatandaş bu benim radyom diyebiliyor.

Ne yazık ki, son zamanlarda bu genç Anayasa müessesesi tarafsız değildir, iddialariyle yıpratılmaktadır. Bu gayretlerin, millî menfaatlarımızla uygun olmadığına inanıyoruz.

TRT hakkında Savcılığa vâki ihbarların hukukî mesnedi olmadığı için âdemi takip kararı verilmiştir. Tahammül edilemiyen husus sadece ve sadece TRT nin tarafsızlığıdır.

Sayın arkadaşlarım, hangi iktidardan gelirse gelsin, rejimin iffetine ve ismetine uzanacak eller suçludur. Cehalet, taassup, gericilik ve zararlı cereyanlara karşı en güçlü bir silâh olan radyodan beklenilen faydanın sağlanılabilmesi için, onu mahkemelerle meşgul etmeden milletimize yararlı hizmetler görmesine imkân verilmelidir.

Genel kültürü sağlıyacak en önemli vasıtalardan biri de televizyondur. Bu en mühim eğitim aracından uzun zaman Türk Milletini mahrum etmeyip biran evvel televizyon istasyonlarının kurulması ve hizmete açılması halis temennimizdir.

Sayın senatörler, biraz da Anadolu Ajansından bahsederek sözlerime son vereceğim.

Yüksek heyetinizin bildiği gibi, Anadolu Ajansı 1920 de Yüce Atatürk tarafından kurulmuştur.

Dünya memleketlerinde Ajanscılık en modern usullerle, en son teknik cihazlarla faaliyete sevk edilirken bizde Anadolu Ajansı bina, cihaz gibi imkânsızlıklar içinde kıvranmaktadır. Bu noksanların biran evvel tamamlanması temenni olunur.

Anadolu Ajansı, bir Anayasa müessesesidir. C.H.P. iktidarı zamanında tamamen habercilik noktasından hareket eden bu ajansın son zamanlarda politik davranışların içine sürüklendirilmek istendiği görülmüştür. Bu ajansa göre: Müslüman Başbakan Edebiyatı makbul, muhalefet lideri için ise sinirli ve hırçın şeklinde haberler verilmektedir.

C.H.P. Liderinin istifası istendiği yayınlanır. Tekzibi C.H.P. Genel Sekreteri tarafından nazikâne istenir, bu nazik talebin icabı yapılmaz.

Anadolu Ajansı, abonelerin hizmetinde haber ve yayın hizmeti gören bir müessesedir. Bu müessesenin aboneleri arasında Ulus Gazetesi de vardır. Bu gazetenin sahibi Sayın Kemal Satır nazik bir mektupla doğru olmıyan bir haberin tekzibini ister, bültenlerde yer almaz.

Aziz arkadaşlarım, bu ajans abonelerinin hizmetinde midir yoksa Hükümetin emrinde midir? Ve ne zamandan beri Hükümetin emrine girmiştir?

Anadolu Ajansının, eskisi gibi habercilik fonksiyonunu tarafsız olarak ifa etmesini temenni ederiz.

Ajans, parlâmentonun topyekûn desteğini ve Türk Milletinin güvenini kaybetmemek istiyorsa, millet müessesesi hüviyetini muhafaza etmeye çalışmalıdır.

Sayın arkadaşlarım, Cumhuriyet Halk Partisi olarak dâvamız; Adalet Partisi iktidarını yıpratmak değil, muhalefet olarak samimiyetle uyarma görevimizi yapmaktır. Hangi iktidar olursa olsun, yıllarca çile çekmiş ve çekmekte olan sevgili milletimize hizmet eder, onun derdine ızdırabına deva olur ve demokratik hukuk Devleti ve hürriyet nizamı ve müreffeh bir vatan teslim ederse, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak ancak ve ancak mutlu oluruz.

Aziz arkadaşlarım, biz hepimiz bu vatanın çocuklarıyız. Birbirimiz müsamaha ile karşılamayı öğrenmeliyiz. Milletin huzurunu istiyorsak, evvelâ Parlâmentonun huzurunu sağlamalıyız. Her birimiz şahsi menfaatlerden, siyasi ihtiraslardan sıyrılıp sadece memleket dâvaları üzerine eğilmeliyiz. İşte biz, bu iyi duygular içinde 1966 yılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesi hakkındaki görüş, tenkid ve temennilerimizi arz etmiş bulunuyoruz.

Bu bütçenin aziz Türk Milletine hayırlı olmasını dileyerek Yüce Senatoyu Sayın Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ve Anadolu Ajansı mensuplarını C.H.P. Senato grupu adına saygıyla selâmlar beni sabırla iyi niyetle dinlemek lûtfunda bulunduğunuz için şükranlarımı sunarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Saat 20,45 toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati : 19,15

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati: 20,45

BAŞKAN — Başkanvekili Kadri Kaplan

KÂTİPLER: Nizamettin Özgül (Gaziantep), Ömer Ucuzal (Eskişehir)

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu. (Millet Meclisi 1/5; Cumhuriyet Senatosu 1/639) (S. Sayısı: 716)

P) TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Görüşmelere devam ediyoruz. Sayın Yıldız, Grup adına buyurun.

M. B. GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, sayın senatörler, Sayın Bakan ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığının sayın temsilcileri; ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden olduğu gibi, demokratik yaşantı felsefesinin toplumsal bir benimseyiş kazanarak yerleşmesinde doğrudan ya da dolaylı şekilde önemli görev ve sorumlulukları bulunan Turizm ve Tanıtma Bakanlığının başarısının yurt kalkınmasındaki etkileri büyük olabilir. Birçok yönlü görev ve sorumlulukları bulunduğundan türlü yermelere hedef olmaktadır ve olacaktır bu Bakanlık. Bunu doğal saymak gerekir. Biz de bu geniş açıdan sunacağımız görüşlerimizde yerdiğimiz ya da düzeltilmesini istediğimiz noktalar olacaktır. Fakat bunlarda, henüz dört ayı bile bulmayan bir süre için Bakanlığın sorumluluğunu üzerine alan Sayın Nihat Kürşad'ın hedef olmıyacağı gibi, daha önceki bakanları ya da Bakanlık sorumlularımıda hedef seçmek eğiliminde değiliz. Verimli çalışmalarını sağlamanın kolay olmadığı ve hattâ biraz da acemisi bulunduğumuz işlerle uğraşan Bakanlık dairelerinin eksikliklerinde büyük ölçüde hepimizin payı vardır. Bakanlıkla ilgili görüşlerimizi, turizm, yayın ve basın fonksiyonlarını ayrı ayrı ele alarak özetle sunacağız.

Turizm : Bugün yurt kalkınması bakımından ekonomik, kültürel, sosyal ve hattâ politik konulara geniş kapsamlı ve çok yönlü bir konudur turizm. İkinci Dünya Savaşından sonra önemi daha belirgin hale gelen ve çok hızlı gelişmeler gösteren turizm alanında henüz

başlangıç dönemindeyiz. Dinlenme, sağlık, sosyal, kültürel, spor, ekonomik ve politik sınıflara ayrılabilen turizmin bütün alanlarda bilgili ve çok yönlü çalışmaları gerektiren niteliği iyi kavranmalıdır. Görüp tanıma, bilgi ve moral gelişme gereksinmesinden kaynağını alan isteklerle beslenen turizm bilinci, gidilen yerdeki eski ve yeni uygarlıkların çekiciliği yanında kültürel çevre ve yerli halkın ilgisi ve davranışlarına uyarlı şekilde geliştirilen, daha çok uygar uluslara özgü bir niteliktir. Yurdumuzda bütün temel koşul ve olanakları bol olan turizm için başlıca yapacağımız işler, turistin istediği kolaylıkların sağlanması, güven içinde iyi günler geçireceği kanısının yaratılması ve esaslı bir eğitimle halkta turizm bilincinin uyandırılmasıdır. Turizm için ilk yapılacak iş, elbette yurdun doğal ve tarihsel zenginliklerinin değerlendirilmesidir. Bunun yanında yiyecek ve içecek maddelerinin uygar insanların özledikleri nitelikte ve ucuzca sağlanabilmesi de çok önemlidir. Orijinal tipte ve ucuz mal edilen bir hâtıra eşya sanayiinin geliştirilmesinin turizmden sağlanacak ekonomik kazançlarda çok etkin rolü vardır. Bütün bu hususların yapılması halinde bile, turistin uzun süre yurdumuzda kalarak bu alandan umulan ekonomik kazanç için, kazancın sağlanabilmesi için turistik tesislerin bol, ucuz ve temiz olması temel koşuldur. Bu tesislerdeki hizmetlerin niteliği hiç şüphesiz kullanılan personelin yetişme derecesiyle orantılıdır. Kalkınmış ülkelerde yükselen yaşama standardı ve tatillerini gezide geçirme alışkanlığında olanların gittikçe artması sonucu yoğunlaşan turist akımları yeni bölgelere yönelmek eğiliminde olmasına ve bu yönden çok çekici nitelikleri bulunmasına karşın Türkiye turizmden payını alamama şanssızlığını henüz yenmiş değildir. Turizm politikamıza esas olmak üzere aşağıdaki hususları öneriler halinde yüksek takdirlerinize sunmak istiyoruz.

Birincisi: Ucuz, temiz ve iyi hizmet gören tesislerin kurulması için yerli ve yabancı sermayeden büyük ölçüde yararlanmak gerekir. Bu konuda başlıca ödev özel teşebbüse düşmektedir. Devletin yol gösterici rolü yanında, özel teşebbüsün bu alana yöneltilmesi için bütün olanaklar kullanılmalıdır. Turizm, özel teşebbüs işidir. Yabancı sermaye yönünden de en az sakıncalı olan alan turizmdir. Yabancı sermayenin dünyadaki yayın örgütleri yoluyla turizm propagandası ve turistleri memlekete çekmekteki rolü büyük olabilir.

İkincisi; diğer ülkelerle de işbirliği plânlı şekilde yürütülmelidir. Bizim için bütün Orta - Doğu ülkeleriyle yakın işbirliği yapılması çok önemlidir. Turist akımı yönünden de Orta - Doğu halkı için Türkiye'nin çekici yönleri çoktur. Kolaylıklarımızın da bu bölge halkının isteklerini karşılamakta daha elverişli oldukları bir gerçektir. Ayrıca diğer bütün turist örgütleriyle de işbirliği elbette düzenlenmelidir. Sonra, ulaştırma olanak ve araçlarının kullanılmasında turistik ihtiyaçlara öncelik verilmelidir. Dördüncüsü; içeride ve dışarıdaki bütün örgütlerimizin turizmi teşvik konusunda plânlı ve programlı bir çalışma yanında mümkün olduğu ölçüde yabancı örgütlerle de işbirliği yapılmalıdır. Bütün bu örgütler aracılığiyle turist akımının Türkiye'ye kanalize edilmesi eylemlerinde birleştirici başlıca rolü Turizm ve Tanıtma Bakanlığı oynıyacaktır. Hac mevsiminde özel bir tertiple önemli bir turist topluluğunu Türkiye'ye yöneltmek mümkündür. Birkaç yıldır Hacca gelenlerden Türkiye'yi ziyareti arzulayanları getirip burada gerekli kolaylıkları sağlıyamadığımız için kaçırmış bulunuyoruz. Esasen Hacca kadar geldikten sonra Türkiye'ye gelmek için bâzı gerekçeler bulabilen kimseleri Türkiye'ye bu mevsimde çekmek için yapılacak tertipler sanırız ki, başarılı sonuçlar verebilir.

Özel teşebbüse ve özellikle Devletçe açılan kredilerle turizm alanına öncelikler vermek yanında mümkün olan bütün kolaylıklar sağlanmalıdır. Bu konuda turizm alanında destek sağlama yönünden var olan Turizm Bankası sanıyoruz ki, fonksiyonunu en yapamıyan kurumlardan birisidir Türkiye'de. Bunun için bir teşebbüs daha düşünülmüştü bundan birkaç yıl önce, fakat ondan da bir başarı çıkmadı. Acaba Sayın Bakanlık gerçekten bu alanda önemli bir boşluğu doldurması mümkün olan böyle bir örgüt, bir kurum veya Turizm Bakanlığının düzeltilmesi yönünde bir teşebbüsü var mıdır? Mevzuatımızda da turizmle ilgili birçok engelleyici hükümler vardır. Bütün bunların gecikmeden ele alınması gereklidir. Yeterli, plân-

lı ve etkili bir turizm propagandasının önemi meydandadır. Bunda da çok geri kaldığımız gibi dış temsilciliklerimizin de çok kısır maddi imkânlarla bu ödevi yapmaları olanak dışıdır. Bir örnek olarak sizlere New - York'tan söz etmek isteriz. Bütün ülkelerin çok iyi örgütlenmiş afişleri her geçenin gözüne ilişecek yerlerde ve rahat çalışabilecek binalarda görevlerini yapan büroları vardır New - York'ta. Broodway'de gezerken insanın gözünü alan bu tip bürolara raslarsınız. Geçen yıl ben de New - York'taki büromuzu diğerlerinin bulunduğu bölgelerde aradım, çok aradım fakat izine raslıyamadım. Sonra, bir binanın 58 nci katında olduğunu öğrendim. Özel bir araştırma yapmıyan hiç kimse de benim gibi o büroyu bulamaz. Büro binasının alt tarafında da hiçbir belirti yoktur. Önceleri bu daha çok tanıtma işi ile uğraşırdı, o yüzden belki o binanın üst katında bulunması pek sakıncalı değildi. Fakat şimdi turizm görevi de önde olduğuna göre bunun görünebilecek bir yerde olması elbette arzu edilir. Büromuzun gerçekten değerli memurlarına bunun nedenini sordum. Niye böyle çatı katına çıktınız, 58 nci kattasınız, altta da hiç kimse bir afişinizi görmüyor?.. Aldığım bilgilere göre ayrılan ödenek değil alt katta bir büro kurmak, afiş için alt katta bir yerden yararlanmaya bile yetmez. Ödeneklerini inceledim, hakikaten afiş bir yer kullanmak isteseler ona yetmez. Sayın Bakanın gecikmeden buna çare bulmasını rica ederim. Diğer bürolarımızın durumu da herhalde pek parlak değildir. New - York'ta çalışan memurlarımızın durumu da çok mahcubedicidir. Büro şefimizin aldığı maaş ile ora gibi çok pahalı bir şehirde bu konuda çok önemli olan sosyal angajmanlarını yerine getirmesi bir yana, güçlükle yaşıyabilir. Sonra New - York'a Türkiye'den çok giden vardır. Meşgul olmadı diye boyuna şikâyet ederler. Her meşgul olduğu adama birkaç dolâr masraf yaparsa zaten geçinmesi güç olan bu kadar az maaşla sanırım ki, orada bu temsil görevini yapamaz. Genç, enerjik ve yeni giren küçük memurların durumu ise acındırıcıdır. Bir memur 420 dolâr alıyor. Bu maaşla orada değil temsilcilik yapmak, bir işçi hayatı dahi yaşanamaz. Gerçekten şehirden metro ile 45 dakika uzaklıkta tek odalı bir odada kalıyor memur. Bu memurlar en kenar mahallelerde kimseyi kabul edemiyecekleri bir yere sığınmak zorundadırlar. Bu memurlardan biri 500 dolâr alırken o da çok görülmüş, maaşı indirilince görevinden çekilip bir firmanın yanına girerek yaşantısını kazanma yolunu seçmiştir. Kendisine, niye ayrıldın, diye sorduğum zaman durumu anlattı, söyliyecek bir şey bulamadım ve girdiği firma da bir Türk firmasıdır. Türk Devleti memurunu orada besliyemedi, fakat bir Türk firması ona Devletten çok daha fazla para verebildi. Yani durum, diğerlerini de hep dinlediğim için bir örnek olarak bunu veriyorum, en büyük yerdir, turist akımının da büyük geldiği yer olduğu için özellikle dokunmak istedik. Yani durum Türkiye Cumhuriyeti için çok yakışıksızdır, özellikle New - York'ta. Diplomatik haklardan, bu memurların da diğer ülke memurlarında olduğu gibi faydalanmalarında ise Dışişleri Bakanlığımız bir türlü razı olmaz. Halbuki hiç olmazsa bir ölçüde kolaylıklar ve avantajlar sağlıyarak bu güçlük içinde yaşamaya zorladığımız insanların bizden olmıyan ek bir imkânla yaşamaları kolaylaştırılabilir. Amerikan Devletine biraz daha az vergi vermelerine niçin Bakanlığımızın rıza göstermediğini anlıyamadım. Sayın Bakandan gerçekten bu mahcubedici duruma bir çare bulmasını önemle rica ederiz. Eğer alınmış veya alınacak bir tedbiri varsa çok hoşnut kalacağız. Gerçekten maaş vermezsiniz, ödenek vermezsiniz, yaşıyacak imkân vermezsiniz, 58 nci kata sıkıştırırsınız, bir de Türkiye'yi tanıtacak, turizm propagandası yapacak...

Sayın arkadaşlarım, turizm konusunda bu belirttiğim tedbirler alınıp yoğun bir çalışmaya girişemezsek bizdeki turistik zenginliklerin çok azına sahibolan ülkeleri çok geriden izleme durumundan kurtulmamız için çok daha beklemek gerekecektir. Bu örgütte çalışan çok değerli elemanlar vardır. Fakat arz ettiğimiz hususlar onların güç ve kapasitesini çok aşar. Bunlar bir Hükümet politikası olarak ele alınıp yürütülmeli ve asla kıskanç davranmadan bu konuya biraz bolca ödenek ayrılmalıdır. Altın yumurtlayan bu tavuğu, - herkesin kullandığı deyimi kullanalım - yumurtlatacak elemanları olan Bakanın belirttiğimiz tedbirleri alacağını ve almakta da Kabinede etkili olacağını umarız.

Basın: Her ne kadar bu Bakanlığın basınla ilgili görevleri yok denecek ölçüde azsa da bu konuda çıkarılacak yasaların ve alınacak tedbirlerin hazırlanmasında Hükümetçe Turizm ve Tanıtma Bakanlığının görüşü esas alınma geleneği henüz süregelmektedir. Henüz bu konuda çıkarılacak bütün yasalarda esas görüş Turizm Bakanlığının oluyor Kabinede. Sayın Bakanın da özel ilgisini bildiğimiz ve halen de tartışma konusu olan iki yasa ile ilgili çalışmalarda önemli olacağına inandığımız görüşlerimizi belirtmek isteriz:

Gerçekten 212 ve 195 sayılı yasalar çıktıkları günden bu yana basında önemli tepkiler yaratmış ve geçen ay İstanbul'da düzenlenen basın seminerinde de tartışmaların ağırlık noktası bunlara kaydırılmıştır. 212 sayılı Basındaki düşün işçilerini ilgilendiren Yasa, düzeltilecek yönleri bulunabilir. Fakat çalışanlara sağladığı haklar, sosyal Devlet kavramı içerisinde ve basın özgürlüğünü yaşatmak istiyenler için esas alınması ve dokunulmaması gereken çok önemli haklardır. Gerçekten bir basın organında çalışan bir gazetecinin çalıştırana karşı hakları güven altına alınmadığı takdirde, çünkü tepki gösteren bâzı gazete sahipleri, hakları biz sağlarız, böyle bir yasaya gereksinme yoktur, diyorlardı, halbuki hukuk Devleti düzeninde haklar kişilerin merhametine veya gönül arzusuna bırakılamaz. Bu haklar güven altına alınmadığı takdirde, basında düşün özgürlüğünün yaşatılması çok güçtür. Çalışan bir gazeteci böyle hakları yok ise düşün özgürlüğüne uygun inançlarını yansıtacak bir inisiyatiften yoksun kalır. Ayrıca, çok yorucu ve süreli bir düşünsel çalışma yapan gazeteci başka bir alanda pek başarılı olamadığı gibi yaşlanma ve başka nedenlerle bu görevden ayrıldığı zaman maddi hiçbir teminatı yoktur. Emekliliği yoktur, hiçbir teminatı yoktur. İşte bu iki konuda düşün özgürlüğünü sağlıyacak teminat ve ayrılışında teminat yönünden çalışanları koruyucu hükümler getiren 212 sayılı Yasada, bir gazeteciye verilmesi gereken tazminat hükümlerinde düzeltme yapmak mümkündür. Miktarı değiştirmeden, çünkü bu verilecek en az miktardır, verilecek bu tazminat için gazete sahipleri yönünden de daha adaletli bir çözüm bulunabilir. Bakanlıkça sanırız bir çalışma olduğu için özellikle üzerinde duruyoruz. Örneğin, gazetecinin hakkı olan tazminattan gazete sahibine sözleşmesinin yüklediği kısmı ödetir, gerisini de ya Sosyal Sigorta Kurumu, ya da Basın İlân Kurumu öder. Bunun içinde gazete sahibinin ödiyeceği prime kurumların da ekliyecekleriyle gerekli fon biriktirilir. Gazete sahiplerinin çoğu da buna taraftardır. O halde bu kanunda yapılacak bir değişiklik bu yönde olmalıdır. Ama herhalde yasanın öngördüğü tazminatın gazeteciye verilmesi gerekir. Hele bu yasada belirtilen hakları inatla reddetmekte ısrarlı bâzı gazete sahiplerinin arzularına uyarak seminerde de savunulan ve gazetecilerin de sert tepkilerine hedef olan ve özellikle basın özgürlüğü ile asla bağdaştıramadığımız görüşlere tanık olduktan sonra Bakanlığın dikkatini çekmeyi çok gerekli gördük. Bâzı kimselerin söylediği yönde bir değişiklik, basın özgürlüğünü çok zedeler. 195 sayılı Basın İlân Kurumunu kuran Yasa üzerindeki tartışmalar da sürüp gitmektedir. Hükümetçe hazırlık çalışmalarından haberdar olduğumuz tasarı bakımından çok önemli saydığımız hususları da kısaca belirtmek isteriz. Her şeyden önce basınımızın bu konu ile ilgili iki temel sorununu iyice incelemek gerektiği inancındayız. Bunlardan biri ilân ve reklâm geliri, gazetenin ekonomik kaynağı; diğeri de basın organlarının çıkmasını sağlıyacak araç ve olanaklardır. Gazete bu iki temel olanağa dayanarak yaşar. Bütün özgürlüklerin kısıldığı ve kurumların baskı altında tutulduğu zamanda Hükümetin işine gelen gazete sahiplerine bütün kolaylıkları gösterirken işine gelmiyenlere de her kapıyı kapadığını biliyoruz. Resmî ilân dağıtımında istediğine bol bol, sevmediğine de çok kıt pay ayıracak şekilde yürütüldüğünü ve bu yolla bir basın yüzkarası olan besleme basın diye bir asalak kurum yaratıldığını hatırlıyoruz. Bir örnek vermek isteriz. İzmir'de çıkan iki gazeteden birisine bir yılda 371 000 lira, diğerine de 11 200 lira veriliyordu. Biri diğerinin 300 misli fazla. Özel ilânlar da bâzı organlar lehine tekel yaratacak bir tutum içinde verilmekteydi. Halen de çok değişmiş sayılmaz. İşte Basın İlân Kurumu bu duruma bir çare bulmak üzere kurulmuştur. Hükümetin istediğine bol verip, istemediğine hiç vermemesine göre yürütülen resmî ilân dağıtımını objektif ölçü-

serle düzenliyecek bir sistem öngörülmüştür bu kanunla. Bu suretle besleme basın ayrımı yaratmak da önlendi. Özel ilânlar yoluyla kurulan tekele paralel ve daha ucuza ilân ve reklâm verebilecek, alabilecek bir kuruluş da meydana gelmiş oldu. Basın İlân Kurumu özel ilân da alabilecek durumda olduğuna göre, özel ilân tekeline karşı ona paralel daha ucuz ilân alabilecek durumda olduğundan zaten bir kısım ilân da alabiliyor. Bu yolla da bir denge kurmak öngörülmüştür. Özel ilânlarda esasen belli birkaç organa verilmek üzere kanalize edilmiş olduğundan bunlardan başka bir organın bu ilânlardan pay alması düşünülemez. Bu ticari bir iştir, kimsenin bir şey söyliyeceği yok, elbette. Ama gerçek şu ki, kanalize edildiği organlardan dışarıya ilân almak çok güçtür. Resmî ilânlar da eğer ayrı bir Devlet organında yayımlanırsa veya Hükümetin isteğine göre dağıtılırsa bu durumda bu imkânlardan yoksun olan bir gazetenin çıkma şansı tamamen kapanmış olur. Böyle bir durumda meydana gelecek büyük tehlikeleri bu kurum önlemiş oldu. Eğer böyle olmasaydı Türkiye'de basın birkaç organın kontrolunda kalacak ve bunlar arasındaki çetin savaşma da belki bir, ya da iki organın tekeli sonucunu doğuracaktı. Bu durumda basın özgürlüğü büyük bir darbe yiyecekti. İşte ilân yönünden basın özgürlüğüne indirilmesi var sayılabilecek böyle bir kısıtlayıcı, özgürlüğü kısıtlayıcı düzeni önliyecek anlamda hükümleri vardır. Hükümetin sempatisine göre basın organlarının ihtiyaçlarını sağlamasına karşı, böyle bir sorumluluğu, basını yaşatacak diğer ihtiyaçlar, böyle bir sorumluluğu üzerine alarak basın adına Hükümetle görüşmek suretiyle bu işlerin yürütülmesi görevi de Basın İlân Kurumuna verilmiştir. Ayrıca basın organlarına ve çalışanlara kredi açmak gibi bir fonksiyonu da olan temel bir kurum meydana gelmiş oldu. Yabancı kaynaklı ilânlar yoluyla basın organlarımıza yapılacak etkileri önlemek için bu tip ilânların da bu kurum aracılığiyle verilmesi hükme bağlanmıştır.

Görülüyor ki, basınla ilgili birçok işleri üzerine alarak, basını her türlü baskılardan korumak ve kendi içinde de tekel kurmak gibi olumsuzlukları da önlemek, basın özgürlüğünü geliştirmek ve çalışanlara da sosyal destek sağlamak amaciyle bu kurum kurulmuştur. Kurumun basın, üniversite, Hükümet ve bağımsız kuruluşların temsilcilerinden kurulu bir genel kurulu vardır. Hükümetin normal denetim, göndereceği memurlarla temsil ve genel müdür için gösterilecek üç adaydan birini atamaktan öteye bir karışımı olmaması öngörülmüştür. Hükümetin bunların dışında bir karışımı olduğu takdirde eski sakıncalara yol açacağı bir gerçektir. Bu açık gerçeğe karşı kurumun Hükümete bağlanması ve ilân dağıtımında eski sakıncalara yer verecek bâzı değişiklikleri öngören bir tasarıyı Hükümetin hazırlamakta olduğunu haber aldık. Ne derece doğru olduğunu bilmiyoruz, ama bu konuda bir çalışma var, kurumu büyük ölçüde Hükümetin kontroluna bağlamak ve ilânları da eski sakıncaları doğuracak şekilde dağıtmak... Sayın Bakan da iki yıl önce böyle bir akıma önayak olmuştu. Sonradan da bunun sakıncalarını takdir etmiş olacak ki, bundan vazgeçtiler. Bu konuda belirttiğimiz hususlardan başka şimdilik açıkça tartışmaya sunmayı uygun bulmadığımız diğer bâzı etkenlerin de desteklediği bu sakıncalı eğilime Hükümetin katılmamasını önemle rica ederiz. Aksi halde basın özgürlüğüne indirilecek harbenin etkisi büyük olacağı gibi, eskiden yakındığımız bâzı olumsuzluklara da yol açabilecektir. Esasen, yasanın çıkışında aşırı tepkiler gösterenler tarafından bile kurumun çalışması örnek verilir şekilde öğülürken, ki bugün öğerler onu, böyle bir değişiklik için akılcı bir gerekçe bulmak güçtür. Bu şekilde çalışan bir kuruma karışmak suretiyle sakıncalar doğurması önlenemez bir tutumu Hükümetin seçmemesini önemle rica ederiz. Gerçekte eskiden çok kötü gösteren kimseler bile kurumun çok iyi çalıştığını bugün söylerler. O zaman işin en ilginç yönü, o zaman gazetelerini kapatmak suretiyle buna cephe alanlar, bugün baş savunucuları haline geldiler, iyi çalıştığı için. Elbette hepsi değil, içinde bunu beğenmiyen de olabilir. Eğer Hükümet basın alanında gerçekten olumlu bir hizmette bulunmak istiyorsa dağıtım ve bâyi konusunda tedbir almalıdır. Bugün Türkiye'de bu konu da çok önemlidir. Gazetelerin yurt yüzeyine dağıtımında kitap, dergilerin dağıtımında büyük güçlükler vardır. Bu yönden bâzı tekeller kurulması da mümkündür ve büyük ölçüde mas-

raf yüklüyor gazeteye. Eğer bu konuda bir tedbir alınırsa sanırız ki, en büyük hizmet olur. Örneğin, PTT ile işbirliği yapılmak suretiyle böyle bir tertip alınabilir. Basınla ilgili görüşlerimizi bitirdikten sonra şimdi yayınla ilgili görüşlerimizi sunacağız.

İlgisi ve yapılacak değişikliklerin hazırlayıcısı olmasından ötürü yayınla ilgili görüşlerimizi de Bakanlığın ve Yüksek Senatonun takdirlerine sunmak isteriz.

Alışkanlık eksikliğinden, ya da uygar ülkelerde itibar edilmeyen bâzı huyların depreşmesinden olacak ki, TRT ile talihsiz bir savaş başladı Türkiye'de. Bu savaş zaman zaman çok şiddetlendi. Hattâ o ölçüde hınçlı bir hız kazandı ki, buna kendilerini kaptıranlar kusurlu hareketlerden bile kaçınmadılar. Örneğin, Sayın Bakan açıklanmaması gereken bir rapordan, Yüksek Denetim Kurulunun verdiği bir rapordan, ki açıklanmaması gerekir, bu rapordan destek alarak ve o raporu verenlerin bile yetki sınırlarını aşan varsayımlara dayanarak TRT'ye şiddetli bir suçlama yöneltti. Gerçekte o raporun gizli olması gerekir ve o raporu verenlerin yetkisi de dinlediğimiz suçlamaları kapsamına alacak bir denetimi yapmaması gerekir.

Genel Müdür de buna karşı, suçlamaların hiçbir dayanağı yoktur, her an hesap vermeye hazırız, diye karşılık verdi. Bu şekilde sürüp giden suçlama ve yermelerle bunlara verilen karşılıklar bir TRT - İktidar düellosunun gönülsüz seyircileri haline bizi soktu. Hiç de arzumuz yoktu böyle bir düelloyu seyretmekte ama, düello hâlâ devam ediyor. Her şeyden önce özerk kurum kavramı üzerinde anlaşmamız gerekir. Sanırız ki, bu düellonun esas nedeni özerk kurumlar hakkında yeter derecede bir anlayışın henüz Türkiye'de gelişmemiş olmasıdır. Sayın arkadaşlarım, demokrasi, her zaman söylediğimiz gibi, bir kurumlar rejimidir. Özerk kurumların ise bu rejimde özel bir önemi vardır. Devlet gücünü elinde tutan iktidarlara karşı kişilerin güvenliği, karşı görüşlerinde kamu oyuna sunulması ve inisiyatifini kullanarak düşün ortamının gelişmesine katkıda bulunması gereken kurumlara olan ihtiyaç çok büyüktür demokrasilerde. Bunda baş rol özerk kurumlara düşer. Özerklik statüsü ise kurumu iktidara karşı korumayı amaç güder. Özerklik, başka kimseye karşı kurumu korumak için değildir. Yani bir kurum, Devlet gücünü elinde bulundurmayan muhalefetlere ya da diğer bir kurum ve kişiye karşı özerkliğini kullanmak gibi bir zorunlukla karşılaşmaz. Onların elinde Devlet gücü olmadığına göre ona yetki veya baskı yapamazlar. O halde iktidar şunu iyice bilmelidir ki, kurumların özerkliği onların baskı ve karışımına karşı Anayasanın tanıdığı bir güvenlik statüsüdür. O halde iktidarlar kendilerine karşı kurumlara verilen bir güvenlik statüsü olduğu bilincine ulaşmalıdır. Bu kurumların tarafsızlığı da onlara beslenmesi gereken saygıyı artıran ve verilen statünün haklılığını doğrulayan bir tutumdur. Bu ilke ve görüşlerin ışığında TRT'yi değerlendirmek gerekir. Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, milyonlarca insana hitabeden bir kurumu herkesin beğenmesi düşünülemez.

1960 yılında BBC müdürlerinden birisiyle görüştüğüm zaman, mutlu insanlarsınız, dünyanın örnek aldığı bir radyonun başındasınız, dedim. Bana dedi ki, «İngiltere'de en çok yerilen kurum BBC dir.» Artık İngiltere'de BBC en çok yerilirse diğer memleketlerin radyoları elbette daha çok yermelere mâruz kalacaktır. Fakat insaf ölçüleriyle bir değerlendirme yaparsak, eskiden pek de dinlenmiyen, ya da isteksizce dinlenen bir radyo yerine bugün çok yaygın şekilde dinlenen bir radyomuz vardır. Bunda radyonun statüsü ve tutumunun etkisi inkâr edilemez. Gerçekte, kim söylüyor, diyen arkadaş da kabul eder ki, Türkiye'de bugün radyo bundan önceki hiçbir dönemde rastlanmıyacak kadar çok kimse tarafından dinleniyor. Artık yurttaş, Hükümet öyle istiyor da radyo da böyle söylüyor, demiyor. Herkesin görüş ve düşüncelerini yansıtıyor kamusiyle herkesi dinlemek istiyor. Sonra, tarafsız değildir, iddialarına karşı yayınları titizlikle izliyoruz. Fakat bu yargıyı doğrulıyacak, inandırıcı hiçbir gerekçe de bulamadık. Bu konuda iktidarı tutar görünen, - çünkü Adalet gazetesi bizim gazetemiz olmadığı söylenebileceğine göre, görünen diyeceğiz, - gazetelerdeki yayınlardan tarafsızlığa gerekçe gösterilen iki örnek sunmak isterim. Bunlardan bir tanesinde dendi ki, ilim adamlarının bildirileri oldu, bir tanesini radyo yayınladı, iki tanesini diğerini yayınlamadı. Yayınladığı lâiklik konusundaki bildiri. Yayınlamadığı dış politikayı

ilgilendiren ve ondan önce yayınlanan bir bildiri daha vardı, bağımsız veya tarafsızlara doğru kayan bir bildiri, ona verilen cevabı yayınlamadı, lâiklik için iki üniversitenin bildirisini yayınladı. Bundan ötürü tarafsızdır dendi.

Şimdi arkadaşlarım, konuyu iyice inceliyelim. Evvelâ bu iki bildiri, yani Ankara, İstanbul üniversitelerinde lâiklik için yayınlanan bildiriler. Bunları yayınlamak TRT Kanununun 5 nci maddesinin gereğidir. Yani TRT bunları yayınlamakla görevlidir. Verilen görevler içinde lâikliği desteklemesi, yayınları o yönde yapması ve bu konuya yer vermesi, sizin de çok iyi bildiğiniz gibi, çıkarttığınız yasanın bir gereğidir. O halde bir defa bu bir görevdir. İkinciye geliyoruz : Devletin dış politikasını şu veya bu şekilde yürütmesini arzu eden bir bildiridir. Bu, görevi içine girmez. Çünkü, o takdirde Devlet politikasına etki yapmak istiyenlere aracı şeklinde çalışıyor anlamına gelir. Nitekim ondan önce buna karşılık diye yayınlanan bildiriyide yayınlamadı.

O halde ikisi de, birisi tarafsız, bağımsız, ne derseniz deyin, o şekilde bir politika izlensin diye yorumlanan bildiriyi de yayınlamadı, ona karşılık vereni de yayınlamadı. O halde görülüyor ki, görevini bilerek, bunlar dış politikanın tümünü ilgilendiren bildirilerdir, benim görevime girmez, kanunda da açıkça yazılı hükümler vardır, ama öbürü benim görevime girer, Anayasanın beşinci maddesinin vermiş olduğu görevlerimdendir diye yayınladı. Bundan ötürü sanırız ki, buna tarafsız veya taraflı diye bir yorum yapmak mümkün değildir. Diğeri de çok ilginçtir. Bu saatte belki dinlemesi hoşunuza gider diye arz ediyorum; birkaç defa yayınlandı. Efendim taraflıdır. Niçin? Millî Birlik Grupunun bildirilerini yayınlıyor, onun için taraflıdır. Halbuki bir Anayasa kurumunun kanuna göre bir grup bildirilerini yayınlaması gayet normaldir. İşte görülüyor ki, eğer bu sözde bir mantık tıkanıklığı yoksa, sanırız ki, bir çelişme var en azından. İşte mutlaka tarafsızdır veya taraflı demek için duyduğunuz iki iddiayı arz ettim. Ve tarafsız, taraflı tartışması da görüyoruz ki politikacılar arasında. Politikacılar ise tarafsız değil ki, taraflıdır bir defa... O halde politikacıların taraflı, tarafsız tartışması sanırız ki, pek fazla objektif bir değer taşımaz.

Hükümetin de, muhalefetin de, bu ikili düello dışındakilerin de görüşlerine aynı ölçüde yer vermesi TRT nin statüsünün bir gereğidir. Biz bunu bundan bekliyorduk, özerk oluşunun nedeni de budur. Belki yayınları hazırlıyan bir muhabir şu cümleyi beğenip öbürünü daha az beğenip yayın özetini düzenliyebilir. Bir öbür muhabirin de aksi tutumu olabilir. Yalanlama ya da açıklama yapma fırsatı olduğuna göre, hataların düzeltilebileceğini düşünürsek, sanırız ki, bu olaylar üzerine kinci bir gözle yönelmek mümkün değildir. İnsanın yapabileceği kaçınılmaz yanlışları korumaya da, bundan haberi olacak durumda olmıyan üst kademe görevlilerine yüklemek insafla bağdaşamaz. Saat ikide burada özet alan bir muhabirin yayınından Yönetim Kurulunu ve Genel Müdürü sorumlu tutmak, sanırız ki, bu işin nasıl yapıldığını bilmemek olur.

Tarafsızlık konusunda bazan son derece yadırganır görüşlere tanık olduk. Bunun için de bir örnek vermek isterim. 27 Mayıs, Kurucu Meclis, ve sosyal Devlet gibi kavramları anlatan yayınlarda tarafsız olmıyacak şekilde fazla yer verildiğini söyliyen Parlâmento üyelerine bile rastladık. Hattâ Kurucu Meclis gününe çok fazla yer verdi, 27 Mayıstan, sosyal Devletten söz etti, tarafsız değildir diyen Parlâmento üyelerine da rasladık. Bunu düşünülmeden, kasıtsız şekilde ve iddialarına ivedilikle destek ararken düşülen bir çelişmenin kontrolsuz sonucu sayıyoruz. Yoksa bu konularda tarafsızlık olamaz. Bunda hepimiz tek taraflıyız. Elbette hepimiz 27 Mayıscıyız, hepimiz Kurucu Meclise saygı besleriz, hepimiz sosyal devletçiyiz. Bunda, Devletin kurumu tarafsız olacak diye bir düşünce sanırız ki, aykırı bir düşünüş olur. Devletimizin kuruluş felsefesinde, İkinci Cumhuriyeti kuran toplumsal olaylarda, onun Anayasasını hazırlayan kurumlar konusunda ve bugünkü Devlet düzenimizin ananiteliklerinde tarafsızlık akıl dışı bir tutum olur. Devlet radyosu bunlarda tarafsız olamaz. Bunlarda tarafsızlık, suça sapılmış bir hareketin örtülü adı olur. Eğer bir kurum ya da kişi bu konuda tarafsızım ya da ilgisizim derse söylenecek tek şey, kendine başka bir yurt ara... Bugünkü Devlet düzeni bunlar üzerine oturduğuna göre bu konulara tarafsız kimse bulunmaz. TRT gibi bugünkü varlığının kaynağını bu olay-

lar ve düzenlerden alan bir kamu kurumunun bunlara karşı tarafsız olmasını savunmak bir mantık hastalığı olur ki, tedavisi rejimimizin sağlığı için şarttır. Eğer bundan tarafsızlık isteniyorsa, demekki iki taraf vardır. Biz böylece birisi İkinci Cumhuriyeti yaratan hareketlere ve onun temel felsefesine taraf olan, diğeri de bunlara karşı olan iki tarafın varlığını meşruluk dışı aykırılık sayarız. Onun için bu konuda TRT taraf tutuyor diyenlere, meşru temele dayanan iktidarlar aslâ iltifat etmemelidir. Aksi halde kendi meşruluk temelini gölgölemek istiyenleri cesaretlendirmiş olur.

Sayın arkadaşlar, 76 iddiaya dayanan ve üç ay süren bir kovuşturma sonunda suç unsuru ihtimaline raslanmadığı için bütün bunlardan kovuşturmazlık kararı verildikten sonra hâlâ eski iddialarda ısrar edilmemeli idi. Bu kadar yargı organlarının çalışmasından sonra eski iddiaları sürdürmek hatalı olur. Yayınların niteliği ve kapsamı yönünden eksiklikleri olduğu doğrudur; her zaman da olacaktır. Fakat eskilerle kıyaslanınca bu alanda da kaydedilen büyük gelişmeleri inkâr etmek büyük haksızlık olur. Düşün ortamının gelişmesinde, demokratik yaşantı felsefesinin toplumca benimsenmesinde TRT nin gösterdiği olumlu çabalar umut vericidir. Bugün Türkiye'de düşün ortamı gelişmişse bunda büyük rolü TRT oynamıştır. Eskiden büyük özlemini duyduğumuz düşünsel tartışma ve yayınlarla yapılan değerli hizmetler demokratik sistemin toplumsal benimseyiş sağlanmasında etkin bir rol oynamaktadır. Bütün bu gerçeklere karşı hâlâ TRT'ye karşı sürüp giden savaşın durdurulmamasını üzüntüyle karşılamaktayız. Hükümetin Devlet kurumlarına karşı ve özellikle özerk kurumlara karşı tutumunda bir düzelme olacağı umudundayız. Gerçekte, üniversite için Anayasanın son aldığı karardan sonra bu konunun daha önemle üzerinde durulması gerekir kanısındayız. Özel kurumlara karşı Anayasanın en büyük kurumu olan Anayasa Mahkemesinin titizliğini takdirle karşılar ve böyle özerk kurumlara hepimizin gereken değeri vermemizin gerekliğine değinmek isteriz. Bütün iktidarlar özerk değil, özüne ek kurumlardan hoşlanma eğiliminde olduğu bir gerçektir. Her iktidar böyle özerk falan değil, kendisine ek kurum arar. Hep öven ve onun isteklerine göre hareket eden kişi ve kurumlar isterler iktidarlar. Hukuk Devletinde düzeltilmesi kesinlikle şart olan bu tutkuyu kontrol edebildikleri ölçüde hatalı hareketleri azalmış olur. Eski olumsuz alışkanlıkların da etkisiyle sosyal hukuk devleti düzeninde, bu düzene henüz alışamamaktan yeter ölçüde objektif bir değerlendirme yapılamadığından ivedilikle verilmiş kararlarla girişilen bu üzücü tutumdan iktidarın biran önce sıyrılacağı umudundayız. Yoksa kanun üzerinde yapılacak değişmeler gerekli olduğu zaman yapılabilir. Fakat kurumları yıpratıcı yönde yapılacak değişikliklerin sakıncaları büyüktür.

Sonra, Sayın Bakana özellikle bir şeyi arz etmek isteriz. Bu yasa çıkarken Hükümetin yetkilerinin fazla olduğu tartışmasında sanırız ki, Sayın Bakan önde idi, sözcüsü olarak Millet Meclisinde; burada da ben sözcüsü idim. Hükümetin yetkilerini bu şekilde dahi kabul ettirmekte büyük sıkıntı çektik. Özellikle Sayın Adalet Partisi, Hükümeti buna karıştırmayın, çok karışıyor burası da demişlerdir. Hattâ bir arkadaşım, dış politikada Hükümetin karışımını çok sakıncalı buluyor, hattâ, Dışişleri Bakanlığının temsilcisini istemiyordu. Ve ben dedim ki: «Yo... Devletin radyosu bu; tarafsız olur mu? Dünya devletleri içinde tarafsız olur mu Türk Devleti Radyosu?... Bunun tarafsızlığı partilerarası olur, kurumlararası olur ama devletin radyosu dünyada tarafsız olur mu? Böyle bir şey düşünülebilir mi? Devlet ağızı bu, kendisini koruyacak. Şimdi böyle söylenirken, şimdi açıkça o hakların verilmesini çok görenlere karşı, şimdi biz onları savunma durumuna düştük. Bu ters rolden Sayın Bakanın bizi kurtarmasını ve hele bir çalışması varsa rolleri değiştirmekten, değiştirmekte pek gönüllü olmadığımız için sanırız ki, aynı rollerde ısrar ederlerse çok olumlu olur. Yani yetkileri onlar yine az görürler, biz de savunuruz, bu suretle bu kurum yaşar. Aksi halde çok kısa bir süre içerisinde kanaatler yüzde yüz ters döner ki, bu da olumlu bir tutum olmaz. Bu konuda Sayın Bakanın umut verici görüşlerini dinlemekten çok hoşnut kalacağız. Bakanlığın TRT üzerinde oldukça büyük bir baskısı olduğu kanısındayız. Yönetim kurulunda değişikliklere başvuruldu. Değiştirilenlerin yerine gelenlerin tanıdığımız saygı değer kişiliklerinden şüphe etmiyoruz. Bir özerk kurumun statüsüyle bağdaşamıyacak bir tutuma bunların

yöneleceklerine ihtimal de vermiyoruz. Ama değişikliklere ivedilikle gidilmesini yadırgadık. Bakanlığın baskısından TRT'nin türlü çekingenliklerine tanık olduk. Bunlardan bir örnek vermek isterim. Bakanlıkta bir toplantı olur, küçük bir dairede, yani Bakanlığın Etüt ve Plân Dairesinde, bu diğer bütün bakanlıklarda da aynı toplantılar olur, geçen hafta bunu dinledik. Her Bakanlıkta bu toplantılar sürüp gider. Fakat Turizm ve Tanıtma Bakanlığında yapılan bu toplantı, orada hizmet edenler hariç herkesin ismi radyodan veriliyor, kıskandığımızdan söylemiyorum, demek ki, diğer Bakanlıklardan gelen haberleri yayınlamıyor da veya yayınlıyamıyor da, esasen gerekli değil, buradan o derecede ürkmüş ki, radyoda yayınlanması hiç de gerekli olmıyan herkesi yayınlama durumuna düşmüş radyo. Belki de kendisini biraz Bakanlığa beğendirme çabası içindedir. TRT'nin statüsünü değiştirmeye gerekçe bulmaya da çalışılmamalıdır. Sanıyoruz ki, bir gerekçe bulalım şeklindeki sağdan, soldan Bakanlığa yönelen baskılara Sayın Bakanın direnmesi gerekir. Bundan önceki Bakan zamanında da bâzı değişiklikler yapılmasını öngören bir tasarıyı okuduk. Gerçekte tasarıyı okuyup da hayrete düşmiyen yok; ama Bakanlığı tanıyanlar içerisinde... Öyle maddeler var ki, hedef aldığı kişilerin fotoğraflarını yapıştırmamış, bir de adlarını yazmamış. Ama maddeleri okurken ben o adamları tek tek görüyorum, falan falanı hedef alınış bu maddeler, diye. Böyle kanun hazırlanmaz. Sayın Bakana, Bakanlık içinde bu türlü bilgi verenler varsa, ben bilmiyorum ve böyle hazırlanmaya kendisini teşvik edenler varsa, iltifat etmemesini önemle rica ederiz.

Bu konuda temennilerimizin anlayışla karşılanacağı inancındayız. Bu özerk kurumlar üzerinde duruşumuzun önemi, demokrasinin gerçekten ciddî şekilde yerleşmesindeki etki verilerindendir.

Arkadaşlarına, «İmparator var ama, Berlin'de mahkemeler de vardır.» diyen Almanın yüreğindeki inancın yüz yıl sonra olsa bile Türklerin gönlünde de yeşereceğine inanıyoruz. Demokrasi de ancak böyle bir iklimde, böyle bir güven yaratıldığı takdirde yerleşip gelişebilen yüce bir toplumsal düzendir. Bu iklimin, böyle bir güvenin yakın bir zamanda gelişeceği umudundayız. Bu umutla ve bütçenin Turizm ve Tanıtma Bakanlığına hayırlı, uğurlu olmasını temenni eder Millî Birlik Grupu adına hepinizi saygiyle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Demirdağ.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA YUSUF DEMİRDAĞ (Trabzon) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler, Muhterem Bakan ve Bakanlık erkânı;

Adalet Partisi Senato Grupu adına Turizm ve Tanıtma Bakanlığının 1966 Bütçesi hakkındaki görüş ve temennilerimizi arz edeceğim. Bu vesile ile hepinizi hürmetle selâmlarım.

Muhterem senatörler, bütün dünyada pek yeni bir endüstri olan ve bilhassa İkinci Dünya Harbinden sonra hızla gelişmiş turizmin ana hedefi, dış ödeme açıklarını kapamak için döviz ve tediye imkânları sağlamaktır. Bu maksatla, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında bu endüstriye de önemle yer vermiş ve bu plânın tahakkuku için, bu endüstride ileri gitmiş memleketlerden mütehassıslar celbederek memleketimizin turistik değeri tesbit ettirilmiş ve gelişmesi için tavsiyeleri alınmıştır. Bununla beraber şunu da belirtmek isteriz ki, turizmin gelişmesi için yalnız plân yapmak kâfi değildir. Bu plânı tatbik edecek imkânlar sağlamak ve tatbik etmek lâzımdır.

Muhterem senatörler; iki kıta üzerinde bulunan Türkiye, müstesna coğrafi bir duruma sahiptir. Tarihî ve arkeolojik bakımdan ise 12 medeniyeti sinesinde barındırmış ve bütün Dünya medeniyetine beşiklik etmiştir.

Kışın ve yazın çok değişik tabiat güzellikleri, tatlı iklimi ve emsalsiz plâjları bu iddiamızı teyidetmektedir.

Memleket değiştirme, yeni ve enteresan şeyler görme, tarihi kucaklayıp canlandırma ihtiyacı turizmi teşvik eden en kuvvetli muharrik olduğuna göre, Türkiye arkeolojik durumu, tabiat güzellikleri, halkının âdetleri ve folkloru sayesinde bu ihtiyacı en iyi bir şekilde tatmine müsaittir. Yaşanılan yerleri, kostümler, çalışma ve ulaştırma tarzları umumi pazarlar, kısaca Türk toplumunun genel şartları yabancılar için merak çekici olacak ve ilgi uyandıracaktır. Bundan başka Türk'ün tarihî iftihar geleneklerinden birisi olan misafirperverliği, turistlere gösterdiği hüsnükabul, sempati de zikre şayandır. Bu misafirperverlik ruhi, dil farkından do-

ğan güçlükleri bile bertaraf edecek mahiyettedir.

Türkiye'de turizmin ilerliyebilmesi için deniz, hava, tren ve bilhassa otomobil ile giriş imkânlarını geliştirmek şarttır. Memleketimiz zengin ve çeşitli bir turistik potansiyele sahibolmasına rağmen bu endüstriye de geç başlanmış olması, ulaştırma vasıtalarının yetersizliği, ihmal ve tedbirsizlikler yüzünden bâzı mahzurlar meydana gelmiştir. Her şeyden evvel Batı ve Kuzey - Batı, Avrupa ile Amerika'dan gelen turistler için, turistik merkezler arasındaki büyük mesafe farkı turistleri düşündürmektedir. Bu sebeple Türkiye'ye gelen turistlerin % 70 ini İstanbul çekmektedir. Bundan dolayı turizmin temin ettiği ekonomik ve diğer nimetlerden memleket bütünü istifade edememektedir. Kara, hava ve deniz ulaştırma şebekesinin geliştirilmesi daha süratli, ucuz ve emniyetli bir hale getirilmesi sayesinde turistik merkezler arasındaki mesafeler kıyaslanarak ve orijinal tedbirler alarak gelen turistlerin bütün merkezlere dağılmaları temin edilmelidir.

Bugün için her şeyden evvel şu yolların beynelmilel ölçülere göre yapılmaları ve bu yollar üzerinde gerekli onarım, kurtarma ve ikmal istasyonlarının kurulmaları, konaklama ve lokanta tesislerinin yapılmaları ve emniyet tedbirlerinin alınması, turist akımını artıracaktır.

Bu yollar şunlardır :

1. İzmir - Antalya - Adana ve İskenderun sahil yolu,
2. İstanbul - Samsun - Trabzon ve Hopa Karadeniz sahil yolu,
3. İstanbul - Ankara - Ürgüp orta yol.
4. Ayrıca da yüzümüzü yalnız Batıya değil aynı zamanda Doğuya da çevirmeli ve Doğudan da turist celbi için bütün Müslüman memleketlerle turizm de irtibata geçecek gerekli tedbirleri almalıyız. Bu meyanda bilhassa Diyarbakır - Cizre - Zago yolu yapılarak Irak ve bütün Arap yarımadasını Türkiye'ye bağlamalıdır.

Bu yollarla birlikte yerli ve yabancı turistlerin İstanbul Boğazından kolay ve çabuk geçişlerini sağlamak için de boğaz köprüsünün süratle yapılması zaruret halini almıştır.

Muhterem senatörler, turizm hakkında bu başlangıçtan sonra şimdi diğer önemli hususlara geçiyorum.

Turizmde muvaffak olmak için :

1. Propaganda ve reklâm,
2. Dikkati çekme,
3. Cezp,
4. İlgi uyandırma,
5. Faaliyeti teşvik,
6. Takdim,
7. Tanıtma,
8. Beğendirme,
9. İdaredir.

Propaganda ve reklâm :

Türkiye turistik bir hazinedir. Yalnız şimdiye kadar gerekli propaganda, reklâm ve tanıtma yapılamadığı için bu hazine dünya efkârı umumiyesine kapalı kalmıştır.

Turizmde gelir tabloları tetkik edildiği vakit, coğrafi durum ve tarihin akışı dolayısiyle, Avrupa ve Orta - Doğu'da turist celbine en müsait ve turistik bakımdan tam olarak keşfedilmemiş olan Türkiye'nin bu endüstriye çok geç başlaması yüzünden en geri durumda olduğu görülüyor.

Hepimizin bildiği şekilde propaganda ve reklâm vasıtaları, radyo, henüz bizde olmıyan televizyon, basın, bilhassa basında merak uyandırmak için resimli makaleler, kitap, broşür, sinema, folklör, sanat eserleri, spor gösterileri, afiş, ilân, konferanslar, fuarlar, sergiler ve seyehat acentalarıdır.

Bir şey ne kadar sık tekrar eder ve aynı koya ne kadar sık dokunulursa başarı nisbeti o kadar artar.

Teknik vasıtalar inkişaf ettikçe çağımız insanı gittikçe büyüyen bir dış propaganda ve reklâm kampanyası tesiri altında kalmaktadır. Her türlü eşyanın gazetelerde ve radyo da propagandası yapılmaktadır. Bütün bunlar arasında en az propaganda yapılan turizmdir. Mademki memleket bu endüstriyi geliştirmek ve bundan döviz temin etmek istiyor. O halde kâfi derecede tesir yapacak vasıtaları seçerek ve bunu bir programa istinadettirerek devamlı propaganda yapılması gerekmektedir. Propaganda da devamlılık şarttır. Bunda yapılacak en küçük bir duraklama, şimdiye kadar yapılmış olan propagandanın da tesirini azaltabilirler.

Çünkü, halk daima gözü önünde olan, kulağa hitabeden, durmadan kendisine telkin edilen şeylerin tesiri altındadır. Bu propaganda biran

durakladığı vakit bir unutma olur ve dolayısiyle propagandanın tesiri çok azalır. Turizm ve propaganda en çok hitabedeceğimiz şahıslar turistlerdir. Turistlerin gelecekleri mevsimlere göre de propaganda şiddetini artırmalıdır. Turistik propaganda da ilgi çekmek için daha ziyade bizde bulunan ve onlarda bulunmıyan şeylerden bahsetmek gerekir.

Propaganda yapan ülke ile, propaganda yapılan ülke arasında ekonomik ve siyasi bağların bir güçlüğe meydan vermiyecek şekilde olması lâzımdır. Turistik propaganda da en çok dikkat edilecek husus, ulaştırmanın kolay, hızlı, rahat ve ekonomik olmasıdır. Bu hususta daha çok şey söylenebilir. Fakat vaktin darlığını dikkat nazarına alarak geçiyorum.

Diğer dikkati çekme, cezp, ilgi uyandırma, faaliyeti teşvik ve takdim hep propaganda ve reklâmla elde edilir.

Bu meyanda en mühim propaganda vasıtası olan radyo üzerinde biraz durmak isteriz. Sayın senatörler, son seneler ve aylarda TRT hakkında çok şeyler söylenmekte ve yazılmaktadır. 359 sayılı Kanunla bu Kuruma muhtariyet verilmiştir. Fakat muhtariyet, Devlet içinde Devlet mânasına anlaşılmamalıdır. Bununla yirminci asırda Türkiye'de bir feodalite yaratmak istemiyoruz.

Gerçi Anayasamız geçmiş devirlerin, kötü kullanışların biraz da mübalâğalı bir tepkisi olarak bu idarenin muhtar olmasını emretmiş ve biraz evvel numarasını arz ettiğim kanunla özel kişiliği olan TRT Kurulu meydana getirilmiştir. Fakat bir noktayı unutmamak lâzımdır. TRT Kurumu aslında bu Devletin bir teşekkülüdür. Kanundaki sarahate rağmen dış siyaset konularında bile TRT nin Devletin Anayasasına aykırı neşriyatta bulunduğunu esefle görmekteyiz. Bunun gibi millî sosyal bünyemiz ve Anayasamızın geniş ve açık hükümlerine aykırı olarak Devlet radyolarından milliyetçiliği ve millî heyecanı kamçılıyacak yayınlar yapacağı yerde, aşırı solcu fikirlerden ilham alan yayınlar yapılması, telkinlerde bulunması, aşırı solcuların müessir bulundukları açık oturumların yayınlanması da bizleri yalnız üzüntüye değil, ciddî endişelere sevk etmektedir.

TRT İdaresine alınacak elemanların, demokrasi içinde gelişecek Cumhuriyetimizin millî ve sosyal eğilimcilerine aykırı fikirler sahibi olan aşırı solcu fikirleri millete, hem de Devlet mikrofonlarından yaymak fırsatını kaçırmıyacak olan kimseler olmamasına son derece dikkat etmek lâzımdır. Radyolara spiker alırken de sesi radyofonik olan şahıslardan ve imtihanla seçerek almak gerekir.

TRT Umum Müdürünün müessesenin basında tek adam olarak çalıştığını işitmekteyiz. Eğer keyfiyet böyle ise alâkalı Bakanlığın dikkatini çekeriz. Kanunlar, her memurun vazife ve salâhiyetini tâyin etmiştir. Memurun salâhiyetine dokunulmaz.

Muhterem senatörler; TRT, bir zümre, bir parti veya bir sapık felsefe grupu tarafından kurulmuş bir kurum değildir. Özel sermaye ile de kurulmamıştır. Bu teşekkül her şeyden önce, milliyetine ve inançlarına bağlı olan milliyetçi, imanlı ve fedakâr bir milletin parası ile meydana gelmiş bir Devlet malıdır. Türk Devletinin radyosudur ve Devletin murakabesinden de âzâde olamaz. Hükümetin bu konuda çok hassas olmasını, gerekiyorsa TRT nin millî menfaatlerimize göre çalışmasını ve vazife görmesini sağlıyacak hükümlerin vakit kaybetmeden getirmesini beklemekteyiz. Kaldı ki, TRT Kanunu çıktığından beri, radyolarımızda bir gelişme olmadığı gibi, televizyon da ismi var cismi yok bir zümrütü anka kuşudur.

Plân gereğince, geçen sene gerçekleşmesi gereken İzmir ve Erzurum radyoları, ihaleleri 1962 de yapıldığı halde, hâlâ kurulmamıştır.

Ankara ve İstanbul radyolarının yayınlarına gelince : Komşu memleketlerdekinden çok daha kısa sahalara gidebilmekte ve daha kötüsü İstanbul radyosu buradan, Ankara radyosu İstanbul ve İzmir'den, hele Doğu illerimizden dinlenememektedir. Bu doğrusu izahı müşkül utanılacak bir vâkıadır.

Radyoda dil meselesine gelince; daha ziyade halk arasında yaşıyan kelimeleri ve dili kullanmak, kuşdili gibi, halkın anlıyamadığı kelimeler ve dille yayın yapmak doğru değildir.

Netice :

1. Radyo şahıslar hakkında meddahlık yapmamalıdır.

2. Muhtariyeti müsavi ölçüler dâhilinde kullanmalıdır.

3. Bugünkü Hükümet, Anayasamızın isteğine göre TRT yi millete hizmet edecek hakikaten müstakil bir müessese haline getirmelidir.

4. Bu güzel müesseseyi parti politikaları ile hırpalamak, millî menfaatlerimize aykırıdır. Bu konuda ayrıca şu hususları da Sayın Bakandan öğrenmek isteriz :

1. Türkiye'de Radyo Vergisi olarak vatandaşlardan alınan paranın yekûnu ne kadardır ve bu para nerelere sarf edilmektedir?

2. Kaçak radyo kullananları tesbit edecek bir teşkilât var mıdır?

3. Seyyar el radyolarından vergi alınmakta mıdır?

4. Bundan sonra radyo istasyonları inşasındaki plân ve sıra nasıldır?

5. Plânın 403 ncü sayfası yatırımlar kısmında «Türkiye radyolarının yayınları yurdun her yerinden ve yurt dışından dinlenememektedir. Yurdun her yerinden ve yurt dışına iyi bir dinleme sağlamak için, çeşitli bölgelerde 100 kilowatlık veya daha fazla güçte 4 veya 5 yeni verici istasyonun kurulması gerekmektedir. Bu gaye ile plân dnöeminde 80 milyon liralık yatırım yapılacaktır; denilmektedir. Bu istasyonlar plânların ve kurulurken coğrafi bölgeleri dikkat nazarına almak gerekmektedir. Plânda bugün mevcudolan radyo istasyonlarını gösterir 316 numaralı tablo tetkik edildiği vakit, bütün coğrafi bölgelerde radyo istasyonu olduğu halde Karadeniz ve Trakya gibi iki coğrafi bölgemizde yoktur. Önümüzdeki dönemde plâna alınmasını ilgililern dikkatlerine sunarız.

6. Hükümet programında «Türkiye'de televizyonu en kısa zamanda gerçekleştirmek kararındayız.» denilmektedir. Televizyon istasyon veya istasyonları ne vakit kurulacaktır?

7. Evvelce Hükümet Anadolu Ajansına verici bir telsiz almıştır. Telsiz Nisan'da Türkiye'ye gelecektir. Bunların monte edilip çalıştırılması için gerekli tahsisatın verilmesi.

Tanınma : Bakanlığın munhasıran turizm sahasında tanıtma faaliyeti yapması gerekirken, bunu kültürel ve politik alanlara da yayarak her yönden tanınması gibi bir çalışma yoluna gidilmiştir. Bunu turizm faaliyetleri bakımından faydasız bir gelişme olarak belirtmek isteriz. Nitekim 1966 yılı programı bu dağınıklığa son vermek için, kültürel tanınmanın Millî Eğitim Bakanlığı ve politik tanınmanın da Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılması gereğini kesin bir tedbir olarak tesbit etmiştir.

Memleketin dışarıda tanınması maksadiyle, Bakanlık 5 yabancı firma ile mukavele imzalamıştır. Bu beş firma; Amerika, Fransa, İngiltere, İsveç ve Almanya'da bulunmaktadır. İsveç firması İskandinavya memleketlerini, Alman firması da Almanca dili konuşan memleketleri program muhteviyatına almıştır. Firmalara hizmetleri karşılığı ödenecek para miktarı 2 600 000 Türk lirasıdır. Anlaşma gereğince tanınma faaliyeti turizm mevsiminden önce yapılacaktır. 1965 yılı içinde 2.5 milyon aded tanıtıcı yayın yapılmıştır. Ayrıca, Turizm ve Tanıtma Bakanlığımızın da hariçte 15 turizm bürosu müdürlüğü «Newyork, Londra, Brüksel, Paris, Roma, Viyana, Münih, Frankfurd, Stokholm, Tahran, Karaçi, Cidde, Telaviv, Beyrut» 4 Basın müşavirliği (Waşington, Londra, Paris, Bonn), ve 2 Basın Ataşeliği «Atina, Kıbrıs» vardır.

Dış turizme yardımcı olacak iç turizmi teşvik için de şehirlerimizde turizm ve tanıtma büroları kurulmuştur. Buralarda çalışan personelin birkaç dil bilmesi faydalı olur.

Tanıtma vasıtaları :

1. Broşür, harita, renkli kitapçıklar,

2. Seyahat için renkli bilgileri veren dokûmanlar (Otel ve turistik rehberleri, tarifeler)

3. Turistlere memlekete gelişlerinde verilecek materyel (şehir plânı, gezilecek yerler, posta formaliteleri, gidilecek eğlence ve spor yerleri)

Memlekette bulunan ve sayıları binleri bulan tarihi birçok eserleri gösterir vazıh harita ve rehberler hazırlanmalıdır. Halen mevcut olanlar turiste fikir verecek kadar vazıh ve güzel değildir. Bunlardan bilhassa dünya çapında olan Bergama, Efes, Antalya, Tarsus, Göreme, Konya, Bursa, Trabzon ve İstanbul'daki tarihi eserlerin değerleri belirtilmelidir.

Elde mevcut turistik broşür ve kitaplar memleketi tanıtacak karakterde değildir. Yabancılar bizim memleketi bizden daha iyi reklâm etmektedir. Bu hususta nümune olacak ve Meclis Kütüphanesinden aldığımız bir Japon ve bir de Tunus'un (eski vilâyetimiz olan Tunus) Turistik kitaplarını, bir fikir vermeleri bakımından gösteriyorum. Gayet güzel basılmış ve tan-

zim edilmiş kitaplar, hem de Türkiye hakkında. Bir de mukayese bakımından bizim hazırladığımız kötü kâğıda basılmış renksiz kitapları gösteriyorum, üzerinde Türk Bayrağı var, pis bir kağıda basılmış. Türk milletinin şahsiyetiyle mütenasip değildir bunlar.

Memlekete turisti cezbedecek, turistik albümler de yoktur. Böylece memleketin arkeolojik durumu ve güzellikleri dünya efkârı umumiyesine arz edilememektedir. Memleketi tanıtacak, Büyük, Atatürk devrinde Viyana'da basılan eski resimli Türkiye albümünden başa bir albüm de yoktur. Temas ettiğimiz ilgililer, böyle bir albümün hazırlanması için 1,5 milyon liraya ihtiyaç olduğunu ifade etmektedirler. 17 milyarlık bir bütçeden bu para ayrılabileceği gibi, albümler yapılıp satışa arz edildiği takdirde en kısa zamanda bu para temin edilir. Turizm Bakanlığının şimdiye kadar takdir edilmeyen bu ihtiyacı telâfi etmesini rica ediyoruz. Karma Bütçe Komisyonunda buna ait sorduğum suale Sayın Bakan yazılı olarak şu cevabı vermiştir. (1966 yılında Türkiye albümü bütçe imkânları nisbetinde yayımlanacaktır.) Biz bunu bir senet olarak kabul ediyoruz.

Emniyet :

Turizmde muvaffat olmanın birinci şartı emniyettir. Yabancı ve yerli turstler emniyet içersinde, memleket içinde gezebilmelidirler. Bu husus da İçişleri Bakanlığı ile Turizm Bakanlığı işbirliği yapmalıdır. Bu konuda Karayolları da anlayış gösterip turislerin vasıtalarının naklinde ve ihtiyaçlarının sağlanmasında rehber olmalıdır. Emniyetsizlik yüzünden iki sene zarfında birkaç, yüzkızartıcı vaka ile karşılaştık. En yakını bir sene evvel Edirne'de vukua gelen hâdisedir. Gerek Sakarya ve gerekse Edirne'de yapılan taarruzlar, hariçte memleketmiz için kötü bir propaganda vesilesi olmuşlardır.

Uduttan itibaren ve memleket içinde tren, vapur, otobüs, gazino, lokanta, sokak ve plâjlarda seyyar satıcılar, turistleri çok rahatsız etmekte, sattıklarını âdeta turistlerin burunlarına sokmaktadırlar. İçişleri Bakanlığı ile anlaşarak bu disiplinsizliği önliyecek ve üzücü hali giderecek tedbirler alınmasına katî zaruret olduğu kanatindeyiz.

Emniyetten yalnız Hükümeti mesul tutmak da doğru değildir. Halkın da bu sahada anlayış göstermesi ve medeni kaidelere riayet etmesi lâzımdır. Aile ocakları, okullar ve bütün eğitim müesseselerinde misafire hürmet ve turizm konuları hakkında bilgi verilmelidir. Esasen misafirperverlik millî ananamizdir.

Netice itibariyle, emniyet olmıyan bir memlekette turizm olamaz ve böyle bir memlekete turist de gelmez.

Konaklama : Turisterin konaklaması için otel, motel, sayfiye köyleri ve kamp yerlerine ihtiyaç vardır. Halen Türkiye'deki turist ikamet imkânları, turistlerin sayısının düşük olmasına rağmen çok yetersizdir. Şayet turizmin inkişafı ile memleketin döviz blânçosunun düzeltilmesi isteniyorsa, bu duruma derhal düzeltilmelidir.

Otel tesisinde orta sınıf turistlerin kalacağı yerlerin inşaası önplâna alınmalıdır. Yapılan otel, motel ve diğer konaklanan yerler yılda bir kere kontrol edilmelidir. Beş Yıllık Plânda Türkiye'ye gelen turistlern 4 gün kaldıkları ve 60 dolâr bıraktıkları, plân dönemi sonunda 6 gün kalmalarının ve 100 dolâr bırakmalarının sağlanabileceği belirtilmiştir. 6 gün kalmalarını sağlamak için tedbir almaya ihtiyaç vardır.

Plânın 426 ncı sayfasında turistlerin geceleme imkânlarını gösteren 336 ncı tablosunda turistler için çok cazip olan bölgelerden Antalya'da 7 otel, Doğu - Karadenizde 5 otel gösterilmiştir. Bu iki mıntakada tarihi değeri çok büyük ve turistleri cezbeden eserler, kalıntılar ve tabiat güzellikleri vardır. Bu iki mıntakada da turistik otel ve komple tesisler inşaası kaçınılmaz bir zaruret halini almıştır.

Trabzon'un Maçka kazasında bir kayanın üzerinde bulunan Meryem Ana Manastırını görmek için birçok turistler gelir. Fakat bunların ihtiyaçlarını sağlıyacak otel olmadığından müşkül durumda kalmaktadırlar. Bu ihtiyacı görmek ve karşılamak bakımından Trabzon'da komple turistik bir otelin yapılmasına katî zaruret olduğunu Bakanlığın dikkatlerine sunarız.

1964 İstatistiklerine göre Türkiye'de 116 329 yatak vardır. Bunun 9 400 zü turistik müessese belgesini haiz bulunan tesislere aittir. Bunun dışında 21 385 kaliteli yatak mevcuttur. Toplam olarak yabancı turistlere arz edilebilecek yatak sayısı 30 785 tir. Bunun 14 000 kadarı öncelik bölgeleri olarak tesbit edilen Marmara, Ege ve Adenizdedir. Turistik otel, motel ve diğer te-

sislerimizde disiplin altında idare edilmelidir. Buralarda vazife görenler, ciddî birer memur olmalı, turistlerin ve yerli ziyaretcilerin bahşişlerine arzı iftikar etmemelidirler.

Plâjlar : Türkiye, güneş, deniz ve kum memleketidir. Yarın memleketimizin en çok turst cezbeden güzelliklerinden birisi de plâjlardır. Fakat plânjlar, gayrimuntazam, disiplinsiz, pis, idare ve müstahdem, yabancı turistlere ve yerli vatandaşlara karşı hürmetsizlik ve kabalık yapmaktadırlar. Buralara alınacak personelin ciddi, sempatik, samimi ve her bakımdan temiz olması gerekmektedir.

Türkiye'de plâjlar; Marmara, Ege denizi, Akdeniz ve Karadeniz sahillerinde vardır. Mevcut plâjlar, modern değildir. İhtiyacı karşılıyacak şekilde yapılmaları zaruridir. Bununla ilgili olarak memlekette miktarı bini bulan kaplıca ve şifalı suları da istifadeye arz etmek gerekir. Bu meyanda bilhassa Yalova tesisleri değerlendirilmeli, ucuzlatılmalı, turistlere ve bütün halka açılmalıdır. Burası Denizbank müdür ve memurlarının sayfiyesi değildir. Burası Büyük Atatürk'ün irade ve hamiyetiyle kurulmuş ve geliştirilmiş bir tesistir. Fakat biz o Büyük Devlet Adamının vasiyetlerini unutuyoruz.

Arkeolojik ve tarihi eserler :

Memleketimizde Sümer, Eti, Roma, İyon, Bizans, Selçuk ve Osmanlı Türkleri devirlerine ait sayıları binleri bulan tarihi ve arkeolojik eserler vardır. Bu eserler bilhassa İstanbul ve Marmara havalisi, Batı - Anadolu'da, Akdeniz, Karadeniz, Ankara, Konya, Ürgüp ve Doğu - Anadoluda bulunmaktadır. Bunların içinde dünya medeniyetine beşiklik yapmış Efes ve Bergama gibi olanları da vardır.

Şimdiye kadar daha ziyade propagandası yapılan ve turistlere gösterilen Eti, Roma, İyon ve Bizans eser ve kalıntılarıdır. Kanaatimize göre turist celbi bakımından buna devam etmekle beraber, Kâbeden sonra Türkiye'de ziyaret edilecek dünya çapında mukaddes İslâm emanet, terbiye ve mâbetleri de vardır. Bunların yerli ve yabancı Müslüman turistler ziyaret edebilecekleri gibi Hiristiyen ve diğer dinlere mensubolan turistlerde ziyaret ederler. Bunlar;

1. İstanbul'da Topkapı Sarayındaki mukaddes emanetler,

2. İstanbul'da Hazreti Peygamberimizin Sancakları, Eyüp Sultan Türbesi,

3. Konya'da Mevlâna tarikatının banisi ve en büyük tasavvuf şairi Hazreti Mevlâna Türbesi,

4. Bursa'da büyük âlim Emir Sultan Türbesi,

5. Ankara'da Bayramiye tarikatının kurucusu âlim ve din adamı Hacıbayram Veli Türbesi,

6. Edirne'de Mimari haşmet ve güzellik bakımından bütün İslâm âleminin şaheser mâbedi Sultan Selim Camii,

7. İstanbul'da Birinci Fatih Camii adını vermeyi şiddetle arzu ettiğimiz Ayasofya Camii,

8. İstanbul'da altı minaresi ve heybetiyle İstanbul semalarını süslüyen mavi çinili Sultan Ahmet Camii,

9. İstanbul'da büyük mimar, Sinan'ın şaheserlerinden Süleymaniye Camii,

10. Bursa'da Yıldırım Beyazıd'ın iradesiyle inşa edilmiş bulunan 20 kubbeli Ulu Camii,

11. Konya'da Alâaddin Camii (Minberi Abonoz ağacından yapılmıştır.)

12. Bu eserleri yüzlere çıkartmak imkânı vardır. Fakat bugün için dünyaca tanınanlar yukarıda arz ettiklerimdir.

Bu eserlerin restorasyonuna gelince; bugüne kadar daha ziyade Roma, İyon ve Bizans esesleri restore edilmişlerdir. Bunu millî anlayışla bağdaştırmak mümkün değildir. Bu topraklar Roma, İyon ve Bizans'dan çok evvel bizimdi (Sümer ve Eti Türkleri olarak) onlar, sonradan müstevli olarak gelmişler ve bâzı eserler yapmışlardır. Sonra bizde bunların hepsini kapı dışarı etmiş, kendi topraklarımıza sahibolmuş ve dünya çapında eserler meydana getirmişiz.

Restorasyonda kendi eserlerimizin de dikkat nazarına alınması kanaatindeyiz. Bu eserleri gösterir harita ve rehberler, turiste fikir verecek kadar vazıh ve güzel değildir. Bunlardan bilhassa dünya çapında olan Bergama, Efes, Antalya, Tarsus, Göreme, Konya, Bursa, Trabzon'da Meryem Ana ve İstanbul'daki tarihî eserlerin değerleri belirtilmelidir.

Hâtıra eşya sanayii :

Memleket için çok önemli bir gelir kaynağı haline gelebilir ve başka ülkelerde olduğu gibi bunun sağlıyacağı gelir önümüzdeki yıllarda milyonlarla ölçülebilir. Sadece, 1962 yılında yabancı turistler, yukarıda zikrettiğimiz esaslara

göre çeşitli alış verişler için 1 milyon dolâr harcamışlardır. Gerçekten değerli ve Türk sanatını temsil edebilecek nitelikteki eşya ve mâmûller seçimine tabi tutulmalı ve imalâtçılara cesaret vermek ve teşvik etmek için mahallî yardımda bulunulmalıdır. Böylece, el sanatları, sanat ve folklor alanlarında yeni bir imalât dalı gelişecek ve binlerce aileye mühim gelir sağlıyacaktır.

Yalnız, hâtıra eşyalar pahalıdır. Bunları orta halli bir turistin bütçesine göre ayarlamak ve böylece daha çok turist celbetmek gerekir.

Ekonomik turizm : Turizm kalkınmasında da prensip itibariyle karma ekonomiyi tatbik etmek ve bilhassa özel sektörü teşvik ve himaye zaruridir. Âlemşumul mânada turizme, görünmiyen ihracat denilmektedir. İhracattan maksat, bir memleketin mahsullerinin veya hizmetlerinin muayyen kaideler ve şartlar dâhilinde yabancı bir memlekete veya turiste satışı anlaşılır. Bu satışta ihraç edilen eşya veya hizmetin, ihracatı yapan memleket menşeli olması, ihraç maddesinin bir mal veya hizmet olması, millî ekonomideki mânasında bir yabancıya satılmış olması, bedelinin dış memleketlerce ödenmiş bulunması lâzımgelir. Turizmde, ilk bakışta ve ekonomik mânada bir mal satışıdır. Bu satışta muvaffak olabilmek için şartların tamam olması ve noksansız tatbik edilmeleri gerekir. Ancak, böylece muhtacolduğumuz dövizi temin edebiliriz. Bizde de turizm faaliyetleri başladığından beri bu konuda birçok şeyler söylendi yazıldı, kitaplar ve broşürler neşredildi. Fakat fiilî olarak henüz birkaç vilâyette yapılan turistik otel ve motelden başka bir şey yapılmamıştır.

Turizm kalkınması, Türkiye'ye gelecek turist sayısına bağlıdır.

Turist sayısı ve turizm geliri bakımından (Dolâr olarak) :

Yılı	Turist sayısı	Gelir (dolâr)
1963	154 823	7 659 000
1964	168 054	8 317 000
1965 (7 aylık)	156 417	13 174 000

Bu miktarlar kâfi değildir. Türkiye turizm politikasının ilk gayesi, şüphesiz yabancı turist sayısını yılda 200 000 ne çıkarmak olacaktır. Bu da alınacak tedbirlerle mümkün görülmektedir.

Turist celbi ile ilgili olarak;

1. Huduttan itibaren bütün turistlere her türlü kolaylığı göstermek lâzımdır.

Kolaylıkların başında kambiyo ve döviz hizmetlerini kolaylaştırmak, uzun formalite ve merasimlerden mümkün olduğu kadar sarfınazar etmek gerekir.

2. Turistlere bir miktar gümrük muafiyeti tanınmalı, bunun için, malî mevzuat ve gümrük formalitelerimiz daha toleranslı ve basit bir esasa bağlanmalıdır.

Yatırımlar : Çok turist celp ve çok döviz temin etmek için, çok yatırım yapmaya ihtiyaç vardır. Türkiye, turizm yatırımlarını yapacak durumdadır. Memleket otel ve diğer turistik tesisleri için yatırım yapacak muhtelif kredi müesseselerine sahiptir. Bu hususta Vakıflar Bankası, Emekli Sandığı, İşçi Sigortaları ve Turizm Bankasını zikredebiliriz. Bu müesseseler millî para ile lüzumlu yatırımları yapacak durumdadırlar. Ayrıca yabancı sermayeden de istifade edilmelidir. Bu müesseselerden kredilerin dağılmasında öncelik kaidesine riayet edilmelidir.

Senelere göre yatırımlar şöyledir :

1963 te 156 463 000 lira,

1964 te 208 000 000 lira,

1965 de 310 900 000 liradır.

Bütçe teklifi : 1966 yılı bütçe teklifi 75 862 211 liradır. Bunun 50 027 210 lirası cari harcamalar, 5 700 000 lirası yatırımlar, 20 155 001 lirası sermaye teşkili ve transferler için teklif olunmuştur. Yeni teşekkül etmiş bir Bakanlık için bu bütçeyi yeterli bulmamaktayız.

Teşkilât :

Turizm ve Tanıtma Bakanlığının görevi, Kuruluş Kanununda tesbit edilmiştir. «Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, turizmi, millî ekonominin verimli sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendrir. Turizmle ilgili işleri yapar, yaptırır, düzenler, teşvik ve koordine eder, denetler, yurdu ve ulusu tanıtmaya yarayacak hizmetleri görür. Haber ve yayın hizmetlerinin görülmesini kolaylaştıracak tedbirler alır.»

Yukarda arz edilen görev maddelerine göre Bakanlık üç türlü hizmet ifa etmektedir.

1. Turizm hizmetleri,

2. Tanıtma hizmetleri,

3. Haber ve yayın hizmetleridir. Bakanlığın asıl vazifesi, turizm ve tanıtmadır. Bakanlığın vazifesini tam olarak yapabilmesi için, turizm ve tanıtma görevini ihtiva eden bir bakanlıkla, radyo, Anadolu Ajansı, haber ve yayın hizmetlerini ihtiva eden istihbarat veya propaganda bakanlığına ayrılması kanaatindeyiz. Turizm Bakanlığının vazifesini lâyıkı ile yapabilmesi için bütün bakanlıklar ve Başbakanlığa bağlı genel müdürlüklerle işbirliği yapmalı ve hattâ bunun için Başbakanlık bu vazifeyi ya Plânlamaya vermeli veya bir Koordinasyon Komitesi kurmalıdır. Bilhassa Ulaştırma, İçişleri ve Maliye bakanlıkları ile çok sıkı işbirliğinde bulunmalıdır.

Teferruat :

1. Dış turizme yardımcı olacak iç turizm kolaylıkları için tedbirler alınmalıdır.

2. Turizm eğitim ve öğretimine önem verilmeli ve bunun için gerekli tedbirler alınmalıdır.

3. Türkiye'de zaruri değilse, seyahati tahdideden askerî yasak bölgeler azaltılmalıdır.

Netice :

1. Hükümet programında turizmin geliştirilmesi için tesbit edilmiş bulunan tedbirlerin vakit geçirilmeden uygulanması, kalkınmanın gerçekleşmesi için önemlidir. Böylece ekonomik, sosyal ve kültürel çok mühim bir kaynak elde edilmiş olacaktır.

2. Türkiye bilhassa parası kıymetli memleketlerden turist çekmelidir.

3. Beynelmilel turizm yüksek bir rekabet pazarına işaret eder. Bu pazarda tutunabilmek için serbest turistik mübadele temayülüne uymak ve memlekete girişi imkân nisbetinde kolaylaştırmak lâzımdır.

4. Turizm her alanda hizmet kalitesini yükseltmek, Türk turizm ve otelciliği için bir mecburiyettir.

5. Turizm bilgi ile gerçekleşir. Bunun için bir veya birkaç turizm okulunun kurulmasına ihtiyaç vardır.

6. Turizmin muvaffak olmasının birinci şartı emniyet ve ulaştırmadır. Bunun başında telefon ve diğer ulaştırma vasıtaları gelir.

7. Turistik yollar aynı zamanda iktisadî kalkınmamızın da mihverini teşkil edeceklerdir.

8. Her alanda olduğu gibi, turizm endüstrisinde de muvaffak olmak için para, plân ve programa ihtiyacolduğunu hatırdan çıkarmamak lâzımdır.

9. Tarih boyunca her dâvada muvaffak olmuş asil Türk Milletinin turizm dâvasında muvaffak olacağına inanıyoruz.

1966 bütçesinin Türk Milleti ve Turizm Bakanlığı için hayırlı olmasını diler Adalet Partisi Senato Grupu adına hepinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Petrol Dairesinin açık oylaması için oyunu kullanmıyan sayın üye var mı?.. Yok. İşlem bitmiştir efendim.

Sayın Demir. Buyurun efendim.

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, Sayın Bakan. Bütçesi görüşülmekte olan bu Bakanlığın, memleketin sosyal gelişmesi, ekonomisi, eğitim ve öğretimi konularında gördüğü ve görmesi gereken görevi 15, 20 dakikalık bir zamana sığdırmak, hiç şüphe yok ki, imkânsızdır. Milletçe arzulanan modern Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yollardan kalkınmasını turizme bağlama zorundayız. Zira plânlı bir kalkınma devresinde, millî gelirin ana unsurunu teşkil edecek zengin yeraltı kaynaklarımızın etkisi ne ise, turizm kaynaklarımız geliştirildiği an etkisi aynı olacaktır. Ne hazin bir tecellidir ki, sermayesi yalnız tarihî eserlerle tabiatın güzelliklerinden ibaret olan sosyal ve ekonomi alanlarında bu kadar büyük önemi bulunan turizm bizde uzun yıllar Ticaret Bakanlığının bünyesinde sembolik bir isimden ibaret kalmıştı. Ve ileriyi gören milletler turizm endüstrisini en önemli konulardan biri olarak kabul etmişlerdir. Yaşadığımız çağda birçok memleketler bütçe açıklarını, dış ticaretteki zararlarını turizmden sağladıkları gelirlerden kapattıkları bir gerçektir. Bunun önderliğini yapan da İspanya, İtalya, İsviçre gibi memleketlerdir. Türkiye bugün için turizmden elde ettiği gelir yıllık icraatının % 2 - 3 ü arasındadır. Komşumuz Yunanistan'ın bir milyarın üstünde Türki lirasının bir yıl içinde dış turistlerden sağladığının bilinmesini isterim. Yukarda da işaret ettiğim üzere sermayesi tarihî eserlerle tabiat güzelliklerinden ibaret olan

turizm için gerçek vatanı seçmek gerekirse bu vatanın ancak Anadolu olabileceğini tereddüdetmeden söyliyebiliriz. Yetkili ilim adamlarının muhtelif tarihlerde verdikleri raporlar da bu yoldadır. Yabancı mütehassıslardan birisi şöyle demektedir. Avrupa ve Amerika'da turistler için ilgi çekecek yer kalmamıştır. Türkiye'de turistler için görülmemiş ve görülmeye değer hazineler vardır. Türkiye Batılı zihniyetle çalıştığı takdirde dünyanın bir numaralı turizm bölgesi olmaya namzettir. Prof. Bade'nin yurdumuz için yılda 200 ile 300 milyon dolârlık turizmden bir gelirin ilk hedef olarak hayal sayılmıyacağını ifade etmektedir. Teşhisleri yerindedir. Edirne'den Hakkâri'ye, Samsun'dan Mersin'e kadar vatan sathında serpilmiş olan güzellikler, tarihî eserler, akar ve şifa verici sular, bol güneşli nâdide kıyılarla Türkiye'miz başlı başına bir hazinedir. Artık anketler, etütler son bulmalıdır, bu hazineler değerlendirilmelidir. Geçmiş yıllarda olduğu gibi yatırımlar yalnız muayyen bölgelere değil, bütün vatan sathına dağıtılmalıdır. Ovacığın Munzur'u, Aksaray'ın yeraltı sarayları, Ürgüp'ün çeşitli zenginlikleri Efes kadar değer bulma yolları aranmalıdır.

Muhterem arkadaşlar, birkaç cümle ile de turizmin gelişmesinde herkesçe bilinen birkaç gerçeğe temas etmek isterim.

Her Bakanlığın kuruluş kanunlarından turizmin gelişmesini önleyici tedbirler çıkarılmalıdır. Turist her yerde kendisini emniyette hissetmelidir. Turistik bölgeler, sahiller daima sıkı kontrol altında bulundurulmalıdır. İstirahatleri sağlanmalı, her türlü kolaylık temin edilmelidir. Eski eserler, müzeler, türbeler her vakit için turistlere açık bulundurulmalıdır. Turistik tesisleri kuracak olan özel sektöre imkânlar sağlanmalıdır. Bilûmum otel ve motellerde hatıra eşyaları, yurt manzaralarını ihtiva eden eşyaların satılması mecburi kılınmalıdır. Dış turizm kadar iç turizme de önem verilmelidir. Bilhassa başlı başına bir şifa kaynağı olan kaplıcalar değerlendirilmelidir.

Buradar, iğrenilecek yer durumundan çıkarılarak imrenilecek yer durumuna getirilmelidir. Yurt kalkınmasında bu kadar önemli bir yeri olan bu endüstri kolunun okullarımızda, radyolarımızda, her türlü eğitim ve öğretim alanlarında geniş yer verilmelidir. Bunda büyük faydalar görmekteyiz.

Aziz senatörler, Turizm Bakanlığının Türk basını ile olan ilgisi her ne kadar basın mensuplarına sarı basın kartı vermekten ibaret ise de, biz, bu realiteyi bir yana bırakarak, hakkında birkaç cümle söylemek istiyoruz. Yedi iklim, dört bucakta hükümran olan koca bir Devletin nüvesi durumundaki Anadolu bugün için sayısız sosyal, ekonomik problemleriyle şerefli Türk basınının karşısında durmakta olan bu problemlerin çözümü konusunda yardım beklemektedir. Türk basınını yıkıcı ve ayırıcı değil, yapıcı ve uyarıcı bir hüviyette görmek ve onu bu yolda müşahade etmek vatanperver her Türk'ün arzusudur. Bu arzunun tahakkuku basına ve mensuplarına bâzı imkânlar sağlamakla mümkündür. Çeşitli dertlerle hemdert olan basının kendi özel dertlerine de deva bulunmalı, basın mensupları tatmin edilmeli ve tam bir refaha kavuşturulmalıdır. Ondan sonra kendilerinden tam bir memleket hizmeti istenebilir. Aksi halde basın ve mensupları tam görevini yapmıyor demek hasta bir tabipten şifa beklemek gibi olur. Basın mensupları bu meslekin alfabesinden başlıyan ve bugün onların temsilcisi durumunda bulunan Sayın Bakan önce 195 ve 212 sayılı Kanundaki aksakları gidermelidir. Bilhassa Basın - Yayın Kurumunun, İlân Kurumunun sıkı bir teftişe tabi tutulmasını istemekteyiz. Basın politikasının memleketin menfaati ve gerçeklerine göre ayarlanabilmesi ancak rejimimize, meslek mensuplarına fayda sağlıyacağı muhakkak olan Basın Şûrası yılda bir defa mutlaka toplanmalıdır. Siyasi partiler ister iktidarda, ister muhalefette bulunsunlar, basından gelen tenkid ve temennilere aynı istekle kulak vermelidirler. Basına intikal eden haberlerin daha sıhhatli olması ancak basın mensuplariyle haber kaynakları arasındaki engellerin bertaraf edilmesiyle mümkündür. Ölümle pençeleşen Anadolu basınının problemleriyle sathî değil candan ilgilenilmelidir. Anadolu basınının fedakâr mensuplarına gereken her türlü yardımın yapılması ve yapılma yolları mutlaka aranmalıdır. Anadolu'nun hakiki dert ve isteklerine bihakkın eğilmeli, bir Anadolu basını olduğu bilinmelidir.

Muhterem arkadaşlar, radyolarımız ve Anadolu Ajansı hakkındaki görüşlerimizi de şöylece özetliyebiliriz. Burada yapılan konuşmalar bana şu intibaı verdi arkadaşlarım. Anadolu Ajansının başında siyasi görüşü A. P. ye, TRT nin başında bulunanın da siyasi görüşü C. H. P. ye yakın olduğu için tenkidler bu istikamette yapılıyor. Hakikatleri söylesek ne olur arkadaşlarım? Gerçek şudur ki, radyolarımız tarafsızlığı dünle asla kıyas kabul etmiyecek durumdadır. Radyolarımız her iktidar devrinde iktidarların yegâne propaganda vasıtası olarak kullanılmıştır. Hakem durumunda olan milletin çoğu radyolarımızın bu şekildeki kullanılışından daima şikâyetçi olmuşlardır. Bugün radyolarımızın tarafsız olmadığını beyan edenlere şunu hatırlatmak isterim. Bir vakitler muhalefette bulunanların Parlâmento içinde ve dışında yaptıkları konuşmalardan ne kadarının ne şekilde halk efkârına iletildiği hepimizin malûmudur. Her hangi bir husus hakkında karar vermeden evvel yaşadığımız ânı değil, geçmişte, hem de yakın bir geçmişte yaşayan anları da biran için düşünmek lâzımdır. Dün nerede idik, bugün neredeyiz? Arkada bıraktığımız bir seçim devresinde, seçime giren her partinin muhtelif kademelerinde bulunanlar çok şeyler söylediler. Söylenenlerin çoğunu en sivri noktalarına varıncaya kadar radyolarımız vasıtasiyle Türk umumi efkârına intikal ettirilmiştir. Vatandaşlar söylenenlerin cümlesini akıl ve mantık süzgecinden geçirerek gördüğü hakemlik vazifesini oylarını kullanmak suretiyle verdi. Milletin yaptığı hakemlik vazifesine ve verdiği karara artık hürmet etmek bizim gibi Parlâmento üyelerine düşmektedir. Vazifemiz de budur. Kanaatim odur ki, muayyen bir partinin görüşlerine yalnız hizmet eden ve onun görüş ve düşüncelerini, halk efkârına intikal ettiren bir radyonun hizmeti ne olursa olsun, dimağlarda yaratacağı istihfamları bilmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, bugün için radyo yalnız haber alma ve verme durumundan çıkmıştır. Bir eğitim ve öğretim vazifesi görmektedir. Nüfusunun henüz % 60 - 70 i okuma - yazma bilmiyen bir memlekette radyonun oynadığı rolü, gördüğü hizmeti takdir etmiyen bir insan tasavvur edilemez. İfa ettiği hizmetleri göz önünde bulundurmak cihetiyle radyolarımızı programların hazırlanmasında dikkatli olunmalıdır. Üzerinde durulması lâzımgelen en önemli nokta bilhassa Güney ve Doğu - Anadolu bölgesi sakinlerinin çoğunlukla komşu memleketlerin radyolarını dinlemelerinin nedenleri üzerinde durmak lâzımdır. Radyoların takatlarının artırılması, il radyolarının programlarının bölge sakinlerini tatmin edecek programlara yer verilmesinden fayda mülâhaza etmekteyiz. Sesimizi, yalnız bu vatan sathında yaşayanlara değil, yurt dışında yaşayan, bu vatanın hasretini çeken milyonlarca vatandaşlara da duyurmanın üzerinde durulmalıdır. Genel kültüre, sosyal gelişmeye, eşsiz faydalar sağlıyacak olan televizyon, İkinci Beş Yıllık Plân devresinde tahakkuk ettirilmelidir.

Anadolu Ajansına gelince : Bunu, C. H. P. Sözcüsü arkadaşım tarafsız olduğunu söylediler. Eğer Anadolu Ajansı tarafsızlığı halihazırda müdür olan arkadaşımın ekserisinin C. H. P. taraftarı olan kimseler tarafından seçilen bir arkadaşın şahsında arıyorlarsa haksızlık yapıyorlar arkadaşlarım.

BAŞKAN — Sayın Demir, vaktiniz tamamdır.

MEHMET ALİ DEMİR (Devamla) — Anadolu Ajansına gelince: Karma Bütçe Komisyonunda da söylediğim gibi, bu teşekkül A dan Z ye kadar tarafsız bir tutum içinde vazife görmektedir. Birçok imkânlardan yoksun bulunan Anadolu Ajansının bu imkânsızlıklar içinde gördüğü vazife değerlendirildiği vakit bu müessesede vazife görenleri tenkid değil, ancak tebrik etmek lâzımgelir.

1966 yılı bütçesinin milletimize ve Bakanlığa hayırlı, uğurlu ve başarılı olmasını diler, hepinizi hürmetle selâmlarken bir tek cümleme müsaade etmenizi istirham ediyorum. Basın kartları var arkadaşlarım. Bu basın kartlarına sahibolan birçok vilâyetlerdeki basın mensupları belediyenin bütün vasıtalarından faydalandığı halde Ankara Belediyesinin almış olduğu bir kararla ki, bu karar da Danıştayda tasdik edilmiştir, bu hak kaldırılmıştır. Hem diyoruz ki, basına imkânlar tanıyalım, hem şunu tanıyalım arkadaşlar. Verilen bir hakkı almak kadar da acı bir şey olamaz. Hükümetin bunun üzerinde durmasını isterim. Ve çekirdekten yetişmiş olan bir arkadaşımıza candan

ve gönülden başarılar temennisiyle huzurunuzdan ayrılırım arkadaşlar. (Alkışlar)

BAŞKAN — Petrol Dairesi 1966 yılı Bütçesine verilen oyların sonucunu arz ediyorum : 32 ret, 85 kabul, toplanan oy 117 dir. Tasarının kanunlaşması kabul edilmiştir.

Sayın Tarlan (Yok, sesleri)

Sayın İnceoğlu, buyurun.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Sayın Başkan, sayın senatörler, Muhterem Bakan ve erkânı, hepinizi hürmetle selâmlarım.

Turizm Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle fırsat bulduğumdan bâzı tenkid ve temennileri şahsım adına arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar,

Radyoda birçok zamanlar hoşnutsuz neşriyat yapılmaktadır. Ben bunlara değinerek birkaç misal vereceğim.

1. 3 - 5 ay önce bir neşriyatta dindar adamlar arasında ahlâksız kimseler olabileceği gibi dindar olmıyan kimseler arasında da çok ahlâklı faziletli kimseler bulunabileceği ileri sürülerek din ile ahlâk arasında bir münasebet olmadığı yolunda bir neşriyat veya yorum yapıldı. Dindar görünen kimseler arasında ahlâk kaidelerine riayet etmiyenler varsa bu gibi şahısları hakiki dindar olarak kabul etmemize imkân yoktur.

Bizim Türklerde dinine sadık olmıyan, Allah'ını inkâr eden olduğunu pek kabul etmek istemiyorum.

Onun için, dindar görünmiyen kimseler arasında çok ahlâklı faziletli kimseler vardır.

Millî Şairimiz merhum Mehmet Akif Ersoy bakımız ne güzel söylemiştir.

Ne irfandır ahlâka veren yükseklik ne vicdandır.

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır.

Bir şahıs hangi dine salih olursa olsun bir Allah saygısı vardır.

Saygı da korkudan veyahut da ondan bir medet ummaktan gelir.

Din ile ahlâk arasında çok büyük bir irtibat vardır. Onun için her cemiyetin bir dini vardır, dinin esası ahlâka dayanır. Bu itibarla Devlet Radyosunun bu şekilde bir yorum yapmasını şahsan iyi karşılamadığım gibi bunu dinliyen birçok kimselerin de tenkidini mucibolmuştur. Devlet Radyosundan neşredilen mevzuların Devlet ağzından çıktı gibi kabul etmek bilhassa orta halk tabakası arasında bir teamül haline gelmiştir.

Bu kadar nazik bir mevzuun Devlet Radyosundan yorumu yapılmasında ne gibi bir zaruret ve lüzum görülmüştür ve bunu hangi mütehassıs din adamı hazırlatmıştır? Eğer bu yayınları ile lâik bir devlet olduğumuzu Dünyaya anlatmak istiyorsa, şimdiye kadar konuşmalarımızda, kulis istişarelerimizde her partiden olan muhtelif sayın üyelerin ifade ettikleri gibi TRT de lâikliği maalesef dinsizlik mânasında anlamakta olduğunu arz ve ifade etmeyi bir vecibe sayarım.

Bunun için lâiklik partiler üstü ele alınarak tarif edilmeli, herkesin kendi istediği gibi anlaması önlenmeli. TRT Kanununda suç unsurları tafsilen tasrih edilerek adliyenin murakabesi kolaylaştırılmalıdır.

2. Geçen sene bir Pazar günü tatil tiyatrosu saatinde radyoda bir piyes yayınlandı.

Bu piyeste gûya bir kadın turistin İstanbul'a yaptığı seyahatini canlandırmakta olup tüyler ürpertici idi.

Turizmi teşvik için seferber olduğumuz bir zamanda hakikat hilâfı olarak bu kadar yıkıcı, menfi ruhlu bir neşriyat tasavvur edilemezdi.

Mevzu şudur : Bir kadın turist İstanbul'da kaldığı otelde, otel sahibi ile kâtibi tarafından bu turistin ırzına geçilmeye teşebbüs edilmekte ve bu kadına turistin gözleri önünde bir Türk erkeği de bir başka kadının ırzına geçmektedir. Sonra turist kadın otelin odasında haşaratın hücumuna uğramakta bunu gören Devlet memurları tarafından alaya alınmaktadır.

Türkiye'den bütün dünya milletlerini tiksindirecek, turistleri ürkütecek şekilde Devlet Radyosunda neşriyatta bulunan, dinsizliğin, ahlâksızlığın mubah olduğunu aşılamaya çalışan mesul şahıslar hakkında ne muamele yapılmıştır? Müstakil TRT İdaresinden ne anlaşılmaktadır? Onun neşriyatının Parlâmento ve Hükümet dışında murakabe edecek tarafsız bir organ düşünülmekte midir?

Muhterem arkadaşlar,

Radyonun müstakil olmasına karşı değilim. Fakat bunun bir hududu olmalıdır. Devlet için-

de Devlet gibi hareket etmemelidir. Onun neşriyatını da murakabe edecek bir organ olmalıdır. Ve suç unsurları tafsilen tasrih edilmelidir.

3 ncü bir nokta : İstediği bir kimsenin konuşmasını çok verir, istemediğinin az verir onu da en kötü yerlerini seçer ve ondan başka bir şey söylememiş gibi bir ifade kullanılır. Temas edilen mevzuların başlıklarını vererek şu mevzulara temas etmiştir, dense mesele yoktur. Ne ise buna da münasip bir norm tâyin ve tesbit etmeleri lâzımdır.

Bir de şu hususu takdirlerinize arz ederim.

Hepimizin bildiği gibi geceleri uyku saatinden önce çocuklar için bir hikâye anlatılmaktadır.

Bu hikâyelerin çoğu aklın ve mantığın kabul etmiyeceği eski hurafelerdir. Böyle şeylerle gençlerin zihinleri bulandırılmamalıdır.

Çocuklara ahlâk dersi verilmek isteniyorsa ki lâzımdır, ona göre onların millî hislerini galeyana getirecek ve ibret dersi verecek hikâyeler, menkıbeler tertipliyecek bir mütehassısına vermelidir. Ahlâk kaidelerinin müessiriyetine dair kısa ve tatlı bir olay anlatmama müsaade ederseniz arz edeyim.

Balkanları Türkler işgal ettikleri sıralarda ordu üzüm bağları arasında dağınık şekilde istirahat etmiş o zaman üzüm sahipleri eyvah mahvolduk bütün üzümler gitti, demişler. Ordu çekilince hemen bağlarına koşmuşlar. Ne görsünler, üzüm bağındaki üzümlerin değeri kadar para köklerine çıkılanmıştır. Adamlar hayretler içinde kalmışlar ve bu ordunun sırtı yere gelmez, diye söylemişler. Buna benzer menkıbeler Türk İslâm tarihinde pek çoktur. Bendeniz şahsım adına tahdidedilen 10 dakika içinde fazla konuşmak imkânına sahip değilim.

Hulâsa olarak temennim odur ki, Sayın TRT İdaresi menfi ruhlu yıkıcı neşriyat yapacağı yerde millî his ve duygularımızı galeyana getirecek neşriyata önem vermelidir.

Basın hususunda, Sayın Mehmet Ali Demir'in fikirlerine şahsan iştirak ettiğim halde radyo hakkındaki fikirlerine iştirak etmeme imkân yoktur.

Bütçenin hayırlı olması dileği ile hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Okyayuz, buyurun.

CAVİT TEVFİK OKYAYUZ (İçel) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, bacasız sanayi diye isimlendirilen turizmin temeli; bir ecnebi mütehassısın ifade ettiği gibi «Memleketin kendisi, manzarları, eşsiz artistik ve arkeolojik zenginlikleri ile halkın âdet ve ananesidir.» Birçok vesilelerle isminden bahsettiğimiz Bade, bu hususdaki raporunda «Türkiye şahane sahil güzellikleri ve müsait iklim şartları yanında turisti celbedecek ayrı bir cazibeye daha sahiptir, ki bu da eski eserlerle dolu yerlerin bolluğudur» diyor.

Memleketimiz için bir dağ gibi yüce ve yüksek bir gerçeği kapsıyan bu faktörler içinde turizmin yerleşip gelişmesi için kurucu ve koruyucu nizamı tesis ederek âhenkli bir inkişafa imkân hazırlamalıdır.

Hükümet programında, turizm endüstrisini; idari, teknik ve ekonomik üniteleriyle âhenk içinde işliyen yeni bir kuruluş haline getirmek kararını vuzuhla ifade ve beyan ederek bu inkişafa hâkim olması lâzımgelen esasları değerlendirmiştir.

Bugün görülen hakikat odur ki; turizm bir iktisadi bütünlük ve ekonomik zümreler âmili olarak her sahada her çeşit üretici tahrikçi memleketin üretim potansiyelinin tam bir kapasitede hızla kullanılmasında yardımcı olacaktır.

Hem iş sahasını çoğaltmak, hem döviz gelirlerini artırmak bakımından turizm dengeli bir ekonomide kalkınmanın bütünleyici bir fonksiyonu olmak gücündedir.

Tarihî kalıntıları ve eşsiz güzellikleriyle büyük bir turizm sermayesine sahip Türkiyemizde, bu hakikatleri ifade ve beyan etmek daima kolay olmuştur. Mesele bu gerçeği delilleriyle turizm âleminde sebat edip kıymetlendirebilmektedir. Bu da bu sanayi sahasında büyük ehemmiyet alan propagandanın belli ve bilinen esalarına dikkat edilmesinin zorunluğunu meydana çıkarmaktadır. Hayat seviyesi düşkün, nitelikleri memleketimize benziyen ekonomik ve siyasi ilişikleri bakımından turiste zorluklar çıkarabilecek, ulaştırma işlerinin maddi ağırlıkları, imkânsızlık derecesinde olan memleketlerde yapılacak propagandanın memleketimiz için bir fayda sağlamıyacağı daima düşünülmelidir.

Turizmin, vasıtalı veya direkt propagnda çeşitleri üzerinde müessiriyetle durabilecek hüviyet

ve kıymette elemanlarla ve vasıtalarla teçhizi büyük bir ehemmiyet almaktadır.

Hepimizin birleştiğimiz hakikat odur ki; turizmin memleketimize sağlıyacağı imkân ve vasıtalar Türkiye'nin iktisadi ve kültürel kalkınmasında esas temellerden biri olabilir. Turizm bir ihtısas mevzuudur; bünyesinde bu yönden bir devamlılık ister. Turizmin sosyal problemlerine eğilerek, millî turizm politikasının tesbitinde zaruret vardır. Turizmin ileri bir görüş içinde bir kültür, bir ilerleme, bir medeniyet meselesi olduğunu ve Hükümetlerin işi olmaktan çok milletin alâka, fikir ve hisleriyle örülecek bir kıymet ve ehemmiyet taşıdığını kabul etmek lâzımdır. Tarihî değeri olan yerlerin en iyi şekilde kıymetlendirilmesi, halka turizm zihniyetinin kazandırılması, bu ölçü ve bu inanış içinde sağlanabilecek neticelerdir.

Allahın en büyük bir nimeti olarak Türk Milletine lûtfettiği Cenup sahil yolundaki, İsviçreli Bittel'in tâbiriyle (Grand korniş) i dünya milletlerine bütün bedîî heyecanlariyle tadıp tattıracak yalnızca maddi imkânlar olamaz. Millî ananeleri yok edebilecek psikolojik aksülamellerden dikkatle kaçınılarak, millî ve ilmî bölgesel hususiyetleri de koruyacak tedbirler üzerinde önemle durulmalıdır.

Şüphe yok ki, turizmin plânlanması hususunda bu ehemmiyetli fikir ve davranış üzerinde durulmakla beraber, bu endüstrinin büyük bir sermayesini korumak hususunda ciddî ve devamlı bir emek ve gayretin değişmez ve gevşemez cehdi bütün gücüyle hissedilmelidir.

Yabancı mütehassıs Dr. Röln'in bizzat «Silifke ile Mersin arasındaki bütün sahada turistik yerlerin tesisi için çok iyi şartlar mevcuttur. 10 kilometre uzunluğunda bir plâj da Erdemli civarında ve Kocahasanlı yakınında bulunmaktadır...» diye tarif edip değerlendirdiği yerlerden bir kısmının bir toprak tevzi komisyonu tarafından göçmenlere tahsis edildiği ve bir malmüdürünün de bu temellüke hizmet ettiği acı veren bir hakikat olarak hepimize üzüntü vermiştir. Türk turizmine büyük zarar verecek bu korkunç hatanın düzeltilmesi hususunda Toprak - İskân Genel Müdürlüğünce teşebbüse geçildiğini öğrenmekle sevindim. Sayın Vekilden istirhamım odur ki, Bakanlıkları ve Maliye, İmar ve İskân Bakanlıklarından üst derecede umum müdürler seviyesinde bir toplantı tertibederek, Allahın Türk Milletine büyük lûtfu olan (Grand korniş) i koparmamanın kesin ve değişmez tedbirini acele ve mutlak olarak almalıyız. Turistik kültürel donatım; her cephesiyle bu hamle ve hareketinin muvaffakıyetinde bir bütün olarak, bir millet meselesi olarak halli icabeden en mühim problemimizdir.

Memleketin turizm servetlerini, maddi ve mânevi imkânlarını hassasiyetle, ciddiyetle ve hattâ taassupla muhafaza ederek bunları bu sanayiin geliri bakımından değerlendirmek ve turizmin ileri tekniğini aynen kabullenerek bunları işlemek, plânlamada mutlak olarak takip ve tatbik edeceğimiz vazgeçilmez hizmetlerimiz olmalıdır.

Turizmin üç esaslı unsuru olan yol, yatak ve yemek bu sanayiin bütüniyle kazanılmasında her şey değildir.

Almanya'da Bonn'da çıkan bir gazetede Kientz aynen şunları söylüyor : Türkiye turizmin kendisine büyük imkânlar getireceğini kavramış haldedir. Ancak önünde aşması gereken büyük engeller vardır. Bütün Akdeniz devletleri turizm yönünden Türkiye'nin rakipleridir. Türkiye'ye gelen turislerin fazlası, Orta ve Batı Avrupa'dandır. Bu gerçek içinde Türkiye'nin coğrafi şartları aleyhine olmaktadır. Turist, yolu üzerindeki temiz ve ucuz imkânlara kapılarak bu yolu aşmak zorluğuna katlanmamaktadır. Bu sebeple Türkiye, bu hakikati görerek, zaman ve harcanacak para yönünden turistlere kolaylık olacak tedbirler üzerinde ehemmiyetle durmalı ve çalışmalıdır.

Bugün Frankfurt'tan 2 haftalık seyahat için Yugoslavya'ya gidiş-geliş uçak ücreti 400 mark, Bulgaristan'ın Karadeniz kıyılarına 360 mark, Tunus'a 575 mark olarak acentalar tarafından temin edilmiş olmasına rağmen; Türkiye için bu çeşit seyahat imkânları çok az ve olduğu zamanlarda da yazık ki 600 marktan başlamaktadır. Türkiye yollarının söylendiği kadar kötü olduğu da doğru değildir. Halen Avrupa'da, Türkiye'nin yollarından daha kötü yollar da vardır. Türkiye'de asıl kötü olan şey, araba ile sınırı geçerken başlıyan korkunç kâğıt savaşıdır. Bütün memleketler araba ile gelen turistlerin nasyonal (millî) ehliyetlerini kâfi gördükleri halde , Türkiye hâlâ enternasyonal (beynelmilel) ehliyet aramaktadır. Türkiye bu ko-

nuda komşularını misâl olarak almalıdır. Görülüyor ki; turizmin muzaffer bir gerçek olarak memlekete kazandırılması realitelere bilerek hâkim olabilmenin güciyle sağlanabilir.

Ben samimî bir endişemi izhar ederek mâruzatımı bitireceğim : Tarsus'taki, Kleopatra'nın, Antuvan'la yaşadığı büyük aşkın alâka çekici artığı Kadın Kapısı, hıristiyanların İsa'dan sonra en büyük insan saydıkları Senpol'un Kuyusu; Grand Korniş üzerindeki tarihî, cenneti, cehennemi, büyük sanat eserleri, mozayikleri; Silifke Uzunca Burç harebeleri, Mut'taki Alahan kilisesi, Anamur'un bugün de terütaze ve tarihe hükmedercesine Akdenize gölge düşüren eski, ama güzel Anamur kalesi ve diğer tarihî kalıntıları yeteri kadar değerlendirilmiş midir?

Burada Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımın da büyük müsamahasına sığınarak bir târizde bulunmak istiyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü konuşmalarının bir yerinde, A.P. koltuklarına bakarak «Yazık ki boş koltuklara hitabediyorum» diye bir ıstırabın, azabın içinde olduklarını söylediler. Şu anda görüyorum, Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü Hanımefendi burada mevcut değildir. Müsaadenizle ben de târizimi şu cümle ile yapacağım: Dinime taan eden bari müslüman olsa...

Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Arı.

AHMET NACİ ARI (Kırklareli) — Sayın Başkan, sayın senatörler, Sayın Bakan ve değerli mesai arkadaşları;

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesi münasebetiyle konuşan değerli senatör arkadaşlarımız turizm endüstrimiz ve gelişmesi hakkında diğer yıllarda olduğu gibi bu yıl da pek değerli yapıcı fiikrler söylediler...

Yerli ve yabancı uzmanların bu konudaki raporları ciltler halinde. Dâvanın önemi, ekonomik kalkınmamız ve dış ödeme dengesindeki önemli rolü günyüzüne çıkarılmış durumda. Tabiat; deniz, güneş, kum, ormanın bütün güzelliklerini, yurdun her yerine ayrı ayrı özelliklerle özene, bezene serpiştirmiş. Muhteşem bir tarih şeridi bütün kalıntıları ve anıları ile gözler önünde...

Bu doğal ve tarihsel zenginlikleri görmek için dış ülkelerde milyonlar mevcut.

Turizm endüstrimizde biz, büyük dâvaların, konuların lâf kısmiyle daha çok meşgul ve meşbuyuz. Ama basit bir anket yurdumuzu gezen gören ve ilk nazarda dikkati çeken önemsemediğimiz küçük konuların, büyük ve menfi izler bıraktığını ortaya koymaktadır.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından yabancı turistlere uygulanan ve değerlendirilmesi halen İstatistik Enstitüsü Başkanlığı tarafından yapılan bir eğilim araştırmasında turistler yurdumuzda karşılaştıkları enteresan olayları ve şikâyetleri soru kâğıtlarına şöylece sıralayıvermişler: Bir kısmını arz ediyorum.

Memleketinizde tuvaletler çok pis ve bakımsız. Türkler evlerindeki tuvaletleri temiz tuttukları halde lokanta, otel ve umumi tuvaletleri asla temizlemiyorlar ve koku giderici ilâçlar kullanmıyorlar. Tuvaletlerinizi kullanırken midelerimiz altüst oldu.

Güzel ve tatlı meyvalarımız, sebzeleriniz, simitleriniz ve yiyecek maddeleriniz var. Fakat hepsi açıkta, pis ve tozlu.

Türkiye'de trafik düzeni diye bir şey yoktur. Şoförler yolda her istediklerini korkmadan yapabilmektedirler. Yolların gidiş ve geliş kanallarına riayet edilmemektedir. Kamyonlar birbirleri ile yarış yapmaktadırlar. Yabancılar Türkiye'de vasıta kullanmaktan dehşet duymaktadırlar.

Taksiler asla taksimetrelerini kullanmıyorlar. Daima pazarlık etmek zorundasınız, aksi halde sizden çok yüksek ücret istiyorlar.

Sirkeci'den Avrupa'ya giden trenler Avrupa'nın en pis, yavaş ve bakımsız trenleri. Tuvaletlerine girilecek gibi değil. Yer ayırtmak imkânsız. Turist sezonunda 5 - 6 yerine neden 8 - 10 yolcu vagonu takmaz ve sefer sayısını artırmazsınız?

Yollarımız tamir edilirken yol trafiğe kapatılıyor. Acaba yolun yarısı tamir edilirken diğer yarısı trafiğe açılamaz mı? Dünyanın her tarafında tamirat böyle olur.

Türk yemekleri çok iyi olduğu halde lokantalarımızın lâvaboları, tabaklar ve garsonlar çok pis.

Bankalarımız ve istasyon bilet gişeleriniz neden turist çeki kabul etmiyorlar. Döviz kazanmak istemiyor musunuz?

Nakliye vasıtalarında olduğu gibi neden müzeleriniz de turist öğrencilere tenzilât yapmıyor? Fiyatlar bizler için çok pahalı... İstanbul'da tu-

rist enformasyon bürolarında sorularımıza kimse doğru cevap veremiyor.

Turistik otellerinizde kaldık. Pislik içinde, sinek, sivrisinek, hamamböceği ve diğer türlü haşarat var.

Doğru bir şehir plânı bulamadık. Şehir içinde ulaştırma sistemini izah edecek bir broşür bastıramaz mısınız?

Müzelerde neden para vererek resim çekiliyor. Bu resimler sizin tanıtılmanızda faydalı iş görecek.

Tercüman rehberlerin ismi «Mister yüzde 15» satıcılardan komüsyon alarak bize pahalı mal satılmasına sebeboluyorlar.

Seyahat acentalarımız kendi turları dışında hiçbir bilgi vermiyorlar. Seyahat acentalarımıza itimat edilemez.

Tarihî binalarımız çok bakımsız.

Niye Türkiye'de otel odalarında müşteriler için sabun bulundurmazlar?

Atatürk'ün müze olan evi sadece Cumartesi ve Pazar günleri açık. Hafta arası gelen turistler göremiyecek mi?

Anıt - Kabirdeki izahat levhaları neden sadece Türkçe. Yabancılar için izahat levhaları kullanılamaz mı?

Trenlerde neden sık sık bilet kontrolu yapılmaktadır. Doğrusu insan usanıyor.

Neden müzelerinizin bulunduğu sokakların bakımı yok. Neden müzeler işaretlerle belirtilmemiş?

Müzeleriniz ve tarihî âbideleriniz neden geceleri aydınlatılmıyor?

Turistler lokantalarınızda ve dükkânlarınızda aldatılmaktadırlar. Bunları önleyiniz.

Neden yeşil kartımız olduğu halde Türkiye'de ayrıca siogrta parası ödüyoruz?

Almanya'da çok az reklâmınız yapılıyor.

Otellerdeki personelin lisan bilmeyişi çok fena.

Türkiye pahalı bir turizm memleketi. Zira her gün beni garsonlar, taksi şoförleri, satıcılar, ayakkabı boyacıları, tellâklar ve hamam sahipleri aldatıp duruyorlar.

Memleketimizde özellikle at, eşek olmak üzere, hayvanlara çok kötü muamele edilmektedir. Neden?

Anket sıralarına, mübalâğa payı olsa da, verilen cevaplar gösteriyor ki, Turizm ve Tanıtma konusunda tabiat güzelliği, tarihî eserler dışında henüz en basit ve sinek misali küçük görünen işleri halledebilme çabasını başarıya ulaştıramamışız.

Sayın Bakandan istirhamımız; büyük dâva ve meseleler yanında işe elifinden ve basit gibi görünüp üzerine eğilme lüzumunu dahi duymadığımız, fakat dışta bizim için menfi ve kötü propaganda unsuru olan para, bütçe politikası ile de ilişkisi pek az bulunan bu hususların kulak arkası edilmiyerek koordine bir çalışma ile giderilmesi çarelerini araştırarak süratle izalesi cihetine gitmeleridir.

Avrupa ülkeleri bu işleri kökünden çoktan halletmişler, turist celbi için yoksun oldukları tabiî tarihî hazinelerin yokluklarından mütevellit boşlukları doldurma çabasına yönelmişlerdir. Küçük görünen, umursanmıyan noksanlıklarımızın büyük etkilerinin en kısa zamanda giderilmeye mecbur olduğumuzu bilmeliyiz.

Bu istek ile 1966 malî yılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesi Türk Ulusuna hayırlı ve başarılı olsun. Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Durul, buyurun efendim.

MEHMET EMİN DURUL (Denizli) — Sayın Başkan. sayın senatörler, Muhterem Turizm Bakanı ve Bakanlık erkânı.

Ben on dakika ile tahdidedilen bu kısa zaman içinde sizlere yalnız Türkiye çapında değil, dünya çapında konu haline gelmiş olan Pamukkaleden bahsedeceğim. Ve kıymetli Turizm Bakanımızdan ve yakın diğer alâkalı Bakanlıklardan bâzı dileklerde bulunacağım. Sayın senatörler, hepiniz ve hattâ bütün dünya biliyor ki, Pamukkale dünyada daha bir tane benzeri olmıyan bir tabiat harikasıdır. Sonra bu bölge yalnız bu tabiat harikası olmakla kalmaz, aynı zamanda travertenlerinin şahane güzelliği ve cazibesi yanında eski Roma devrinin en muhteşem tarihî kalıntılarını da bir araya toplamış bulunmaktadır. 35 derecedeki bol, sıcak, kalsiyum karbonatlı suların milyonlarca yıllık jeolojik devirlerde meydana getirdiği bu eşsiz güzellik üzerinde Romalılar Hiyeropolis adında bir şehir kurmuşlardır. Ve bu şehir o devirlerde dahi su şehri olarak ilân edilmiş, Roma senatörlerinin ve asilzadelerinin ta Roma'dan kalkıp buraya kadar gelmek suretiyle istira-

hat ettikleri turistik bir şehir halinde bugün tarihî kalıntılardaki yazılardan okunup tesbit edilebilmektedir.

Aziz arkadaşlarım, bu kadar kısa bir bilgiyi sunduktan sonra biraz da bugünkü durumu hakkında bilgi vereceğim. Ondan sonra da isteklerime geçeceğim.

Sayın senatörler, Pamukkale hakkında şimdiye kadar Türkiye'de ve dünya basınında pek çok şey yazılmış ve söylenmiştir. Ne yazık ki, bunların hemen hepsi de bu tabiat harikasına lâyık olduğu değeri ve önemi vermediğimiz hakkında yakınma ve şikâyetlerden ibarettir.

Aziz arkadaşlarım, şimdi sizlere Pamukkale'nin halihazır durumu ile ilerdeki temenni ve hazırlıklara ait Bakanlıklar arası birkaç hususta da bilgi vereceğim. Pamukkale'ye 1965 te gayet güzel bir asfalt yol yapılmıştır. Halen elektriği ulaşmak üzeredir. Şehirlerarası telefonu vardır. Biri Tusan'a ait, biri de evvelce vaktiyle Denizli'de valilik yapmış olan rahmetli Vefki Ertürk tarafından yapılmış suyun başında bir moteli vardır. Her sene artan turist nisbeti bugünkü imkânlar dâhilinde karşılanamamaktadır.

Hulâsa olarak; aziz arkadaşlarım, eğer biz turizme ehemmiyet veriyor ve turizmden bir şeyler umuyorsak, biraz evvel belirttiğim gibi. bir tabiat harikası, dünyada daha bir tane eşi olmıyan Pamukkale ve civarını en önemli turizm merkezlerinden biri haline getirmek mecburiyetindeyiz. Biliyorsunuz ki, İzmir, Muğla, Denizli bölgeleri birinci derecede turistik pilot bölgemizdir. Ne yazık ki, henüz yolları dahi tamamen yapılmış değildir. Muğla'ya, Antalya'ya gelen turistlerimiz, şayet buradan, kısa yoldan Denizli'ye geçmek isterlerse, geri gelip İzmir veya Aydın üzerinden, yahut da Burdur, Dinar üzerinden gelmek zorundadırlar. Yıllardan beri üzerinde durulan iki yol vardır. Muğla - Denizli arası. Ve bir de Antalya - Korkuteli üzerinden Denizli'ye gelecek yeni bir yol. İşte benim buradaki temennilerim, bu bölgenin bir çocuğu olan değerli Turizm Bakanımızdan ve hassaten son zamanda Pamukkale'ye göstermiş oldukları alâkayı huzurunuzda bir şükran borcuyla ifade etmek istediğim İmar ve İskân Bakanlığı, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı şüphesiz bunların başında İmar ve İskân Bakanlığının Bakanları ve ilgili idari erkânı vardır. Başta Turizm Bakanlığının teşebbüsüyle geçen Ocak ayının beşinde Başbakanlığa yapılan bir müracaat üzerine Başbakanlıkta, Bakanlıklar müsteşarları seviyesinde bir toplantı yapılmış ve çekirdeği Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığından ibaret olmak üzere üçlü komite kurulmuş, Temennimiz, bu komitenin süratle Pamukkale'yi ele almasıdır. Yine memnuniyetle öğreniyoruz ki, Pamukkale'de bugün hidrojeolojik etütler yapılmakta, İmar ve İskân Bakanlığınca da yerleştirme ve diğer harita ve plânları yapılmaktadır.

Arkadaşlarım, bu hususu arz ettikten sonra basında büyük yankılar uyandıran ve her gün birbirimize sorduğumuz su meselesini izah edeceğim kısaca. Bu su üç köyün bugün Danıştay kararıyle mülkiyetindedir aziz arkadaşlarım. Bu karar değişmedikçe ve bu köylülerin su ihtiyacı, yani zirai sulama ihtiyaçları temin edilmedikten sonra Pamukkale'yi bugünkü halinden kurtarmak mümkün değildir. Su, dam traverterleri yazın beyazlaştırmaktadır. Halbuki bu sular yazın köylünün ihtiyacı için kullanılmaktadır. İşte bunun şimdi arz edeceğim birkaç husus ile çıkar yolu ve bir netice elde etmek imkânları kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Arkadaşlarım, eğer Pamukkale'nin suyunu temin edersek, bunun için iki yol var; yeraltı suları denendi Devlet Su İşleri tarafından, netice alınamadı. Menderes nehrinin sağ sahilinde Aşağı Karaçay denilen bir yerde küçük bir baraj yapılacaktır, etütler yapılmaktadır, onbeş - onaltı milyon liraya malolacaktır. Bu baraj yapıldığı takdirde 15 - 20 köy tamamen susuzluktan kurtulacak ve Pamukkale de bu suretle kurtuluşa ve kendi suyuna kavuşacaktır. Ondan sonra çıkan bu bol sıcak suları istediğimiz gibi bütün travertenlere verebileceğiz. Ve Pamukkale'yi millî bir Hazine haline getirebileceğiz. Bunun için değerli Turizm Bakanından tekrar istirham ediyorum. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığiyle en kısa zamanda yapılacak bir işbirliği ile bu neticenin alınmasındaki büyük gayretlerini memleketçe bekliyoruz.

İkinci bir çıkış yolu sayın senatörler; pek yakında Yüce Meclise millî parklar hakkında

bir kanun sulunacaktır. İşte bu millî parklar hakkındaki kanun Meclislerden geçip kanunlaştıktan sonradır ki, eğer Pamukkale ve civarını bir millî park olarak ele alacak olursak daha geniş ölçüde ağaçlandırma, yollar, iskân şartları, diğer medeni ihtiyaçlar burada süratle ve kolaylıkla temin edilebilecek ve bu su da istimlâk edilmek suretiyle Devlete intikal edecektir. Bu hususun da biran evvel teminini değerli Bakanımızdan ve diğer ilgili Bakanlıklardan istirham ediyorum. Yakın alâka da göreceğimizi umuyoruz. Bu alâka esasen başlamıştır. Devamını istirham ediyoruz tekrar.

Bu vesile ile hepinize en derin hürmetlerimi sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Sarıgöllü.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı evvelâ aldığı isim itibariyle üzerinde durulmaya değer. Turizm, memleketimizde henüz anlaşılmıyan bir sınai sistemdir. Bunun mânası ne tarihten kalma taş yığınları veya tarihî eserler, ne de birtakım harabelerin ecnebiler tarafından görülmesidir. Bu, sıhhi, kültürel, her bakımdan mâna taşıyan bir sınai sistemdir. Bu, cemiyetimizde müzik, cemiyetimizde kadın, içtimai hayatımızda hakiki yerlerini alamadığı içindir ki, bu yalnız bir gösteri halinde kalmakta ve gelen insanlar için kâfi mâna, değer ve ihtiyaçlarını tatmin bakımından da yeterli bulunmamaktadır. Binaenaleyh, turizm bakımından bu işi dört başı mamur ele almak ve Devlet Konservatuvarından, Devlet tiyatro ve operasından, istifade etmek suretiyle halk folklörü de dâhil bütün memlekette bunu bir tanzim zarureti içerisinde mânalandırmak lâzımdır.

Eğer turizmi böyle mütalâa edersek bu defa da sıhhi turizme henüz yer verilmediği görülür. Kaplıcalarından tutunuz, Türkiye'nin her yerinde belki binlerce sıhhi turizmle ilgili müesseseler mevcut. Bunlar ne işlenmiş, ne ele alınmış, ne de tanıtılmış. Yalnız tarihî eserler dediğimiz kalıntılar da zaten elimizden zamanla çıkmış. Bunların ilk bulundukları günden bugüne kadar, ilk kazılardan bu ana kadar, tarihle alâkaları zaten kazıyı yapanlar tarafından fotoğrafla bütün dünyaya tanıtılmıştır. Bugün hâlâ biz aynı şeyin bekçisi halindeyiz. Gelsinler ve görsünler diyoruz. Kendi kendine ne kimse gelir, ne kimse görür.

Tanıtmaya geliyorum. Tanıtma mevzuu maalesef büyük ihmal halinde. Evvelâ tanıtma işlerinde radyo istasyonlarını alıyorum. İstanbul Radyosu, Ankara'dan dinlenemiyor. Eğer tanıtmayı, biz bir rejim meselesi halinde mütalâa edersek o zaman zaten Bakanlık fonksiyonunun değişmesi lâzım. Ve bu isim mevzuunda da bunun üzerinde çok durmuştuk. Bu, bir memleketin rejiminin dış memleketlerde iyi karşılanması için gösterilen çabalar halinde anlaşılır. Eğer tanıtmayı hakiki bir enformasyon, mânasında alırsak o zaman bu haber alma, haber verme ve bu arada tanıtma gibi karışık, miks bir sisteme gider. Her halükârda radyo istasyonlarımızın verici vüsati nâkâfidir; kendi memleketi içerisindeki dinleyicilerine dahi. Binaenaleyh, hâdiseleri böyle aldığımız müddetçe, yani turizmi bir sanayi olarak almadığımız müddetçe, Devlet bütçesiyle Eksiltme ve Artırma Kanunu ila kuracağımız dinlenme köyleri dahi maalesef yarıda kalır ve netice elde edemeyiz. Bu itibarla turizm ve bunun gelişmesi bakımından evvelâ zihniyetimizi ona göre izhar etmemiz ve ona göre düzenlememiz lâzım. Bu sanayi bilhassa İtalyan ve Yunan turizminin baskısı ve inhisarı altında kösteklenmektedir. Bu iki memleket, en büyük varidatlarından birisi olan turizmi inhisarlarında tutmakta ve yegâne rakipleri olan Türkiye'yi inkişaf ettirmemek için ellerinden gelen gayreti sarf etmektedirler. Bu bir vakıadır.

Binaenaleyh, bunları nazarı itibara alarak Türk turizmine engel teşkil eden memleketler arasında bilhassa bu iki memleketin bu yoldaki çabalarını göz önünde tutarak Türkiye turizmini ve bunun gelişme imkân ve istidatlarını mütalâa etmek bir zorunluk halindedir.

Turizmi geliştirmek için bütün bunları nazarı itibara alsak dahi, bir halk eğitimine ihtiyaç vardır. Bunu da kollamak zorundayız. Bunlar bilinmiyor mu? Biliniyor. Bunlar söylenmez mi? Bu kürsülerden daima söylenir. Bakanlık erkânı bilmez mi? Bilir; ama, aksıyan bir nokta var. İşte bu noktayı eğer deşifre eder ve kabul edersek neticeye varırız. Birincisi; tahsisat, yani bütçe meselesi, İkincisi; mevzuatın ademikifayeti, üçüncüsü, Bakanlığın koordine bir çalışmadan mahrumiyet hali : Niçin? Çünkü turizm dıştan

gelen ve dışa gidecek kimselerle münasebet halindedir. Binaenaleyh, gümrükten, iç emniyetten, sıhhat teşkilâtından, ticaret ve her türlü sanayi ile ilgili bir müessesedir. Binaenaleyh, bunu bu anlamda mütalâa edip ele aldığımız takdirdedir ki, bir neticeye varırız. Ben Bakanlığı bilhassa şu hususta tebrik edeceğim. Maalesef kapatılması istenilen Ticaret Yüksek Öğretmen Okulunu, Turizm Bakanlığı, Turizm - Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu haline getirmekle Türkiye'ye en büyük ve muhtacolduğu hizmetlerden birini yapmış bulunmaktadır. Demekki Bakanlık bu mevzuun, bu sanayiin esprisine, ihtiyaçlarına girmiş, anlamış ve bundan sonra bu mevzuda yetişecek kişilerin hocalarını dahi bugünden yetişme imkânına sahip kılmıştır. Gösterdikleri çabalar, gayretler dolayısiyle şahsan bütün Bakanlık erkânına müteşekkirim. Gönül ister ki, bu sanayi anlayışı içerisinde turizmi ve enformasyon - tanıtma anlayışı içerisinde diğer kolların çalışma ve inkişafında rahat bir anlayış içerisinde, memlekete daha geniş hizmet eden bir anlayış içerisinde, hizmete devam edilmesini, gerek Bakan ve gerekse Bakanlığın müntesiplerinden diler, huzurunuzdan saygı ve hürmetle ayrılırım sayın senatörler. (Alkışlar)

BAŞKAN — Yeterlik önergesini okutuyorum efendim.

Sayın Başkanlığa

Konu aydınlanmıştır, müzakerenin yeterliğinin oya konulmasını saygiyle arz ve istirham ederim.

İstanbul
Rifat Öztürkçine

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Sayın senatörler, şimdi bu bütçenin ne vakit biteceğine dair zaman itibariyle oldukça bilgiye sahibiz. 00,30 dan evvel bitmesine imkân yok. İmar ve İskân Bakanlığında gruplar adına konuşacak dört arkadaş var. Bunlar da yarımşar saat konuşsalar iki, iki buçuğa kadar sürer, haddizatında hepsi bitse. Fakat bu duruma göre bitmiyecek. Onun için, önümüzde bir gün daha var. İmar ve İskân Bakanlığını yarına bırakacağım. Temayül de o istikamettedir. Yalnız diğer arkadaşlar dağılmasınlar, Turizm Bakanlığı bütçesini bitirelim. Buyurun Sayın Bakan.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (İzmir) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler. Yapılan tenkidleri ileri sürülen temenni ve tavsiyeleri dikkatle not etmiş bulunuyorum. Bunları değerlendireceğim. Lütufkâr sözlerin acı tâirizlerinin de bizim için bir kıymeti vardır. Çalışmalarımızda bunlardan istifade edeceğiz.

Mâruzatım iki istikamette olacaktır.

Evvelâ parti grup sözcülerinin tenkidlerini cevaplandıracağım. Üzerinde durdukları vakıalar hakkında açıklamalarda bulunacağım. Sonra da umumi mânadaki temennilere karşılık teşkil edeceğini zannettiğim son birkaç aylık çalışmalarımızı burada kısaca izah edeceğim. Ve elbetteki hangi saatte konuştuğumu ve sizlerin günlerden beri nasıl kesif bir çalışma içerisinde bulunduğunuzu nazarı itibara alarak kısa konuşacağım.

Muhterem arkadaşlarım, C. H. P. si sözcüsü Mebrure Aksoley Hanımefendinin burada yaptıkları konuşmayı hayretle karşıladığımı ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum. Bir hanımefendinin bu derece haşin bir hitabına mâruz kalmak için ne gibi bir beyanımızın, ne gibi bir icraatımızın sebk ettiğini ben de bir aralık tereddüt içerisinde ve kendimi yoklıyarak aramaya koyuldum. Ve konuşmalarını dikkatle dinlemiştim, metin de elime geçti, dikkatle okudum. Bula bula bir tek nokta bulabildim. Kendi ifadeleri de bu yoldadır. Benim Karma Bütçe Encümeninde bir sual vesilesiyle yapmış olduğum bir beyana bağlamaktadırlar. Bütün konuşmalarını. Eğer bu konuşma şahsi bir konuşma olsa idi, ben üzerinde fazla durmıyacaktım. Fakat bir siyasi teşekkül adına yapıldığı için cevaplandırmak durumundayım.

Muhterem senatörler, Mebrure Aksoley Hanımefendi şöyle buyuruyorlar, «Sayın Bakanın Karma Bütçe Komisyonunda bir suale verdiği cevapta, Hükümetin genel politikasiyle ilgili olmadığını zannaettiğimiz kişisel bir görüşü pervasızca ileri sürdüğünü üzüntü ile müşahede ettik.» Bunun, Hükümetin genel politikası ile bağdaştırılmıyacağını ve benim şahsi bir görüşüm olduğunu ifade edebilmek için bir defa Hükümet programının okunması lâzımgelirdi. Bu çatı altında Yüce Senatoda yapılan konuşmaların takibedilmesi lâzımgelirdi ve hususiyle betahsis

Devlet Plânlama Teşkilâtının 1966 icra programının okunması lâzımgelirdi. Bütün bu vesikaları okuyarak grup sözcülüğünün yapılması lâzımgelirdi.

Şimdi muhterem senatörler, önce Hükümet programımızda, bu görüşümüzün nasıl yer aldığını ifade ediyoruz. Gerçi, şahsi bir görüş olarak bunu geçen devre Karma Bütçe Komisyonunda ve Meclis Heyeti Umumiyesinde ifade etmiştim. Ama bugün bu, kişisel görüşüm olmaktan çıkmıştır. Çünkü bir iktidarın Hükümet programında yer almış bulunmaktadır. Nitekim Hükümet programımızın 29 ncu sayfasında şöyle bir pragraf var; «Turizm Bakanlığı ile ilgili faaliyetler cümlesinden tanıtma teşkilâtının faaliyet sahasını turizm mevzuuna inhisar ettirmeye», demişiz ve bu programımız burada okunmuş. Programımız burada okunduğu zaman da muhterem senatör sadi Koçaş, Hükümet programı üzerindeki tenkidlerini yaparken, 5 Kasım 1965 günkü toplantıda, aynen şöyle buyuruyorlar. «Turizm dış teşkilâtı hakkında Hükümetin görüşünü paylaşıyoruz. Bu fikri üç yıl evvel savunmuş bir grup olarak geç bile olsa bu neticeye varılmış olmasından dolayı memnuniyetimizi arz etmek isterim. Tanıtma Teşkilâtının faaliyet sahasını turizme inhisar ettirmek yerinde bir karar olacaktır.» Demek ki, biz, Hükümet programına koymuşuz. Hükümet programı burada okunmuş. Bir muhterem Senatör, kendileri daha evvel bu fikirde olduğu için görüşümüzü paylaşmış ve bütün bu beyanlar burada cereyan etmiş ama, Sayın Senatör Mebrure Aksoley Hanımefendi için bu, benim kişisel bir görüşüm olmakta devam edegelmiştir.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, Resmî Gazetede intişar eden 1966 yılı icra programının 155 nci sayfasında, özellikle dış aktif turizmle ilgili tedbirler meyanında birinci tedbir olarak, bizim bu görüşümüz benimsenmiş bulunmaktadır ve tasrih edilmektedir. Aynen okuyorum. «1 numaralı tedbir: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesinde yer alan tanıtma giderlerinin sadece turizm tanıtması için kullanılması sağlanacaktır. Politik ve kültürel tanıtma ile ilgili harcamalar Dışişleri Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı bütçelerinden yapılacaktır.»

Bu kadar açık ve mütaaddit beyanlarla ortaya konulmuş olan bir görüşün burada bana maledilmesi ve bir küçük sanatkârın bundan sonra eserlerinin sergilenmiyeceğinin ifadesinden dolayı bu derece ağır tarizlere mâruz kalacağımızı hiç ummazdık ve şunu da burada hemen belirteyim ki, bu Devlet Plânlama Teşkilâtının da tavsiye ettiği bir tedbir olarak benimsenmiş bir görüş olarak, Hükümet programımızda ifadesini bulan bir görüş olarak, biz bir görüşe istinaden bundan böyle katılmıyacağımızı ifade etmiş bulunmaktayız. Yoksa söz konusu olan bir küçük sanatkârın, muhalefete mensup bir milletvekilinin oğlu olmasından dolayı beyan ise şundan ibaret. «Bundan sonra Bedri Baykam'ın eserini sergileyecek misiniz?» diye sorulduğunda, «hayır» diye cevap vermişim. Ondan sonra, bu gibi sergileme işleriyle meşgul olmıyacakmışız. Muhterem senatörler, şunu ifade etmek durumundayım; benim bu beyanımda bir pervasızlık olduğunu ifade ettiler. Ben elbette bir hanımefendiye hitabetmenin hududu içerisinde kalmanın idrâki içerisindeyim.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Benim konuşmalarımda pervasızlık ifadesi yok. Bunu basılan metinden almışınız, zabıtları okuyunuz bu kelimeyi bulamıyacaksınız.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAT KÜRŞAT (Devamla) — Orada ifade edilmiştir.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Daha iyi dinleseydiniz daha iyi olurdu.

BAŞKAN — Müsaade ediniz.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAT KÜRŞAT (Devamla) — Şunu ifade edeyim ki, orada bir pervasızlık varsa bir siyasi partinin grup sözcülüğünü yapacak kadar bir mesuliyet deruhte etmiş olan bir Muhterem Senatörün Hükümet programını okumadan bu ifadede bulunmasıdır. Biz ne böyle bir tedbir almışız, ne de böyle bir görüşe bu yüzden sahibolmuşuzdur.

Muhterem arkadaşlarım, zaman zaman hepinizin malûmu olmuştur. Bu gibi sergiler, bu gibi konserler, bu gibi tiyatro turneleri birçok suiistimallere yol açmıştır. Devletin yüzbinlerce, milyonlarca, hem de yabancı para ile, dolarla, paraları lüzumsuz yerlere aktarılmıştır, akıtılmıştır. Bu mevzu üzerinde bizim dikkatle durmamız lâzımgelmektedir. Biz bu görüşü savunurken, yani politik ve kültürel tanıtma işini üzerimizden atarken elbette bir Devleti, böyle lüzumlu faaliyetlerden berî kılmanın görüşü içinde değiliz.

Yalnız diyoruz ki, biz teşkilât olarak eleman kadrosu olarak, bu gibi büyük faaliyetle-

ri yapacak bir kifayeti kendimizde görmüyoruz. O itibarla politik tanıtma gibi, kültürel tanıtma gibi ayrı ihtısasları gerektiren işleri alâkalı vekâletler yapsınlar. Biz de sadece turizmin ticari tanıtmasını, Türkiye'nin turistik değerlerinin tanıtılmasını yapalım demişiz. Bu görüşümüz de Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından benimsenmiş durumdadır. Ancak burada bir nokta ortaya çıkıyor. Bugün halen meriyette bulunan Bakanlık Teşkilât Kanunu bize politik tanıtma ve kültürel tanıtmayı yüklemiş bulunmaktadır, bize bu vazifeleri vermiş bulunmaktadır. Biz şu günlerde Teşkilât Kanunumuzu bu görüşün ışığı altında değiştirme çalışmaları içindeyiz ve bu görüşü muhafaza edeceğiz.

C. H. P. muhterem sözcücü TRT mevzuuna da temas ettiler. Ben burada peşinen şunu ifade edeyim; gecenin şu saatinde bir TRT münakaşasına girmek istemem. Sebebi şudur; bir münakaşadan kaçtığım için değil, biz Hükümet olarak TRT Kanunu üzerinde bir tadil tasarısı hazırlamaktayız. Pek yakında Meclislerin huzuruna geleceğiz ve o zaman bu mesele enine boyuna burada tartışılacaktır. Bu vesile ile yalnız şunu hemen ifade etmek isterim. Sayın Yıldız dediler ki; bir kanun değişebilir. Bu görüşümüzü paylaştıkları için kendilerine teşekkür ederiz ve Anayasamızın gerekçesinin 121 nci maddesine tekabül eden 22 nci maddesine istinadederek biz iki yıllık bir tatbikattan sonra ortaya çıkan pürüzleri, aksaklıkları, bünyevi, idari, malî yönlerden çıkan birçok aksaklıkları göz önüne alarak kanunun tadili cihetine gitmekteyiz. Hükümet olarak bunu programımızda va'detmişiz, seçim beyannamemizde va'detmişiz. Bunu yapmaya kararlıyız. Huzurunuza geleceğiz. Ancak şu görüşü peşînen paylaşmak lâzımdır. TRT Kanununa dokunulamaz. Böyle bir görüş olamaz. Anayasamız 122 nci maddesinde bakınız ne diyor; önce 1 nci fıkrasında; «Radyonun partizan tutumu ve partizan bir yayın haline getirilmesi memleketimizde uzun seneler ciddî bir huzursuzluk konusu olmuştur. Bu sebeple radyo muhtariyeti ve tarafsızlığı Anayasa teminatı altına alınmak istenmiştir. Ancak çeşitli ülkelerde bu gayeye varmak için kabul edilen esaslar çok farklı olduğu ve bunların sık sık değiştiği nazarı itibara alınarak teferruatlı bir madde sevk etmenin mahzurlu olacağı düşünülmüştür.»

Yani birçok Batı memleketlerinde olduğu gibi, radyo ile alâkalı mevzuatın sık sık değişeceği daha kanunun yapıldığı anda kabul edilmiş ve gerekçe bu şekilde not edilmiştir.

Yine bu noktada peşînen şunu ifade etmek isterim. Şimdiden birçok hücumlara mâruz kalmaktayız. Bu davranışı, izin verirseniz «garip» olarak tavsif edeceğim, bizim daha henüz nasıl bir kanun getireceğimiz ortada yokken ve bizim 359 sayılı Kanunun, Adalet Partisi Meclisi Grupu olarak davranışımız ortadayken, Sayın Yıldız'ın ifade ettiği gibi, o grupunun sözcüsü olarak benim beyanlarımı bu Meclislerin zabıtlarında mevcutken, bizim, özerkliği götürecek 27 Mayıs öncesinin, Vatan Cephesi yayınlarının özlemini taşıyanlar, partizan radyo yaratmak istiyenler, Adalet Partisinin borazanı olacak bir radyo yaratmak istiyenler, diye birtakım haksız hitaplara mâruz kalmamızı garip karşılıyoruz ve bunun büyük bir haksızlık olduğu kanaatindeyiz. Biz 359 sayılı Kanuna, Meclisteki yaptığımız konuşmalar sonunda, yaptığımız itirazlar sonunda, ret oyu kullanmış, kırmızı oy kullanmış bir siyasi teşekkülüz. Böyle olunca, iktidara geldiğimiz takdirde ve iktidara gelince elbette ki bu kanunu değiştirmek, o zaman müdafii olduğumuz görüşler istikametinde birtakım tadillere gitmek, vazifemiz olmalıdır. Bu, vatandaşa seçimler boyunca yaptığımız taahhütlerin bir icabı olması lâzımgelir.

Özerklik mevzuunda ise, size şunu şimdiden temin edeyim, Sayın Yıldız hatırlattılar, evet, biz o zaman 359 sayılı Kanunda bugün yerini bulan özerkliğin daha ötesinde bir özerklik istemiştik ve bu özerkliği teminat altına alacak yeni tasarımızı yakında Meclislere sunacağız.

Yine şahsı adına konuşan bir arkadaşım der ki, fakat bir büyük siyasi teşekkül adına konuşan bir sözcüye yakıştıramadığımız, biraz da özür dileyerek bu kelimeyi kullanacağım, hafif telâkki ettiğimiz bir beyan üzerinde durmak isterim. «Sayın Bakanın teşkilâtta bâzı değişiklik yapacağı ve yapmakta olduğunu basın haberinden öğreniyoruz. Şahıslarla oynıyan...' falan diye devam ediyor.

Muhterem arkadaşlar, bir Meclis huzurunda bir Bakanın icraatı ancak resmî Devlet ar-

şivlerine geçecek kararları ele alınarak tenkid edilir. Gazete haberlerini mesnet ittihaz ederek bir Bakanı suçlamanın ne derece doğru olacağını takdirlerinize arz ederim.

Biraz sonra arz edeceğim, dış teşkilâtımızda yapacağımız revizyonu bütün teferruatiyle arz edeceğim. Cidde büromuzu kapatıyormuşuz, halbuki Orta - Şark'a ehemmiyet vermemiz lâzımgelir. Evet aynı kanaatin içindeyiz ve Cidde bürosunu kapatmak gibi bir niyetimiz yoktur. Biraz sonra ifade edeceğim gibi, aksine olarak, Orta - Şark'taki büroları takviye etmek ve yenilerini açmak üzere etütler yaptırmaktayız.

Yine burada şahıslardan bahsetmek istemiyorum. Ama bizim TRT Yönetim Kurulunda mevcut iki Hükümet temsilcisini değiştirmemiz vâkıasına da temas ettiler. Evet muhterem arkadaşlar, biz iki Hükümet temsilcisini değiştirdik. Bunlardan bir tanesi Kurumun faaliyete başladığı anda Yönetim Kurulu âzası, bilâhara yönetim kurulu başkanı olan bir arkadaş. Ancak şunu peşinen kabul etmemiz lâzımgelir. Hükümet temsilcileri, adı üstünde, Hükümeti o yönetim kurulunda temsil eden kişilerdir. Hükümetin görüşlerini, Hükümetin şikâyetlerini yönetim kuruluna götürecek kişiler, üyeler olması lâzımgelir. Bir yönetim kurulu üyesi düşününüz ki, ben daha evvelki devreyi tetkik fırsatını bulamadım, temaslarım bana böyle bir bilgi vermedi, fakat 4 ncü Koalisyonda temsil ettiği Millî Eğitim Bakanını bir kere ziyaret dahi etmemiş. Her yönetim kurulu toplantısından evvel uğrayıp Hükümetin görüşünü alması lâzımgelirken, 8 aylık bir Hükümetin Millî Eğitim Bakanını bir kere dahi görmemiş. Sonra iktidar değişmiş, seçimler olmuş, gelmiş, yönetim kurulu, yani Millî Eğitim Bakanlığını temsil eden yönetim kurulu üyesi gelip, yeni Bakanı da bir kere görmemiş, ondan bir tek gün bir direktif almamış, talimat almamış ve Hükümetin görüş ve şikâyetlerini dinlememiş. Böyle bir yönetim kurulu üyesini Hükümet temsilcisi olarak, nasıl tutarsınız? Elbette değiştirdik. Şimdi bu kadariyle de değil ve Tanrıya bin şükür ki, bizim devremize isabet eden bir icraat değil, bizden evvel bir Bakan yönetim kurulunun tanzim ettiği bir tazminat yönetmeliğine ait onayını geri alıyor. Bu onay geliyor, yönetim kurulunda münakaşa ediliyor. Aynı Hükümet temsilcisi Bakanın onayının aleyhinde oy kullanıyor. Böyle bir garabet, Devlet hayatında görülmüş şey değildir muhterem arkadaşlar.

Şunun açık ve kesin olarak bilinmesi lâzımdır, Hükümet temsilcisi icra organının emrindedir ve onun hiyerarşisine tabidir. Yönetim kurulunda bulunan iki Hükümet temsilcisinin değiştirilmesi hâdisesinde tasarrufu Bakana aittir, ki kendi temsilcileridir, dilediği gibi, dilediklerivle ve dilediği şahıslarla kendisini orada temsil ettirebilir. Bunu TRT üzerinde bir baskı olarak vasıflandırmak haksız bir iddia olsa gerektir.

Cumhuriyet Halk Partisi sözcücü muhterem hanımefendinin, Anadolu Ajansı hakkındaki tenkidlerini de bu ölçüler içinde değerlendirdiğim için beni mâzur görsünler, bir polemiğe meydan vermemek, geriye gitmemek, kendi hükümetlerinin Anadolu Ajansı üzerinde yaptıkları birtakım tasarrufları burada ifade edip polemiklere meydan vermemek için bu bahsi geçiyorum. (C. H. P. sıralarından, «dinlemek istiyoruz» sesleri)

Muhterem arkadaşlar, vakit çok geç. Ben bir tahrik havasının içine girmek istemiyorum. Ama bir tek misal vermekle yetineceğim. Kendi zaman ve idarelerinde Antalya'da Anadolu Ajansının muhabiri olan 40 yıllık bir gazeteci vazifesinden atılmış, yerine Antalya'da C. H. P. il idare heyeti âzası bir bakkal tâyin edilmiştir. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Çok misaller vermek mümkündür, fakat geçiyorum. (A. P. ve C. H. P. sıralarından karşılıklı konuşmalar)

BAŞKAN — Efendim, Bakan izah ediyorlar, desteğe ihtiyaçları yok.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — İzmir'de Anadolu Ajansına yapılan bir tâyinden bahsediyor arkadaşım. Oraya tâyin edilen arkadaş tam 15 seneden beri müstemirren gazetecilik yapan ve sarı basın kartını taşıyan bir arkadaşımızdır.

Sayın Yıldız'ın tenkidlerine geçiyorum. Turizm Bankası ve Bakanlık teşkilâtı kanunun turizm endüstrisini tedvir edecek bir teşkilâta kavuşturulması mevzuu üzerinde durdular. Biraz sonra arz edeceğim Bakanlık çalışmaları me-

yanında bu hususun cevabını bulmak mümkün olacaktır. Böyle bir çalışmanın içindeyiz.

Dış bürolarımızın yerlerinin iyi seçilmediği bir vakıadır. Kendileri bürada sadece New - York misalini verdiler. Ben de gördüm, 58 nci katta dediler, 59 ncu kattadır, gittim daha yüksektedir. Brüksel bu halde, Paris ondan daha feci, bir sokak arasında bir avludan gireceksiniz, oradan bir apartmanın kapısından karanlık bir dehlizden geçip bir apartmanın 2 nci katına çıkacaksınız. Daha garibini söyliyeyim muhterem arkadaşlarım, bina tutulmuş, yer seçilmiş. Demek ki, oraya giden arkadaşımız bir tanıtma faaliyetinin içine girmek yerine inzivaya çekilmek gibi bir düşünce içinde olacak. Dahasını ilâve edeyim; mal sahibi ile yapılan kontratta mal sahibi tabelâ asılmıyacak demiş, peki denmiş, bunu da imza etmişler. Telefon rehberine böyle bir büronun ismini, etkiketini koymıyacaksın demiş, buna da peki denmiş. Paris Büromuz halen bu haldedir. (C. H. P. sıralarından, «Hangi senede» sesleri) bu, zannediyorum 1959 veya 1960 senesinde.

Muhterem arkadaşlar, bürolarımız gerçekten bu haldedir. Brüksel de öyle. İspanyolların beğenmeyip terk ettikleri bir büroya biz, mal bulmuş mağribi gibi sarılmışız ve İspanyolların nereye çıktıklarını araştırdık, Avenülüiz de Galeri Lüizin en mutena bir köşesinde güzel bir vitrinde küçük bir yer bulmuşlar. Oradan her gün yüz binlerce insan gelip geçmektedir. Diğer bürolarımızın durumunu bilmediğim ve bizzat görmediğim için bir fikir beyan etmiyeceğim.

Yalnız muhterem arkadaşlar, takdir edersiniz ki, bu bir de para meselesidir. New - York'ta büyük bir cadde üzerinde birinci katta bir yer kiralamak yüz binlerce liraya mal olacağını bilmek lâzımdır. Bunun üzerinde benden evvelki Bakan tarafından da çalışmalar yapılmıştır. Biz de bu meseleler üzerinde duracağız. Yoksa kapatmanın daha faydalı olacağına kaniim. Hiç olmazsa kendi kendimizi aldatmak gibi bir durumdan kurtulmuş oluruz.

Sayın Yıldız, 195 ve 212 sayılı kanunlardan bahsettiler. 195 sayılı Kanunu değiştiren bir tadil tasarısı Maliye Bakanlığınca hazırlanmış ve Bakanlığımıza sunulmuştur. Biz Bakanlık olarak, bu kurumun istiklâline halel gelmiyecek bir görüşü savunmuş olarak mütalâamızı, görüşümüzü tesbit etmiş bulunmaktayız. Ve bu tasarıyı bir taraftan Gazete Sahipleri Sendikasına, diğer taraftan Fikir İşçileri Federasyonuna göndermiş bulunmaktayız. Her iki teşekkülün mütalâaları alındıktan sonra kesin görüşümüzü tesbit edip, - zaten kanun bize ait değildir, - Maliye Bakanlığına bu mütalâaları sunacağız. 212 sayılı Kanunun ki, kendilerinin eseridir, bu mevzuda Sayın Yıldız'la karşılıklı geçmiş târizlerimiz vardır. Ben bu kanunu gerekçesiz, yani Türk hukuk literatüründe müstesna mevkii olan bir kanun olarak tavsif etmiştim. Çünkü bu kanunun gerekçesi yoktur, zaptı yoktur. Bu kanunun, bugün kendi eserleri olduğu halde bâzı aksaklıkları olabileceği ve değiştirilmesinin mümkün olabileceği kanaatine vardıkları için çok memnun oldum. Gerçekten bu kanunun büyük gayeleri, asil gayeleri, fikir işçisini terfih gibi asil gayeleri olmasına rağmen ve bu gayeleri ifade etmesine rağmen, tatbikatta bunu temin etmediğini hepimiz görmüş bulunmaktayız. Ezcümle kıdem tazminatı müessesesinin işlemediği, gerek işvereni, gerek fikir işçisini zarardide ettiği bir gerçektir. Biz bu hususu nazarı itibara alarak Hükümet programımızda da ifade ettik, kendilerinin düşündüklerine muvazi birtakım tedbirlerle, yani işverenin bugüne kadar ödediği primlere bir yenisini ilâve ederek, bir kıdem tazminatı primi ilâve ederek işverene bunun bir kısmını yüklemek, Basın İlân Kurumunun sosyal fonundan faydalanmak ve Türk - İş'in bütün anlayışsızlığına ve mümanaatına rağmen, Sosyal Sigortalar Fonundan da bir miktar faydalanmak suretiyle, bilhassa kıdemi ilerlemiş fikir işçilerinin tazminatını karşılamak için yeni bir müessese, teminatlı bir müessese getirmek üzere çalışmalara başlamış bulunmaktayız. Çalışmalarımız mütebellir bir hale geldikten sonra, alâkalı teşekküllerle bir masa etrafında toplanarak her tarafı tatmin edecek bir hal yolu bulacağımızı ümidetmekteyiz.

Gazete tevziatında uğranılan müşkülâtı bertaraf edecek birtakım tedbirlerin Hükümetçe alınması mevzuu, Hükümet programında yerini bulmuştur. Buna ait gerek gazetelerin, alâkalı kurumların çalışmaları vardır. Kısa bir zaman içinde bu çalışmaları bir araya getirmek, birleştirmek imkânlarını arıyacağız.

Burada Sayın Yıldız'a bir sitemim olacak. Şöyle bir cümleyle başladılar TRT mevzuunda

«Kusurlu hareketlerden Bakanlar kaçınmalıdırlar.» dediler. Zannettim ki, bizden evvelki iktidarların Bakanlarının yaptıkları bâzı hareketleri sıralıyacaklar. Fakat benden bahsettiler. Meselâ burada beklerdim ki, bir Bakanın özerk bir müessese olmasına rağmen müfettişini göndererek TRT yi teftişe kalkışması hâdisesini zikredeceklerini zannettim. Halbuki benden bahsettiler ve benim bir basın toplantısını burada dile getirdiler. Ben, ifade edildiği gibi, basın toplantısında gizli bir raporu ifşa etmiş değilim. Mevzuubahsolan rapor Başbakanlık Denetleme Kurulunun raporudur. Bu raporlar gizli değildir. Bu raporlar Meclislerin alâkalı komisyonlarında, aleni celselerde konuşulan raporlardır, gizli bir tarafı yoktur. Kaldı ki, ben 3460 sayılı Kanunun 24 ncü maddesine göre bana mevdu bir vazifeyi ifa ettim. Denetleme Kurulu raporu üzerinde tesbit ettiğim bâzı hususları, incelemek üzere Yönetim Kuruluna havale ettim. Doğrudan doğruya ne baskı mânasına gelecek, ne de kanunsuz addedilecek bir harekette bulunduğum kanaatinde değilim.

Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Yusuf Demirdağ, radyolarımız hakkında yatırımlarla alâkalı, idari tasarruflarla alâkalı, programın derpiş ettiği esaslarla alâkalı bâzı beyanlarda bulundular. Bu hususları cevaplandıracak durumda değilim. Bakanlık temsilcisine bu suâlleri verip Yönetim Kurulundan bu hususları öğreneceğim ve kendilerine bu hususların cevaplarını yazılı olarak vereceğim.

Televizyonun biran evvel kurulması temennisinde bulundular. Televizyona ait hazırlıklar ilerlemektedir, ümidederiz ki, İkinci Beş Yıllık Plânda lâyık olduğu yeri alacaktır.

Sayın Mehmet Ali Demir basın kartları üzerinde Ankara Belediyesinin almış olduğu bir kararı burada yerdiler ve Bakanlığımızın alâkasını dilediler. Ben şahsan buna imkân görmüyorum. Birtakım hususi temasların, telkinlerin dışında bizim yapabileceğimiz bir şey yoktur. Çünkü belediyeler muhtar idarelerdir. Bakanlık olarak bizim her hangi bir müdahalemiz mevzuubahsolamaz.

Muhterem Naci Arı burada bâzı tedbirleri dile getirdiler ve bir ifade kullandılar; «Muhterem Bakanlığın bunları kulak arkası yapmamasını temenni ediyoruz.» dediler. Böyle bir davranış bizim için mümkün değildir. Çünkü burada sıraladıkları bütün aksaklıklar ve noksanlıklar bizzat Bakanlığımız tarafından tesbit edilmiştir, maddelendirilmiştir ve bu gibi aksaklıkların giderilmesi için alâkalı kuruluşlara tamimler yapılmıştır ve takibi cihetine gidilmiş bulunmaktadır.

Muhterem Emin Durul arkadaşımız çok yerinde ve ehemmiyetli bir mevzua temas ettiler. Pamukkale'nin kararma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğunu buna âcil bir tedbir bulmak gerektiğini ifade ettiler. Muhterem arkadaşlar, Bakanlığa geldiğim günden beri basında bu kabîl şikâyetlerle karşı karşıya geldik. Yalnız size şunu ifade edeyim, ben bu yolda her hangi bir açıklama yapmadım, sebebi şudur; bugün Denizli'de idarecilik vasıflarını lâyıkiyle üzerinde taşıyan kıymetli genç bir vali var. Meselenin ehemmiyetini müdrik. Bir mahkeme ilâmı ile de olsa, köylüler tarafından kazanılmış olan suyun, en sıkışık pamuk sulama mevsiminde dahi 15 gün gibi uzun bir müddet Pamukkale'ye suyu akıtmak imkânını bulmuş olan bir idareci arkadaşınız bugünden bu idari tedbirlerle tehlikeyi önlemiş bulunmaktadır. Ben böyle bir tehlike yoktur demek istemedim. Çünkü alacağınız ciddî tedbirler var, elbette bu geçici ve idari tedbirlerle iktifa edemezdik; geçici tedbirler bizi za'fa uğratırdı. Bu itibarla Muhterem Emin Durul arkadaşımızın ifade ettiği gibi Ocakta Başbakanlık Müsteşarının başkanlığında İmar ve İskân Bakanlığı Müsteşarı ve ilgili daire müdürleri, Tarım Bakanlığı Müsteşar Muavini ve ilgili daire müdürleri, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Muavini ve ilgili daire müdürleriyle Devlet Su İşleri Genel Müdürü, Karayolları Genel Müdürünün iştiraki ile bir toplantı yapıldı ve netice olarak şu fikir tesbit edildi : Pamukkale'nin millî park statüsüne alınarak kurtarılacağı hususunda tam bir görüş birliğine varıldı. Bununla da iktifa edilmedi. Karayolları plânına göre Pamukkale'nin ortasından geçmesi derpiş edilen yolun güzergâhının da değiştirilmesi kararlaştırıldı. Bu toplantının nihai safhası 4 Şubatta yapılacaktı. Bâzı daire müdürlerinin gelmemeleri yüzünden yapılamadı. Dört günlük bir gecikme vardır. Ümidediyorum ki, bu hafta sonunda nihai toplantı yapılarak kesin karara varılacaktır.

Ancak Emin Durul arkadaşının ifade ettikleri gibi bu görüşümüzü tahakkuk ettirmek ancak Meclise Tarım Bakanlığı tarafından sevk edilmiş bulunan Millî Parklar kanun tasarısının Meclislerden geçmesi, kanunlaşması halinde mümkün olacaktır. Bu itibarla Meclislerin alâkasını beklemekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım, sözlerimin başındaki va'dimi yerine getirmek için münferit tenkid ve temennilerin cevaplarını burada kesiyorum. Şimdi izin verirseniz kısa paragraflar halindeki birçok tavsiye ve temenniler cevabını da içinde bulacağınız çalışmalarımızı arz etmek istiyorum.

Konaklama mevzuunda memleketimizin şu sırada büyük bir sıkıntısı vardır. Büyük turist kafilelerinin taleplerini karşılayamaz bir halde bulunmaktayız. Bu durumu bertaraf etmek için yerli ve yabancı sermayenin, yurdumuzda yatak adedini artıracak bir istikamete sevkine çalışılmaktadır.

Bir İsveç seyahat acentası, İstanbul'da otel, bir Belçika firması İzmir'de büyük bir tatil köyünün, yerli müteşebbislerle ortaklıklar kurmak suretiyle inşasına Bakanlığımız önayak olmuştur.

İçilerimiz için tatil köyleri kurmak mevzuunda Alman müteşebbislere Hükümet programımız izah edilmiş, müşterek köyler kurmak imkânları şimdiden ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan Devlet kuruluşlariyle iş birliği yapılarak turizm yatırımlarının bu kurumlarca ele alınması teşvik edilmektedir.

Yarım kalmış tesislerin işletmeye açılması teşebbüslerine derhal girişilmiş. Bakanlığımızca sağlanan malî imkânlarla Kızılcahamam oteli hizmete konmuş, Sinop otelinin bir ay içinde açılma imkânı sağlanmıştır. Çiftlik otelinin inşasının tamamlanması ve işletmeye açılması mevzuu üzerinde durulmaktadır. AID kanaliyle lüzumlu kredinin sağlanması hususunda birkaç hafta içinde neticesini alacağımız temaslara girişmiş bulunmaktayız. Çeşme'de yarım kalmış otelin tamamlanması ve ortak işletme kurulması yolunda bir İsviçre firmasiyle müspet müzakerelere girişilmiştir.

Özel idare ve belediyelerce inşasına girişilmiş olup yıllardan beri devam eden bugüne kadar tamamlanamıyan turistik tesislerin envanterini yapmış bulunmaktayız. 1966 yılında bunların hizmete açılması için lüzumlu kredilerin sağlanmasına çalışılmaktadır. Bu maksatla İller Bankasında her yıl on milyon lira olarak yer alan ikraz fonu onbeş milyona çıkarılmış ve bu fonun noksan tesislere tahsisi prensibi Hükümet programımızın ruhuna uygun olarak vaz'edilmiştir. 1965 yılı içinde İller Bankasındaki fondan kısılan bir milyon lira serbest bırakılarak yarım tesislerin inşasına tahsis edilmiş ve harcanmıştır.

Devletin himaye ve kredi politikasının kütle turizmine hitabeden tesislere tevcih edilmesi hususuna ciddiyetle dikkat edilmektedir. Bakanlığımızca iki yıldan beri inşası tamamlanamıyan iki tatil köyünün önümüzdeki mevsimde hizmete girmesini sağlıyacak imkânlar araştırılmaktadır. İzmir, Aliağa'daki kampinkin geçen ay tesisine başlanmıştır. Mevsim başına yetiştirilecektir.

1966 turizm sezonunun konu ve tedbirleri tesbit edilmiş, sorumlu dairelere, koordinasyonun hangi kurallarla ilgili olduğu ve süresinde gösterilerek kitap halinde tabedilmiş, Başbakanlık tamimi olarak ilgililere duyurulmuştur. Devamlı şekilde takibedilmektedir ve mevzuat tedbirlerinin yanısıra tatbikat tedbirlerinin alınmasına da süratle gidilmiştir.

Trafik eğitimi için Belçika, Fransa ve Almanya'dan trafik ekipleri arabalariyle davet edilmiştir. Mevsim boyunca turizm bölgelerinde, trafik ekiplerimizle işbirliği yapacaklardır.

Turist ziyaretlerine açık bulunan yedi vilâyetimizde mevsime kadar devam edecek aşçı ve komi kursları, önümüzdeki haftadan itibaren faaliyete geçmek üzere düzenlenmiştir. AID'den Amerika'da turizm çalışmalarına katılacak yirmibeş kişi için burs sağlanmıştır. Kızılcahamam otelinin garson ve otel personeli için eğitim merkezi haline getirilmesi hazırlıkları tamamlanmıştır.

Muhterem arkadaşlar, burada tasvibedeceğinizi umduğum bir teşebbüsümüzden de bahsetmek isterim. Turistik tesislerin personeli mevzuunda büyük bir sıkıntı içinde olduğumuz aşikârdır. Biz Türkiye'den işçi celbeden memleketlere müracaat ettik. Talebettikleri işçi kontenjanlarına bu gibi turistik tesislerde çalışacak işçilere de yer ayrılması temennisinde bulunduk. İlk müspet cevap Almanya'dan gelmiştir. Önü-

müzdeki günlerde Almanya'ya, yol masrafları Almanya tarafından ödenmek üzere otuz işçi gönderilecektir. Bu işçiler bir yıl müddetle Almanya'da kalacaklardır ve çalıştıkları iş kolunda Alman işçisinin aldığı ücrete eşit bir ücret alacaklardır. Bu otuz işçiyi ondört garson, ondört resepsiyon memuru, iki aşçı olarak tesbit etmiş bulunmaktayız. Önümüzdeki günlerde TOLEYS Sendikası ve işveren sendikaları ile müştereken bu 30 işçinin seçimi yapılacaktır.

İsviçre ve Belçika'ya yaptığımız taleplerden henüz cevap alamamış bulunmaktayız. Ümidediyorum ki, önümüzdeki günlerde müspet bir cevap almamız mümkün olacaktır.

Kızılcahamam ki, orada gelişmiş bir pansiyonculuk vardır, bu pansiyonculuğun tanzimi ve teşkilâtlandırılması için bütün etütler yaptırılmıştır, geçen ay. Önümüzdeki günlerde teknik ve malî yardımlarla hazırladığımız projenin tatbikatına girişilecektir. Turistik yolların yapım ve onarımı için Karayolları Bütçesinde maalesef sadece on milyon lira gibi küçük bir meblâğ vardır. Geçen ay Belçika'ya yaptığım ziyaretten istifade ederek Ortak Pazar nezdinde teşebbüslerde bulundum. Ve orada turistik yollarımız için malî imkân sağlamış bulunmaktayım. Bakanlığımız Karayolları ile bâzı yolların projelerini hazırlamaya başlamıştır. Bunlar Mart ayı başında Ortak Pazardaki Elçiliğimize finansmanı karşılamak üzere tevdi edilmiş olacaktır.

Bir süreden beri sürüncemede bulunan UNESCO projesinin 1 750 000 liralık bir meblâğ, bütçemize konulmak suretiyle tahakkukuna başlanmıştır. Ege, Akdeniz ve Kapadokya bölgelerindeki belli - başlı tarihî ve arkeolojik eserlerle tabiî zenginliklerin tanzimi yönünden iktisadi bir değere kavuşturulması için UNESCO ile işbirliğine fiilen başlanmış bulunmaktadır. Bu çalışmalar ilgili bölgelerin, enfrastrüktür tesislerin yapımından başlıyarak turistler için lüzumlu her türlü tesisin inşasına mütaallik projeleri ihtiva edecek, bunlar için dış finansman ve teknik yardım imkânları UNESCO tarafından açılacak milletlerarası kampanya ile temin edilecektir. UNESCO'nun Paris'ten gelen alâkalı dairesi başkanının iştirakiyle geçen hafta yaptığımız bir toplantıda bu, müspet ve kesin safhasına girmiş bulunmaktadır.

Bakanlığımız yine geçen bir iki ay içinde beynelmilel Hava Nakliyat Birliği ile kurduğu temas neticesinde İskandinavya memleketleri haricolmak üzere bütün Avrupa memleketlerinden, İstanbul, Ankara ve İzmir'e gidiş - dönüş uçak biletlerinde tatbik edilecek tenzilât nisbeti, Yunanistan'ın yıllardan beri faydalandığı nisbete eşit hale getirilmiştir. Tatbikat Nisan ayı başında başlıyacaktır.

Büyük bir boşluğu dolduracak olan Seyahat acentaları kanun tasarısı hazırlanarak T.B.M. Meclisine sevk edilmiştir. Alâkalı komisyonda müzakeresine başlanmak üzeredir. Turistik bölgeler kanun tasarısı tamamlanmıştır. Vekiller Heyetine sunulmak üzeredir. Turizm endüstrisinin yeni bir kuruluşa tevdi edilmesi konusundaki çalışmalar sona ermek üzeredir. Bugünkü statü içinde kendisinden beklenen görevi lâyıkiyle ifa edemiyen Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası kuruluş kanunu üzerinde yapılan organizasyon çalışmaları bitirilmiştir. Bu konuda son tetkikler sonuçlandıktan sonra adı geçen bankaya bir işletme ofisi hüviyetini verecek olan tasarı Büyük Millet Meclisine sunulmak üzere Başbakanlığa tevdi edilecektir.

6086 sayılı Turizm endüstrisini teşvik Kanunu ile 265 sayılı Bakanlık Teşkilât Kanunu üzerindeki tadil çalışmaları başlamıştır. Yakında getirilecektir.

Turizm - Seyahat Anonim Ortaklığının özel sektöre örnek teşkil edecek bir müessese olarak çalışabilmesi için imkânlar araştırılmaktadır. Bu konudaki bütün imkânlar kullanılacaktır. Bilhassa mezkûr ortaklığın sermayesinin artırılması üzerinde çalışılmaktadır.

Yurt dışı teşkilâtının Hükümet programına uygun şekilde mevcut statüsünden çıkarılarak ticari karakterde bir kuruluş haline getirilmesi için yabancı devletler mevzuatı incelenerek çalışmalar yapılmaktadır. Şimdiden yurt dışı teşkilâtında revizyon kararları alınmıştır. Bern, Münih, Telaviv büroları kapatılmaktadır. Karaçi ve Tahran bürolarında görev değişikliği yapılarak bunlar elçilikler nezdinde temsilcilikler haline kalbedilecektir. Bu tedbir bize büyük tasarruf sağlıyacaktır.

Orta - Şark büroları takviye edilmekte ve yenilerinin açılması etüt olunmaktadır. Bu arada kendileriyle bir ön turizm anlaşması hazırlamış bulunduğumuz Irak ile turizm münasebetlerimizi geliştirmiş bulunmaktayız. Bu çerçeve içinde yeni büroların açılması istikametine gidilecektir.

Tanıtma Teşkilâtımız bugün için foto - film, tanıtıcı yayınlar, reklâm çalışmaları ve turistik gösteri faaliyetleri olarak yürütülmektedir. Bu çalışmaların bugün, düne nazaran daha üstün bir seviyeye çıkarılması tedbirleri alınmıştır. 1966 malî yılı bütçesine foto - film hizmetlerinin takviyesi için iki milyon liralık bir yatırım ödeneği sağlanmıştır. Tanıtma faaliyetimizi munhasıran turizme yönelecek bir programa bağlanmıştır. Bu program hazırlanmıştır.

Devlet radyolarının kamu düzenini, biraz evvel ifade ettiğim gibi Hükümet programımızda ifadesini bulan şekilde 359 sayılı Kanunun tadili çalışmalarımız devam ederken, mevcut kanunun icra organı ile kurum arasındaki münasebetlerini düzenliyen maddelerinin işlemesi tedbirleri alınmaktadır. Yönetim Kurulundaki Hükümet temsilcileri değiştirilmiş olup bunların Hükümetle sıkı işbirliği sağlanmıştır. Bugüne kadar tesbit edilmemiş olan dış yayın esaslarını ki, iki seneden beri 18 nci maddenin uygulanması mümkün olamamıştır. Hariciye Vekâleti ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bir araya gelip, kimseye kabahat yükliyecek halimiz yok, bir araya gelip 18 nci maddenin istediği dış yayın esaslarını hâlâ düzenlememiş bir halde bulduk. Hükümet olarak ilk işimiz Dışişleri Bakanlığıyle bu hususta temasa geçmek oldu. Bir iki toplantı yapılmıştır. Esaslar hazırlanmıştır. Bir iki güne kadar iki Bakanın onayından geçerek TRT ye tebliğ edilecektir. Bundan sonra, TRT ye tevdi edildikten sonra da tatbikat dikkatle takibedilecektir.

TRT mevzuunda, ifade ettiğim gibi her türlü şikâyeti önliyecek mevzuat ve idare tedbirleri titizlikle alınmaktadır. Birincisi Beş Yıllık Plânda turizmin ehemmiyetiyle mütenasip ele alınmadığı bir gerçektir. Bu itibarla turizm özel ihtisas komisyonu kurulmuştur. Onaltı alt komite halinde çalışmıştır. Kurulan komisyonda 55 i kamu, 25 i özel sektörden seksen mütahassıs görev almış, İkinci Beş Yıllık Plâna mesnet teşkil edecek nihai rapor hazırlanmak üzeredir.

İşçilerimize programımızda va'dettiğimiz tatil köyleri inşasını derpiş eden projeye ait Bakanlık bünyesi içerisindeki hazırlıklar bitmek üzeredir. Türkiş ve özel idareler kendi hazırlıklarını tamamlayınca müşterek çalışmalara önümüzdeki günlerde başlıyacağız. Nitekim ilk toplantıyı yarın Bakanlıkta yapacağız.

Muhterem arkadaşlar, gerek ileri sürülen tenkidlere, gerek tevcih buyurulan suallere cevap vermeye çalıştım. Bakanlığım bütçesi üzerinde göstermiş olduğunuz alâkadan ve sarf ettiğiniz değerli mesaiden dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür eder, hürmetlerimi ifade ederim.

BAŞKAN — Sayın Bakan bir soru var. Buyurunuz Sayın Melen, sorunuz.

FERİD MELEN (Van) — Sayın Bakan konuşmasını Ortak Pazara inhisar ettirdiler ve turistik yollar için kredi arıyacaklarını beyan buyurdular. Ortak Pazar kredi vermez. Ama ulaştırma için yollar için kredi vermesi mevzuubahsolduğuna göre bunu nasıl bir arajmana vardılar, bunu öğrenmek istiyorum.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Cevabım şu olacaktır. Oradaki Büyükelçimizle yaptığım temasta ellerinde bir kredi fonunun kullanılmamış olarak durduğunu ifade ettiler ve bundan müspet projeler ibraz edildiği takdirde turistik yollar için kredi imkânı sağlanacağını ifade ettiler. Nitekim Bakanlığımın ve Karayollarının Maliye Vekâletiyle yaptığı temaslar neticesinde bu imkânın mevcudolduğu ifade edilmiş bulunmaktadır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Melen.

FERİD MELEN (Van) — Turistlerin getirdiği dövizlerin ziyaa uğratıldığı söylentileri yaygındır. Sayın Bakan bu hususta ne düşünmektedirler, doğru mudur?

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım, turist dövizlerinin muhtelif yollarla ziyaa uğradığı bir gerçektir. Türkiye'ye gelen turistler bavullarına Türk paralarını doldurarak gelmektedirler; pek haklı olarak kur farkından istifade etmek için.

Yine bu son seyahatimde Paris Osmanlı Bankası şubesinde yaptığım bir incelemede, geçen Temmuz ayında Osmanlı Bankası gibi Türkiye ile devamlı iş yapan bir Banka da, bir tek Tl. bulunmadığını bana ifade ettiler. Gerçek budur. Bir taraftan turist dışardan bavuluna Türk parası doldurarak gelir, diğer taraftan beraberinde getirdiği dolâr ve diğer yabancı paralarını burada karaborsada bozdurur. Bu

durumun önüne süratle geçmek lâzımgelir. Bakanlığımız bu yolda bir teklifi Maliye Bakanlığına sunmuş fakat henüz bir araya gelerek müzakerelere başlamış değiliz. Turizm mevsiminden evvel bu yolda bir karara varmak ve Türkiye'nin hakiki turizm gelirini tesbit yolunda bir tedbir ittihaz etmek gerektiği kanaatindeyiz.

BAŞKAN — Sayın Yıldız.

AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Bir küçük sorum var. Uzun süre önce çıkan bir Bakanlar Kurulu kararı ile sarı basın kartı ulaştırma araçlarında geçerli sayılıyordu. Fakat zannederim ki, daha doğrusu öğrendim ki, Ankara Belediyesi aldığı bir kararla bunu kaldırmıştır. Acaba Sayın Bakan bu hususta ne düşünüyorlar.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Ben izin verirseniz meselenin esasına inerek sualinizi cevaplandırmak isterim. Sarı basın kartlarının adedi arttıkça ve yönetmeliklerde türlü yollarla birtakım ihlâllere doğru gidildikçe birçok müesseseler başta PTT ve ulaştırma vasıtaları olmak üzere bu gibi tedbirler yoluna elbette ki, gideceklerdir. Sarı basın kartları enflâsyonu vardır demiyeceğim, çok ucuzlamış bir kelimedir, fakat çok artmıştır. Ben Bakanlığa gelir gelmez alâkalı arkadaşlarımla bu mevzu üzerinde çalışmaya başladık. Yakında yeni bir yönetmelik hazırlıyacağız. Bu yönetmelikle öyle tahmin ediyorum ki, bugün 1 400 civarında olan sarı basın kartları 800 e indirilmiş olacaktır. Ve hakikaten basında müstemirren çalışan, geçimini buradan temin eden arkadaşlara inhisar ettirmek kararındayız. Bugün birçok vekâletlerin memurlarında kartlar vardır. Bugün Genelkurmay'da, albaylarda sarı kart vardır, Anadolu basınında sarı kart dağıtımı biraz düzensiz bir hale gelmiştir. Böyle bir kısıtlama ile bunların adedini azaltmayı düşünüyoruz. Ancak, hazırladığımız yönetmeliği alâkalı basın teşekküllerinin tetkikinden geçirdikten sonra bu işi Bakanlar Kurulu kararı haline getirmek üzere çalışmaktayız.

BAŞKAN — Sayın Alpiskender.

FERİT ALPİSKENDER (Manisa) — Sayın Başkan; bir sorum var, cevabı yazılı da olur.

Avrupa'da bir çok turizm bürolarının arkadaşlar kapatıldığını söylediler, Sayın Bakan da bunu teyidetti. Acaba kapatma yerine Türk Havayolları, Denizyolları şubesi açılarak bunlarla müşterek çalışmayı prensibolarak uygun bulurlar mı? Biz bunu bir ara denedik, parasızdır diye sonra da turizm bürosu ile Türk Havayollarının yekdiğerine ayırdığı ölçüler içindeyiz. Fakat bu nazari ve klâsiktir. Sayın Bakan bu mevzuda ne düşünürler?

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Türk Havayollariyle dış teşkilâtımız arasında bir işbirliği vardır. Bunları aynı çatı altında toplamak mümkün değildir. Çünkü kuruluşları, statüleri ayrıdır. Bizim dış teşkilâtımız memur statüsündedir ve diplomatik kariyer içinde çalışmaktadır. Halbuki Türk Havayolları bir anonim şirkettir ve ticari bir müessese olarak çalışmaktadır. Fakat bu demek değildir ki, böyle bir sisteme doğru gitmek, dış teşkilâtlarımızı bir çatı altında toplamak elbette Devlete büyük tasarruflar, faydalar sağlıyacaktır.

BAŞKAN — Sayın Ünaldı.

MEHMET ÜNALDI (Adana) — Vazgeçtim efendim.

BAŞKAN — Sayın İnceoğlu, buyurun.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Efendim, Van Gölü'nün incisi mesabesinde olan Ahlat'ta tarihî eserler vardır. Geçen sene bu eserler ihya edilmiştir. Burasının turistik bir mahal olarak ele alınmasını rica ediyorum. Yazılı olarak da istirham edebilirim.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — İzin verirseniz tetkik ettireyim yazılı olarak cevap vereyim.

BAŞKAN — Sayın Aksoley buyurun, sorunuzu sorunuz.

MEBRURE AKSOLEY (İstanbul) — Sayın Bakan benim sözlerimi söylemediğim bir kelime ile ifade ettiler. «pervasız» kelimesi ile ifade ederek cevaplarını lûtfettiler. Teşekkür ederim. Yalnız bir hususu unuttular. Değiştirilenler arasında bir de İstanbul Turizm Bürosu Müdürünün değiştirilmesi vardır. Sadece kendileri millî eğitim temsilcisinin kusurlarından bahsederek ve kusurlarından dolayı alındığını ifade ettiler. Eğer bu hususta da izahat verirlerse kendilerine teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Muhterem hanımefen-

dinin sualinin cevabını, izin verirlerse, Muhterem Naci Arı'nın tenkidleri içinde, İstanbul enformasyon bürolarının çalışmadığı hususundaki tenkidlerinde bulmak mümkündür. Kendi partilerinden bir arkadaşın tenkidlerinde bu cevabı bulabilirler.

BAŞKAN — Soru mu soracaksınız efendim? Buyurun.

CAVİT TEVFİK OKYAYUZ (İçel) — Sayın Bakan konuşan arkadaşlarımızın cevaplarını büyük bir dikkatle takibederek her mânada ve etraflıca değerlendirdiler, cevaplandırdılar. Fakat bu arada benim konuşmama hiçbir suretle cevap vermediler. Benim konuşmama kıymet verdi mi, vermedi mi, mânasına girerek bir hataya düşmek istemiyorum. Acaba konuşmama aynen iştirak ettiği mânasını alabilir miyim?

TURİZM VE TANITMA BAKANI NİHAD KÜRŞAD (Devamla) — Burada serd edilen fikirlerin en ufak bir kırıntısını dahi takibetmemek, dinlememek bizim anlayışımıza sığacak bir davranış olamaz. Sözlerimin başında da ifade ettiğim gibi bütün tenkidleri, tavsiyeleri ve temennileri not ettik. Bunları değerlendireceğiz. Sayın Okyayuz'un gayet veciz ifade ettiği görüşleri her zaman paylaştığımız görüşlerdir. Bu itibarla ben bir karşı fikir tesbit etmediğim için cevaplandırmak yoluna gitmedim. Bu yolda anlaşılmasını rica ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Alpiskender, son söz hakkınızı kullanacak mısınız? Kullanmıyorsunuz.

Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum; kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Bölümlere geçiyoruz.

(A/1) Cari harcamalar

Bölüm		Lira
11.000	Ödenekler	12 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
12.000	Personel giderleri	16 653 208
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	2 812 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	475 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
15.000	Kurum giderleri	5 460 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	25 265 000
	BAŞKAN — 16 ıncı bölümle ilgili bir önerge var, okutuyorum.	

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesinin (A/1) cetvelinin 16.232 nci maddesinde yer alan Anadolu Ajansına ödenek verilmektedir. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığının müşterek çalışmaları neticesinde bütün Dünyaya haber vermesini sağlamak için Anadolu Ajansının büyük bir verici telsizle teçhiz edilmesi takarrür etmiştir. Telsiz cihazı bu yıl içinde faaliyete geçirilecektir. Bilindiği gibi beynelmilel ajanslar kendi millî görüşlerine uygun olarak bütün Dünyaya haber yaymaktadırlar. Bütün devletler propagandalarını millî ajansları marifetiyle yapmakta, kendi menfaatlerine büyük puvanlar kazanmaktadırlar. Büyük ajansların Orta - Doğu ve Balkan memleketlerindeki muhabirleri büyük bir ekseriyetle Rus asıllı veya onlara hizmet eden kimselerdir. Bu muhabirler Rum menfaatine olan ve bilhassa Kıbrıs konusundaki haberlerini Rum menfaati açısından değerlendirmekte ve Dünyaya yaymaktadırlar. Nitekim bu büyük ajanslar Dr. Fazıl Küçük'ün son beyanatını Rum görüşüne uygun olarak tahlil edilmiş bir şekilde yayınlamışlardır. Bu acı bir şekilde karşımızda durmaktadır. Bunlarla en iyi şekilde mücadele etmek millî ajansımız olan Anadolu Ajansının vazifeleri cümlesindendir. Onun için ajansın modern şekilde teçhiz edilmesi lâzımdır. Bunu nazara alan gerek koalisyon hükümetleri, gerekse son Hükümet Anadolu Ajansının bir verici telsizle teçhiz edilmesini muvafık görmüşlerdir. Cihaz bir yıl içinde faaliyete geçirilecektir. Bu sebeple Anadolu Ajansı verici telsizinin montaj, teknik ve kalifiye eleman, arsa ve diğer masraflarının karşılanması gerekmektedir. Bu maksatla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesinin (A/3) sermaye teşkili ve transfer harcamaları cetvelinin 34.000 nci malî transferler

bölümünde yer alan 34.240 ncı maddesindeki 16 milyon liralık ödenekten bir milyon lirasının (A/1) cari harcamalar cetvelinin 16.000 nci çeşitli giderler bölümünün 16.332 nci maddesinde yer alan Anadolu Ajansı ödeneğine aktarma yapılmasını arz ve teklif ederiz.

İstanbul	Elâzığ
Muzaffer Alankuş	Celâl Ertuğ
Erzurum	Afyon Karahisar
Sakıp Hatunoğlu	Celâl Tevfik Karasapan

BAŞKAN — Önergeyi dinlediniz, (A/3) işaretli cetveldeki TRT işletme giderlerinden 1 milyon liranın (A/1) işaretli cetveldeki Anadolu Ajansına telsiz alınması, montesi ve idame masraflarına ayrılıyor. Hükümetin görüşü nedir efendim?

Hükümet?.. Katılmıyor, komisyon?..

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU ADINA NURİ BAYAR (Sakarya) — Sayın Başkan kısa bir mâruzatta bulunmama izin vermenizi rica edeceğim.

BAŞKAN — Buyurun.

KARMA BÜTÇE KOMİSYONU ADINA NURİ BAYAR (Sakarya) — Buna benzer bir takrir teklif edilmiş ve muhtelif gruplara mensup sayın senatörlerdi. Buna benzer bir teklif komisyonlarda müzakere edilmişti ve büyük bir ekseriyetle reddedilmişti. İstitraden bir noktayı arza müsaadenizi rica ederim. Anadolu Ajansının bütçesine Karma Bütçe Komisyonunda Hükümet teklifini 590 bin lira aşarak bir ilâve yapılmıştır. 590 bin lira fazlasiyle... O itibarla bu bir milyon liralık yeni bir aktarma teklifinin kaynağı calibi dikkat bir hususi durum arz etmektedir. Yeni bir tahsisatı ihtiva ettiği cihetle Yüksek Senatonun bu teklife iltifat etmemesini istirham ederim.

BAŞKAN — Hükümet ve komisyon teklife katılmıyor. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir, efendim.

BAŞKAN — 16.000 nci bölümü oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/2) Yatırım harcamaları

Bölüm		Lira
21.000	Etüt ve proje giderleri	800 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
22.000	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri	2 900 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	2 500 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

I - Sermaye teşkili

31.000	Kurumlara katılma payları ve sermaye teşkilleri	50 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar	200 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

II - Transferler

33.000	İktisadi transferler	1 000 001
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
34.000	Malî transferler	16 070 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	2 625 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	210 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesi mutlu olsun efendim.

Saat 10,00 da toplanmak üzere Oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati : 12,55

Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısına verilen oyların sonucu

(Salt çoğunluk sağlanmıştır.)

Üye sayısı :	184
Oy veren'er :	117
Kabul edenler :	85
Reddedenler :	—
Çekinserler :	32
Oya katılmıyanlar :	63
Açık üyelikler :	4

[Kabul edenler]

TABİÎ ÜYELER
Ekrem Acuner
Mucip Ataklı
Kadri Kaplan
Sezai O'Kan
Ahmet Yıldız

ADANA
Mehmet Nuri Âdemoğlu
Galip Afşar
Mehmet Ünaldı
Sakıp Önal

ADIYAMAN
Halil Ağar

AFYON KARAHİSAR
Rasim Hancıoğlu
Mustafa Y. İnceoğlu
Celâl Tevfik Karasapan

AMASYA
Macit Zeren

ANKARA
Osman Alişiroğlu
Mansur Ulusoy

AYDIN
İskender Cenap Ege
Osman Saim Sarıgöllü
Fikret Turhangil

BALIKESİR
Enver Aka
Mehmet Gü'er
Hasan Âli Türker

BİLECİK
Talât Oran

BİNGÖL
Sabri Topçuoğlu

BİTLİS
Z. Nami Şerefhanoğlu

BOLU
Rahmi Arıkan
Sırrı Uzunhasanoğu

BURDUR
Ö. Faruk Kınaytürk

BURSA
Baki Güzey
Şeref Kaya'ar
Cahit Ortaç

ÇANAKKALE
Nahit Altan

ÇANKIRI
Hazım Dağlı

ÇORUM
Alâeddin Çetin
Safa Yalçuk

DENİZLİ
Mehmet Emin Durul

DİYARBAKIR
Azmi Erdoğan

ELÂZIĞ
Celâl Ertuğ

ERZURUM
Osman Alihocagil

ESKİŞEHİR
Gavsi Uçagök

GİRESUN
Mehmet İzmen

GÜMÜŞANE
Halit Zarbun

HATAY
Mustafa De'iveli

İÇEL
C. Tevfik Okyayuz
Talip Özdolay

İSPARTA
Mustafa Gülcügil

İSTANBUL
M. Erdoğan Adalı
Şevket Akyürek
M. Tekin Arıburun
Rifat Öztürkçine

İZMİR
Ömer Lûtfi Bozcalı
Nevzat Özerdemli

KASTAMONU
Mehmet Çamlıca

KAYSERİ
Hüsnü Dikeçligil
Hüseyin Kalpaklıoğlu

KÜTAHYA
A. Orhan Akça
İ. Etem Erdinç

MANİSA
Emin Açar
Fer't Alpiskender
Refik Ulusoy

MARAŞ
Cenap Aksu

MARDİN
Abdurrahman Bayar

MUĞLA
Haldun Menteşeoğ'u

MUŞ
İsa Hisan Bingöl

RİZE
O. Mecdi Agun

SAKARYA
Kâzım Yurdakul

SAMSUN
H. Enver Işıklar
Refet Rendeci

SİVAS
Rifat Öçten
Ziya Önder
Hulûsi Söylemezoğlu

TRABZON
Şevket Bu'adoğlu
Yusuf Demirdağ

TUNCELİ
Mehmet Ali Dem'r

ZONGULDAK
Tarık Remzi Baltan
Akif Eyidoğan
Tevfik İnci

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Cevat Açıkalın
Muzaffer Alankuş
Âmil Artus
Hasan Atakan
Ömer Ergün
Necati Özdeniz
N. Zerin Tüzün
Âdil Ünlü

[Reddedenler[

TABİÎ ÜYELER
Suphi Gürsoytrak
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Selâhatt'n Özgür
Mehmet Şükran Özkaya
Haydar Tunçkanat

AĞRI
Salih Türkmen

ANKARA
Sabit Kocabeyoğlu

ANTALYA
Mehmet Pırıltı

BALIKESİR
Nejat Sarlıcalı

EDİRNE
Tahsin Banguoğlu

GAZİANTEP
Zeki İs'âm

HATAY
M. Enver Bahadırlı

İSTANBUL
Mebrure Aksoley
Ekrem Özden
M. Cemal Yıldırım

KIRKLARELİ
Ahmet Naci Arı

KONYA
Sedat Çumralı
Mustafa Dinekli
Muammer Obuz
Ahmet Onar

MALATYA
M. Zeki Tulunay
Nüvit Yetkin

MUĞLA
Muallâ Akarca

SAMSUN
Rıza Işıtan

SİİRT
Abdurrahman Kavak

SİNOP
Suphi Batur

TOKAT
Zihni Betil

URFA
E. Mahmut Karakurt

UŞAK
Kâmil Coşkunoğlu

VAN
Ferid Melen

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYE
Hasan Kangal

[Oya katılmıyanlar]

TABİÎ ÜYELER
Refet Aksoyoğlu
Emanullah Çelebi
Vehbi Ersü
Suphi Karaman
Fahri Özdilek
Mehmet Özgüneş
Sıtkı Ulay
Muzaffer Yurdakuler

ANKARA
Niyazi Ağırnaslı
Hıfzı Oğuz Bekata
Rifat Etker
İbrahim Saffet Omay

ANTALYA
M. Akif Tekin

ARTVİN
Fehmi Alpaslan

BURSA
İhsan Sabri Çağlayangil (B.)

ÇANAKKALE
Ziya Termen

DENİZLİ
Cahit Akyar

DİYARBAKIR
İhsan Hamit Tigrel

ELÂZIĞ
Rasim Giray

ERZİNCAN
Fehmi Baysoy

ERZURUM
Sakıp Hatunoğlu
O. Edip Somunoğlu (B.)

ESKİŞEHİR
Ömer Ucuzal

GAZİANTEP
Nizamettin Özgül

GİRESUN
Sabahattin Orhon

HAKKÂRİ
Necip Seyhan (İ. Ü.)

İSTANBUL
O. Zeki Gümüşoğlu
Fikret Gündoğan

İZMİR
İzzet Birand
Enis Kansu
Cahit Okurer
Hilmi Onat (İ. Ü.)

KARS
Sırrı Atalay (Bşk. V.)
Y. Ziya Ayrım
Mehmet Hazer

KASTAMONU
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ
Suad Hayri Ürgüplü (İ.)

KIRŞEHİR
Ali Rıza Ulusman

KOCAELİ
Lûtfi Tokoğlu

KONYA
Muhittin Kılıç

MANİSA
Orhan Süersan

MARDİN
Abdülkerim Saraçoğlu

NEVŞEHİR
İbrahim Şevki Atasağun (Başkan)

NİĞDE
Kudret Bayhan
İzzet Gener

ORDU
Eşref Ayhan
Şevket Köksal
Zeki Kumrulu

SAKARYA
Turhan Kapanlı

SAMSUN
Fethi Tevetoğlu

SİVAS
Ahmet Çekemoğlu

TEKİRDAĞ
Cemal Tarlan

TOKAT
Ali Altuntaş

TRABZON
Reşat Zaloğlu

URFA
Vasfi Gerger

YOZGAT
Sadık Artukmaç
İsmail Yeşilyurt

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Sadi Koçaş
Enver Kök
Osman Köksal
Sahir Kurutluoğlu
Nadir Nadi
Ragıp Üner

[Açık üyelikler]

İstanbul	: 1
Kocaeli	1
Maraş	: 1
Tekirdağ	: 1
Toplam	: 4

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

45 NCİ BİRLEŞİM

8 . 2 . 1966 Salı

Saat : 10,00

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/5, Cumhuriyet Senatosu 1/639) (S. Sayısı : 716) [Dağıtma tarihi : 29 . 1 . 1966]

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

Dönem : 1
Toplantı : 5

CUMHURİYET SENATOSU S. Sayısı : 730

1966 YILI
Petrol Dairesi Başkanlığı
Bütçesi

Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (1/19)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi
Sayı : 71/210 - 5817

30 . 11 . 1965

Millet Meclisi Başkanlığına

Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 29 . 11 . 1965 tarihinde kararlaştırılan «Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı» ile gerekçesi ve eki cetveller ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Süleyman Demirel
Başbakan

Bölüm	Madde	
12.000	12.110	Aylıklar : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.210	Hizmetliler ücreti : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.250	Yabancı uzmanlar ve yardımcıları ücreti : Ecnebi uzman E. E. Batzell'in mukavelesinin feshedilmesi ve bu hususta alınan (E) cetveli kadrolarla işlerin görüleceği cihetle hesaba müşteniden geçen yıl ödeneğinden 18 410 lira noksaniyle 31 590 lira teklif olunmuştur.
	12.260	Sözleşmeli Personel ücreti : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.310	Çocuk zammı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.320	Doğum yardımı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.330	Ölüm yardımı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.340	Tedavi gideri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.370	Emekli keseneği karşılıkları : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.520	Kasa tazminatı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.710	Temsil ödeneği : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.811	Sürekli görev yollukları : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.813	Geçici görev yolluğu : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.814	Yabancı uzmanlarla yardımcıları geçici görev yolluğu : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.

Bölüm	Madde	
	12.841	Tedavi yolluğu : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.853	Yurt dışı geçici görev yolluğu : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	12.854	Yabancı uzmanlarla yardımcıları yurt dışı geçici görev yolluğu : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
13.000	13.110	Kırtasiye alımları ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.120	Basılı kâğıt ve defter alımları ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.130	Döşeme ve demirbaş alımları ve giderleri Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.140	Yayın alımları ve giderleri : Dairemizin her yıl bastırmakta olduğu faaliyet broşürleri için bu yıl Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne ödenecek meblâğın hesabına göre 13 775 lira noksaniyle 30 000 lira teklif olunmuştur.
	13.150	Yakacak alımları ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.160	Hizmetli giyim alımları ve giderleri : Hizmetlilere verilecek palto, elbise ve ayakkabı bedelleri hesaba müsteniden geçen yıl ödeneğinden 1 710 lira fazlasiyle 3 690 lira teklif olunmuştur.
13.000	13.190	Diğer alımlar ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi gelmediğinden 1 892 lira fazlasiyle 4 000 lira teklif olunmuştur.
	13.210	Su giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.220	Temizlik giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.230	Aydınlatma giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi gelmediğinden 6 000 lira fazlasiyle 15 000 lira teklif olunmuştur.
	13.290	Diğer yönetim giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.

Bölüm	Madde	
	13.410	Posta - Telgraf giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.420	Telefon giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.520	Hizmet taşıtları işletme ve onarma giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	13.610	Kira bedeli : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
14.000	14.130	Mahkeme harcları ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	14.140	6326 sayılı Kanunun 21 nci maddesi gereğince komiserlere verilecek ücret ve giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	14.341	3325 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin gerektirdiği giderler : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	14.342	7126 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan tüzüğün 119 ncu maddesinin gerektirdiği giderler : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
16.000	16.710	Temsil giderleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	16.810	Bina onarımı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
34.000	34.250	580 sayılı Kanunun 13 ncü maddesine göre Millî Prodüktivite Merkezine ödenecek aidat : 580 sayılı Kanunun 13 ncü maddesine göre Millî Prodüktivite Merkezine ödenecek aidat olarak yeniden ihdas olunan bu maddeye 5 000 lira ödenek konulmuştur.
	34.620	7126 sayılı Kanunun 37 nci maddesi gereğince sivil müdafaa fonu karşılığı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	34.630	6085 sayılı Kanunun 56 ncı maddesi gereğince sigorta fonu karşılığı : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
35.000	35.210	Emekli ikramiyesi ve sandığa iştirâk hisseleri : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
	35.710	Sanayi Bakanlığı memurları ve hizmetlileri yardımlaşma derneğine : Geçen yıl ödeneği kâfi geleceğinden aynen teklif olunmuştur.
36.000	36.300	Geçen yıllar borçları : Geçen yıl ödeneğinden 615 lira noksanı ile 2 000 lira teklif olunmuştur.

GELİR BÜTÇESİ GEREKÇESİ

Bölüm	Madde	
		Petrol Dairesi Başkanlığının geliri :
		Çeşitli gelirler 1 000 lira, bağışlar 1 lira, Hazine yardımı 1 439 504 lira, devreden nakit 300 000 lira olup toplam olarak 1 740 505 lira tahmin edilmiştir.
		Devlet payları :
		Petrolden Devlet hakkı :
		Petrol Kanununun 23 ncü maddesi hükmüne göre Devlet hakkı ve Devlet hissesi Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (B) cetvelinde gösterilmesi zaruri olduğundan, mezkûr gelirin ayrıca bütçemizin (B) cetvelinde gösterilmesi ile konsolide bütçe toplamında mükerrerlik hâsıl olduğu tesbit edildiğinden tekerrür kaydının ortadan kaldırılması için dairemiz bütçesinin (B) cetvelinde bu gelirin Hazine yardımı olarak gösterilmesi zarureti hâsıl olmuştur.
63.000		**ÇEŞİTLİ GELİRLER :**
	63.330	Çeşitli gelirler :
		Bütçe hizmetlerinden doğma eşhas borçları karşılığından yapılacak tahsilâtların Muhasebe Genel Yönetmeliğinin 22 nci maddesi gereğince bu bölüme aktarılması gerektiğinden 1 000 lira olarak tahmin edilmiştir.
	63.400	Bağışlar :
		Bölümün muhafazası için 1 lira konulmuştur.
72.000		**ÖZEL GELİRLER :**
	72.100	Hazine yardımı :
		Devlet payları bölümünde izahatı belirtildiği veçhile 1 439 504 lira konulmuştur.
	72.400	Devreden nakit :
		Ekim 1965 sonuna kadar yapılan harcamalarla yıl sonuna kadar yapılacağı tahmin olunan harcamalar göz önünde tutularak 300 000 lira miktarında bir nakdin devredilebileceği tahmin edilmiştir.

Rapor

Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçesi Raporu

Petrolün dünya çapındaki önemini, milletlerarası münasebetlerdeki yerini ve bir milletin kalkınmasında, özgürlüğünün korunmasındaki tesir derecesini uzun uzun izah etmekle kıymetli vakitlerinizi almak istemiyor ve asıl maksada uygun olarak doğrudan doğruya ve kısaca yurdumuzdaki petrol faaliyetlerine temas etmekle yetinmeyi tercih ediyorum.

I - Petrol faaliyetlerimiz :

1954 yılında kabul edilen Petrol Kanunu, yabancı sermayenin Türkiye'ye gelip çalışması şartlarını sağlamış olduğundan, memleketimizde petrol arama faaliyetleri artmış ve bunu inkişaf, istihsal, tasfiye ve bunlarla ilgili petrol sanayiinin diğer faaliyetleri takibetmiştir.

Memleketimizde bugüne değin 40 şirket faaliyet göstermiş, bunlardan 20 si (Ek. 1) 267 milyon lira sarf ettikten sonra faaliyetlerini tatil ederek Türkiye'den ayrılmıştır. Halen 2 si yerli, 14 ü yabancı olmak üzere 16 şirket (Ek. 2) petrol araması ile meşgul olmakta; 2 si yerli, 2 si yabancı 4 şirket (Ek. 3) ham petrol istihsal etmekte; 1 i yerli, 1 i yerli - yabancı ortaklığı, 3 ü yabancı olmak üzere 5 şirket (Ek. 4) petrol tasfiyehanesi işletmektedir.

Türkiye'ye 1954 ten 1965 yılı sonuna kadar yabancı arama şirketleri tarafından 898 milyon lira, rafineri şirketleri tarafından ise (Batman Rafinerisi hariç) 951 milyon lira yatırım yapılmıştır.

1. Aramaların verdiği sonuçlar :

a) Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünden devraldığı Raman ve Garzan mekşuf sahalarına, Germik, Mağrip, Batıraman, Kurtalan, Çelikli petrollü sahalarını ilâve etmeye muvaffak olmuş ve sene içinde Başur'da petrole raslanmıştır.

b) Yabancı şirketler tarafından Kâhta, Bulgurdağ, Kayaköy, Silvanka, Batıraman, Kürkan, Şelmo, Beykan, Batıkayaköy ve Malahermo petrollü sahaları keşfolunmuştur.

1955 yılından 1965 yılı sonuna kadar açılan kuyulara ait bilgi (Ek. 5) numaralı tabloda gösterilmiştir.

2. 1966 yılı programı :

1964 yılında yerli ve yabancı şirketlerin istihracettikleri ham petrol miktarı günde ortalama 17 527 varil iken, bunlardan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına isabet eden günlük miktar 11 708 varil, Ersan Petrol Sanayii Anonim Şirketinin 532 varildir. Yabancı şirketlerin ise günde ortalama istihracettikleri ham petrol miktarı 5 287 varildir.

1965 yılında yerli ve yabancı şirketlerin istihracettikleri mecmu ham petrol miktarı günde ortalama 29 458 varile yükselmiş olup, bu yekûndan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına ait olan kısım 13 331 varil ve yerli Ersan Şirketinin istihsali ise 723 varildir. Yabancı şirketlerin istihracettikleri günlük miktar ise ortalama 15 404 varildir.

Şirketlerin 1965 yılı içinde sahalarından istihracettikleri ham petrolün aylar itibariyle artış seyri tetkik edildiğinde, 1966 yılında istihracedilecek ham petrol miktarlarında % 27.3 kadar bir artış ümidedilmektedir.

Bu artış neticesinde şirketlere isabet eden yüzde miktarları şöyle tahmin edilmektedir :

TPAO : % 18.7
Ersan : % 8.7
Mobil : % 26.3
Shell : % 49.5

Netice olarak 1965 yılında sahalardan istihracedilen fiilî ham petrol miktarı (Ek. 6) 1 510 017 ton iken, 1966 yılında bu miktarın 1 922 000 tona ulaşacağı hesaplanmaktadır.

Ancak, bütün bu hesaplar normal çalışma şartları göz önünde tutularak yapılmıştır. Bu istihsal miktarında nakliye şartlarının da müessir olduğu tabiîdir.

1965 yılında memleketimizdeki rafinerilerin fiilî olarak işledikleri yerli ve ithal ham petrol miktarı 4 422 481 tondur. Bu miktarın 1 403 627 tonu yerli; 3 018 854 tonu ithal ham petrolüdür. (Bu miktar 11 aylık fiilî neticelere + 1 aylık tahmine müsteniden çıkarılmıştır.)

Memleketimizin artan ihtiyacı karşısında 1966 yılında rafinerilerin petrol ürünleri istihsalinde kullanacakları ham petrol ihtiyacının da imkân nisbetinde artacağı tabiîdir.

1966 yılında memleketin ham petrol ihtiyacı 5 078 157 ton olup, bu miktarın 1 811 601 tonu yerli ham petrollerle, 3 266 556 tonu da ithal ham petrolü ile karşılanacaktır. Toplu ham petrol ihtiyacımızın 5 028 157 tonu rafinerilerde işlenecek, bakiye olan 50 000 tonu işlenmeden istihlâk edilmek üzere fabrikalara satılabilecektir.

İşlenecek yerli ham petrolün 150 000 tonu İpraş'da, 942 601 tonu Ataş'da ve 669 000 tonu da Batman'da işlenecektir. İthal olunacak miktar memleketin artan petrol ihtiyacına tekabül edecek şekilde 1965 e göre 247 692 ton kadar artacaktır. Rafinerilerimiz 1966 da da 1965 te olduğu gibi petrol mahsulleri istihlâkini tamamen karşılayacak kapasitededirler. Bu yıl gaz yağı ithalâtının tamamen durdurulacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca normal şartlar devam ettiği takdirde, jet yakıtı ithaline de lüzum hâsıl olmayıp, yerli istihsal ile karşılanabilecektir. Fuel-Oil'un istihlâk fazlasının ihracına devam edilecektir. Nafta için de aynı şey mevzuubahistir. Rafinerilerin 1966 yılı mahsul istihsal tablosu (Ek. 7) de takdim edilmiştir.

II - Petrol sanayiimizin bâzı meseleleri :

Petrol aramalarının takibettiği seyir :

Petrol Kanununun ilk tatbikat yıllarında yabancı şirketler I, V, VI, VII nci bölgelerde ve bir ara II nci bölgede, bölgelerin büyük kısımlarını kaplıyacak vüs'atte arama ruhsatnameleri almışlar ve jeolojik, jeofizik çalışmalarını yaptıktan sonra arama sondajları da açmışlardır.

Beklenilen müspet neticeyi alamadıklarından, pek çok şirket ruhsatname sahasını terk etmişler ve bâzıları memleketimizden ayrılmışlardır. Bunun sonunda I, II, VI ve VII nci bölgeler hayli boşalmıştır. Bu sıralarda Türkiye'deki arama faaliyeti bir yavaşlama devresine girmiş ve fakat bu duraklama VII nci bölgede Bulgurdağ, V nci bölgede Kayaköy sahalarında ince petrolün keşfi dolayısiyle hız kazanmış ve o zamana kadar yeraltı jeolojisi hakkında edinilen munzam bilgilerin de yardımı ile yeni yeni keşifler yapılmıştır (Ek. 8).

Ente Nazionale İdrocarburi adlı İtalyan Millî Petrol Şirketi, son defa V ve VI ncı bölgelerde petrol aramaları için alâka göstermekte olup,

Petrol Dairesi ile temasa geçmiş bulunmaktadır. Panoil ve Continental Oil şirketleri, VII numaralı Adana bölgesinde müştereken sahiboldukları arama ruhsatnamelerinin taallûk ettiği sahaların denize isabet eden kısımlarında sondaj yapmaya elverişli bir lokasyon tesbit etmişlerdir. Bu hususta da gerekli malzeme ve eleman temini için teşebbüse geçerek Alman Gewerkschaft Elwerath Şirketini de bu işe ortak yapmak üzere müracaatta bulunmuştur. Önümüzdeki yaz ayları içinde denizde sondaj faaliyetine başlıyacakları tahmin edilmektedir.

Memleketimizde petro - kimya sanayiinin kurulması ile ilgili olarak Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından vâkı müracaat üzerine belge verilmesi uygun görülmüştür.

2. Arama ruhsatnamesi tahdidi :

Petrol Kanununun 45 nci maddesine dayanılarak çıkarılan Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye 9 bölgeye ayrılmıştır. Bunlardan III ve IV ncü bölgelerin Karadeniz sahilindeki birer parçası ile diğer bölgeler aramalara açık tutulmuştur. Her bölge, mütaaddit şirketin bir arada arama yapmalarına imkân verecek büyüklükte tesbit edilmiştir. Zira, petrol aramalarının süratle muvaffakiyete eriştirebilmek, o bölgenin petrol imkânları hakkında çeşitli görüşlerin rekabet halinde aramalara uygulanmasına sıkı surette bağlı bulunmaktadır.

Bu neticenin sağlanabilmesi için her bölgede bir şirketin ancak 8 ruhsatname sahasına sahibolması esası kanunda yer almıştır. Bundan dolayıdır ki Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı 1965 yılı sonunda verilen sonuncu ruhsatla bilfarz V nci bölgede ancak 8 aded arama ruhsatnamesine sahibolabilmiştir. Yabancı şirketlerin bir tröst halinde birleşerek kanunun koyduğu bu sınırı Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı aleyhine bozmaları ihtimaline karşı kanunda âmir hükümler ve ağır müeyyideler vardır. Yapılmakta olan kanun tadili çalışmalarında, millî şirkete daha fazla ruhsat verilmesine imkân sağlıyan hükümler derpişedilmiştir.

Kanunda, petrol haklarının hisselere bölünüp devredilmesi öngörülmüş ve buna ait hükümlere yer verilmiştir. Bu hükümler de kanunun diğer hükümleri gibi memleketimizin petrol kaynaklarının süratle ve fasılasız araştırılıp geliştirilmesini sağlamak maksadiyle konulmuştur. Büyük ve küçük şirketlerin bir arada çalıştıkları bölgelerde her şirket kendi mütehassıslarının görüşlerine göre arama yaptıkları yerlerin petrol imkânları hakkında bir kanaate ulaşmakta ve bazan bu kanaatleri ümit verici olmakla beraber yalnız başlarına büyük riski göze almalarını muhik kılacak kuvvette olamamaktadır. Bunun bir neticesi olarak şirketler aralarında «farmout» denilen ve dünyada müteamel olan bir anlaşma ile bilgilerini, malî ve teknik kudretlerini birleştirmek suretiyle büyük işler başarmaktadırlar. Bunun misalleri memleketimizde de görülmüş ve bâzıları menfi, bâzıları parlak neticeler vermiştir. Sonuncusuna misâl olarak Şelmo keşfi gösterilebilir. Petrol Dairesi, Panoil Company'ye ait bir ruhsatnamenin Mobil Exploration Mediterranean İnc. Şirketine devrini tasvibederek, bu keşfe fırsat vermiş olduğundan dolayı tebrike şâyandır.

3. İthal ham petrolü fiyatları :

Rafinerilere yurt dışından getirilen ham petrolün fiyatı bu petrolü satan ve alan şirketler arasında tekarrür etmektedir. Ancak, bu satıcı ve alıcı şirketler filyal şirketler durumunda olduklarından, satış konusu malın (Ham petrolün) fiyatı birbirinden müstakil iki şahıs arasında tayin edilen fiyata benzememektedir. Bir süre ham petrol satışları, ham petrolün dünya ikmal limanlarında ilân edilen (Afişe) fiyatla ve «Platts Oilgram» adlı bültenlerde hergün yayınlanan fiyatlara uygun olarak muamele görmekte idi. Halen dâhi bu fiyatlarla yapılan büyük mikyasta satışlar vardır. Ancak, bir süre önce bâzı satışların afişe fiyatlar altında yapıldığı görülmüş ve şirketlerden Türkiye'ye ithal edilen ham petrole de bu tenzilâtlı fiyatları uygulamaları istenilmiştir.

Şimdilik ithalâtta varil başına 35 sente tekabül eden afişe fiyatlardan % 18,5 tenzilât temin edilmiştir.

Ayrıca daha fazla bir indirim temini yolunda çalışmalara ve yabancı şirketlerle konuşmalara devam edilmektedir.

4. Memleket ihtiyacının karşılanması yönünden boru hattının önemi :

Petrol Kanunu, hem rafinerilere hem de ham petrol mustahsıllarına memleket ihtiyacını karşılama mecburiyetini 13 ncü maddesinde aynı esaslar ve şartlar içinde vaz'etmiştir. Hem petrol yataklarına sahip şirketler, imkânlar mevcudolduğu halde, hem petrol istihsal edip piyasaya sevk etmezler ise, Bakanlar Kurulu 13 ncü maddeye dayanarak bir Kararname çıkartmak suretiyle o şirketleri buna mecbur edebilir. Ancak, bugün için böyle bir zaruret mevcut değildir. Zira, bugünkünden daha çok ham petrol istihsal imkânı var ise de nakil imkânı sınırlıdır. Bunu temin için, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı tarafından inşaasına başlanan boru hattının güzergâhı tesbit edilmiş, istimlâkleri tamamlanmış, inşaatı ilgili mütaahhitlere ihale edilmiştir. İnşaat 30 Ekim 1966 tarihinde bitecektir.

5. Akar - yakıt ihtiyacının karşılanması :

Beş Yıllık Kalkınma Plânı muvacehesinde, petrol mahsullerinin istihsali daha ziyade motorinin istihlâki düşünülerek, âzami motorin esasına göre hazırlanmıştır.

Fuel Oil ve Nafta'da mevzuubahsolacak istihlâk fazlalıkları, ham petrol distilâsyonlarından elde edilen ürünler için gereken nisbetlerin muayyen hudutlar haricinde değiştirilememesindeki teknik bir zaruretten ileri gelmektedir. Bu sebeple 1966 da benzin istihlâki dışında kalan ve benzin imâline yarıyan yarı mamul nafta ile istihlâk fazlası Fuel Oil ihracedilecektir.

Hükümet, yerli ham petrolden üretilen akar - yakıtı himaye maksadiyle bir kararname çıkararak ithal ham petrolünden üretilen benzinin yurt içine sevkini ayarlamıştır.

Bu suretle, Perol Kanununun 2 nci maddesindeki maksada uymıyacak bir durumun meydana gelmesine fırsat vermemiştir. Bu mesele dolayısiyle Petrol Dairesi, Sanayi Bakanı ile Türkiye Petrollleri Anonim Ortaklığı arasında çıkan ve bir idari dâva konusu olan ihtilâf, zamanında tedbir alınmış olmasına rağmen devam ettirilmiş ve Danıştayca karara bağlandıktan sonra dahi münakaşa, münazara konusu yapılmakta devam edilerek umumi efkâr yanlış yola sevk edilmiştir.

6. — İthal edilen malzeme kıymetlerinin tesbiti:

Petrol hakkı sahiplerinin Türkiye'ye ithal ettikleri malzemelerin değerleri, Petrol Dairesi ile Maliye Bakanlığı tarafından müştereken tesbit edilmektedir. Tesbitten evvel şirketlerin ibraz ettikleri belgelere ilâveten, İthal Malları Fiyat Tesbil ve Tetkik Dairesinden bir uygunluk belgesi getirmeleri usulü vaz'edilmiştir. Bu suretle, değerin tesbiti sırasında şirketlerce verilen belgelerdeki fiyatlar hakkında bir fikir sahibi olarak muamele yapılmaktadır.

III - Petrol Dairesi Teşkilâtı ve bütçesi ile ilgili teklifler :

1. — Umumi olarak :

Petrol Dairesi, Petrol Kanunu çerçevesi dâhilinde kurulmuş bulunmaktadır. Kadroları petrol sanayiimizin o zamanki durumuna göre tesbit edilmiştir. Halbuki, 1954 yılından bugüne kadar yurdumuzda hem petrol ameliyelerinin miktarı ve çeşidi artmış ve hem de petrol sanayiinin muğlâk ve mürekkep tarafları meydana çıkmış bulunmaktadır. Bu suretle Devlet kontrollarının yeterli bir surette yapılabilmesi için Dairenin takviyesine ihtiyaç olduğu kesinlikle anlaşılmıştır.

Dairenin teknik personeli ile üst kademesini teşkil eden idareci ve müşavirlerin mukavele ile istihdamlarına imkân veren kanun hükmü, bütçede yeteri kadar ödenek ayrılmaması sebebiyle bugüne kadar daireye yeterli eleman bulma yönünden kanunun maksadını gerçekleştirmek imkânından

mahrum bulunmuştur. Zira, yapılan hizmet devamlı bir âmme hizmeti olduğu halde, mukavelelerin bir yıldan fazla yapılmasına Muhasebei Umumiye Kanununun 50 ve 51 nci maddesine istinaden Sayıştayca müsaade edilmemekte ve bu hal emniyetsizlik doğurmaktadır.

Kaldı ki, memleketimizde petrol endüstrisinin çok yeni ve bu endüstri ile ilgili teknik, hukuki, idari, iktisadi,, malî mevzularda yetişmiş elemanın yok denecek kadar az olduğu göz önünde bulundurulursa, mevcut elemanların hizmetinden Devlet teşkilâtında istifade edebilmek için mukavele ve tatmin edici ücretlerle istihdam usulüne ihtiyaç vardır. Aksi takdirde zaten mevcudu pek az olan yetişmiş elemanların özel sektörü tercih edecekleri tabiîdir.

Bu bakımdan iki noktadan meselenin ele alınması icabeder.

a) Sözleşmeli personel ücretlerinin artırılması lâzımdır. Bütçe ile teklif olunan sözleşmeli personel ücreti 509 700 Tl. az olduğundan, bunun 360 000 Tl. daha artırılarak 869 700 Tl. na çıkarılması, Dairenin kendine düşen kanuni vazifeyi lâyıkı veçhile yerine getirmesi yönünden kaçınılmaz bir zarurettir.

b) Aynı maksatla, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 ncü maddesinin (b) bendi hükmü, mukaveleli personel çalıştırma yönünden çok dar bir çerçeve içine sıkıştırılmış olduğundan, yukarıda mâruz gayenin tahakkukuna imkân vermiyecektir. Bu sebeple sözü geçen 657 sayılı Kanun karşısında 6326 sayılı Petrol Kanununun 18 nci maddesinin 2. b fıkrasının değiştirilmesi için 3 maddelik bir kanun tasarısı hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sevk edilmiştir.

Hükümetimizin programında Petrol Dairesinin takviye edilmesi öngörülmüştür. Geçen yıl bütçesi için hazırlanmış olan raporda Daireye yeni kadrolar verilmesi ve buralara tecrübeli elemanlar getirilmesi lüzumundan bahsedilmiştir. Aynı şekilde Konya Milletvekili Fakih Özfakih, bu rapordan önce Karma Bütçe Komisyonu Başkanlığına verdiği 13 . 1 . 1965 tarihli raporunda, «Kanuna göre kurulan ve millî kaynakların bekçiliğini yapan, daha uyanık bulunmasını istediğimiz dairenin bütçesi, vazifesi ile kabilikıyas olmıyacak derecede küçüktür, kısırdır, fonksiyonunu yapamıyacak derecede verimsizdir.» demek suretiyle aynı görüşü teyidetmiştir.

Bu sebeplerle dairenin teşkilâtını bir kanun ile genişletip takviye edene kadar, dairedeki elemanların tatmin edici bir ücretle ve mukavele ile istihdamlarına cevaz vermek ve buna muvazi olarak da, sözleşmeli personel ücretlerini arz ve teklif ettiğim şekilde artırmak zarureti aşikârdır. Böylece hem daireye yeteri kadar yetişkin eleman sağlamak imkânı kazanılacak, hem de bugüne kadar bütçede kâfi tahsisat konmamasından ötürü boş kalmış ve çoğu teknik elemana ihtiyaç gösteren ihtısas mevkii kadrolara yeni elemanlar bulmak mümkün olacak ve binnetice daire fonksiyonunu daha tatmin edici bir şekilde yapmak imkânını elde edecektir. Ayrıca, Daireye yukarıda bir nebze işaret ettiğimiz gibi kontrolör grupu, piyasa grupu, Devlet hak ve hisseleri grupu, tescil ve transfer grupu, etüt ve koordinasyon grupu gibi yeni kadrolar verilmeli ve buralara da kifayetli ve tecrübeli elemanların getirilmesi imkânları da sağlanmalıdır.

2. — Özel mahiyetteki teklifler :

a) Bina kirası :

Sözleşmeli personel ücreti ödeneğindeki artırma talebimize ilâveten, ilişik listede (Ek. 9) gösterilen ödenek artırmalarına da zaruret vardır. Filhakika, münhal kadrolar doldurulduğu zaman ve mücehhez bir hale getirildikte Dairenin halen içinde kira ile oturduğu bina ihtiyaca cevap veremiyecektir. Binaenaleyh, daire olmaya müsait daha geniş bir binaya nakletmek gerekecektir. Esasen mevcut binanın kirası da ihtilâflıdır. Bütçe ile teklif olunan kira bedeli 100 000 lira, az olduğundan bunun da 250 000 lira daha artırılarak 350 000 liraya çıkarılması suretiyle yeni bir bina tutulması için daireye imkân verilmesi lüzumlu görülmüştür.

b) Taşıt ihtiyacı :

Diğer taraftan dairenin mevcut arabası mütemadiyen tamire ihtiyaç göstermekte, külliyetli ve fuzuli masraflara yol açmaktadır. Son beş yılda 20 000 liraya yakın tamir masrafı ödenmiştir. Hurdalaşmış bu arabanın yerine binanenaleyh yenisinin ikamesi şarttır. Bunu teminen bütçeye 50 000 lira tahsisat konulmasına lüzum vardır.

c) Görev yolluklarının artırılması zarureti :

Keza, petrol dünyası ile yakın bir irtibat kurulabilmesi, murakabe vazifesinin müessir bir şekilde yerine getirilebilmesi, yurt dışı geçici görev yolluğu, yurt içi geçici görev yolluğunun artırılmasını icabettirmektedir. Bu maksatla bütçe ile teklif olunan yurt dışı geçici göre yolluğu 20 000 liranın 80 000 liraya ilâvesi ile 100 000 liraya çıkarılması; yurdiçi geçici görev yolluğu 19 000 liranın 81 000 lira ilâvesi ile 100 000 liraya çıkarılması zaruri görülmüştür.

ç) Döşeme ve demirbaş ödeneği :

Binanın değişmesi ve idarenin takviyesi maksadiyle yeniden tâyinleri zaruri teknik ve idari personelin vazifeye başlamaları münasebetiyle yönetim giderlerinde birtakım artışlar olacağı düşünülerek, döşeme ve demirbaş ödeneğine bütçe ile teklif olunan 2 500 liraya ilâveten 44 300 lira tahsisat konulması suretiyle 46 800 liraya çıkarılması lüzumlu görülmüştür.

d) İthal malları fiyat kontrol ve tescil ücretleri :

Petrol hakkı sahibi şirketler tarafından, kendi petrol ameliyatlarında kullanılmak üzere Türkiye'ye ithal edecekleri malzemelerin, dünya cari fiyatlarına uygunluğunu göstermek üzere İthal Malları Fiyat Tescil ve Tetkik Dairesinden belge almaları icabettiğinden, bu daireye ödenecek tescil ve tetkik ücretlerini karşılamak üzere bütçeye 50 000 lira tahsisat konulmasına lüzum vardır.

e) Müteferrik masraflardaki artış :

Kırtasiye, basılı kâğıt ve defter, su giderleri, temizlik giderleri, Sanayi Bakanlığı Memurları Yardım Sandığı giderlerinde de bütçe ile teklif olunan miktarlara ilâveten bir miktar ilâve tahsisat konmasına lüzum görülmüştür.

f) Kira bedeli ile ilgili ilâma bağlı borçlar :

1965 yılı kira bedeli için cari yıl bütçesine 100 000 lira bir ödenek konulmuş idi. Apartman sahibi Yargıtayın son içtihat kararına istinaden kiranın tesbiti için mahkemeye müracaat etmiştir. Mahkemeden henüz bir karar istihsal edilmemiştir. Buna göre yıl içinde kiranın ödenmesi mümkün olmıyacağı ve kira bedelinin düyuna kalacağı düşünülerek, bütçede ilâma bağlı borçlar tertibinin açılmasına ve bunu temin için 1 liralık ödenek konmasına lüzum hâsıl olmuştur.

g) İlâvesi gereken müstahdem kadroları :

(D) cetvelinde mevcut 5 hademe kadrosu ile daire hizmetlerinin görülmesine imkân yoktur. İdari ve teknik kadrolara yeni tâyinler yapılacağından, dairenin hizmet işleri de artacaktır. Bu sebeple (D) cetvelinde mevcut 5 kadroya ilâveten 4 kadronun daha verilmesine katî zaruret vardır. Bunu temin için bütçeye 35 000 liralık tahsisat konulmasına lüzum görülmüştür.

Bütçe raporlörleri

Ekrem Dikmen
Trabzon Milletvekili

A. İhsan Birincioğlu
Trabzon Milletvekili

Petrol Dairesi Başkanlığı Bütçesi (S. Sayısı : 730)

EK : 1

Petrol arama faaliyetlerini sona erdirerek Türkiye'den ayrılan yabancı şirketlerin ve patrol haklarını terk eden yerli şirketlerin isimlerini gösterir tablo :

Yabancı şirketler	Yerli şirketler	Yerli ve yabancı müşterek sermayeli
Esso Standard (Turkey) Inc.	Etta Limited Şirketi	İstanbul Tabiî Gaz
California Asiatic Oil Co.	Marmara Petrol Rafinerisi A.Ş.	
Tenessee Turkey Inc.		
Deilmann Petrol Limited		
Marmara Petroleum Corporation		
Gilliland Oil Corporation S.A.		
Turkish American Oil Co. Cizre		
Turkish American Oil Co. İskenderun		
Bolsa Chica Oil Corporation		
D.D. Feldman Oil And Gas Inc.		
Tidewater Oil Company		
Atlantic Refining Company		
Texaco Seaboard Inc.		
Deutsche Erdöl Aktiengesellschaft		
Pauley Petroleum Inc.		
Compagnie D'Exloration Petroliere		

EK : 2

Memeketimizde arama faaliyetlerinde bulunan yerli ve yabancı şirketler :

Yabancı şirketler	Yerli şirketler
Mobil Exploration Mediterranean Inc.	Türkiye Petrolleri A.O.
N.V. Turkse Shell	Ersan Petrol Sanayii A.Ş.
Turkish Gulf Oil Company	
Société De Participations Petrolieres	
Panoil Company	
Continental Oil Company	
Clark Middle East Oil Corporation	
Aladdin Middle East Limited	
Perkins Oil Company	
Landa Middle East Oil Company	
Mesopotamian Petroleum Corporation	
Associated Oil And Gas Of Turkey	
Middle East Inc.	
North Central Oil Of Turkey	

EK : 3

Memleketimizde ham petrol istihsal eden yerli ve yabancı şirketler :

Yerli şirketler	Yabancı şirketler
Türkiye Petrolleri A.O.	Mobil Exploration Mediterranean Inc.
Ersan Petrol Sanayii A.Ş.	N.V.Turkes Shell

EK : 4

Memleketimizde petrol tasfiyehanesi işleten şirketler :

Yerli şirketler	Yerli ve yabancı müşterek sermayeli şirket
Türkiye Petrolleri A.O.	İstanbul Petrol Rafinerisi A.Ş. (İPRAŞ)

Yabancı şirketler	
Mobil Refining Company Inc.)	
Raffinedarij Shell Mersin N.V.)	(ATAŞ)
BP Overseas Refining Company Ltd.)	

EK : 5

Şirketler	Arama		Tesbit		İnkişaf (İstihsal)		Enjeksiyon		Jeolojik istikşaf		Toplam	
	Aded	Metraj	Aded	Metraj	Aded	Metraj	Aded	Metraj	Aded	Metraj	Aded	Metraj
Diğer şirketler	59	113 122.85	32	57 409.55	133	195 814.66	7	11 252.00	—	—	231	377 599.06
T. P. A. O.	119	221 225.48	31	50.878.30	22	26 122.64			23	11 161.69	195	309 388.11
Toplam	178	334 348.33	63	108 287.85	155	121 937.30	7	11 252.00	23	11 161.69	426	686 987.17

EK : 6

1964, 1965 yıllarında şirketlerin istihracettikleri yerli ham petrol

Şirketler	1964 metrik ton	1965 metrik ton
T. P. A. O.	631 584	700 817
Ersan	30 544	46 000
Mobil	158 298	435 500
Shell	100 990	327 700
	921 416	1 510 017

EK : 7

1966 yılı rafineriler mahsul istihsalleri

Yekûn	: 669 000	Yerli	: 150 000	Yerli	: 942 601	Yerli	:	1 761 601
Yabancı	: —	Yabancı	: 1 350 000	Yabancı	: 1 916 556	Yabancı	:	3 266 556
Yerli	: 669 000	Yekûn	: 1 500 000	Yekûn	: 2 859 157	Yekûn	:	5 028 157

Rafineriler

Mahsuller	Batman (Yıllık)	İpraş (Yıllık)	Ataş (Yıllık)	Türkiye (Yıllık)
LPG	2 500	69 000	21 804	93 304
Nafta	—	—	—	—
Benzin	91 000	266 000	413 835	770 835
Solvent	2 000	—	—	2 000
Jet yakıtı		50 000	—	50 000
Gaz yağı	20 000	87 000	377 367	484 367
Motorin	67 000	381 000	770 437	1 218 437
Fuel Oil 4	—	30 000	35 297	65 297
Fuel Oil 5	—	154 000	131 072	285 072
Fuel Oil 6	318 000	328 000	982 504	1 628 504
Asfalt	125 000	—	—	125 000
Toplam	625 500	1 365 000	2 732 316	4 722 816

EK : 8

Petrol Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra keşfedilen petrol sahalarını gösteren tablo

Şirketin adı	Bölgesi	Yılı	Sahanın ismi
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1958	Germik
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1961	Mağrip
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1961	Batıraman
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1961	Kurtalan
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1962	Bada
Türkiye Petrolleri A. O.	V No. lu Siirt	1963	Çelikli
California Asiatic Oil Co. ve Texaco Overseas Petroleum Co. (Bu saha Ersan'a devredilmiştir)	VI No. lu Gaziantep	1958	Kâhta
Mobil Exploration Mediterranean İnc.	VII No. lu Adana	1960	Bulgurdağ
Mobil Exploration Mediterranean İnc.	V No. lu Siirt	1962	Silvanka - 1
Mobil Exploration Mediterranean İnc.	V No. lu Siirt	1964	Şelmo
Mobil Exploration Mediterranean İnc.	V No. lu Siirt	1965	Silvanka - 2
Mobil Exploration Mediterranean İnc.	V No. lu Siirt	1962	Batıraman
N. V. Turkse Shell	V No. lu Siirt	1961	Kayaköy
N. V. Turkse Shell	V No. lu Siirt	1963	Kürkan
N. V. Turkse Shell	V No. lu Siirt	1964	Beykan
N. V. Turkse Shell	V No. lu Siirt	1964	Batıkayaköy
Petropar	V No. lu Siirt	1965	Malahermo

Not : Türkiye Petrolleri A. O. nun V No. lu Siirt bölgesinde 1965 yılında açtığı Başur kuyusunda petrole tesadüf edilmiş ise de halen testleri yapılmamıştır.

EK : 9

	Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	Bütçe ile teklif olunan Lira	Encümende ilâveten istenecek Lira	Bütçe toplamı Lira
	12.000	12.210	Hizmetliler ücreti	211 710	35 000	246 710
		12.260	Sözleşme personel ücreti	509 700	360 000	869 700
		12.813	Geçici görev yolluğu	19 000	81 000	100 000
		12.853	Yurt dışı geçici görev yolluğu	20 000	80 000	100 000
	13.000	13.110	Kırtasiye	4 000	2 000	6 000
		13.120	Basılı kâğıt ve defter	6 000	10 000	16 000
		13.130	Döşeme ve demirbaş	2 500	44 300	46 800
		13.160	Kira bedeli	100 000	250 000	350 000
		13.210	Su giderleri	2 000	1 000	3 000
		13.220	Temizlik giderleri	2 000	1 000	3 000
İhdas	14.000	14.150	6326 sayılı Kanunun 27, 38, 51 ve 116 ncı maddelerin gerektirdiği giderler	—	50 000	50 000
				876 910	914 300	1 791 210
	35.000	35.710	Sanayi Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Sandığı	5 693	3 900	9 593
İhdas	36.000	36.400	İlâma bağlı borçlar	—	1	1
				5 693	3 901	9 594
İhdas	23.000		Makina, teçhizat ve taşıt alım ve onarımları			
		23.112	Taşıt alımları	—	50 000	50 000

Karma Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Karma Bütçe Komisyonu
Esas No. : 1/19
Karar No. : 22

20 . 1 . 1966

Cumhuriyet Senatosu Yüksek Başkanlığına

Türkiye Büyük Millet Meclisine 30 . 11 . 1965 tarihinde havale edilen (Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı) ilgili bakan, daire başkanı ve Maliye Bakanlığı temsilcilerinin de iştirakiyle incelendi ve görüşüldü :

Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısında cari harcamalar için (A/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 1 702 054 lira, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için de (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 38 451 lira ki, toplam olarak 1 740 505 lira ödenek teklif olunmaktadır.

Geçen yıl bütçesine nazaran 18 198 lira noksandır.

Komisyonumuzda, komisyonumuz adına inceleme yapan raportörümüzün raporu okunduktan sonra müzakereler yapılmış, ilgili Bakan ve daire başkanı cevaplarla birlikte geniş bilgiler vermişlerdir.

Maddelerin müzakeresinde, 1 nci maddeye bağlı (A/1) işaretli cetvelin muhtelif maddelerine yapılan ilâvelerle fiyat tescili için yaptırılan hizmetlerin ödenmesini teminen yeniden açılan (14.150) 6326 sayılı Kanunun 27, 38, 51, 52 ve 116 ncı maddelerinin gerektirdiği giderler maddesine ilâve edilen 50 000 lira ile birlikte toplam olarak 750 000 lira eklenmek suretiyle (A/1) işaretli cetvel yekûnu 2 452 054 liraya yükseltilmiştir. (A/3) işaretli cetvelin 35.710 Sanayi Bakanlığı Memurları ve Hizmetlileri Yardımlaşma Derneği maddesine yapılan 3 900 lira ilâve ile ihtilâflı bulunan kira borcunun ödenebilmesi için yeniden açılan 36.400 İlâma bağlı borçlar maddesine konulan 1 lira ile birlikte (A/3) işaretli cetvel yekûnu 42 352 liraya yükseltilmiştir. (A/1) ve (A/3) işaretli cetvellere yapılan ilâvelerin karşılığı olarak (B) işaretli cetvelin 72.100 Hazine yardımı maddesine 753 901 lira eklenmek suretiyle cetveller arasında denge sağlanmıştır. Bu suretle yapılan ilâvelerle 1 nci madde cetvelleriyle birlikte ve bu değişiklikle tesbit ve kabul edilmiştir.

2 nci madde, maddeye bağlı (B) işaretli cetvel yekûnuna 753 901 lira eklenerek 2 494 406 lira olarak tesbit ve kabul edilmiştir.

3, 4, 5 ve 6 ncı maddeler aynen kabul edilmiştir.

7 nci madde eski yıllar borçlarının ödenmesini kolaylaştırmak maksadiyle yeniden düzenlenmiştir.

8 ve 9 ncu maddeler ve bağlı cetvelleri aynen olmak üzere kabul edilmiştir.

Genel Kurulun tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü	Kâtip	Adıyaman	Ankara
Aydın	Aydın	Sakarya	Sivas	*M. A. Atalay*	Söz hakkım saklı
İ. Sezgin	*İ. C. Ege*	*N. Bayar*	*G. Sakarya*		*N. Ağırnaslı*

Ankara Muhalifim *İ. Seçkin*	Ankara *H. T. Toker*	Aydın S. Bosna İmzada bulunamadı	Balıkesir Söz hakkım saklı *F. İslimyeli*	Bolu *H. İ. Cop*	Bursa *C. Külâhlı*
Bursa Söz hakkım mahfuzdur *İ. Öktem*	Bursa *A. Türkel*	Cumhurbaşkanınca S. Ü. *R. Üner*	Çorum A. Çetin İmzada bulunamadı	Denizli *F. Avcı*	Edirne *İ. Ertem*
Erzincan *H. Atabeyli*	Giresun Söz hakkım mahfuzdur *K. Bosuter*	Gümüşane *S. Ö. San*	İçel *C. T. Okyayuz*	İstanbul *M. E. Adalı*	İstanbul Söz hakkım saklıdır *S. Aren*
İstanbul *O. Erkanlı*	İstanbul *A. Yalçın*	İzmir Söz hakkım var *M. Uyar*	Kayseri *H. Dikeçligil*	Kayseri *F. Köksal*	Kocaeli *L. Tokoğlu*
Konya S. F. Önder İmzada bulunamadı	Kütahya *M. Erez*	Niğde Söz hakkım mahfuzdur *M. Altınsoy*	Niğde *H. Özalp*	Rize *O. M. Agun*	Rize *E. Y. Akçal*
Samsun Söz hakkım mahfuzdur *S. Kılıç*	Tabiî Üye *S. Küçük*	Trabzon *A. İ. Birincioğlu*	Trabzon *E. Dikmen*	Trabzon Söz hakkım mahfuzdur *A. R. Uzuner*	Van Söz hakkım mahfuzdur *F. Melen*
		Yozgat Muhalifim *N. Kodamanoğlu*	Yozgat İmzada bulunamadı İ. Yeşilyurt		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	KARMA BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ
Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı bütçe kanunu tasarısı	**Petrol Dairesi Başkanlığı 1966 yılı Bütçe kanunu tasarısı.**
MADDE 1. — Petrol Dairesi Başkanlığının cari harcamaları için (A/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 1 702 054 lira, Sermaye teşkili ve transfer harcamaları için (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 38 451 lira ki, toplam olarak 1 740 505 lira ödenek verilmiştir.	MADDE 1. — Petrol Dairesi Başkanlığının cari harcamaları için (A/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 2 452 054 lira, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 42 352 lira ki, toplam olarak 2 494 406 lira ödenek verilmiştir.
MADDE 2. — Petrol Dairesi Başkanlığının gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 1 740 505 lira olarak tahmin edilmiştir.	MADDE 2. — Petrol Dairesi Başkanlığının gelirleri bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 2 494 406 lira olarak tahmin edilmiştir.
MADDE 3. — Petrol Dairesi Başkanlığınca 1966 bütçe yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler, bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelde yazılı gelirin tarh ve tahsiline 1966 bütçe yılında da devam olunur.	MADDE 3. — Tasarının 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 4. — Petrol Dairesi Başkanlığının 30 . 6 . 1939 tarihli ve 3656 sayılı Kanunun 19 ncu maddesine giren hizmetlilerine ait kadrolar, bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir. 3656 sayılı Kanunun 9 ncu maddesi gereğince geçici mahiyetteki hizmetler için Bakanlar Kurulu kararı ile kadro alınabilecek tertipler bağlı (E) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu kadrolar ertesi yıl bütçe kanunu tasarısı ile Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Bunların eldeki kadrolara ek olmaması şarttır.	MADDE 4. — Tasarının 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 5. — Petrol Dairesi Başkanlığının kuruluşu hakkındaki 16 . 3 . 1954 tarihli ve 6326 sayılı Kanunla Petrol Kanununun bâzı maddelerini değiştiren ve bu kanuna bâzı fıkralar ekliyen 21 . 5 . 1955 gün ve 6558 sayılı Kanunla eklerine bağlı cetvellerde yazılı kadrolardan, bağlı (L) işaretli cetvelde gösterilenler 1966 yılında kullanılamaz.	MADDE 5. — Tasarının 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 6. — Kamulaştırma bedeli ile ika edilecek zararlar karşılığı olarak petrol hakkı sahiplerinden alınacak paralardan idarece gelir kaydı lâzımgelenler bir taraftan, bağlı (B) işaretli cetvele gelir, diğer	MADDE 6. — Tasarının 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hükümetin Teklifi	Karma Bütçe Komisyonunun değiştirişi
taraftan (A/3) işaretli (Sermaye teşkili ve transfer harcamaları) cetvelinin ilgili tertiplerine Maliye Bakanlığınca ödenek kaydolunur.	
MADDE 7. — (Geçen yıllar borçları) maddesindeki ödeneğin yetmemesi halinde : a) 1965 yılı bütçesindeki tertibinde karşılığı bulunan borçlar ilgili oldukları hizmet tertiplerinden bu maddeye, b) 1954 - 1964 bütçe yıllarına aidolup da Muhasebei Umumiye Kanununun 93 ncü maddesine göre zaman aşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar, 1966 yılı bütçesinin ilgili hizmet tertipleri veya (Aylık ve ücretler kesimleri hariç) (A/1) ve (A/3) cetvellerine dâhil ödeneklerden (Geçen yıllar borçları) maddesine, Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.	MADDE 7. — Geçen bütçe yıllarına aidolup da Muhasebei Umumiye Kanununun 93 ncü maddesine göre zamanaşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar, 1966 yılı Bütçesinin ilgili hizmet tertiplerinden veya (Aylık ve ücretler kesimleri hariç) (A/1) ve (A/3) işaretli cetvellere dâhil ödeneklerden (Geçen yıllar borçları) maddesine, Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.
MADDE 8. — Bu kanun 1 Mart 1966 tarihinde yürürlüğe girer.	MADDE 8. — Tasarının 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.
MADDE 9. — Bu kanunu Maliye ve Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanları yürütür.	MADDE 9. — Tasarının 9 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Başbakan	Devlet Bakanı	Dışişleri Bakanı	Maliye Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı
Süleyman Demirel	*C. Bilgehan*	*İ. S. Çağlayangil*	*İ. Gürsan*	*S. Öztürk*	*A. N. Erdem*
Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Sanayi Bakanı	En. ve Ta. Kay. Bakanı
R. Sezgin	*K. Ocak*	*O. Dengiz*	*E. Erdinç*	*M. Turgut*	*İ. Deriner*
Devlet Bakanı	Adalet Bakanı	Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı	Turizm ve Ta. Bakanı	İmar ve İskân Bakanı
A. F. Alişan	*H. Dinçer*	*M. Zeren*	*E. Somunoğlu*	*N. Kürşad*	*H. Menteşeoğlu*
Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Güm. ve Tekel Bakanı	Tarım Bakanı	Köy İşleri Bakanı	
A. Topaloğlu	*F. Sükan*	*İ. Tekin*	*B. Dağdaş*	*S. O. Avcı*	

(A/1) CARİ HARCAMALAR

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
12.000		**PERSONEL GİDERLERİ**		1 477 522		1 459 112		1 880 112
		AYLIKLAR						
	12.110	Aylıklar	566 160		566 160		566 160	
		Ücretler Kesim toplamı	**771 410**		**753 000**		**1 113 000**	
	12.210	Hizmetliler ücreti	211 710		211 710		211 710	
	12.250	Yabancı uzmanlarla yardımcıları ücreti	50 000		31 590		31 590	
	12.260	Sözleşmeli personel ücreti	509 700		509 700		869 700	
		Sosyal yardımlar Kesim toplamı	**65 372**		**65 372**		**65 372**	
	12.310	Çocuk zammı	3 000		3 000		3 000	
	12.320	Doğum yardımı	600		600		600	
	12.330	Ölüm yardımı	4 000		4 000		4 000	
	12.340	Tedavi gideri	8 000		8 000		8 000	
	12.370	Emekli keseneği karşılıkları	49 772		49 772		49 772	
		TAZMİNATLAR						
	12.520	Kasa tazminatı	5 880		5 880		5 880	
		ÖDENEKLER						
	12.710	Temsil ödeneği	25 200		25 200		25 200	

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
		Yolluklar Kesim toplamı	**43 500**		**43 500**		**104 500**	
		I - Yurt içi yollukları						
		YÖNETİM YOLLUKLARI						
	12.811	Sürekli görev yollukları	500		500		500	
	12.813	Geçici görev yolluğu	19 000		19 000		50 000	
	12.814	Yabancı uzmanlarla yardımcıları geçici görev yolluğu	1 000		1 000		1 000	
		DİĞER YOLLUKLAR						
	12.841	Tedavi yolluğu	500		500		500	
		(Yurt içi yollukları toplamı : 52 000)						
		II - Yurt dışı yollukları						
		YÖNETİM YOLLUKLARI						
	12.853	Yurt dışı geçici görev yolluğu	20 000		20 000		50 000	
	12.854	Yabancı uzmanlarla yardımcıları yurt dışı geçici görev yolluğu	2 500		2 500		2 500	
		(Yurt dışı yollukları toplamı : 52 500)						
13.000		**YÖNETİM GİDERLERİ**		**217 613**		**213 440**		**492 440**
		Genel yönetimle ilgili alımlar Kesim toplamı	**84 363**		**74 190**		**101 190**	
	13.110	Kırtasiye alımları ve giderleri	4 000		4 000		6 000	
	13.120	Basılı kâğıt ve defter alımları ve giderleri	6 000		6 000		16 000	
	13.130	Döşeme ve demirbaş alımları ve giderleri	2 500		2 500		17 500	

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
	13.140	Yayın alımları ve giderleri	43 775		30 000		30 000	
	13.150	Yakacak alımları ve giderleri	24 000		24 000		24 000	
	13.160	Hizmetli giyim alımları ve giderleri	1 980		3 690		3 690	
	13.190	Diğer alımlar ve giderleri	2 108		4 000		4 000	
		Genel yönetimle ilgili giderler Kesim toplamı	**17 000**		**23 000**		**25 000**	
	13.210	Su giderleri	2 000		2 000		3 000	
	13.220	Temizlik giderleri	2 000		2 000		3 000	
	13.230	Aydınlatma giderleri	9 000		15 000		15 000	
	13.290	Diğer yönetim giderleri	4 000		4 000		4 000	
		Ulaştırma giderleri Kesim toplamı	**11 000**		**11 000**		**11 000**	
	13.410	Posta - telgraf giderleri	1 000		1 000		1 000	
	13.420	Telefon giderleri	10 000		10 000		10 000	
		TAŞIT İŞLETME VE ONARMA GİDERLERİ						
	13.520	Hizmet taşıtları işletme ve onarma giderleri	5 250		5 250		5 250	
		KİRA GİDERLERİ						
	13.610	Kira bedeli	100 000		100 000		350 000	

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
14.000		**HİZMET GİDERLERİ**		**20 502**		**20 502**		**70 502**
		Genel yönetimle ilgili hizmet giderleri Kesim toplamı	**20 500**		**20 500**		**70 500**	
	14.130	Mahkeme harcları ve giderleri	500		500		500	
	14.140	6326 sayılı Kanunun 21 nci maddesi gereğince komiserlere verilecek ücret ve giderleri	20 000		20 000		20 000	
	14.150	6326 sayılı Kanunun 27, 38, 51, 52 ve 116 ncı maddelerinin gerektirdiği giderler	—		—		50 000	
		Güvenlik giderleri Kesim toplamı	**2**		**2**		**2**	
	14.341	3325 sayılı Kanunun 3 ncü maddesinin gerektirdiği giderler	1		1		1	
	14.342	7126 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılan Tüzüğün 119 ncu maddesinin gerektirdiği giderler	1		1		1	
16.000		**ÇEŞİTLİ GİDERLER**		**9 000**		**9 000**		**9 000**
		TEMSİL, AĞIRLAMA VE TÖREN GİDERLERİ						
	16.710	Temsil giderleri	3 000		3 000		3 000	
		BAKIM VE KÜÇÜK ONARIM GİDERLERİ						
	16.810	Bina onarımı	6 000		6 000		6 000	

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
12.000		PERSONEL GİDERLERİ						
		Bölümü toplamı		1 477 522		1 459 112		1 880 112
13.000		YÖNETİM GİDERLERİ Bölümü toplamı		217 613		213 440		492 440
14.000		HİZMET GİDERLERİ Bölümü toplamı		20 502		20 502		70 502
16.000		ÇEŞİTLİ GİDERLER Bölümü toplamı		9 000		9 000		9 000
		CARİ HARCAMALAR TOPLAMI		**1 724 637**		**1 702 054**		**2 452 054**

(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
		II - Transferler						
34.000		**MALÎ TRANSFERLER**		**101**		**5 101**		**5 101**
		BAĞIMSIZ BÜTÇELİ İDARELERE ÖDEMELER						
	34.250	580 sayılı Kanunun 13 ncü maddesine göre Millî Prodüktivite Merkezine ödenecek aidat			5 000		5 000	
		Fonlara katılma ve ödemeler						
		Kesim toplamı	101		101		101	
	34.620	7126 sayılı Kanunun 37 nci maddesi gereğince sivil müdafaa fonu karşılığı	1		1			
	34.630	6085 sayılı Kanunun 56 ncı maddesi gereğince sigorta fonu karşılığı	100		100		100	
35.000		**SOSYAL TRANSFERLER**		**31 350**		**31 350**		**35 250**
		EMEKLİ SANDIĞINA ÖDEMELER						
	35.210	Emekli ikramiyesi ve sandığa iştirak hisseleri	25 657		25 657		25 657	
		DERNEK, BİRLİK, KURUM, KURULUŞ, SANDIK VE BENZERİ TEŞEKKÜLLERE YARDIMLAR						

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi	1965 ödeneği Madde Lira	1965 ödeneği Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe istenen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca kabul edilen Bölüm toplamı Lira
	35.710	Sanayi Bakanlığı Memurları ve Hizmetlileri Yardımlaşma Derneğine	5 693		5 693		9 593	
36.000		**BORÇ ÖDEMELERİ**		**2 615**		**2 000**		**2 001**
	36.300	Geçen yıllar borçları	2 615		2 000		2 000	
	36.400	İlâma bağlı borçlar (Bu ödeneği artırmaya Maliye Bakanı yetkilidir.)	—		—		1	
34.000		MALÎ TRANSFERLER Bölümü toplamı		101		5 101		5 101
35.000		SOSYAL TRANSFERLER Bölümü toplamı		31 350		31 350		35 250
36.000		BORÇ ÖDEMELERİ Bölümü toplamı		2 615		2 000		2 001
		SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI TOPLAMI		**34 066**		**38 451**		**42 352**

B — CETVELİ

Bölüm	Madde	Gelirin çeşidi	1965 yılı tahminleri Madde Lira	1965 yılı tahminleri Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Hükümetçe tahmin edilen Madde Lira	1966 yılı için Hükümetçe tahmin edilen Bölüm toplamı Lira	1966 yılı için Komisyonca tahmin edilen Madde Lira	1966 yılı için Komisyonca tahmin edilen Bölüm toplamı Lira
		B/2 Vergi dışı gelirler						
63.000		**ÇEŞİTLİ GELİRLER**		**2**		**1 001**		**1 001**
	63.330	Çeşitli gelirler	1		1 000		1 000	
	63.400	Bağışlar	1		1		1	
72.000		**ÖZEL GELİRLER**		**1 758 701**		**1 739 504**		**2 493 405**
	72.100	Hazine yardımı	1 609 498		1 439 504		2 193 405	
	72.400	Devreden nakit	149 203		300 000		300 000	
63.000		ÇEŞİTLİ GELİRLER Bölümü toplamı		2		1 001		1 001
72.000		ÖZEL GELİRLER Bölümü toplamı		1 758 701		1 739 504		2 493 405
		GENEL TOPLAM		**1 758 703**		**1 740 505**		**2 494 406**

C - CETVELİ

Vergilerin, resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları			
Çeşidi	Tarihi	Numarası	Ö Z E T İ
Kanun	16 . 3 . 1954	6326	Petrol Kanunu
Kanun	21 . 5 . 1955	6558	Petrol Kanununun bâzı maddelerinin tadili ve bâzı maddelerine fıkralar ilâvesi
Kanun	6 . 6 . 1957	6987	6326 sayılı Petrol Kanunu ile bu kanunda değişiklik yapan 6558 sayılı Kanunun bâzı maddelerini tadil ve bâzı maddelerine fıkralar ilâve edilmesi hakkında Kanun

D - CETVELİ

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret	D.	Memuriyetin Nev'i	Aded	Ücret
1	**Ressam**	1	1 250	1	Malzeme Eksperi	1	1 250
7	**Kaloriferci ve Bahçivan**	1	500	11	Doktor	1	300
7	**Telefoncu**	1	500	4	Memur	3	800
1	**Topoğraf**	1	1 250	5	Dağıtıcı	1	700
4	**Topoğraf Yardımcısı**	1	800	9	Bekçi	1	400
5	**Şoför**	1	700	8	Hademe	1	450
2	**Daktilo (Dil bilir)**	1	1 100	9	»	1	400
7	**Daktilo**	2	500	10	»	3	350
6	»	1	600	9	İşçi	1	400
5	»	1	700			24	

E - CETVELİ

Bölüm	Madde	Ödeneğin çeşidi
12.000		Personel giderleri
	12.250	Yabancı uzmanlarla yardımcıları ücreti

L — CETVELİ

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Aylık
7	Personel şefi	1	800
7	Kısım şefi	2	800
8	Levazım memuru	1	700
9	Memur	1	600

T - CETVELİ

Petrol Dairesi Başkanlığı 237 sayılı Taşıt Kanununun 11 nci maddesine göre kullanılmakta olan taşıt cetveli

Adedi	Cinsi	Markası	Satınalma tarihi	Bedeli Lira	Kullanıldığı yer
1	St. vagon	Ford konsül	16 . 8 . 1960	36 420	Daire hizmetleri

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi
Karar sayısı : 6/4978

KARARNAME ÖRNEĞİ

18 . 6 . 1965 tarihli ve 6/4819 sayılı Kararnameye ektir :

Ücretleri Petrol Dairesi Başkanlığı 1965 yılı Bütçesinin (E) cetveline dâhil ödeneklerden karşılanacak olan ilişik cetvelde ünvanı, ücreti ve hizmet süreleri yazılı cem'an üç aded kadro; 1 . 7 . 1965 - 28 . 2 . 1966 tarihleri arasında geçerli olmak üzere, 617 sayılı Kanunun 4 ncü maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 23 . 7 . 1965 tarihinde onaylanmıştır.

Cumhurbaşkanı
Cemal Gürsel